

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ»
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

**Οι έννοιες της «Διοίκησης» και «Ελέγχου» (Command and Control)
ως προσδιοριστικές της διεθνούς ευθύνης από παράνομες ενέργειες στο πλαίσιο
πολυεθνικών επιχειρήσεων**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Δημήτριος Α. Καρακώστας

Δεκέμβριος, 2019

Τριμελής Επιτροπή

Μαρία - Ντανιέλλα Μαρούδα, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου
(Επιβλέπουσα)

Στέλιος Περράκης, Ομότιμος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Ευάγγελος (Άγγελος) Συρίγος, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Δημήτριος Α. Καρακώστας, 2019

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ' ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

«Δηλώνω υπευθύνως ότι, όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου.»

Δημήτριος Καρακώστας

*Αφιερώνεται στους γονείς μου
και στην οικογένειά μου*

Συντομογραφίες

ΓΓ/ΗΕ	Γενικός Γραμματέας Ηνωμένων Εθνών
ΓΓ/ΕΕ	Γενικός Γραμματέας Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων των Ηνωμένων Εθνών
ΓΣ/ΗΕ	Γενική Συνέλευση Ηνωμένων Εθνών
ΔΟ	Διεθνής Οργανισμός
ΔΔΧ	Διεθνές Δικαστήριο Χάγης
ΔΑΔ	Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο
ΕΔΔ	Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΗΕ	Ηνωμένα Έθνη
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΣΑ/ΗΕ	Συμβούλιο Ασφαλείας Ηνωμένων Εθνών

Ευχαριστίες

Στην καθηγήτρια Μαρία - Ντανιέλλα Μαρούδα οφείλω θερμές ευχαριστίες για τη διαμόρφωση του θέματος της παρούσας εργασίας, καθώς και για τη συμβολή της σε αυτή, κάνοντας εποικοδομητικές παρατηρήσεις και παρέχοντάς μου πολύτιμες συμβουλές επί του κειμένου. Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους καθηγητές μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα Διεθνές Δίκαιο και Διπλωματικές Σπουδές, διότι χωρίς τις γνώσεις που μου παρείχαν, τον ενάμιση τελευταίο χρόνο, δεν θα μπορούσα να ολοκληρώσω την παρούσα εργασία.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	10
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	14
Α΄ ΜΕΡΟΣ: Η ΕΥΘΥΝΗ ΚΡΑΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΣΤΙΣ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ, Ο ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΩΝ ΗΕ ΚΑΙ ΟΙ ΔΟΜΕΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ ΣΤΙΣ ΚΑΤ' ΕΞΟΥΣΙΟΔΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : Η ΕΥΘΥΝΗ ΚΡΑΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	22
1.1 Η κρατική ευθύνη στη διεθνή έννομη τάξη και η προβληματική στην περίπτωση των πολυεθνικών επιχειρήσεων	22
1.2 Ομοιότητες και διαφορές μεταξύ της κρατικής ευθύνης και της ευθύνης διεθνών οργανισμών.....	26
1.3 Η ευθύνη των διεθνών οργανισμών στο πλαίσιο των πολυεθνικών επιχειρήσεων	32
1.3.1 Αρχικές διεργασίες και εξελίξεις.....	32
1.3.2 Η συλλογιστική εφαρμογής του Αποτελεσματικού Ελέγχου.....	34
1.3.3 Το περιεχόμενο του κριτηρίου του Αποτελεσματικού Ελέγχου	35
1.3.4 Ο ΟΗΕ και η διεθνής ευθύνη	38
1.3.5 Η διεθνής πρακτική στις πολυεθνικές επιχειρήσεις.....	41
1.3.6 Αδυναμίες εφαρμογής του Αποτελεσματικού Ελέγχου.....	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : Ο ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΑΙΤΙΩΔΟΥΣ ΣΥΝΑΦΕΙΑΣ ΩΣ ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΔΟΣΗ ΕΥΘΥΝΗΣ ΣΤΙΣ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ.....	47
2.1 Γενικά	47

2.2	Η αιτιώδης φύση της απόδοσης της συμπεριφοράς	49
2.2.1	Λειτουργία της απόδοσης.....	50
2.2.2	Ο κεντρικός ρόλος του ελέγχου στην απόδοση.....	50
2.2.3	Η αιτιώδης διάσταση.....	52
2.3	Ο Αποτελεσματικός Έλεγχος υπό το πρίσμα της αιτιώδους απόδοσης	54
2.3.1	Ο Αποτελεσματικός Έλεγχος ως αιτιώδης εγγύς έλεγχος	55
2.3.2	Αποτελεσματικός Έλεγχος με παράλειψη.....	56
2.3.3	Βαθμοί ελέγχου και πολλαπλή απόδοση.....	57
2.4	Αποτελεσματικός Έλεγχος και μορφές στρατιωτικού ελέγχου	57
2.4.1	Γενικά.....	57
2.4.2	Αποτελεσματικός Επιχειρησιακός Έλεγχος.....	59
2.4.3	Αποτελεσματικός Οργανικός Έλεγχος	61
2.4.4	Αποτελεσματικός Στρατηγικός Έλεγχος.....	63

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : Ο ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΩΝ ΗΕ ΚΑΙ ΟΙ ΔΟΜΕΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ ΣΤΙΣ ΚΑΤ' ΕΞΟΥΣΙΟΔΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

3.1	Ο μηχανισμός συλλογικής ασφάλειας των ΗΕ.....	66
3.2	Οι έννοιες της «Διοίκησης» και «Ελέγχου» στο στρατιωτικό περιβάλλον.....	70
3.2.1	Γενικά.....	70
3.2.2	Ορισμός των εννοιών.....	71
3.2.3	Μορφές «Διοίκησης» και «Ελέγχου».....	73
3.3	Η «Διοίκηση» και ο «Έλεγχος» στις κατ' εξουσιοδότηση επιχειρήσεις.....	75
3.4	Οι δομές «Διοίκησης» και «Ελέγχου» στο πλαίσιο των ειρηνευτικών επιχειρήσεων των ΗΕ.....	77

3.4.1 Γενικά.....	77
3.4.2 Το Στρατηγικό επίπεδο	79
3.4.3 Το Επιχειρησιακό επίπεδο	80
3.4.4 Το Τακτικό επίπεδο	81
3.4.5 Οι μορφές «Διοίκησης» και Ελέγχου» στο πλαίσιο των ειρηνευτικών επιχειρήσεων των ΗΕ.....	82
3.5 Ο «αδύναμος κρίκος» στην «Αλυσίδα Διοίκησης» των ειρηνευτικών επιχειρήσεων των ΗΕ.....	84

Β' ΜΕΡΟΣ : ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΥΘΥΝΗΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΔΟΣΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ ΜΙΑΣ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ - ΤΟ ΑΠΟΤΥΠΩΜΑ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ.....87

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΣΤΟΥΣ ΕΤΑΙΡΟΥΣ ΜΙΑΣ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ87

4.1 Γενικά	87
4.2 Η έννοια της διεθνούς ευθύνης σε σχέση με τη συμπεριφορά του άλλου στις πολυεθνικές επιχειρήσεις.....	88
4.3 Υποχρεώσεις μη επηρεασμού της συμπεριφοράς των άλλων στις πολυεθνικές επιχειρήσεις	90
4.3.1 Παροχή Υποστήριξης	90
4.3.2 Κατεύθυνση και Έλεγχος.....	95
4.3.3 Υποχρεώσεις μη επηρεασμού της συμπεριφοράς των άλλων σε θεσμικό επίπεδο στις πολυεθνικές επιχειρήσεις.....	96
4.4 Υποχρεώσεις άσκησης επιρροής στην συμπεριφορά των άλλων στις πολυεθνικές επιχειρήσεις	97
4.4.1 Το καθήκον διασφάλισης σεβασμού στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο κατά τις πολυεθνικές επιχειρήσεις	98

4.4.2 Το καθήκον αποτροπής παραβιάσεων του Δικαίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στις πολυεθνικές επιχειρήσεις 100

4.4.3 Υποχρεώσεις άσκησης επιρροής στη συμπεριφορά των άλλων σε θεσμικό επίπεδο στις πολυεθνικές επιχειρήσεις 100

4.5 Τα κριτήρια για την κατανομή της διεθνούς ευθύνης ανάμεσα στους εταίρους μιας πολυεθνικής επιχείρησης σε σχέση με τη συμπεριφορά του άλλου: Γνώση, Ικανότητα, Επιμέλεια, Εγγύτητα 102

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : Η ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ ΣΤΙΣ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ
..... 106

5.1 Γενικά 106

5.2 Κατανομή υποχρέωσης για παροχή αποζημίωσης 106

5.3 Ο κανόνας της αιτιώδους προσέγγισης 107

5.4 Πιθανές εναλλακτικές επιλογές 107

5.5 Κατανομή μη χρηματικών υποχρεώσεων: Πάυση, Μη Επανάληψη, Αποκατάσταση..... 109

5.6 Τα εμπόδια και οι σύγχρονες τάσεις στο τομέα των επανορθώσεων 111

5.6.1 Γενικά 111

5.6.2 Το νομικό καθεστώς του προσωπικού των ειρηνευτικών αποστολών 113

5.6.3 Η ασυλία στη διεθνή νομολογία..... 116

5.6.4 Οι σύγχρονες τάσεις 117

5.6.4.1 Η περίπτωση της Αϊτής..... 117

5.6.4.2 Η περίπτωση της Κεντροαφρικανικής Δημοκρατίας 122

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο : ΤΟ ΑΠΟΤΥΠΩΜΑ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΟ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ 125

6.1 Γενικά 125

6.2 Η διεθνής νομολογία στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις.....	126
6.2.1 Υποθέσεις Behrami και Saramati	126
6.2.2 Υποθέσεις Kasumaji, Gajic και Beric.....	127
6.2.3 Υποθέσεις Mustafic και Nuhanovic	127
6.2.4 Οι Μητέρες της Σρεμπρένιτσα	129
6.2.5 Υπόθεση Mukeshimana	131
6.3 Η διεθνής νομολογία στις κατ' εξουσιοδότηση επιχειρήσεις.....	132
6.3.1 Υπόθεση Jaloud	132
6.3.2 Υπόθεση Al Jemma	133
6.3.3 Υποθέσεις Al Saadoon και Mufdhi	135
6.3.4 Υπόθεση Al Skeini	136
6.3.5 Υπόθεση Hanan	137
ΑΞΙΟΛΟΓΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ.....	140
ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	143
ΠΗΓΕΣ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	155

Περίληψη

Το θέμα της συγκεκριμένης μελέτης μου προκάλεσε ιδιαίτερο ενδιαφέρον διότι το ζήτημα της απόδοσης και κατανομής της διεθνούς ευθύνης και των νομικών συνεπειών της από παράνομες ενέργειες κατά τη διεξαγωγή πολυεθνικών επιχειρήσεων αποτέλεσε αιτία έντονων συζητήσεων στην κοινότητα του διεθνούς δικαίου. Πράγματι, λόγω του ιδιαίτερου καθεστώτος των πολυεθνικών δυνάμεων, οι οποίες τίθενται υπό τον επιχειρησιακό έλεγχο ενός ΔΟ ή ενός άλλου κράτους, παραμένοντας παράλληλα τμήμα των εθνικών ενόπλων δυνάμεων, η απόδοση της άδικης συμπεριφοράς απέχει πολύ από το να αποτελεί μια απλή διαδικασία. Το κριτήριο του Αποτελεσματικού Ελέγχου, όπως αποτυπώνεται στο Σχέδιο Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ, έγινε ευρέως αποδεκτό για να αποδώσει τη συμπεριφορά πολυεθνικών δυνάμεων¹ ωστόσο, δεν φαίνεται να επαρκεί για την κατανόηση σύνθετων σεναρίων στα οποία πολλές οντότητες εμπλέκονται στην εμφάνιση έκνομων συμπεριφορών.

Το κεντρικό ερώτημα που τίθεται στο παρόν πόνημα συνίσταται στο εάν απαιτείται βελτίωση στο υφιστάμενο νομικό πλαίσιο όπως αυτό αποτυπώνεται στο Σχέδιο Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ που υιοθετήθηκε από την ΕΔΔ το 2011 για την απόδοση και κατανομή της ευθύνης και των νομικών συνεπειών της στα υποκείμενα του διεθνούς δικαίου που εμπλέκονται στη διάπραξη αδικών πράξεων σε μια πολυεθνική επιχείρηση.

Στόχος της συγκεκριμένης εργασίας είναι η κριτική προσέγγιση του ισχύοντος νομικού πλαισίου και η καταγραφή των τάσεων που διαμορφώθηκαν αναφορικά με την απόδοση και κατανομή της διεθνούς ευθύνης και των νομικών συνεπειών της κατά τη διεξαγωγή μιας πολυεθνικής επιχείρησης.

Η μεθοδολογία που ακολουθείται περιλαμβάνει τη μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών πηγών. Ειδικότερα, αναλύονται οι έννοιες «Command» και «Control», με βάση το Σχέδιο Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ και ακολούθως ορίζονται στο στρατιωτικό περιβάλλον. Επιπλέον, μελετώνται οι δομές Διοίκησης και Ελέγχου στις κατ' εξουσιοδότηση και ειρηνευτικές επιχειρήσεις και εξετάζεται η διεθνής πρακτική στο πεδίο των επιχειρήσεων, καθώς και οι υποχρεώσεις που ανατίθενται στους

¹ Boutin, B. (2017), Attribution of Conduct in International Military Operations: A Causal Analysis of Effective Control. Forthcoming: Melbourne Journal of International Law; ASSER Research Paper No 2017 - 05. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3057359>

εταίρους μιας πολυεθνικής επιχείρησης με βάση διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα συμπεριφοράς. Τέλος, μελετάται το κριτήριο του Αποτελεσματικού Ελέγχου υπό το πρίσμα της αιτιώδους συνάφειας και διερευνώνται οι διαδικασίες και τα εμπόδια που υφίστανται για την επανόρθωση των θυμάτων, καθώς και οι σύγχρονες τάσεις σε αυτόν τον τομέα, ενώ εξετάζεται και η διεθνής νομολογία.

Τα κύρια ευρήματα της διπλωματικής εργασίας συνίστανται στην αναγκαιότητα περαιτέρω επεξεργασίας του ισχύοντος νομικού πλαισίου για την απόδοση και κατανομή της ευθύνης κατά τη διάπραξη αδικών πράξεων στο πλαίσιο των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Ειδικότερα, προέκυψε ότι η απόδοση της ευθύνης σχετίζεται, εκτός από τον επιχειρησιακό, με τον οργανικό και στρατηγικό έλεγχο. Ακόμη, διαπιστώθηκε ότι διεθνή πρότυπα συμπεριφοράς περιέχουν κανόνες οι οποίοι θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν σε μια ενδεχόμενη αναθεώρηση του υφιστάμενου νομικού πλαισίου. Επίσης, προτείνονται τα κριτήρια της Γνώσης, Ικανότητας, Επιμέλειας και Εγγύτητας, ως «εργαλεία» για την κατανομή της ευθύνης και λογοδοσίας μεταξύ των οντοτήτων που εμπλέκονται σε μια πολυεθνική στρατιωτική επιχείρηση. Τέλος, διαπιστώθηκε ότι, ο ΟΗΕ δεν ασκεί Διοίκηση και Έλεγχο στις στρατιωτικές επιχειρήσεις που εξουσιοδοτεί το ΣΑ/ΗΕ και ότι, εξακολουθούν να υφίστανται εμπόδια στην διαδικασία επανόρθωσης των θυμάτων από την διάπραξη επιζήμιων πράξεων.

Σημείο εκκίνησης για μελλοντική έρευνα από τις νομικές υπηρεσίες των ΔΟ μπορούν να αποτελέσουν τα άρθρα της ΕΔΔ για την ευθύνη κρατών και ΔΟ².

Λέξεις - κλειδιά: πολυεθνικές επιχειρήσεις, διεθνής ευθύνη, διοίκηση και έλεγχος, αποτελεσματικός έλεγχος, Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

² Αντωνόπουλος Κ., & Μαγκλιβέρας Κ. (2014), Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 502

Master's thesis: The concepts of "Command" and "Control" as determinants of international responsibility by unlawful actions within multinational operations.

Abstract

The subject of this study has been of particular interest to me, as the issue of attribution and sharing of international responsibility and its legal consequences by unlawful acts in multinational operations has been the subject of intense debate in the international law community. Indeed, because of the special status of multinational forces, which are brought under the operational control of an international organization or a state, while remaining part of the national armed forces, the attribution of unfair conduct is far from a mere process. The criterion of Effective Control, as embodied in the *Draft Articles on Responsibility of the international organizations*, has been widely accepted to attribute the behavior of multinational forces, but does not appear, however, to be sufficient to understand the complex scenarios in which many entities are involved in the occurrence of unlawful behavior.

The central question posed in this paper is whether an improvement is needed in the existing legal framework as reflected in the *Draft Articles on Responsibility of the international organizations* adopted in 2011 by the International Law Committee for the attribution and sharing of international responsibility and its legal consequences to the subjects of international law involved in committing wrongful actions in a multinational operation.

The purpose of this paper is to critically approach the current legal framework and to record the trends in the attribution and sharing of international responsibility and its legal consequences in the conduct of a multinational operation.

The methodology followed involves the study of primary and secondary sources. In particular, the concepts of "Command" and "Control" are analyzed, based on the *Draft Articles on Responsibility of the international organizations* and then, they are defined within the military environment. In addition, Command and Control structures in delegated and peacekeeping operations are studied, international practice in the operations' field is examined, as well as, the obligations assigned to partners of a multinational operation, based on internationally recognized standards of conduct. Finally, the criterion of Effective Control is studied in light of causal connection, while processes and barriers preventing victims' rehabilitation are also investigated, as well as modern trends in this field, and international case law.

The main findings of the thesis are the need to further elaborate on the existing legal framework for the attribution and sharing of responsibility for committing wrongful acts in multinational operations. In particular, it was revealed that the attribution of responsibility relates, not only to operational, but also to organizational and strategic control. Furthermore, it was found that international standards of conduct contain rules that could be included in a possible revision of the existing legal framework. The study also proposes the Knowledge, Ability, Diligence and Proximity criteria as "tools" for sharing responsibility and accountability among the entities involved in a multinational military operation. Finally, it was found that United Nations does not exercise Command and Control over military operations authorized by the UN Security Council and that there are still obstacles in the process of rehabilitation of victims of harmful acts.

The starting point for future research by the international organizations legal services may be the articles of International Law Committee on State and international organization responsibility.

Keywords: multinational operations, international responsibility, command and control, effective control, United Nations

Εισαγωγή

Ο μηχανισμός διατήρησης της ειρήνης του ΟΗΕ είναι ένας από τους πιο δυναμικούς τομείς του Οργανισμού τόσο στην εξέλιξη της μορφής και του σκοπού του όσο και στο βαθμό στον οποίο επηρεάζει καθημερινά τη διεθνή κοινότητα. Ενώ οι μελετητές υποστηρίζουν ότι ο χαρακτήρας του ΟΗΕ ως ΔΟ είναι μοναδικά υπερεθνικός, οι «παίκτες» που βρίσκονται στην πρώτη γραμμή των λειτουργιών του εξακολουθούν να είναι τα κυρίαρχα κράτη - μέλη. Υπό το πρίσμα αυτό, παρά τα κοινά συμφέροντα, όλες οι πτυχές του Οργανισμού, και κυρίως η διατήρηση της ειρήνης, εξακολουθούν να επηρεάζονται σοβαρά από την κυρίαρχη ατζέντα των μελών του³.

Για να υλοποιήσουν οι ΔΟ δραστηριότητες που σχετίζονται με τον τομέα της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, αναζητούν τη συνδρομή αρμόδιων κρατικών ή άλλων οργάνων ή οργάνων περιφερειακών οργανισμών. Το προσωπικό που τίθεται στη διάθεσή τους μπορεί να προέρχεται από κρατικές ένοπλες δυνάμεις ή να είναι πολιτικό ή αστυνομικό προσωπικό⁴.

Ωστόσο, η διατήρηση της ειρήνης επηρεάζεται ιδιαίτερα από τις δομικές πολυπλοκότητες που είναι εγγενείς σε έναν οργανισμό, όπως ο ΟΗΕ, και οι οποίες αφορούν στον διπλό χαρακτήρα του ασκούμενου ελέγχου, όταν πρόκειται να αποφασίσει για την εκτέλεση μιας ειρηνευτικής αποστολής, και αργότερα, στις αποφάσεις που αφορούν στη συμμετοχή και τον βαθμό εμπλοκής των εθνικών στρατιωτικών τμημάτων. Δηλαδή, ενώ το κεφάλαιο VII του Χάρτη των ΗΕ θέτει το ΣΑ/ΗΕ υπεύθυνο για την αναγνώριση μιας κατάστασης ως απειλής για την ειρήνη και για την έκδοση εντολής στρατιωτικής δράσης, σημαντικό μέρος στον σχεδιασμό και την πραγματοποίηση της επιχείρησης για τη διατήρηση της ειρήνης, παραμένει στη διακριτική ευχέρεια των κρατών - μελών. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι, ελλείψει μόνιμων ρυθμίσεων που αρχικά προέβλεπε το άρθρο 43 του Χάρτη, η έκταση και οι όροι χρησιμοποίησης των στρατιωτικών δυνάμεων σε μια ειρηνευτική αποστολή αφήνονται, σχεδόν εξ' ολοκλήρου, στη βούληση του συμβαλλόμενου κράτους.

³ Mileva, N.(2016), State Responsibility in Peacekeeping, The Effect of Responsibility on Future Contributions, Utrecht Law Review, Vol. 12, No. 1, p. 122-138, January 2016. Available at: <https://ssrn.com/abstract=2736393>

⁴ Supra υποσημ. 2, σελ. 493

Αυτό οδήγησε τους μελετητές να παρατηρήσουν ότι, ακόμα και μετά τη λήψη απόφασης για τη συνεισφορά στρατευμάτων σε μια συγκεκριμένη αποστολή, τα κράτη συχνά θα ασκήσουν ένα είδος Διοίκησης στα εθνικά στρατιωτικά τους τμήματα για να προστατεύσουν και να διαφυλάξουν τα συμφέροντά τους. Καθώς όμως οι αποστολές γίνονται όλο και περισσότερο ενεργές στο πεδίο, τα κράτη καθίστανται πιο ευάλωτα σε αξιώσεις λογοδοσίας για πράξεις που εκτελούνται από τα στρατεύματά τους⁵.

Σύμφωνα με τις προτάσεις της ΕΔΔ η απόδοση της συμπεριφοράς κρατικών οργάνων σε ΔΟ προϋποθέτει την άσκηση «Αποτελεσματικού Ελέγχου» από τον οργανισμό στην εν λόγω συμπεριφορά. Η πρόταση αυτή αντλεί ερείσματα από την πάγια πρακτική των ΗΕ, καθώς από τη δεκαετία του 1960 και εντεύθεν, τα ΗΕ αναλαμβάνουν την ευθύνη για πράξεις των δυνάμεων που συμμετέχουν σε ειρηνευτικές αποστολές, οι οποίες αποτελούν επικουρικά τους όργανα.

Ο οργανικός δεσμός, αλλά και ο βαθμός ελέγχου που ασκεί ο ΟΗΕ στις ειρηνευτικές δυνάμεις αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες για την απόδοση των πράξεων των κυανόκρανων στον ΟΗΕ. Το γεγονός όμως ότι τα ΗΕ αναγνωρίζουν την νομική τους ευθύνη δεν σημαίνει βεβαίως ότι φέρουν κατ' ανάγκη αποκλειστική ευθύνη για τις πράξεις των ειρηνευτικών δυνάμεων.

Το προσωπικό που τίθεται στη διάθεση του Οργανισμού και ιδιαίτερα το στρατιωτικό προσωπικό, εξακολουθεί να διατηρεί λειτουργικούς δεσμούς με το κράτος προέλευσης, το οποίο ασκεί ορισμένες αρμοδιότητες, όπως εκείνη της πειθαρχικής και ποινικής δικαιοδοσίας. Επόμενο είναι, οι κρατικές δυνάμεις να ενεργούν σε ορισμένο βαθμό με την ιδιότητα του κρατικού οργάνου και να μην βρίσκονται υπό τον πλήρη και αποκλειστικό έλεγχο του ΟΗΕ, αλλά υπό τον «Επιχειρησιακό του Έλεγχου», ο οποίος επαρκεί για την απόδοση πράξεων και παραλείψεων της δύναμης στα ΗΕ⁶.

Στη διεθνή πρακτική συναντώνται δύο περιπτώσεις. Η πρώτη περίπτωση αφορά κρατικές δυνάμεις που ενεργούν υπό τον πλήρη και αποκλειστικό Επιχειρησιακό Έλεγχο του ΟΗΕ, ενώ η δεύτερη, περιλαμβάνει περιπτώσεις στις οποίες κρατικές στρατιωτικές δυνάμεις συμμετέχουν σε επιχειρήσεις που εξουσιοδοτούνται από το ΣΑ/ΗΕ βάσει του κεφαλαίου VII του Χάρτη και δεν τίθενται στη διάθεση και έλεγχο του ΟΗΕ, αλλά υπό την Διοίκηση και τον

⁵ Supra υποσημ. 3

⁶ Supra υποσημ. 2, σελ. 493 - 494

Αποκλειστικό έλεγχο είτε του κράτους που ηγείται της επιχείρησης είτε του διεθνούς οργανισμού που αναλαμβάνει την εκτέλεση της εντολής του ΣΑ/ΗΕ, όπως συνέβη για παράδειγμα στις περιπτώσεις της Κορέας, Ιράκ, πρώην Γιουγκοσλαβίας και Αφγανιστάν.

Σχετικά με την παραπάνω περιπτώσιολογία μερίδα μελετητών του Διεθνούς Δικαίου υποστηρίζει ότι όταν κρατικές δυνάμεις βρίσκονται υπό τον επιχειρησιακό έλεγχο του ΟΗΕ τότε μπορούν να αποδοθούν οι πράξεις και οι παραλείψεις τους στον ΟΗΕ. Αντιθέτως τα ΗΕ έχουν αρνηθεί την ευθύνη τους όταν μια πολυεθνική επιχείρηση διεξάγεται υπό τις συνθήκες που αναλύονται στην δεύτερη περίπτωση ανωτέρω. Επίσης, μια άλλη μερίδα υποστηρίζει ότι, στο πλαίσιο των πολυεθνικών επιχειρήσεων που διεξάγονται υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, η ευθύνη για πράξεις εθνικών στρατιωτικών δυνάμεων θα πρέπει να διαμοιράζεται ανάμεσα στα ΗΕ και τα κράτη που συνεισφέρουν με στρατεύματα.

Η αναγνώριση της διεθνούς ευθύνης των ΔΟ αν και έχει καταγραφεί στη διεθνή νομολογία αρκετά νωρίς⁷, αποτέλεσε πεδίο μελέτης και έρευνας για την ΕΔΔ, η οποία αποφάσισε το 2002 να ξεκινήσει τις εργασίες για τη διαμόρφωση ειδικού πλαισίου κανόνων για την ευθύνη των ΔΟ. Οι εργασίες αυτές ολοκληρώθηκαν το 2011 και κατέληξαν στην κατάρτιση Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη ΔΟ σύμφωνα με το οποίο οι προϋποθέσεις απόδοσης άδικης συμπεριφοράς ΔΟ απαιτούν την παραβίαση διεθνούς υποχρέωσης και την απόδοση στον ΔΟ της πράξης οργάνου του. Ως προς το τελευταίο, σημαντικό ρόλο έχει το κριτήριο του Αποτελεσματικού Ελέγχου⁸ με ενδιαφέρουσα εφαρμογή ιδίως σε πολυεθνικές αποστολές ή ειρηνευτικές αποστολές ΔΟ⁹.

Αυτό που προσπαθώ να αποδείξω στην παρούσα εργασία είναι ότι η απόδοση και κατανομή της ευθύνης και των νομικών συνεπειών της κατά τη διάπραξη παράνομων πράξεων σε μια πολυεθνική επιχείρηση δεν θα πρέπει να περιορίζεται μόνο στην εξέταση του κριτηρίου του Αποτελεσματικού Ελέγχου, αλλά θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και άλλοι παράγοντες - κριτήρια, προκειμένου να

⁷ ICJ, Advisory Opinion, Reparation for injuries suffered in the service of the United Nations, 1949, Available at: <https://www.icj-cij.org> - ICJ, Advisory opinion, Difference relating to immunity from legal process of a special rapporteur on the commission of human rights, 1999. Available at: <https://www.icj-cij.org>

⁸ ILC, Report of the International Law Commission Sixty - Third Session, UN Doc A/66/10, Vol. II, Part two, Draft articles on the responsibility of international organizations with commentaries, 2011, άρθρο 7. Available at: <http://legal.un.org>

⁹ Ibid, άρθρο 8

αποδίδεται η ευθύνη σε όλα τα υποκείμενα του διεθνούς δικαίου που εμπλέκονται με οποιοδήποτε τρόπο στη διάπραξη αδικών πράξεων, ιδιαίτερα όταν λαμβάνουν χώρα πολύπλοκα σενάρια κατά τη διεξαγωγή πολυεθνικών στρατιωτικών επιχειρήσεων.

Το κεντρικό ερώτημα που τίθεται στο παρόν πόνημα συνίσταται στο εάν απαιτείται βελτίωση στο υφιστάμενο νομικό πλαίσιο όπως αυτό αποτυπώνεται στο Σχέδιο Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ που υιοθετήθηκε από την ΕΔΔ το 2011 για την απόδοση και κατανομή της ευθύνης και των νομικών συνεπειών της στα υποκείμενα του διεθνούς δικαίου που εμπλέκονται στη διάπραξη αδικών πράξεων όταν λαμβάνουν χώρα πολύπλοκα σενάρια σε μια πολυεθνική επιχείρηση.

Για να απαντηθεί το παραπάνω ερώτημα θα εξετάσω τα παρακάτω επιμέρους ερωτήματα: 1) Πώς εισήχθη το κριτήριο του Αποτελεσματικού Ελέγχου και ποιες οι διεργασίες που οδήγησαν στο να καθιερωθεί ως το βασικό εργαλείο απόδοσης της ευθύνης κατά την διάπραξη παράνομων πράξεων στις πολυεθνικές επιχειρήσεις; 2) Ποιο είναι το πραγματικό περιεχόμενο του κριτηρίου του Αποτελεσματικού Ελέγχου και ποιες οι ιδιαίτερες συνθήκες κάτω από τις οποίες μπορεί να εφαρμοστεί; 3) Ποιες είναι οι αδυναμίες του εν λόγω κριτηρίου; 4) Ποιοι είναι οι παράγοντες που απαιτείται να εξεταστούν σε σύνθετα σενάρια πολυεθνικών επιχειρήσεων και οι οποίοι δύναται να αποτελέσουν νέα κριτήρια για την απόδοση και κατανομή της ευθύνης βελτιώνοντας το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο; 5) Ποιες πτυχές στην όλη προβληματική αναδεικνύει η εξέταση του Αποτελεσματικού Ελέγχου υπό το πρίσμα της έννοιας της αιτιώδους συνάφειας; 6) Υφίστανται υποχρεώσεις στις οντότητες που συμμετέχουν σε μια πολυεθνική επιχείρηση με βάση διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα συμπεριφοράς όπως το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο και το Δίκαιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου οι οποίες δύναται να αποτελέσουν και αυτές κριτήρια καταλογισμού ευθύνης; 7) Υφίστανται δομές Διοίκησης και Ελέγχου στις κατ' εξουσιοδότηση και ειρηνευτικές επιχειρήσεις των ΗΕ, πώς υλοποιούνται και ποιος ο ρόλος των ΗΕ σε κάθε μία από αυτές; 8) Τι προβλήματα έχουν παρατηρηθεί στις Αλυσίδες Διοίκησης σε αυτούς τους δύο τύπους επιχειρήσεων των ΗΕ; 9) Υφίστανται περιπτώσεις στις οποίες δεν εφαρμόστηκαν ή αγνοήθηκαν οι εντολές των ΗΕ κατά τη διεξαγωγή πολυεθνικών επιχειρήσεων, πού οφείλεται αυτή η ανυπακοή και ποιες οι συνέπειες της; 10) Ποιά η συλλογιστική των αποφάσεων των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων σε υποθέσεις οι οποίες σχετίζονται με παράνομες πράξεις τις οποίες διέπραξαν μέλη πολυεθνικών επιχειρήσεων; 11) Ποια

εμπόδια υφίστανται κατά την διαδικασία επανόρθωσης των θυμάτων από παράνομες πράξεις σε πολυεθνικές επιχειρήσεις και ποιες οι σύγχρονες τάσεις για το θέμα αυτό;

Η μεθοδολογία που θα ακολουθήσω περιλαμβάνει την έρευνα πρωτογενών και δευτερογενών πηγών. Στις πρωτογενείς πηγές συγκαταλέγονται τα Σχέδια Άρθρων της ΕΔΔ για την ευθύνη των κρατών και ΔΟ, αποφάσεις διεθνών δικαστηρίων, αποφάσεις του ΣΑ/ΗΕ, ψηφίσματα της ΓΣ/ΗΕ και διεθνείς συμβάσεις, ενώ οι δευτερογενείς πηγές περιλαμβάνουν ελληνόγλωσσα βιβλία και ξενόγλωσσα επιστημονικά άρθρα.

Η παρούσα εργασία έχει χωριστεί σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος αναλύεται συνοπτικά η σημασία της ευθύνης στη διεθνή έννομη τάξη και το νομικό πλαίσιο που διέπει την απόδοση της, καθώς και η προβληματική που προκύπτει στο πλαίσιο των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Στη συνέχεια, παρατίθενται οι λόγοι που οδήγησαν στη συζήτηση για την ευθύνη των ΔΟ και την ανάπτυξη του σχετικού δικαίου και γίνεται σύγκριση του νομικού πλαισίου που διέπει την τελευταία με το αντίστοιχο για την κρατική ευθύνη. Ακολουθεί εκτεταμένη ανάλυση για την ευθύνη των ΔΟ σε σχέση με το κριτήριο του Αποτελεσματικού Ελέγχου, ενώ μελετάται και η διεθνής πρακτική στο πεδίο των επιχειρήσεων. Επιπλέον, γίνεται εκτενής αναφορά στο ρόλο του Αποτελεσματικού Ελέγχου υπό το πρίσμα της «αιτιώδους συνάφειας» για την απόδοση ευθύνης όταν λαμβάνουν χώρα σύνθετα σενάρια πολυεθνικών επιχειρήσεων. Το πρώτο μέρος ολοκληρώνεται με συνοπτική ανάλυση του μηχανισμού συλλογικής ασφάλειας των ΗΕ και με λεπτομερή ανάλυση των εννοιών της «Διοίκησης» και «Ελέγχου» στο στρατιωτικό περιβάλλον, καθώς και των σχετικών δομών στο πλαίσιο των κατ' εξουσιοδότηση και ειρηνευτικών επιχειρήσεων.

Στο δεύτερο μέρος αναλύονται οι υποχρεώσεις των οντοτήτων που συμμετέχουν σε μια πολυεθνική επιχείρηση και των αλληλεπιδράσεων αυτών με βάση κανόνες που διέπουν το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο και το Δίκαιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αλλά και με βάση αυτούς που περιέχονται στα Σχέδια Άρθρων για την κρατική ευθύνη και την ευθύνη των ΔΟ. Επίσης, προτείνονται τέσσερα κριτήρια για την κατανομή της ευθύνης στους στρατιωτικούς εταίρους μιας στρατιωτικής πολυεθνικής επιχείρησης, καθώς και τρόποι καταμερισμού των νομικών συνεπειών της εν λόγω παράνομης πράξης, ενώ καταδεικνύονται τα εμπόδια στη διαδικασία επανόρθωσης των θυμάτων από επίσημες συμπεριφορές καθώς και οι σύγχρονες τάσεις αναφορικά με την ασυλία η οποία περιβάλλει τους ΔΟ. Η ανάπτυξη

του συγκεκριμένου πονήματος ολοκληρώνεται με την αποτύπωση της διεθνούς νομολογίας στο πλαίσιο των πολυεθνικών επιχειρήσεων.

Αναλυτικότερα, στο **πρώτο κεφάλαιο** ορίζεται η διεθνής ευθύνη του κράτους και γίνεται αναφορά στην χρησιμότητα του θεσμού στις διεθνείς σχέσεις των κρατών. Επίσης, δίνεται έμφαση στις προϋποθέσεις στοιχειοθέτησης της κρατικής ευθύνης όπως αυτές μνημονεύονται στο αντίστοιχο Σχέδιο Άρθρων και επισημαίνεται η προβληματική που προκύπτει στο πλαίσιο των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Στη συνέχεια, επισημαίνονται οι ομοιότητες και διαφορές μεταξύ της κρατικής ευθύνης και της ευθύνης των ΔΟ συγκρίνοντας κυρίως τα δύο κείμενα που αναφέρονται στα αντίστοιχα Σχέδια Άρθρων της ΕΔΔ, ενώ παράλληλα αναφέρονται συνοπτικά οι λόγοι που οδήγησαν στην εφαρμογή του θεσμού της ευθύνης στους ΔΟ και στην ανάπτυξη του σχετικού δικαίου. Κατόπιν, περιγράφεται με λεπτομέρεια το νομικό πλαίσιο για την απόδοση ευθύνης στους ΔΟ κατά τη διεξαγωγή πολυεθνικών επιχειρήσεων, στο οποίο κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζει το κριτήριο του Αποτελεσματικού Ελέγχου, όπως αυτό αποτυπώνεται στο άρθρο 7 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ. Ακολουθεί η αποτύπωση της θέσης των ΗΕ για την εφαρμογή του θεσμού της ευθύνης στον ΟΗΕ, όπως αυτή εκφράστηκε από υψηλόβαθμους αξιωματούχους του και μελετάται η διεθνής πρακτική για να καταδειχθούν περιπτώσεις πολυεθνικών αποστολών στις οποίες δεν εφαρμόστηκαν οι εντολές που δόθηκαν μέσω της αλυσίδας διοίκησης των ΗΕ. Το παρόν κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την αναφορά περιπτώσεων στις οποίες το κριτήριο του Αποτελεσματικού Ελέγχου εμφανίζει αδυναμίες εφαρμογής.

Το δεύτερο κεφάλαιο, ακολουθεί μια διαφορετική προσέγγιση σε σχέση με την απόδοση της συμπεριφοράς και χρησιμοποιείται ο αμφιλεγόμενος, στο διεθνές δίκαιο, όρος της αιτιώδους συνάφειας σε σχέση με το κριτήριο του Αποτελεσματικού Ελέγχου με σκοπό την περαιτέρω διευκρίνιση των συνθηκών απόδοσης της άδικης συμπεριφοράς σε σύνθετα στρατιωτικά σενάρια που παρατηρούνται στο πλαίσιο πολυεθνικών επιχειρήσεων. Ειδικότερα, εξετάζεται η βασική σημασία των εννοιών του ελέγχου και της αιτιώδους συνάφειας για την απόδοση διεθνούς ευθύνης στις πολυεθνικές στρατιωτικές επιχειρήσεις οι οποίες συνδέονται με την έννοια του Αποτελεσματικού Ελέγχου των πολυεθνικών στρατιωτικών δυνάμεων. Επίσης, στο παρόν κεφάλαιο διατυπώνεται η άποψη, ως απόρροια της αιτιώδους προσέγγισης, ότι οι διάφορες μορφές παράνομης συμπεριφοράς συνδέονται και με άλλες μορφές ελέγχου, πέραν του επιχειρησιακού, όπως ο οργανικός και στρατηγικός έλεγχος.

Στο **τρίτο κεφάλαιο** σκιαγραφείται ο μηχανισμός συλλογικής ασφάλειας των ΗΕ και γίνεται μνεία στους λόγους που οδήγησαν στην εμφάνιση των κατ' εξουσιοδότηση και ειρηνευτικών επιχειρήσεων των ΗΕ. Επίσης, περιγράφονται αναλυτικά οι έννοιες της Διοίκησης και Ελέγχου και των «παραγώγων¹⁰» τους, με βάση τη σημασία που τους αποδίδεται στο στρατιωτικό περιβάλλον και εξετάζεται εάν υφίστανται οι αντίστοιχες δομές τόσο στο πλαίσιο των ειρηνευτικών όσο και στο πλαίσιο των κατ' εξουσιοδότηση επιχειρήσεων. Ακολούθως, ορίζονται τα επίπεδα διοικήσεως στο πλαίσιο των ειρηνευτικών επιχειρήσεων και αναλύονται οι αρμοδιότητες των προσώπων που υλοποιούν την «Αλυσίδα Διοίκησης» σε μια ειρηνευτική αποστολή.

Στο **τέταρτο κεφάλαιο** μνημονεύεται η προβληματική που συνίσταται στην κατανομή της ευθύνης κατά την διάπραξη μιας παραβατικής συμπεριφοράς στο πλαίσιο μιας στρατιωτικής πολυεθνικής επιχείρησης σε σχέση με τη συμπεριφορά ενός στρατιωτικού εταίρου. Ειδικότερα, αναλύονται οι υποχρεώσεις των οντοτήτων που συμμετέχουν σε μια στρατιωτική πολυεθνική επιχείρηση, είτε να μην επηρεάσουν τη συμπεριφορά ενός άλλου κράτους ή ΔΟ είτε να ασκήσουν κάποια επιρροή στη συμπεριφορά τους με απώτερο σκοπό την αποφυγή τέλεσης μιας παράνομης πράξης ή την μη παροχή κατάλληλης διευκόλυνσης ή υποστήριξης, βασιζόμενες σε διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα, όπως το Δίκαιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το ΔΑΔ και οι κανόνες που περιέχονται στα Σχέδια Άρθρων της ΕΔΔ για την ευθύνη των κρατών και ΔΟ αντίστοιχα. Τέλος, προτείνονται τα κριτήρια της Γνώσης, Ικανότητας, Επιμέλειας και Εγγύτητας για την κατανομή της διεθνούς ευθύνης ανάμεσα στους στρατιωτικούς εταίρους.

Το **πέμπτο κεφάλαιο** είναι αφιερωμένο στην λογοδοσία ως άμεση συνέπεια της παράνομης συμπεριφοράς των στρατιωτικών εταίρων μιας στρατιωτικής πολυεθνικής επιχείρησης. Ειδικότερα, διατυπώνονται προτάσεις αναφορικά με την κατανομή των νομικών συνεπειών στο πλαίσιο των πολυεθνικών στρατιωτικών επιχειρήσεων, οι οποίες βασίζονται στα κριτήρια της Γνώσης, Ικανότητας, Επιμέλειας και Εγγύτητας. Επίσης, γίνεται μνεία στο ιδιαίτερο νομικό καθεστώς που χαρακτηρίζει το προσωπικό των ειρηνευτικών αποστολών καθώς και στα εμπόδια που συναντώνται στη λογοδοσία, δεδομένης της «ασυλίας» που εξακολουθεί να

¹⁰ Διοικητική Διοίκηση, Επιχειρησιακή Διοίκηση, Πλήρη Διοίκηση, Τακτική Διοίκηση, Διοικητικός Έλεγχος, Επιχειρησιακός Έλεγχος, Τακτικός Έλεγχος

περιβάλλει τους ΔΟ. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με σύντομη αποτύπωση της κυριότερης διεθνούς νομολογίας που έχει ως κύριο χαρακτηριστικό της γνώριμα την έννοια της ασυλίας και καταγράφονται οι σύγχρονες τάσεις σε αυτό το ζήτημα.

Στο **έκτο κεφάλαιο** αποτυπώνεται η νομολογία των διεθνών δικαστηρίων σε υποθέσεις που απασχόλησαν την διεθνή δικαιοταξία αναφορικά με την διάπραξη παραβατικών πράξεων τόσο στο πλαίσιο των ειρηνευτικών επιχειρήσεων των ΗΕ όσο και κατά τη διεξαγωγή στρατιωτικών πολυεθνικών επιχειρήσεων που εξουσιοδοτήθηκαν από το ΣΑ/ΗΕ στο πλαίσιο του κεφαλαίου VII του Χάρτη. Σε όλες τις υποθέσεις που αναλύονται στο κεφάλαιο αυτό κυριαρχεί το κριτήριο του «Αποτελεσματικού Ελέγχου» το οποίο επικαλέστηκαν τα διάφορα δικαιοδοτικά όργανα για να βασίσουν την συλλογιστική τους, ενώ καταδεικνύεται ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιήθηκε κατά καιρούς, καθώς και η εξέλιξη του συγκεκριμένου προτύπου.

Α΄ ΜΕΡΟΣ: Η ΕΥΘΥΝΗ ΚΡΑΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΣΤΙΣ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ, Ο ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΩΝ ΗΕ ΚΑΙ ΟΙ ΔΟΜΕΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ ΣΤΙΣ ΚΑΤ' ΕΞΟΥΣΙΟΔΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : Η ΕΥΘΥΝΗ ΚΡΑΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΣΤΙΣ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

1.1 Η κρατική ευθύνη στη διεθνή έννομη τάξη και η προβληματική στην περίπτωση των πολυεθνικών επιχειρήσεων

Σύμφωνα με το άρθρο 2 (7) του Χάρτη των ΗΕ καμία διάταξή του δεν δίνει το δικαίωμα στα ΗΕ να επεμβαίνουν σε ζητήματα που ανήκουν ουσιαστικά στην «εσωτερική δικαιοδοσία» οποιουδήποτε κράτους και δεν αναγκάζει τα κράτη - μέλη να υποβάλλουν τέτοια θέματα για ρύθμιση σύμφωνα με τους όρους αυτού του Χάρτη, χωρίς όμως, η συγκεκριμένη διάταξη, να εμποδίζει την εφαρμογή εξαναγκαστικών μέτρων που προβλέπει το κεφάλαιο VII. Ο όρος «δικαιοδοσία» ταυτίζεται εννοιολογικά με την έννοια της «αρμοδιότητας» η οποία σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο είναι η νομική εξουσία που αναγνωρίζεται σε κράτος ως απόρροια της κυριαρχίας του¹¹. Η εξουσία του κυρίαρχου κράτους, συμπεριλαμβανομένης της αρμοδιότητάς του να ασκεί νομοθετική, δικαστική και εκτελεστική εξουσία, εφαρμόζεται καταρχήν εντός των ορίων της επικράτειάς του¹². Ωστόσο, η έννοια της «αρμοδιότητας», πέραν του εδαφικού πλαισίου, περιλαμβάνει και την αρμοδιότητα επί προσώπων, χωρίς όμως να είναι απόλυτη, αφού μπορεί να περιοριστεί από μονομερή πράξη του ίδιου του κράτους ή ενός ΔΟ. Η μη αντίθεση ποινικής ρύθμισης σε κανόνα του διεθνούς δικαίου και οι αποφάσεις του ΣΑ/ΗΕ αποτελούν αντίστοιχα παραδείγματα των ανωτέρω περιπτώσεων¹³.

Η μη επέμβαση σε θέματα εσωτερικής αρμοδιότητας ενός κράτους πηγάζει από δύο αρχές του διεθνούς δικαίου, την κρατική κυριαρχία και την ισότητα μεταξύ των κρατών. Αυτή η νομική ισότητα που απολαμβάνουν τα κράτη στο διεθνές δίκαιο συνεπάγεται την εκτέλεση υποχρεώσεων αλλά και την επίκληση

¹¹ Περράκης Σ., & Μαρούδα Μ.-Ντ. (2016), Διεθνής Δικαιοταξία, Θεωρία και Εφαρμογή Διεθνούς Δικαίου, Εκδόσεις Σιδέρης, σελ. 191

¹² Tzevelekos, V. (2014), Reconstructing the Effective Control Criterion in Extraterritorial Human Rights Breaches: Direct Attribution of Wrongfulness, Due Diligence, and Concurrent Responsibility, 36 Mich. J. Int'l L. 129, 2014. Available at: <http://repository.law.umich.edu/mjil/vol36/iss1/3>

¹³ Supra υποσημ. 11, σελ. 191

δικαιωμάτων¹⁴. **Η άλλη όψη του νομίσματος ενός δικαιώματος είναι η έγερση διεθνούς ευθύνης¹⁵** η οποία αποτελεί παρακολούθημα της κυριαρχίας των κρατών και είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την νομική ισότητα που απολαμβάνουν στο διεθνές δίκαιο. Με άλλα λόγια, εφόσον τα κράτη είναι κυρίαρχα και συνυπάρχουν στο διεθνές πεδίο, μπορεί να φέρουν ευθύνη για τη συμπεριφορά τους, όπως και να επικαλεστούν την ευθύνη άλλων κρατών¹⁶.

Η διεθνής ευθύνη των κρατών είναι ένα από τα σημαντικότερα τμήματα του διεθνούς δικαίου¹⁷, καθώς είναι φαινόμενο σύνηθες στη διεθνή ζωή, η παραβίαση των διεθνών υποχρεώσεων που περιέχονται στις επιταγές των διεθνών νομικών κανόνων, η οποία με τη σειρά της δημιουργεί την έννοια της διεθνούς αδικοπραξίας αποτελώντας ουσιαστικά το δίδυμο νομικό φαινόμενο που συνοδεύει την εμφάνιση του διεθνούς νομικού κανόνα ως ρυθμιστικού παράγοντα των διακρατικών σχέσεων¹⁸. Δηλαδή, ο βασικός κανόνας που εισάγει την διεθνή ευθύνη του κράτους είναι η τέλεση διεθνούς αδικοπραξίας¹⁹ η οποία βρίσκεται σε άμεση και άρρηκτη σχέση με το στοιχείο της υποχρεωτικότητας που χαρακτηρίζει κάθε διεθνή νομικό κανόνα²⁰.

Η ιδιότητα της υποχρεωτικότητας που παρακολουθεί την ίδια την έννοια του κανόνα δικαίου ερμηνεύει τη δέσμευση που επιβάλλει στη βούληση των υποκειμένων του δικαίου κάθε φορά. Με τη σειρά της η νομικά δέσμια συμπεριφορά στις επιταγές των νομικών κανόνων γίνεται εφικτή και κατοχυρώνεται με την αναγνώριση της υπευθυνότητας ή της ευθύνης των υποκειμένων του δικαίου η οποία παρέχει εγγύηση και ασφάλεια στην υποχρεωτικότητα των νομικών κανόνων²¹.

Το πεδίο εφαρμογής της διεθνούς ευθύνης είναι ευρύ και αφορά αντιδιεθνείς συμπεριφορές του κράτους, όπως παραβίαση υποχρεώσεων που απορρέουν από το διεθνές δίκαιο, παραβίαση εδαφικής κυριαρχίας και ακεραιότητας, πρόκληση ζημίας σε αλλοδαπά πρόσωπα και πράγματα, προσφυγή στη χρήση βίας, ενέργειες

¹⁴ Supra υποσημ. 2, σελ. 457 - 458

¹⁵ Supra υποσημ. 11, σελ. 207

¹⁶ Supra υποσημ. 2, σελ. 458

¹⁷ Κατσιγιάννη - Παπακωνσταντίνου, Μ. (2001), Η διεθνής αδικοπραξία ως πηγή της διεθνούς κρατικής ευθύνης και οι συνέπειες από την τέλεση της, Εκδόσεις Σάκκουλα, πρόλογος

¹⁸ Ibid, σελ. 5

¹⁹ Supra υποσημ. 17, πρόλογος

²⁰ Supra υποσημ. 17, σελ. 5

²¹ Supra υποσημ. 17, σελ. 5

σε βάρος διπλωματικών αποστολών κ.α.²². Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, η διεθνής ευθύνη κράτους περιλαμβάνει το σύνολο των νέων νομικών σχέσεων που δημιουργεί, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, η τέλεση διεθνούς αδικοπραξίας από ένα κράτος, και οι οποίες το θέτουν ενώπιον ενός άλλου ή πολλών άλλων κρατών ή υποκειμένων του διεθνούς δικαίου²³.

Ο θεσμός της διεθνούς ευθύνης διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στην εξισορρόπηση των κοινωνικών σχέσεων. Συνιστά έναν ρυθμιστικό μηχανισμό κοινωνικής συνεργασίας που είναι αναγκαίος για την ομαλή συμβίωση των υποκειμένων της διεθνούς έννομης τάξης. **Η χρησιμότητα αυτού του θεσμού είναι διττή**, καθόσον συνδέεται τόσο με τη θεραπεία μιας άδικης συμπεριφοράς όσο και με το σεβασμό των διεθνών υποχρεώσεων και την αποκατάσταση της νομιμότητας. Όπως τόνισε χαρακτηριστικά στην ομιλία του στη συνδιάσκεψη της Χάγης για την κωδικοποίηση του Διεθνούς Δικαστηρίου, το 1930, ο Γάλλος καθηγητής και μετέπειτα δικαστής του Διεθνούς Δικαστηρίου, Jules Basdevant, η πρακτική αξία μιας έννομης τάξης εξαρτάται από την αποτελεσματικότητα και την εμβέλεια των κανόνων για την ευθύνη²⁴.

Η διεθνής ευθύνη, η οποία αποτελεί σήμερα, ίσως την βασικότερη αιτία τριβών στη διεθνή δικαιοταξία καθώς η συμπεριφορά των κρατών σε σχέση με τις διεθνείς δεσμεύσεις που αναλαμβάνουν και την παραβίαση τους, εγείρει μείζονα ζητήματα σε νομικό και πολιτικό επίπεδο και ιδιαίτερα στο πεδίο της επανόρθωσης - αποκατάστασης - αποζημίωσης των θιγομένων. Η διαπίστωση αυτή αφορά πρωταρχικά τα άτομα - ιδιώτες, θύματα των παραβιάσεων των υποχρεώσεων κρατών στο πεδίο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Ανθρωπιστικού Δικαίου²⁵.

Η κωδικοποίηση των κανόνων για την κρατική ευθύνη ολοκληρώθηκε το 2001 από την ΕΔΔ²⁶ η οποία παρέπεμψε τα εν λόγω άρθρα στη ΓΣ/ΗΕ και παρότι η τύχη τους δεν έχει ακόμα κριθεί, οι διατάξεις τους έχουν ήδη ασκήσει αποφασιστική επιρροή τόσο στη θεωρία όσο και στη διεθνή πρακτική, καθώς αποτυπώνει το ισχύον εθνικό δίκαιο και τις νέες τάσεις για την ευθύνη των κρατών²⁷. Το γενικό πλαίσιο που προσδιορίζει την κρατική ευθύνη για μια διεθνώς παράνομη πράξη περιέχεται

²² Supra υποσημ. 11, σελ. 206

²³ Supra υποσημ. 2, σελ. 459

²⁴ Supra υποσημ. 2, σελ. 458

²⁵ Supra υποσημ. 11, σελ. 307

²⁶ Supra υποσημ. 11, σελ. 208

²⁷ Supra υποσημ. 2, σελ. 460

στα άρθρα 1²⁸ και 2²⁹ του Σχεδίου Άρθρων της ΕΔΔ για την διεθνή ευθύνη των κρατών. Η αξιολόγηση για την διαπίστωση μιας διεθνούς παράνομης πράξης συνίσταται σε μια διαδικασία η οποία περιλαμβάνει δύο στάδια. Πρώτα, αξιολογείται κατά πόσο μια πράξη ή παράλειψη οφείλεται στο κράτος και στη συνέχεια αξιολογείται εάν η συγκεκριμένη πράξη ή παράλειψη συνιστά παραβίαση του διεθνούς καθήκοντος του κράτους.

Καθώς η πρώτη πτυχή της διττής αυτής δοκιμασίας συνίσταται στην διαπίστωση ότι μια συγκεκριμένη πράξη ή παράλειψη αποδίδεται στο κράτος, **στην περίπτωση των ειρηνευτικών αποστολών**, οι πράξεις που απαιτείται να εξεταστούν είναι εκείνες των ειρηνευτικών δυνάμεων που ανήκουν σε εθνικά στρατιωτικά τμήματα που συνεισφέρουν τα κράτη. Ωστόσο, ενώ η **αλυσίδα διοίκησης που εφαρμόζεται στις ειρηνευτικές αποστολές** διακρίνεται επαρκώς από την εξουσία του κράτους έναντι της εξουσίας του ΟΗΕ κατά τη διάρκεια μιας αποστολής, η κατάσταση στο πεδίο είναι συχνά ασαφής. Υπό το πρίσμα αυτό, είναι συχνά δύσκολο να εντοπιστεί η προέλευση μιας πράξης στην αλυσίδα διοίκησης, και στη συνέχεια είναι δύσκολο να εκτιμηθεί ποια από τις δύο οντότητες - το κράτος ή ο ΟΗΕ - μπορεί να υπόκειται σε αξιώσεις ευθύνης³⁰.

Λύση στην παραπάνω προβληματική έρχονται να δώσουν, ως ένα βαθμό, οι διατάξεις του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ που υιοθετήθηκαν από την ΕΔΔ το 2011. Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο 7 του υπόψη Σχεδίου Άρθρων προβλέπει ότι, η συμπεριφορά ενός οργάνου του κράτους που τίθεται στη διάθεση ενός ΔΟ θα πρέπει να θεωρείται υπό το διεθνές δίκαιο ως πράξη του ΔΟ εάν ο Οργανισμός ασκεί **«Αποτελεσματικό Έλεγχο»** σε αυτή τη συμπεριφορά³¹.

Οι εναλλακτικές καταστάσεις που αντανακλώνται στα άρθρα για την κρατική ευθύνη και την ευθύνη των ΔΟ, καταδεικνύουν επαρκώς, τη δυαδικότητα που είναι εγγενής στις αποστολές διατήρησης της ειρήνης και επιδεικνύουν το πρότυπο του **«Αποτελεσματικού Ελέγχου»** ως μέθοδο αξιολόγησης σχετικά με τον εντοπισμό του

²⁸ ILC (2001), Report of the International Law Commission fifty-third session, UN Doc A/56/10, Vol. II, Part Two, Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts with commentaries. Available at: <http://legal.un.org>. Article 1: Responsibility of a State for its internationally wrongful acts: Every internationally wrongful act of a State entails the international responsibility of that State.

²⁹ Ibid, άρθρο 2: Elements of an internationally wrongful act of a State: There is an internationally wrongful act of a State when conduct consisting of an action or omission: (a) is attributable to the State under international law and (b) constitutes a breach of an international obligation of the State.

³⁰ Supra υποσημ. 3

³¹ Supra υποσημ. 8, άρθρο 7

φορέα που μπορεί να είναι υπεύθυνος για πράξη που λαμβάνει χώρα κατά τη διάρκεια μιας πολυεθνικής επιχείρησης και σε ποιο βαθμό³².

1.2 Ομοιότητες και διαφορές μεταξύ της κρατικής ευθύνης και της ευθύνης διεθνών οργανισμών

Είναι γνωστό ότι, υποκείμενο του διεθνούς δικαίου είναι κάθε οντότητα που διαθέτει ικανότητα δικαίου, που είναι δηλαδή φορέας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, σύμφωνα με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου. Η ικανότητα δικαίου ταυτίζεται υπό αυτήν την έννοια με την νομική προσωπικότητα³³. Οι ΔΟ ως υποκείμενα της διεθνούς δικαιοταξίας έχουν νομική προσωπικότητα η οποία αποτελεί την νομική κατασκευή που αφενός επιβεβαιώνει την ύπαρξη και λειτουργία τους στο διεθνές πεδίο αφετέρου τους καθιστά ικανούς να εκπληρώσουν τους σκοπούς που τους ανατίθενται με τις ιδρυτικές πράξεις. Μία από τις άμεσες έννομες συνέπειες που επιφέρει η νομική προσωπικότητα ενός ΔΟ είναι η διεθνής ευθύνη³⁴. Από τον παραπάνω λοιπόν συλλογισμό, προκύπτει μια **ουσιώδης διαφορά ανάμεσα στην κρατική ευθύνη και στην ευθύνη των ΔΟ με την δεύτερη να θεμελιώνεται στη νομική προσωπικότητα των ΔΟ, ενώ η πρώτη προκύπτει από την κυριαρχία που ασκούν τα κράτη**³⁵.

Η ανάγκη αναγνώρισης διεθνούς ευθύνης των ΔΟ, η οποία είχε καταγραφεί αρχικά στην διεθνή νομολογία το 1999 στη γνωμοδότηση του ΔΔΧ, για τη «Διαφορά σχετικά με την Ασυλία από τη Νομική Διαδικασία ενός Ειδικού Εισηγητή της Επιτροπής για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα»³⁶, ήταν αποτέλεσμα κυρίως της διεθνούς πρακτικής από τη δεκαετία του '90 και εντεύθεν στην οποία είναι χαρακτηριστική η εντυπωσιακή διεύρυνση των δραστηριοτήτων των ΔΟ, καθώς είναι σε θέση να διοικούν εδάφη, να διανέμουν ανθρωπιστική βοήθεια, να συνεργάζονται με κυβερνήσεις και ιδιωτικές εταιρείες, να θεσπίζουν διεθνείς κανονισμούς, να προωθούν πολιτικές και να διαχειρίζονται το εμπόριο και τις τηλεπικοινωνίες.

³² Supra υποσημ. 3

³³ Supra υποσημ. 11, σελ.108

³⁴ Οι άλλες είναι η ικανότητα διαδίκου, δικαιοπρακτική ικανότητα, ενεργητική και παθητική πρέσβευση και *suī generis* αρμοδιότητες. Νάσκου - Περράκη, Π., Αντωνόπουλος, Κ. & Σαρηγιαννίδης, Μ. (2015), Διεθνείς Οργανισμοί, Εκδόσεις Σάκουλα, σελ. 69, 74, 77

³⁵ Ibid, σελ.81

³⁶ Το ΔΔΧ αποφάνθηκε ότι τα ΗΕ είναι δυνατό να φέρουν ευθύνη αποζημίωσης για βλάβη που προκύπτει από πράξεις που εκτελούνται από τον ΟΗΕ ή τους υπαλλήλους του, όταν ενεργούν με την επίσημη ιδιότητά τους. ICJ, Advisory opinion, Difference relating to immunity from legal process of a special rapporteur on the commission of human rights, 1999. Available at: <https://www.icj-cij.org>

Επίσης, οι ΔΟ έχουν αναπτύξει ακόμα μεγαλύτερο εύρος δραστηριοτήτων στο πυρήνα των οποίων εντοπίζεται η δυνατότητά τους να αναπτύσσουν στρατιωτικές δυνάμεις για τη διατήρηση ή επιβολή της ειρήνης, να επιβάλλουν εμπάργκο σε κράτη, να ελέγχουν εθνικές οικονομίες, να θέτουν περιορισμούς στη μετακίνηση προσώπων και στη διαχείριση των περιουσιών τους³⁷. Επίκεντρο του ενδιαφέροντος αποτέλεσαν οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ, στο πλαίσιο των οποίων έχουν καταγραφεί περιπτώσεις διάπραξης άδικων πράξεων που αφορούν στην παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή, της απαγόρευσης βασανισμού και της προστασίας της περιουσίας³⁸. Με άλλα λόγια, έχουν σημειωθεί περιστατικά στα οποία, οι ειρηνευτικές δυνάμεις και τα στρατεύματα επιβολής της ειρήνης κατέστρεψαν περιουσίες, βασάνισαν ή σκότωσαν αθώους πολίτες, όπως μαρτυρούν οι υποθέσεις Behrami και Saramati που εξετάστηκαν από το ΕΔΔΑ³⁹.

Τα ερωτήματα τα οποία τίθενται και αφορούν στην απόδοση διεθνούς ευθύνης κατά την διεξαγωγή μιας πολυεθνικής επιχείρησης σχετίζονται με την εξεύρεση των κατάλληλων κανόνων και αρχών που διέπουν την απόδοση συμπεριφοράς των δυνάμεων που συμμετέχουν στις επιχειρησιακές δραστηριότητες, τους αποδέκτες των υποχρεώσεων επανορθώσεως μιας αδικοπραξίας, τον οργανισμό υπό τη διοίκηση του οποίου τελεί η επιχείρηση ή το κράτος που διαθέτει το αναγκαίο δυναμικό καθόσον οι ΔΟ δεν διαθέτουν δικές τους δυνάμεις, το ποιος μπορεί να στραφεί κατά τον ευθυνόμενο φορέα και ποιους μηχανισμούς μπορεί να ενεργοποιήσει για το σκοπό αυτό⁴⁰. Η παραβίαση λοιπόν δικαιωμάτων του ανθρώπου από μέλη των ειρηνευτικών αποστολών⁴¹, η διαπίστωση ότι η ευθύνη ΔΟ παρουσιάζει εγγενείς δυσκολίες που δεν επιλύονται με απλή αναλογική εφαρμογή των κανόνων κρατικής ευθύνης⁴², αλλά και για να δοθεί απάντηση στα παραπάνω κρίσιμα ερωτήματα, οδήγησαν τη ΓΣ/ΗΕ⁴³ να αναθέσει στην ΕΔΔ το έργο της κωδικοποίησης το οποίο ολοκληρώθηκε το 2011 με τη σύνταξη ενός Σχεδίου 67 Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ⁴⁴.

³⁷ Supra υποσημ. 2, σελ. 488

³⁸ Supra υποσημ. 34, σελ. 80

³⁹ ECtHR, Agim Behrami and Bekir Behrami v. France – Ruzhdi Saramati v. France and Others, 2007. Available at: <https://hudoc.echr>

⁴⁰ Supra υποσημ. 2, σελ. 488

⁴¹ Supra υποσημ. 34, σελ. 80

⁴² Supra υποσημ. 11, σελ. 214

⁴³ Απόφαση 56/82 της 12^{ης} Δεκεμβρίου 2001 του ΣΑ/ΗΕ. Available at: <https://research.un.org>

⁴⁴ Supra υποσημ. 2, σελ. 488

Μελετώντας το κείμενο των υπόψη άρθρων, εντοπίζονται αρκετές **ομοιότητες και διαφορές** με το αντίστοιχο για την κρατική ευθύνη που συντάχθηκε από την ΕΔΔ το 2001. Καταρχήν, παρατηρείται ότι **το σχετικό δίκαιο διαμορφώθηκε μεν κατ' αναλογία με το δίκαιο της κρατικής ευθύνης για διεθνείς αδικοπραξίες⁴⁵, αλλά το κύριο βάρος δόθηκε στα ειδικά χαρακτηριστικά των ΔΟ όπως προκύπτει από το άρθρο 64 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ, το οποίο δίδει προτεραιότητα στην αρχή της ειδικότητας⁴⁶.**

Επίσης, το γεγονός ότι η ευθύνη των ΔΟ είναι αποτέλεσμα της διεθνούς νομικής προσωπικότητάς τους, δεν σημαίνει ότι **απαλλάσσονται** οποιασδήποτε ευθύνης τα κράτη - μέλη ανεξάρτητα από το αν η ευθύνη των τελευταίων είναι εις ολόκληρον, επικουρική ή ακόμα και αποκλειστική⁴⁷. Παρατηρείται λοιπόν ότι, **στο κείμενο των άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ καταλογίζεται ευθύνη τόσο σε ΔΟ για διεθνείς αδικοπραξίες κρατών όσο και στα κράτη για άδικη συμπεριφορά ΔΟ⁴⁸.**

Εξετάζοντας την ορθότητα του παραπάνω συμπεράσματος στη διεθνή πρακτική, μπορεί κανείς να συναντήσει την περίπτωση στην οποία το κράτος - μέλος συμμετέχει αυτόνομα στην παράνομη πράξη του ΔΟ, όπως συμβαίνει για παράδειγμα στην ΕΕ όπου οι συμφωνίες που συνάπτονται από την ΕΕ δεσμεύουν τόσο τα όργανά της όσο και τα κράτη - μέλη. Έτσι υπάρχει εξ' ολοκλήρου ευθύνη για την ΕΕ και τα κράτη - μέλη. Επίσης, όταν ο ΔΟ και τα κράτη - μέλη του είναι μέρη σε διεθνή συμφωνία και δεν υπάρχει σαφής κατανομή των αρμοδιοτήτων τους, πάλι συντρέχει ευθύνη και των δύο. Μια άλλη περίπτωση είναι εκείνη κατά την οποία η παράνομη πράξη τελείται από τον ΔΟ και κατά συνέπεια φέρει τη σχετική ευθύνη, αλλά αυτό έγινε επειδή αποφασίστηκε από τα κράτη - μέλη. Ως εκ τούτου, υπάρχει και ευθύνη των κρατών - μελών κατ' αναλογία των άρθρων για την κρατική ευθύνη. Ωστόσο, ορισμένοι ισχυρίζονται ότι αν ο ΔΟ ήταν υποχρεωμένος να εφαρμόσει τις αποφάσεις των κρατών - μελών, τότε δεν υπάρχει παράλληλη, αλλά μόνο αποκλειστική ευθύνη των τελευταίων⁴⁹. Εν κατακλείδι, παρατηρούμε ότι στο **Σχέδιο Άρθρων για την**

⁴⁵ Supra υποσημ. 34, σελ. 80

⁴⁶ Μπρεδήμας Α., & Κυριακόπουλος Γ. (2016), Δίκαιο Διεθνών Οργανισμών, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 125

⁴⁷ Ibid, σελ. 126

⁴⁸ Supra υποσημ. 2, σελ. 491

⁴⁹ Supra υποσημ. 46, σελ. 126

ευθύνη των ΔΟ ρυθμίζονται ζητήματα με τα οποία η ΕΔΔ δεν είχε ασχοληθεί κατά την κωδικοποίηση του δικαίου που διέπει την κρατική ευθύνη⁵⁰.

Επιπλέον, το έργο της ΕΔΔ στα υπόψη άρθρα, αφορά, όπως και στα αντίστοιχα για την κρατική ευθύνη, στην κωδικοποίηση και επεξεργασία δευτερογενών κανόνων για την ευθύνη των ΔΟ, δηλαδή κανόνων που αφορούν στις νομικές συνέπειες που προκύπτουν από τη στοιχειοθέτηση ευθύνης ΔΟ για αδικοπραξίες κατά το διεθνές δίκαιο ή ευθύνης κράτους για αδικοπραξία ΔΟ⁵¹.

Επιπρόσθετα, οι προτάσεις της ΕΔΔ για την ευθύνη των ΔΟ, όπως και οι αντίστοιχες για την κρατική ευθύνη το 2001, **δεν αφορούν στην ευθύνη ατόμων που ενεργούν για λογαριασμό των ΔΟ**. Για παράδειγμα η παραβίαση κανόνων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου στο πλαίσιο μιας διεθνούς αποστολής μπορεί να επισύρει ταυτόχρονα τόσο την ευθύνη του οργανισμού, υπό τη διοίκηση και τον έλεγχο του οποίου τελεί η επιχείρηση όσο και την ατομική ποινική ευθύνη προσώπων, όπως στρατιώτες, αστυνομικοί ή πολίτες που μετέχουν στην αποστολή.

Ένα άλλο σημείο το οποίο είναι άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι **οι δικαστικοί μηχανισμοί ελέγχου της δραστηριότητας των ΔΟ είναι ανεπαρκείς ή ανύπαρκτοι**. Τα εθνικά δικαστήρια λόγω της «δικαιοδοτικής ασυλίας» των ΔΟ δεν μπορούν να ελέγξουν τις αρμοδιότητες τους ενώ τα διεθνή δικαστήρια δεν έχουν αρμοδιότητα να εκδικάσουν τέτοια ζητήματα⁵². Με άλλα λόγια, όσον αφορά ζητήματα διεθνούς ευθύνης ΔΟ η τάση είναι να «καλύπτεται» ο ΔΟ με μια «ιδιότυπη ασυλία»⁵³.

Συνεχίζοντας τη σύγκριση ανάμεσα στην κρατική ευθύνη και την ευθύνη των ΔΟ, θα εξετάσουμε πώς αυτή στοιχειοθετείται στα αντίστοιχα Σχέδια Άρθρων. Παρατηρούμε λοιπόν, ότι το γενικό πλαίσιο που προσδιορίζει την ευθύνη ενός ΔΟ για μια διεθνώς παράνομη πράξη περιέχεται στα άρθρα 3⁵⁴ και 4⁵⁵ του Σχεδίου Άρθρων της ΕΔΔ για την ευθύνη των ΔΟ για διεθνώς παράνομες πράξεις⁵⁶.

⁵⁰ Supra υποσημ. 2, σελ. 491

⁵¹ Supra υποσημ. 2, σελ. 491

⁵² Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι προσφυγές της Σερβίας στο ΔΔΧ κατά 10 κρατών - μελών του ΝΑΤΟ για τους βομβαρδισμούς στο Κόσσοβο το 1999 καθώς και οι προσφυγές ενώπιον του ΕΔΔΑ για καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως οι υποθέσεις Bosphorus, Behrami, Saramati, Al-Jeddah. Μια σπάνια περίπτωση αποτελεί το Δικαστήριο της ΕΕ, το οποίο έχει αρμοδιότητα ελέγχου των πράξεων των οργάνων της Ένωσης.

⁵³ Supra υποσημ. 11, σελ. 150

⁵⁴ Supra υποσημ. 8, άρθρο 3

⁵⁵ Supra υποσημ. 8, άρθρο 4

⁵⁶ Supra υποσημ. 11, σελ. 215

Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 4 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ και κατ' αντιστοιχία με τα άρθρα 1 και 2 του Σχεδίου Άρθρων για την κρατική ευθύνη, η απόδοση της συμπεριφοράς υπό το διεθνές δίκαιο σε ένα ΔΟ αποτελεί προϋπόθεση για την εμφάνιση μιας διεθνούς παράνομης πράξης του ΔΟ, ενώ η άλλη προϋπόθεση είναι ότι, η ίδια συμπεριφορά, θα πρέπει να συνιστά παραβίαση υποχρέωσης που απορρέει από το διεθνές δίκαιο για τον ΔΟ⁵⁷. Με άλλα λόγια οι προϋποθέσεις απόδοσης άδικης συμπεριφοράς στους ΔΟ απαιτούν τη διερεύνηση, σε πρώτο χρόνο, της παραβίασης διεθνούς υποχρέωσης, και σε δεύτερο χρόνο, της συμπεριφοράς οργάνου που αποδίδεται στον ΔΟ⁵⁸.

Σχετικά με την πρώτη προϋπόθεση, σημειώνεται ότι με τον όρο διεθνής υποχρέωση νοείται οποιοσδήποτε κανόνας διεθνούς δικαίου δεσμεύει τον ΔΟ είτε συμβατικά είτε εθιμικά⁵⁹. Δηλαδή, η υποχρέωση μπορεί να απορρέει είτε από συνθήκη που δεσμεύει τον ΔΟ είτε από οποιαδήποτε άλλη πηγή διεθνούς δικαίου που ισχύει για τον οργανισμό. Όπως παρατήρησε το ΔΔΧ στη συμβουλευτική του γνώμη σχετικά με την ερμηνεία της συμφωνίας της 25ης Μαρτίου 1951 μεταξύ του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ) και της Αιγύπτου, οι ΔΟ είναι: «*bound by any obligations incumbent upon them under general rules of international law, under their constitutions or under international agreements to which they are parties*». Επομένως, υπάρχει παραβίαση σε σχέση με οποιαδήποτε από αυτές τις διεθνείς υποχρεώσεις.

Επίσης, η ζημία, όπως και στην περίπτωση των κρατών δεν φαίνεται να είναι απαραίτητο στοιχείο για την ανάληψη διεθνούς ευθύνης ενός ΔΟ. Στις περισσότερες περιπτώσεις, μια διεθνώς παράνομη πράξη συνεπάγεται υλικές ζημιές. Εντούτοις, μπορεί να θεωρηθεί ότι η παράβαση μιας διεθνούς υποχρέωσης συμβαίνει ελλείψει οποιασδήποτε υλικής ζημίας. Το αν η βλάβη θα απαιτηθεί ή όχι εξαρτάται από το περιεχόμενο της κύριας υποχρέωσης.

Η δεύτερη προϋπόθεση σχετικά με την απόδοση της άδικης συμπεριφοράς, με τον όρο "συμπεριφορά" να προορίζεται να καλύψει τόσο τις πράξεις όσο και τις παραλείψεις εκ μέρους του ΔΟ⁶⁰, έχει υποστεί μεγαλύτερη ανάλυση, καθώς ο ΔΟ είναι νομικό πρόσωπο και επομένως εκφράζεται μέσω των οργάνων του, των

⁵⁷ Supra υποσημ. 8, άρθρο 4

⁵⁸ Supra υποσημ. 11, σελ. 215

⁵⁹ Supra υποσημ. 34, σελ. 80 - 81

⁶⁰ Supra υποσημ. 8

αντιπροσώπων του και των υπαλλήλων του, οι πράξεις ή παραλείψεις των τελευταίων, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους, δεσμεύουν τον ΔΟ⁶¹.

Εξετάζοντας τη σχέση που πρέπει να υπάρχει μεταξύ του ΔΟ και των φυσικών προσώπων, οι συμπεριφορές των οποίων είναι αποδοτέες στον οργανισμό, το φυσικό πρόσωπο μπορεί να συνδέεται με σύμβαση εργασίας με τον οργανισμό ή ελλείπει τέτοιας έννομης σχέσης να λειτουργεί στο όνομα του οργανισμού. Συνεπώς δεν προκρίνεται το οργανικό ή το λειτουργικό κριτήριο, αλλά αρκεί ως προϋπόθεση ότι ο ΔΟ ασκεί «**Αποτελεσματικό Έλεγχο**» στις δραστηριότητες του προσώπου το οποίο ενεργεί στο όνομα του⁶². Συνεπώς, ως προς την εκπλήρωση της δεύτερης συνθήκης - προϋπόθεσης, πρωτεύοντα ρόλο διαδραματίζει το κριτήριο του «**Αποτελεσματικού Ελέγχου**» **με ενδιαφέρουσα εφαρμογή, όπως θα δούμε στη συνέχεια, ιδίως σε πολυεθνικές επιχειρήσεις διατήρησης ή επιβολής της ειρήνης**⁶³.

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο που αφορά την σύγκριση των δύο εννοιών είναι ότι **τα άρθρα σχετικά με την ευθύνη των κρατών για διεθνείς παρατυπίες και τα άρθρα για την ευθύνη των ΔΟ παρέχουν μόνο θετικά κριτήρια κατανομής**. Έτσι, δεν επισημαίνουν περιπτώσεις στις οποίες η συμπεριφορά δεν μπορεί να αποδοθεί στον οργανισμό. Για παράδειγμα, τα υπόψη άρθρα δεν λένε, αλλά υπονοούν ότι η συμπεριφορά στρατιωτικών δυνάμεων κρατών ή ΔΟ δεν μπορεί να αποδοθεί στα ΗΕ όταν το ΣΑ/ΗΕ εξουσιοδοτεί τα κράτη ή τους ΔΟ να λαμβάνουν τα «**απαραίτητα μέτρα**» έξω από μιας αλυσίδα διοίκησης που συνδέει αυτές τις δυνάμεις με τα ΗΕ⁶⁴.

Εν κατακλείδι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα άρθρα για την ευθύνη των ΔΟ δεν αντιγράφουν τα αντίστοιχα άρθρα για την κρατική ευθύνη, αλλά κάνουν τις αναγκαίες προσαρμογές προκειμένου να εφαρμοστούν στην περίπτωση των ΔΟ. **Ακόμα και αν ορισμένες διατάξεις είναι όμοιες τα δύο κείμενα δεν έχουν την ίδια νομική αξία**⁶⁵.

⁶¹ Supra υποσημ. 34, σελ. 80 - 81

⁶² Supra υποσημ. 34, σελ. 80 - 81

⁶³ Supra υποσημ. 11, σελ. 215

⁶⁴ Supra υποσημ. 8

⁶⁵ Supra υποσημ. 2, σελ. 502

1.3 Η ευθύνη των διεθνών οργανισμών στο πλαίσιο των πολυεθνικών επιχειρήσεων

1.3.1 Αρχικές διεργασίες και εξελίξεις

Το θέμα της απόδοσης συμπεριφοράς στις πολυεθνικές στρατιωτικές επιχειρήσεις αποτέλεσε αντικείμενο εκτεταμένων συζητήσεων. Το πραγματικό υπόβαθρο και οι νομικές συζητήσεις που σχετίζονται με την απόδοση της συμπεριφοράς στις πολυεθνικές στρατιωτικές επιχειρήσεις αντανακλώνται στο κριτήριο του Αποτελεσματικού Ελέγχου που εμφανίστηκε ως αντίδραση στις πρώτες επιχειρήσεις διατήρησης ειρήνης, αποτελώντας σταδιακά το καταλληλότερο κριτήριο για την απόδοση της συμπεριφοράς πολυεθνικών στρατευμάτων.

Πιο συγκεκριμένα, το ζήτημα της ευθύνης για την παράνομη συμπεριφορά στρατιωτών που επιχειρούν υπό την διοίκηση των ΗΕ, προέκυψε κατά τις πρώτες στρατιωτικές επιχειρήσεις που διεξήχθησαν υπό την ηγεσία των ΗΕ κατά τη δεκαετία του '50 και του '60. Κατά τη διάρκεια των πρώτων ειρηνευτικών επιχειρήσεων, αναπτύχθηκε πρακτική σε σχέση με την άσκηση στρατιωτικής εξουσίας επί των εθνικών στρατιωτικών τμημάτων. Πράγματι, καθώς τα ΗΕ βασίζονταν σε στρατεύματα που διέθεταν τα κράτη, ήταν απαραίτητο αυτά, να αναθέτουν μέρος των εξουσιών, επί των εθνικών στρατιωτικών τους δυνάμεων, στον ΟΗΕ.

Στο στρατιωτικό πλαίσιο, ο έλεγχος των στρατευμάτων επισημοποιείται μέσω των εννοιών της Διοίκησης και Ελέγχου, η οποία αναφέρεται σε διαφορετικά στοιχεία εξουσίας σχετικά με τη συμπεριφορά στρατιωτικών μονάδων που έχουν διατεθεί. Τυπικά, τα κράτη μεταβιβάζουν τον Επιχειρησιακό Έλεγχο των στρατευμάτων τους στον ΟΗΕ, δηλαδή την εξουσία να κατευθύνει τις διαθέσιμες δυνάμεις για την επίτευξη των στόχων της επιχείρησης, ενώ τα κράτη διατηρούν τα άλλα στοιχεία της Διοίκησης και Ελέγχου, τα οποία θεωρούνταν μη μεταβιβάσιμα. Αυτά περιλαμβάνουν την εξουσία όσον αφορά την εκπαίδευση - κατάρτιση, την πειθαρχία, τα προσωπικά θέματα των μελών ενός στρατιωτικού τμήματος, την ποινική δικαιοδοσία και την εξουσία να αποσύρουν τις δυνάμεις τους. Αυτός ο βασικός τρόπος κατανομής της Διοίκησης και Ελέγχου βελτιώθηκε περαιτέρω κατά τις επόμενες επιχειρήσεις και εφαρμόζεται σήμερα σε όλες τις επιχειρήσεις των ΗΕ. Στο πεδίο, ο Επιχειρησιακός Έλεγχος των ειρηνευτικών δυνάμεων ασκείται από τον Διοικητή των δυνάμεων των ΗΕ, ο οποίος αναθέτει καθήκοντα στα κρατικά στρατεύματα που βρίσκονται υπό την διοίκηση του αντίστοιχου εθνικού

αντιπροσώπου των εθνικών ενόπλων δυνάμεων με τον τελευταίο να ενεργεί εξ' ονόματος του ΟΗΕ. Συγκρίσιμες δομές διοίκησης έχουν υιοθετηθεί σε στρατιωτικές επιχειρήσεις που διεξάγονται υπό την καθοδήγηση άλλων ΔΟ όπως το ΝΑΤΟ και η ΕΕ, αν και υπάρχουν ορισμένες ιδιαιτερότητες. Για παράδειγμα, σε πολλές επιχειρήσεις του ΝΑΤΟ, οι εθνικοί αντιπρόσωποι των κρατών που συνεισφέρουν με στρατιωτικό προσωπικό μπορούν να αντιταχθούν σε ορισμένες ευαίσθητες αποστολές, με αποτέλεσμα να διαμοιράζεται ο Επιχειρησιακός Έλεγχος με τον Διοικητή του ΝΑΤΟ. Σε άλλες περιπτώσεις, λαμβάνονται ορισμένες ευαίσθητες επιχειρησιακές αποφάσεις σε υψηλότερο επίπεδο μετά την ομόφωνη έγκριση εκ μέρους των εκπροσώπων των κρατών μελών του ΝΑΤΟ.

Στο πεδίο, η διαίρεση και η άσκηση της Διοίκησης και Ελέγχου δεν είναι πάντα ξεκάθαρη. Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι, τα κράτη δεν εκχωρούν «εν λευκώ» τον έλεγχο στη χρησιμοποίηση των εθνικών στρατιωτικών τμημάτων και περιστασιακά οι εθνικές αντιπροσωπείες Διοίκησης και Ελέγχου μεταφέρουν επιφυλάξεις που συνίστανται σε περιορισμούς για το πώς και πού θα αναπτυχθούν οι εθνικές στρατιωτικές μονάδες και ποιες αποστολές δεν θα υποστηριχθούν από αυτά κατά τη διάρκεια μιας επιχείρησης. Επιπλέον, η εμπειρία από τις πρώτες αποστολές των ΗΕ αποκάλυψε επίσης ότι, η πραγματικότητα δεν αντανακλάται στα όσα συμφωνήθηκαν επίσημα. Όπως παρατηρεί ένας συγγραφέας, οι δομές διοίκησης του ΟΗΕ είναι απλά θεωρητικές και σπάνια εφαρμόζονται στην πράξη, καθώς τα κράτη παρεμβαίνουν περιστασιακά στην επιχειρησιακή διαχείριση των στρατευμάτων τους κατά παράβαση της συμφωνηθείσας άσκησης Διοίκησης και Ελέγχου, υπονομεύοντας έτσι την επιχειρησιακή εξουσία του Διοικητή Δυνάμεων των ΗΕ. Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια της επιχείρησης των ΗΕ στη Σομαλία το 1993, ο Διοικητής Δυνάμεων της UNOSOM II δεν ασκούσε πραγματικό έλεγχο πολλών εθνικών στρατιωτικών δυνάμεων τα οποία, σε διάφορους βαθμούς, συνέχισαν να αναζητούν εντολές από τις τοπικές εθνικές αρχές.

Σε μια εποχή όπου οι λόγοι και τα όρια ευθύνης των ΔΟ δεν είναι επαρκώς αναπτυγμένα, οι πρώτοι συγγραφείς που ανέλυσαν την απόδοση συμπεριφοράς στο πλαίσιο των ειρηνευτικών επιχειρήσεων, έλαβαν υπόψη τις παραπάνω πρακτικές και εμπειρίες κατά τον προσδιορισμό των λόγων κατανομής. Ειδικότερα, ο De Visscher εξέφρασε την άποψη ότι, οι ειρηνευτικές δυνάμεις δεν αποτελούν αποκλειστικά πολυεθνικές δυνάμεις, αφού τίθενται στη διάθεση του ΟΗΕ, ενώ τα κράτη διατηρούν κάποιο έλεγχο με αποτέλεσμα, η συμπεριφορά των ειρηνευτικών δυνάμεων στην

πραγματικότητα, να μην ελέγχεται πάντοτε. Ουσιαστικά, η Amrallah θεώρησε ότι, η ευθύνη για τη συμπεριφορά των ειρηνευτικών δυνάμεων εξαρτάται από το αν η δύναμη ήταν υπό τον πραγματικό έλεγχο του ΟΗΕ.

Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας σύνταξης του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ, τα κριτήρια του Αποτελεσματικού Ελέγχου προσδιορίστηκαν νωρίτερα ως συναφή με τις πολυεθνικές στρατιωτικές επιχειρήσεις. Ενόψει της επίσημης κατανομής της Διοίκησης και Ελέγχου και των πραγματικών περιστατικών της άσκησης των, η ΕΔΔ θεώρησε ότι, το κρίσιμο ζήτημα σε σχέση με την απόδοση μιας συγκεκριμένης συμπεριφοράς φαίνεται να είναι το ποιος είχε Αποτελεσματικό Έλεγχο επί της συγκεκριμένης συμπεριφοράς. Στο έργο της για τη λογοδοσία των ΔΟ, η Ένωση Διεθνούς Δικαίου (International Law Association - ILA) αναγνώρισε επίσης τον Αποτελεσματικό Έλεγχο ως το κατάλληλο κριτήριο για την απόδοση της συμπεριφοράς οργάνων που τίθενται στη διάθεση ενός οργανισμού⁶⁶.

1.3.2 Η συλλογιστική εφαρμογής του Αποτελεσματικού Ελέγχου

Το κριτήριο του Αποτελεσματικού Ελέγχου, όπως αποτυπώνεται στο άρθρο 7 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ, προοδευτικά αποκρυσταλλώθηκε ως το βασικό κριτήριο για την απόδοση της συμπεριφοράς στρατιωτών που τέθηκαν στη διάθεση ΔΟ. Είναι γενικά αποδεκτό ότι, η δυνατότητα εφαρμογής του κριτηρίου προέρχεται από την ειδική κατάσταση των πολυεθνικών στρατευμάτων, τα οποία διατίθενται εν μέρει σε έναν ΔΟ, ενώ το κράτος τους συνεχίζει να διατηρεί κάποιο έλεγχο και ότι, η αξιολόγηση συνεπάγεται μια πραγματική εκτίμηση του ελέγχου.

Ειδικότερα, στην επιστημονική κοινότητα του διεθνούς δικαίου, έχει γίνει ευρέως αποδεκτό ότι, ο Αποτελεσματικός έλεγχος αποτελεί το ισχύον κριτήριο για την απόδοση των πράξεων στρατιωτών που λειτουργούν υπό την αιγίδα ενός ΔΟ. Το σκεπτικό εφαρμογής του συγκεκριμένου κριτηρίου στις πολυεθνικές δυνάμεις είναι ότι, καθώς η Διοίκηση και ο Έλεγχος των στρατιωτικών οργάνων κατανέμεται μεταξύ του ΔΟ και του εθνικού κράτους, απαιτείται η εφαρμογή του Αποτελεσματικού Ελέγχου για να καθοριστεί ποιο υποκείμενο του διεθνούς δικαίου είχε τον έλεγχο της δεδομένης συμπεριφοράς. Ο βασικός παράγοντας είναι ότι, τα κράτη ασκούν ορισμένα στοιχεία εξουσίας επί των στρατιωτικών τους οργάνων, διατηρώντας πάντοτε την οργανική πειθαρχική εξουσία, έτσι ώστε ο «ομφάλιος

⁶⁶ Supra υποσημ. 1

λώρος» μεταξύ αυτών των στρατευμάτων και του κράτους να μην είναι πλήρως αποκομμένοι. Ως αποτέλεσμα αυτού του διαμοιρασμού του στρατιωτικού ελέγχου μεταξύ των δύο υποκειμένων του διεθνούς δικαίου, τα στρατιωτικά τμήματα χαρακτηρίζονται ως μερικώς εξουσιοδοτημένα όργανα, ενεργώντας υπό ορισμένες συνθήκες υπό τον έλεγχο του ΔΟ και υπό ορισμένες άλλες υπό τον έλεγχο των κρατών τους. Ανάλογα με τις περιστάσεις της εξεταζόμενης επιβλαβούς συμπεριφοράς, το μέλος μιας ειρηνευτικής δύναμης μπορεί να θεωρηθεί ότι υπόκειται είτε στον έλεγχο του ΔΟ, είτε του κράτος, είτε και των δύο. Αυτό το ξεχωριστό καθεστώς των πολυεθνικών δυνάμεων είναι ο λόγος για τον οποίο η συμπεριφορά των στρατιωτικών οργάνων που τίθενται στη διάθεση ενός ΔΟ αποδίδεται βάσει του ελέγχου που ασκείται συγκεκριμένα σε μια συγκεκριμένη συμπεριφορά, όπως εκφράζεται στην έννοια του Αποτελεσματικού Ελέγχου.

Η ΕΔΔ υπερασπίζεται το άρθρο 7 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ, το οποίο εκπονήθηκε λαμβάνοντας υπόψη τις εμπειρίες που αποκόμισαν οι αποστολές διατήρησης της ειρήνης και αποσκοπούσε ρητά στην αντιμετώπιση του ζητήματος απόδοσης της συμπεριφοράς στις στρατιωτικές επιχειρήσεις στις οποίες ηγούνταν ένας ΔΟ. Εξήγησε ότι οι ειρηνευτικές δυνάμεις τίθενται στη διάθεση μιας άλλης οντότητας, μέσω της μεταφοράς της επιχειρησιακής εντολής, χωρίς να μπορούν ποτέ να «αποσπαστούν» δεδομένου ότι, είναι απλώς αδύνατο για ένα κράτος να μεταβιβάσει την οργανική εξουσία που ασκεί επί των ενόπλων δυνάμεων του. Δεδομένου ότι, αμφότεροι οι φορείς υπόκεινται ταυτόχρονα σε διαφορετικές μορφές ελέγχου επί των στρατιωτικών οργάνων, το αποσπασμένο όργανο ή ο πράκτορας εξακολουθεί να ενεργεί ως ένα όργανο του αποστέλλοντος κράτους, οπότε η απόδοση απαιτεί να προσδιοριστεί ποιος έχει Αποτελεσματικό Έλεγχο επί της συγκεκριμένης συμπεριφοράς⁶⁷.

1.3.3 Το περιεχόμενο του κριτηρίου του Αποτελεσματικού Ελέγχου

Σύμφωνα με το άρθρο 7 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ, η συμπεριφορά οργάνου που τίθεται στη διάθεση ενός ΔΟ θεωρείται, δυνάμει του διεθνούς δικαίου, πράξη του τελευταίου αυτού οργανισμού, εφόσον ο οργανισμός ασκεί Αποτελεσματικό Έλεγχο επί της συμπεριφοράς αυτής. Όπως εξηγείται στα σχόλια της ΕΔΔ, ο πραγματικός έλεγχος αξιολογείται υπό τρεις προϋποθέσεις.

⁶⁷ Supra υποσημ. 1

Πρώτον, πρέπει να είναι «πραγματικός», δεύτερον να ασκείται σε σχέση με «συγκεκριμένη συμπεριφορά» ενός στρατιώτη, και τρίτον, να εκτιμάται λαμβάνοντας υπόψη τις «πλήρεις πραγματικές περιστάσεις και το ιδιαίτερο πλαίσιο εντός του οποίου οι ΔΟ και τα μέλη τους επιχειρούσαν». Με λίγα λόγια, το κριτήριο του Αποτελεσματικού Ελέγχου, όπως αποτυπώνεται στο άρθρο 7 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ, συνεπάγεται τον προσδιορισμό της οντότητας που ελέγχει πραγματικά μια δεδομένη βλαβερή συμπεριφορά.

Ειδικότερα, το **πραγματικό στοιχείο** απαιτεί να προσδιοριστεί εάν υπήρξε πραγματική και συγκεκριμένη άσκηση του ελέγχου, εκτός από την επίσημη ανάθεση της επιχειρησιακής εξουσίας. Υπό την έννοια αυτή, ο πραγματικός έλεγχος δεν πρέπει να έρχεται σε αντίθεση με τον επίσημο έλεγχο. Πράγματι, το κριτήριο του Αποτελεσματικού Ελέγχου δεν απομακρύνει πλήρως τις επίσημες πτυχές, αλλά προσπαθεί να εξακριβώσει αν η επίσημη ανάθεση ελέγχου από το κράτος στον ΔΟ ήταν πραγματική ή αν ο έλεγχος διατηρήθηκε ή επανακτήθηκε από το κράτος. Συνίσταται στη σύγκριση του τρόπου με τον οποίο διανέμεται επισήμως ο έλεγχος με τον τρόπο με τον οποίο ασκείται πραγματικά. Η επίσημη κατανομή του ελέγχου εξακολουθεί να είναι σημαντική, δεδομένου ότι σε αυτό το πλαίσιο, και όχι *ex nihilo*, αξιολογείται αυτός ο πραγματικός έλεγχος. Αυτό καταδεικνύεται στις περιπτώσεις των Nuhanovic και Mustafic, όπου οι συγγενείς των θυμάτων της γενοκτονίας στη Σρεμπρένιτσα κινήθηκαν νομικά κατά της Ολλανδίας, υποστηρίζοντας ότι το ολλανδικό κράτος ήταν υπεύθυνο για το θάνατο ατόμων που είχαν μετακινηθεί βίαια από στρατόπεδο στο οποίο βρισκόταν το ολλανδικό στρατιωτικό τμήμα της UNPROFOR και στο οποίο τα θύματα είχαν καταφύγει. Η επιχείρηση ήταν επίσημα υπό τον έλεγχο του ΟΗΕ, ωστόσο το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η πράξη εκδίωξης ατόμων από το στρατόπεδο από το οποίο επιχειρούσαν τα ολλανδικά στρατεύματα ήταν υπό τον έλεγχο της Ολλανδίας. Πράγματι, διαπιστώθηκε ότι το ολλανδικό κράτος επανειλημμένα άσκησε εξουσία στα στρατεύματά του τη στιγμή της συμπεριφοράς και, στο πλαίσιο αυτό, ασκούσε έλεγχο επί αυτών.

Επιπλέον, αυτό που έχει σημασία είναι ο έλεγχος της συμπεριφοράς που φέρεται ότι είναι παράνομη και όχι ο έλεγχος της αποστολής εν γένει. Η προϋπόθεση αυτή ενισχύει την απαίτηση ότι, ο έλεγχος πρέπει να ασκείται στην συγκεκριμένη κατάσταση. Ο έλεγχος του επικεφαλής οργανισμού σε ολόκληρη την αποστολή δεν είναι καθοριστικός για την απόδοση, καθώς ο έλεγχος ορισμένων συμπεριφορών μπορεί - τυπικά και σύμφωνα με τις ρυθμίσεις διοίκησης - να ασκείται από το κράτος.

Για παράδειγμα, ένα κράτος μπορεί να μεταφέρει κάποιο επιχειρησιακό έλεγχο στον ΔΟ που ηγείται της επιχείρησης, διατηρώντας παράλληλα τον επιχειρησιακό έλεγχο συγκεκριμένων αποστολών. Το τελευταίο βρίσκει εφαρμογή σε μια βρετανική υπόθεση που αφορούσε στην απόδοση της ευθύνης για την παράνομη κράτηση ενός ατόμου από βρετανικές δυνάμεις, μέρος της ISAF και υπό την ηγεσία του NATO. Παρόλο που η ISAF ήταν γενικά υπό τον επιχειρησιακό έλεγχο του NATO, οι επιχειρήσεις κράτησης από το Ηνωμένο Βασίλειο, σύμφωνα με τις επίσημες ρυθμίσεις, έλαβαν χώρα υπό τον άμεσο έλεγχο του Ηνωμένου Βασιλείου και όχι του NATO. Επομένως, το Ηνωμένο Βασίλειο άσκησε ουσιαστικό έλεγχο στη συγκεκριμένη συμπεριφορά.

Αυτή η απαίτηση ιδιαιτερότητας δεν σημαίνει ότι κάθε αξίωση ευθύνης πρέπει πάντοτε να αναλύεται σε σειρά αδιαίρετων πράξεων. Αντίθετα, το πεδίο της συμπεριφοράς που πρέπει να αποδοθεί εξαρτάται από το πεδίο εφαρμογής του κύριου κανόνα που φέρεται ότι παραβιάστηκε σε μια σειρά γεγονότων. Για παράδειγμα οι περιπτώσεις πολυεθνικών δυνάμεων που αποτυγχάνουν να προστατεύσουν πολίτες από την κακομεταχείριση ένοπλων ομάδων μπορούν να αντιμετωπιστούν. Ο γενικός ισχυρισμός ότι, για παράδειγμα, τα στρατεύματα απέτυχαν να αποτρέψουν τη γενοκτονία απαιτεί την εκτίμηση του Αποτελεσματικού Ελέγχου αυτής της γενικής αποτυχίας, ενώ ο ισχυρισμός ότι ένα συγκεκριμένο στρατιωτικό σώμα εκδίωξε βίαια αμάχους θέτοντάς τους σε κίνδυνο απαιτεί την απόδειξη του Αποτελεσματικού Ελέγχου επί της συγκεκριμένης συμπεριφοράς.

Τέλος, ο Αποτελεσματικός Έλεγχος πρέπει να αξιολογείται λαμβάνοντας πλήρως υπόψη τις ιδιαίτερες περιστάσεις και το πραγματικό πλαίσιο. Στις στρατιωτικές επιχειρήσεις, η απαίτηση αυτή είναι διττή. Πρώτον, δείχνει ότι οι στρατιωτικές πτυχές πρέπει να εμπλακούν σε κάποιο βαθμό με την εφαρμογή του κριτηρίου του Αποτελεσματικού Ελέγχου. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο να κατανοηθεί ο τρόπος με τον οποίο διαμοιράζεται και ασκείται ο έλεγχος επί των στρατευμάτων, ενώ θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και ορισμένες λεπτομέρειες στη δομή διοίκησης, όπως οι διαδικασίες του NATO για ευαίσθητους στόχους. Επιπλέον, το πραγματικό πλαίσιο στο οποίο παρατηρείται μια επιβλαβής συμπεριφορά θα πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη. Η επιβλαβής συμπεριφορά συμβαίνει σε μια ποικιλία πραγματικών σεναρίων, κάθε μία από τις οποίες περιλαμβάνει ιδιαιτερότητες. Μπορεί να συμβεί κατά τη διάρκεια πολεμικών δραστηριοτήτων, να συνίσταται σε ατομική κακή συμπεριφορά, να είναι απομονωμένη ή

επαναλαμβανόμενη. Επίσης, μια επιβλαβής συμπεριφορά μπορεί να λάβει χώρα κατά την εκτέλεση της εντολής ενός Διοικητή των ΗΕ ή να είναι αποτέλεσμα ασαφούς εντολής ή κακής εκπαίδευσης. Οι περιστάσεις αυτές θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την αξιολόγηση του πού βρίσκεται ο Αποτελεσματικός Έλεγχος σε σχέση με μια δεδομένη συμπεριφορά⁶⁸.

1.3.4 Ο ΟΗΕ και η διεθνής ευθύνη

Ο ΟΗΕ αντιλαμβάνεται τη διεθνή του ευθύνη ως πτυχή της διεθνούς νομικής του προσωπικότητας και της ικανότητάς του να έχει διεθνή δικαιώματα και υποχρεώσεις. Έτσι, ο ΟΗΕ ανέλαβε, γενικά, την ευθύνη για τις δραστηριότητες των ειρηνευτικών δυνάμεων των ΗΕ⁶⁹. Δηλαδή υποθέτουμε ότι τα ΗΕ, καταρχήν, έχουν αποκλειστικό έλεγχο της ανάπτυξης των εθνικών στρατιωτικών τμημάτων σε μια ειρηνευτική δύναμη. Αυτή η υπόθεση οδήγησε το νομικό σύμβουλο των ΗΕ να δηλώσει ότι, η πράξη μιας ειρηνευτικής δύναμης, ως επικουρικό όργανο των ΗΕ, είναι, καταρχήν, καταλογιστέα στον Οργανισμό και αν έχει αναληφθεί κατά παράβαση μιας διεθνούς υποχρέωσης, συνεπάγεται τη διεθνή ευθύνη του Οργανισμού και την ευθύνη του για αποζημίωση⁷⁰, η οποία είναι ευρέως αποδεκτή. Ειδικότερα, η Γραμματεία του ΟΗΕ έχει δηλώσει ότι: «*As a subsidiary organ of the United Nations, an act of a peacekeeping force is, in principle, imputable to the Organization, and if committed in violation of an international obligation entails the international responsibility of the Organization and its liability in compensation.*»⁷¹

Η δήλωση αυτή εμπεριέχει τις πρακτικές των ΗΕ που αφορούν στην επιχείρηση του Οργανισμού στο Κονγκό, στην ειρηνευτική δύναμη των ΗΕ στην Κύπρο και σε μεταγενέστερες ειρηνευτικές δυνάμεις. Ο ΓΓ/ΗΕ παρατήρησε ότι για πολλούς λόγους, κυρίως πολιτικούς, η πρακτική των ΗΕ συνίσταται στη διατήρηση της αρχής για την ευθύνη των ΗΕ έναντι τρίτων, σε σχέση με τις επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης⁷².

Επίσης, η Γραμματεία των ΗΕ διευκρίνισε ότι η διεθνής ευθύνη του ΟΗΕ είναι σε άμεση συνάρτηση με την υπόθεση ότι η ειρηνευτική επιχείρηση εκτελείται υπό

⁶⁸ Supra υποσημ. 1

⁶⁹ Leck, C.(2009), International Responsibility in United Nations Peacekeeping Operations, Command and Control Arrangements and the Attribution of Conduct. Available at: <https://law.unimelb.edu>

⁷⁰ Supra υποσημ. 8

⁷¹ Supra υποσημ. 69

⁷² Supra υποσημ. 8

την αποκλειστική του «Διοίκηση και Έλεγχος» και επομένως θεωρείται βοηθητικό όργανο του ΟΗΕ. Δηλαδή, μόνο οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις οι οποίες διεξάγονται υπό τη «Διοίκηση» και «Έλεγχο» των ΗΕ έχουν το νομικό καθεστώς ενός υποστηρικτικού οργάνου του ΟΗΕ. Σε άλλες κοινές επιχειρήσεις, η ευθύνη προκύπτει εκεί που υφίσταται η «Αποτελεσματική Διοίκηση» και ο «Έλεγχος» ή η «Επιχειρησιακή Διοίκηση» και «Έλεγχος». Κατά πάσα πιθανότητα η Γραμματεία των ΗΕ αναφέρεται στο κριτήριο του «Αποτελεσματικού Ελέγχου».

Η Γραμματεία των ΗΕ δεν φαίνεται να εξέτασε την προοπτική **διπλής ή κοινής** Διοίκησης και Ελέγχου, είτε στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις των ΗΕ είτε σε άλλες κοινές επιχειρήσεις. Αυτό οφείλεται ίσως, στον εξωγήινο χαρακτήρα μιας τέτοιας έννοιας σε στρατιωτικές επιχειρήσεις, δεδομένης της ενότητας της Διοίκησης. Η Γραμματεία του ΟΗΕ δεν φαίνεται να αποδέχεται αυτή την ερμηνεία, τουλάχιστον αυστηρά, καθώς η ΕΔΔ θεωρεί ότι, πιθανότατα, οι ειρηνευτικές δυνάμεις, δεν ενεργούν πάντοτε υπό την καθοδήγηση των ΗΕ, και μερικές φορές, θα μπορούσαν να ενεργήσουν υπό εθνική κατεύθυνση.

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η ΕΔΔ φαίνεται να προτείνει στο σχόλιό της για το **άρθρο 5 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ που καταρτίστηκε από την ΕΔΔ το 2004**⁷³ ότι, η Διοίκηση και Έλεγχος που ο ΟΗΕ υπολόγισε ότι είχε επί των ειρηνευτικών δυνάμεων, στην πραγματικότητα ίσχυε πάντα. Η Γραμματεία έχει επισημάνει ρητά ότι: *«military personnel placed by Member States under UN command although remaining in their national service, are for the duration of their assignment to the force, considered international personnel under the authority of the United Nations and subject to the instructions of the Force Commander ... [and] bound to discharge their functions with the interest of the United Nations only in view.»*

Στο πλαίσιο αυτό, ο ΟΗΕ ανέλαβε την ευθύνη για δραστηριότητες οι οποίες, αντίθετα με τη θέση της ΕΔΔ, υποδηλώνουν ότι ο ΟΗΕ πιστεύει ότι η αρχή που αποτυπώνεται στο **άρθρο 4 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ που καταρτίστηκε από την ΕΔΔ το 2004**⁷⁴ - αυτή η συμπεριφορά μπορεί να αποδοθεί στον ΔΟ - μόνο όταν το όργανο ενεργεί σε «εφαρμογή των αρχών αυτού του οργάνου», είναι η εφαρμοστέα αρχή. Ομοίως, ο ΟΗΕ έχει αναλάβει την ευθύνη για τις ultra vires πράξεις των ειρηνευτικών δυνάμεων στην αποστολή **στο Κονγκό**

⁷³ ILC (2004), Report of the International Law Commission Fifty - Sixth Session, UN Doc A/59/10. Available at: <http://legal.un.org/pdf>. Article 5

⁷⁴ Ibid, άρθρο 4

(Ιούλιος 1960 - Ιούνιος 1964) για την ομάδα έκτακτης ανάγκης του ΟΗΕ που άνοιξε πυρ και σκότωσε αμάχους χωρίς εντολή να το πράξει.

Αυτή η πρακτική αντικατοπτρίζεται στο **άρθρο 6⁷⁵ του ίδιου Σχεδίου Άρθρων**, το οποίο ορίζει ότι η συμπεριφορά που υπερβαίνει την εξουσία του οργάνου ή παραβιάζει τις οδηγίες αποδίδεται στα ΗΕ, εφόσον οι πράξεις εκτελούνται υπό την επίσημη ιδιότητα των οργάνων, όταν το όργανο «ενεργεί υπό την ιδιότητα αυτή».

Αντιστρόφως, ο ΟΗΕ δήλωσε ότι δεν έχει καμία ευθύνη για τη συμπεριφορά των ειρηνευτικών δυνάμεων «εκτός των καθηκόντων τους», με τον όρο εκτός καθηκόντων τους να σημαίνει ότι οι ειρηνευτικές δυνάμεις ενεργούσαν υπό μια μη επίσημη λειτουργία, μη ασκώντας επιχειρησιακά καθήκοντα. Μια τέτοια συμπεριφορά δεν θα μπορούσε να αποδοθεί στον ΟΗΕ.

Κατά συνέπεια, φαίνεται ότι οι πράξεις σεξουαλικής εκμετάλλευσης και κατάχρησης, οι οποίες προκαλούν μεγάλο προβληματισμό και ανησυχία στα ΗΕ ή άλλες μορφές παραπτωμάτων, όπως η εμπορία ανθρώπων, γενικά δεν αποτελούν ευθύνη του ΟΗΕ δεδομένου ότι αυτές οι πράξεις δεν μπορούν να θεωρηθούν μέρος των επίσημων λειτουργιών των ΗΕ.

Η παραπάνω παρατήρηση είναι σύμφωνη με πρακτικές του παρελθόντος, όπως η περίπτωση κατά την οποία δεν υπήρχε ευθύνη του ΟΗΕ όταν ένα μέλος της Ενδιάμεσης Δύναμης του ΟΗΕ στο Λίβανο φερόταν να εμπλέκεται σε λαθρεμπόριο εκρηκτικών στο Ισραήλ για χρήση τους από τον Οργανισμό Απελευθέρωσης της Παλαιστίνης. Στις περιπτώσεις αυτές, το βάρος πέφτει στο κράτος που συνεισφέρει με στρατεύματα και το οποίο ασκεί δικαιοδοσία σε σχέση με εγκλήματα που διαπράττονται από ένα ή περισσότερα μέλη του στρατιωτικού του σώματος, καθώς και με άλλες παράνομες πράξεις που δεν συνιστούν εγκλήματα.

Αυτό καθίσταται σαφές στο τελευταίο αναθεωρημένο σχέδιο Μνημονίου Κατανόησης μεταξύ των ΗΕ και του συνεισφέροντος κράτος το οποίο ρυθμίζει τις συνεισφορές στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις των ΗΕ. Σε σχετικό σημείωμα, ενώ το πρότυπο Μνημονίου Κατανόησης προβλέπει ότι το κράτος που συνεισφέρει με προσωπικό θα ευθύνεται για αξιώσεις, εάν η απώλεια ή η ζημία προέκυψε από βαριά αμέλεια ή δόλο του προσωπικού που παρέχεται από το κράτος που συνεισφέρει, αυτό

⁷⁵ Supra υποσημ. 73, άρθρο 6

δεν σημαίνει ότι ο ΟΗΕ δεν είναι υπεύθυνος για αυτή τη συμπεριφορά, αλλά ότι μόνο ο ΟΗΕ έχει το δικαίωμα να αποδώσει τις απαιτήσεις που πληρώθηκε από τη χώρα⁷⁶.

1.3.5 Η διεθνής πρακτική στις πολυεθνικές επιχειρήσεις

Η πρακτική που σχετίζεται με τις ειρηνευτικές δυνάμεις στο πλαίσιο των πολυεθνικών επιχειρήσεων είναι ιδιαίτερα σημαντική **εξαιτίας του πειθαρχικού και ποινικού ελέγχου που ασκεί το κράτος που συνεισφέρει με προσωπικό στα εθνικά στρατιωτικά τμήματα**. Αυτό μπορεί να έχει συνέπειες όσον αφορά στον καταλογισμό της συμπεριφοράς των δυνάμεων σε μια ειρηνευτική αποστολή.

Για παράδειγμα, το γραφείο νομικών σχέσεων των ΗΕ όσον αφορά στην τήρηση των υποχρεώσεων για το διεθνές εμπόριο με βάση τη Σύμβαση του 1973, σχετικά με τα απειλούμενα προς εξαφάνιση είδη άγριας πανίδας και χλωρίδας, υιοθέτησε το παρακάτω σκεπτικό. Δεδομένου ότι η εν λόγω Σύμβαση αποδίδει την ευθύνη για την εφαρμογή των διατάξεών της στα συμβαλλόμενα κράτη και λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη ότι τα κράτη που συνεισφέρουν με ένοπλα τμήματα διατηρούν τη δικαιοδοσία για τις εγκληματικές πράξεις του στρατιωτικού προσωπικού τους, η ευθύνη για την εφαρμογή των διατάξεων της Σύμβασης εναπόκειται στα συμβαλλόμενα στη Σύμβαση κράτη. Η απόδοση της συμπεριφοράς στο συμβαλλόμενο κράτος συνδέεται ξεκάθαρα με τη διατήρηση ορισμένων εξουσιών του συγκεκριμένου κράτους επί των στρατιωτικών του τμημάτων, και κατά συνέπεια, στον έλεγχο που το κράτος συναφώς διατηρεί.

Όπως διαπίστωσαν αρκετοί μελετητές του διεθνούς δικαίου, όταν ένα όργανο ή πράκτορας τίθεται στη διάθεση ενός ΔΟ, το αποφασιστικό ερώτημα σε σχέση με την απόδοση μιας συγκεκριμένης συμπεριφοράς φαίνεται να είναι το ποιος ασκεί **«Αποτελεσματικό Έλεγχο» στην εν λόγω συμπεριφορά**.

Για παράδειγμα, θα ήταν δύσκολο να αποδοθεί στα ΗΕ συμπεριφορά δυνάμεων σε περιπτώσεις όπως αυτές που περιγράφονται στην **έκθεση της εξεταστικής επιτροπής** η οποία δημιουργήθηκε προκειμένου να διερευνηθούν οι ένοπλες επιθέσεις σε προσωπικό των ΗΕ κατά τη διάρκεια της επιχείρησης στη **Σομαλία με την ονομασία UNOSOM II**. Ο Διοικητής των ειρηνευτικών δυνάμεων στην επιχείρηση UNOSOM II δεν ασκούσε «Αποτελεσματικό Έλεγχο» πολλών εθνικών στρατιωτικών μονάδων οι οποίες, σε διαφορετικό βαθμό η κάθε μία, ζητούσαν

⁷⁶ Supra υποσημ. 69

οδηγίες από τις αρχές του κράτους τους πριν εκτελέσουν τις εντολές της Διοίκησης των ειρηνευτικών δυνάμεων. Πολλές σημαντικές επιχειρήσεις που έλαβαν χώρα στο πλαίσιο των ΗΕ και στο πλαίσιο της «Εντολής» της UNOSOM II ήταν εντελώς έξω από τη Διοίκηση και τον Έλεγχο των ΗΕ, και είχαν αποφασιστική επίδραση τόσο στην ασφάλεια του προσωπικού όσο και στην επιτυχή ολοκλήρωση της αποστολής της υπόψη ειρηνευτικής επιχείρησης.

Το Πρωτοδικείο στις Βρυξέλλες, ακολουθώντας την ίδια προσέγγιση, διαπίστωσε ότι η απόφαση του Διοικητή του βελγικού στρατιωτικού τμήματος των ΗΕ στην αποστολή για τη **Ρουάντα, με την ονομασία UNAMIR**, να εγκαταλείψει το στρατόπεδο προσφύγων στο Κιγκάλι τον Απρίλιο του 1994 λήφθηκε από το βελγικό κράτος και όχι από τη Διοίκηση της επιχείρησης UNAMIR⁷⁷.

Παρόμοια περιστατικά διαδραματίστηκαν, στην ειρηνευτική επιχείρηση **UNPROFOR στην πρώην Γιουγκοσλαβία**, όπου το ολλανδικό στρατιωτικό τμήμα που είχε ως αποστολή την ασφάλεια της πόλης της Σρεμπρένιτσα, η οποία είχε προηγουμένως κηρυχθεί από τα ΗΕ ως «θύλακας ασφαλείας», ευθύνεται για το θάνατο περίπου 8.000 αμάχων πολιτών που βρίσκονταν στην συγκεκριμένη περιοχή.

Ειδικότερα, η UNPROFOR εντός του θυλακίου, αποτελούνταν από αερομεταφερόμενη δύναμη πεζικού τετρακοσίων περίπου ελαφρά οπλισμένων στρατιωτών των ολλανδικών ενόπλων δυνάμεων, γνωστή ως Dutchbat, υπό τις διαταγές ενός Ολλανδού Αντισυνταγματάρχη. Στην πραγματικότητα όμως, το Dutchbat ήταν αδύναμο εκείνη τη στιγμή, καθώς δεν επετράπη από τις σερβικές δυνάμεις η επανένταξη στη μονάδα στρατευμάτων που επέστρεφαν από άδεια, οι οποίες επιτέθηκαν στην «ασφαλή περιοχή» της Σρεμπρένιτσα με συντριπτική ισχύ. Ο Ολλανδός Διοικητής του αερομεταφερόμενου τάγματος ζήτησε από τους ανωτέρους του στα ΗΕ υποστήριξη από αέρος η οποία όμως δεν ήταν επαρκής με αποτέλεσμα ο σερβικός στρατός να καταλάβει και να ελέγξει την περιοχή⁷⁸. Οι Ολλανδοί κυανόκρανοι παρέμειναν οχυρωμένοι στην βάση τους και επέτρεψαν στις σερβικές δυνάμεις να απομακρύνουν τους χιλιάδες πρόσφυγες που είχαν καταφύγει στην περιοχή⁷⁹.

⁷⁷ Supra υποσημ. 8

⁷⁸ ECtHR, *Stichting Mothers of Srebrenica and Others v. Netherlands*, 2013. Available at: <https://hudoc.echr.coe.int>

⁷⁹ <https://www.amna.gr/balkans>

Τις ημέρες που ακολούθησαν, οι Βόσνιοι άνδρες που είχαν πέσει στα χέρια των σερβικών στρατιωτικών δυνάμεων διαχωρίστηκαν από τις γυναίκες και τα παιδιά και εκτελέστηκαν. Άλλοι κατάφεραν να διαφύγουν της άμεσης σύλληψης και προσπάθησαν να φύγουν από το θυλάκιο. Ορισμένοι κατάφεραν να βρουν ασφάλεια, όμως πολλοί συνελήφθησαν και εκτελέστηκαν ή πέθαναν καθ' οδόν από τα τραύματά τους ή σκοτώθηκαν από νάρκες. Είναι πλέον αποδεκτό, ως γεγονός, ότι περισσότεροι από 7.000, ίσως και 8.000 Βόσνιοι άνδρες και αγόρια έχασαν τη ζωή τους από τις σερβικές στρατιωτικές και παραστρατιωτικές δυνάμεις. Η «σφαγή της Σρεμπρένιτσα», όπως είναι πλέον γνωστή, αναγνωρίζεται ευρέως ως μια θηριωδία μοναδική στην ιστορία της Ευρώπης μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου.

Ο ΓΓ/ΗΕ στην έκθεσή του αναφέρει ότι «η διεθνής κοινότητα στο σύνολό της πρέπει να αναλάβει το μερίδιο ευθύνης που της αναλογεί για το γεγονός ότι επέτρεψε αυτήν την τραγωδία με την παρατεταμένη άρνησή της να ασκήσει βία στα πρώτα στάδια του πολέμου. Αυτή η ευθύνη βαρύνει τόσο το ΣΑ/ΗΕ, όσο και την Ομάδα Επαφής και άλλες κυβερνήσεις που συνέβαλαν στην καθυστέρηση της χρήσης βίας, τη Γραμματεία των ΗΕ και την επιτόπια αποστολή». Είναι σαφές, ωστόσο, ότι η κύρια και πιο άμεση ευθύνη βαρύνει τους αρχιτέκτονες και τους φορείς υλοποίησης της απόπειρας γενοκτονίας στη Βοσνία....»⁸⁰.

Οι προσφεύγοντες συγγενείς των θυμάτων θεωρούν ότι η ολλανδική δύναμη των κυανοκράνων δεν προσπάθησε να εμποδίσει την επέλαση των σερβικών δυνάμεων και ότι απέτυχε να προστατεύσει τους πρόσφυγες. **Το Ανώτατο Δικαστήριο της Ολλανδίας ανακοίνωσε στις 19 Ιουλίου 2019** ότι το ολλανδικό κράτος δεν έχει παρά «πολύ περιορισμένη» ευθύνη για τον θάνατο εκατοντάδων ανδρών κατά την διάρκεια της σφαγής της Σρεμπρένιτσα στην Βοσνία το 1995. **Η ανώτατη δικαστική αρχή της Ολλανδίας περιόρισε την ευθύνη του ολλανδικού κράτους σε σχέση με την απόφαση του Εφετείου το 2014, από το 30% στο 10%.** Δηλαδή το Δικαστήριο εκτίμησε σε 10% την πιθανότητα οι άρρενες Μουσουλμάνοι, άνδρες και αγόρια, να παραμείνουν ασφαλείς εάν οι κυανόκρανοι τους επέτρεπαν να παραμείνουν εντός του «ασφαλούς θύλακα»⁸¹.

⁸⁰ Supra υποσημ. 78

⁸¹ Supreme Court of the Netherlands, Stichting Mothers of Srebrenica and Others v. Netherlands, 2019. Available at: <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument>

Γενικά, η θέση των ΗΕ είναι ότι, το κριτήριο του βαθμού του «Αποτελεσματικού Ελέγχου» είναι αποφασιστικό όσον αφορά στις κοινές επιχειρήσεις. Η διεθνής ευθύνη των ΗΕ για στρατιωτικές δραστηριότητες των δυνάμεων των ΗΕ, βασίζεται στην υπόθεση ότι, η εν λόγω πράξη διεξάγεται - βρίσκεται υπό την αποκλειστική Διοίκηση και Έλεγχο των ΗΕ. Στις κοινές επιχειρήσεις, η διεθνής ευθύνη για τη συμπεριφορά των στρατευμάτων εντοπίζεται εκεί όπου υφίσταται η «Επιχειρησιακή Διοίκηση» και ο «Έλεγχος» σύμφωνα με τους κανονισμούς που ρυθμίζουν τις λεπτομέρειες συνεργασίας μεταξύ του κράτους ή των κρατών που συνεισφέρουν με στρατεύματα και των ΗΕ. Απουσία επίσημου διακανονισμού μεταξύ των ΗΕ και του κράτους ή των κρατών που παρέχουν στρατεύματα, η ευθύνη θα αποδίδονταν ξεχωριστά για κάθε περίπτωση ανάλογα με τον βαθμό Αποτελεσματικού Ελέγχου που ασκούν τα δύο μέρη κατά τη διεξαγωγή της επιχείρησης.

Ενώ είναι κατανοητό ότι, για λόγους αποτελεσματικότητας των στρατιωτικών επιχειρήσεων, τα ΗΕ επιμένουν να διατηρούν την αποκλειστική Διοίκηση και Έλεγχο των δυνάμεων της ειρηνευτικής επιχείρησης, ωστόσο η απόδοση της συμπεριφοράς πρέπει και εκεί να γίνεται βάσει ενός πραγματικού κριτηρίου⁸².

1.3.6 Αδυναμίες εφαρμογής του Αποτελεσματικού Ελέγχου

Οι λεπτομέρειες του κριτηρίου του αποτελεσματικού ελέγχου είναι σε κάποιο βαθμό καθορισμένες, αλλά η εφαρμογή τους σε συγκεκριμένες καταστάσεις που λαμβάνουν χώρα σε στρατιωτικές επιχειρήσεις αποκαλύπτουν ότι ορισμένες πτυχές του κριτηρίου παραμένουν προς διευκρίνιση. Μία από τις ελλείψεις των κύριων ερμηνειών του αποτελεσματικού ελέγχου είναι ότι, δύσκολα αντιμετωπίζουν καταστάσεις αποτυχίας άσκησης ελέγχου, όπως για παράδειγμα η περίπτωση κατά την οποία δεν δίνεται κάποια εντολή. Θεωρήθηκε ότι μόνο οι άμεσες οδηγίες, οι οποίες είναι αντίθετες με τις εντολές των ΗΕ θα μπορούσαν να δώσουν στο κράτος τη δυνατότητα άσκησης Αποτελεσματικού Ελέγχου επί των στρατευμάτων που προσέφερε. Σύμφωνα με αυτή την ερμηνεία, ένα κράτος θεωρείται ότι ασκεί Αποτελεσματικό Έλεγχο μόνο εάν διέταξε ρητά να αγνοηθούν οι εντολές των ΗΕ ή να υπάρξει εναντίωση σε αυτές. Η κατανόηση του Αποτελεσματικού Ελέγχου, στο πλαίσιο των άμεσων εντολών είναι προβληματική, καθώς δεν επιτρέπει πάντα τον προσδιορισμό της οντότητας που ασκούσε έλεγχο επί της συμπεριφοράς των στρατιωτικών δυνάμεων κατά την διάπραξη παράνομων πράξεων. Αν και γίνεται

⁸² Supra υποσημ. 8

αυξανόμενα αποδεκτό ότι, στο πλαίσιο πολυεθνικών στρατιωτικών επιχειρήσεων ένα κράτος ή ένας ΔΟ μπορεί να ασκήσει Αποτελεσματικό Έλεγχο επί μιας πράξης που δεν διέταξε απευθείας, η κατάσταση η οποία αντανακλάται στον λεγόμενο «Αποτελεσματικό Έλεγχο δια παραλείψεως» παραμένει αόριστη. Αναδύεται λοιπόν το εύλογο ερώτημα: Πώς μπορεί να λεχθεί ότι ένα κράτος ή ένας ΔΟ ασκεί έλεγχο όταν «δεν έκανε τίποτα» και ότι αυτή η αδυναμία ελέγχου είχε ως αποτέλεσμα τη διάπραξη επιβλαβών συμπεριφορών από στρατιώτες;

Ένα άλλο κενό στις υφιστάμενες ερμηνείες του Αποτελεσματικού Ελέγχου αφορά στη σχέση μεταξύ του νομικού και στρατιωτικού νοήματος του ελέγχου. Πράγματι, συχνά τεκμαίρεται ότι, ο επιχειρησιακός έλεγχος είναι αποφασιστικός για την ανάθεση της συμπεριφοράς των πολυεθνικών δυνάμεων υπό το κριτήριο του Αποτελεσματικού Ελέγχου. Ο επιχειρησιακός έλεγχος ορίζεται ως η εξουσία κατεύθυνσης των στρατιωτικών επιχειρήσεων στο πεδίο και συνήθως μεταβιβάζεται από τα κράτη στον ΔΟ όταν θέτουν τους στρατιώτες τους στη διάθεση του. Για μεγάλο αριθμό μελετητών του διεθνούς δικαίου, αυτή η μορφή εξουσίας, συνιστά μεταβίβαση της αναγκαίας μορφής διοίκησης και ελέγχου στο ΔΟ προκειμένου να ελέγξει τη συμπεριφορά των στρατιωτικών δυνάμεων που διατίθενται σε αυτόν. Συνήθως, η κυρίαρχη άποψη στην διεθνή επιστημονική κοινότητα αντανακλάται στο γεγονός ότι, ο Αποτελεσματικός Έλεγχος υφίσταται εκεί που εντοπίζεται ο επιχειρησιακός έλεγχος, εκτός εάν ένα κράτος ασκεί πράγματι επιχειρησιακό έλεγχο στα στρατεύματά του, παρά την επίσημη εξουσιοδότηση. Με άλλα λόγια, το στοιχείο του «ελέγχου» του άρθρου 7 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ, εξομοιώνεται με τον «επιχειρησιακό έλεγχο», έτσι ώστε η συμπεριφορά να αποδίδεται στην οντότητα που ασκεί «Αποτελεσματικό Επιχειρησιακό Έλεγχο». Σε αυτό το συλλογισμό, μόνο το επιχειρησιακό επίπεδο διοίκησης μπορεί να παρέχει Αποτελεσματικό Έλεγχο, ενώ οι άλλες μορφές Διοίκησης και Ελέγχου θεωρούνται ξένες. Ομοίως, ορισμένοι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι, όταν υφίσταται τεκμήριο απόδοσης της παράνομης συμπεριφοράς στην οντότητα που επίσημα ασκεί τον επιχειρησιακό έλεγχο, αυτό μπορεί να ανατραπεί στην περίπτωση κατά την οποία διαπιστωθεί ότι ο επιχειρησιακός έλεγχος ασκήθηκε στην πραγματικότητα από ένα κράτος. Το πρόβλημα αυτής της συμπλοκής του Αποτελεσματικού και Επιχειρησιακού Ελέγχου είναι ότι, η ερμηνεία αυτή δεν λαμβάνει πλήρως υπόψη την αντίστοιχη σημασία των διαφόρων μορφών και βαθμών στρατιωτικού ελέγχου αναφορικά με μια ποικιλία μορφών επιβλαβούς συμπεριφοράς. Για παράδειγμα,

μπορεί να διερωτηθεί κανείς κατά πόσον ο έλεγχος σε επιχειρησιακό επίπεδο μπορεί να θεωρηθεί αποτελεσματικός σε σχέση με τις σεξουαλικές κακοποιήσεις και άλλες ατομικές παραβιάσεις. Συνολικά, η αντιμετώπιση των καθιερωμένων αρχών και ερμηνειών στην πραγματικότητα των στρατιωτικών επιχειρήσεων αποκαλύπτει ότι, χρειάζονται περαιτέρω βελτίωση για να διευκρινιστούν οι λόγοι βάσει των οποίων μπορεί να αποδοθεί η παράνομη συμπεριφορά στρατιωτών⁸³.

⁸³ Supra υποσημ. 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : Ο ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΑΙΤΙΩΔΟΥΣ ΣΥΝΑΦΕΙΑΣ ΩΣ ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΔΟΣΗ ΕΥΘΥΝΗΣ ΣΤΙΣ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

2.1 Γενικά

Ο ρόλος της αιτιώδους συνάφειας στο δίκαιο της διεθνούς ευθύνης είναι αμφιλεγόμενος. Η ΕΔΔ, η οποία κωδικοποίησε και ανέπτυξε αρχές σχετικά με την ευθύνη κρατών και ΔΟ για διεθνή παράνομη συμπεριφορά, επινόησε ένα σύστημα όπου η διεθνής ευθύνη προκύπτει αντικειμενικά όταν πληρούνται οι δύο μόνο προϋποθέσεις της παραβίασης και απόδοσης της συμπεριφοράς, χωρίς να απαιτείται η ύπαρξη ζημίας από το κράτος ή ΔΟ, η οποία να συνδέεται με παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου. Ο όρος της αιτιώδους συνάφειας αν και συνδέεται με το στάδιο της αποζημίωσης, φαίνεται να απουσιάζει από το στάδιο του προσδιορισμού της διεθνούς ευθύνης.

Αυτό το κεφάλαιο ακολουθεί μια διαφορετική προσέγγιση και υποστηρίζει ότι, η απόδοση της συμπεριφοράς στο δίκαιο της διεθνούς ευθύνης είναι εγγενώς συνδεδεμένη με την έννοια της αιτιώδους συνάφειας. Συγκεκριμένα, αναπτύσσει μια αιτιώδη ανάλυση της απόδοσης βάσει του κριτηρίου του Αποτελεσματικού Ελέγχου στο πλαίσιο πολυεθνικών στρατιωτικών επιχειρήσεων, με στόχο την περαιτέρω αποσαφήνιση των λόγων απόδοσης σε πολύπλοκα στρατιωτικά σενάρια.

Το θέμα της διεθνούς ευθύνης για την υιοθέτηση παράνομης συμπεριφοράς κατά τη διάρκεια πολυεθνικών στρατιωτικών επιχειρήσεων αποτέλεσε αιτία έντονων συζητήσεων στην κοινότητα του διεθνούς δικαίου. Σε πολλές επιχειρήσεις, οι δυνάμεις που αποστέλλονται για τη διατήρηση ή την επιβολή της ειρήνης στις εμπόλεμες ζώνες, έχουν προβεί σε διάφορες μορφές καταχρήσεων, όπως η σεξουαλική βία, η λανθασμένη χρήση πυρών, η κακομεταχείριση κρατουμένων και η αποτυχία προστασίας αμάχων. Οι φερόμενες παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου στις παραπάνω περιπτώσεις, εγείρουν πολύπλοκα ζητήματα ατομικής και συλλογικής ευθύνης και, στην πράξη, αυτοί που κατηγορούνται για τα συγκεκριμένα αδικήματα, δεν δέχτηκαν πάντοτε να φέρουν την ευθύνη. **Αυτό το κεφάλαιο επικεντρώνεται σε θέματα κατανομής της διεθνούς ευθύνης μεταξύ συμμετεχόντων κρατών και ΔΟ**

με βάση την «ερμηνεία της αιτιώδους συνάφειας σε σχέση πάντα με το κριτήριο του Αποτελεσματικού Ελέγχου».

Σύμφωνα με τις βασικές αρχές της διεθνούς ευθύνης, ένα κράτος ή ένας ΔΟ αναλαμβάνει την ευθύνη για τη συμπεριφορά ενός στρατιωτικού, εάν η συμπεριφορά παραβιάζει μια διεθνή υποχρέωση, με την οποία δεσμεύεται το κράτος ή ο ΔΟ και αποδίδεται στο εν λόγω κράτος ή στον ΔΟ. Στο πλαίσιο των πολυεθνικών στρατιωτικών επιχειρήσεων, οι οποίες ορίζονται ως ενέργειες που περιλαμβάνουν τη χρήση στρατιωτικής δύναμης από τις ένοπλες δυνάμεις περισσότερων του ενός κρατών υπό την καθοδήγηση ΔΟ, ένα από τα πλέον αμφισβητούμενα ζητήματα αφορά στην απόδοση συμπεριφοράς. Πράγματι, λόγω του ιδιαίτερου καθεστώτος των πολυεθνικών δυνάμεων, οι οποίες τίθενται υπό τον Επιχειρησιακό Έλεγχο ενός ΔΟ, παραμένοντας παράλληλα τμήμα των εθνικών ενόπλων δυνάμεων, η απόδοση της συμπεριφοράς απέχει πολύ από το να αποτελεί μια απλή διαδικασία. Το κριτήριο του Αποτελεσματικού Ελέγχου, όπως αποτυπώνεται στο άρθρο 7 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ, έγινε σχετικά ευρέως αποδεκτό για να αποδώσει τη συμπεριφορά πολυεθνικών στρατιωτικών δυνάμεων, ωστόσο οι ακριβείς περιστάσεις και οι λεπτομέρειες του εξακολουθούν να συζητούνται και οι υπάρχουσες ερμηνείες, μερικές φορές, δεν επαρκούν για την κατανόηση σύνθετων σεναρίων. Προκειμένου λοιπόν, να ξεπεραστούν οι αδυναμίες, που αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, όπως η απουσία επαρκούς διερεύνησης της σχέσης μεταξύ του στρατιωτικού ελέγχου και του ελέγχου υπό τη νομική έννοια καθώς και η δυσκολία στον προσδιορισμό της οντότητας που ασκεί Αποτελεσματικό Έλεγχο σε καταστάσεις στις οποίες δεν υπάρχει έλεγχος, το παρόν κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στην εννοιολογική ανάλυση του Αποτελεσματικού Ελέγχου σε σχέση με τον αιτιώδη έλεγχο.

Ουσιαστικά, υποστηρίζεται ότι η συμπεριφορά πολυεθνικών δυνάμεων θα πρέπει να αποδίδεται βάσει της αιτιώδους σχετικής μορφής ελέγχου που ασκούν οι συμμετέχοντες μεταξύ των οποίων διαμοιράζονται διαφορετικά στοιχεία Διοίκησης και Ελέγχου. Η θέση αυτή αντανακλά την σχέση των διαφόρων στοιχείων στρατιωτικού ελέγχου με διάφορες μορφές επιβλαβούς συμπεριφοράς και συνεπάγεται ότι, κάθε συμπεριφορά πρέπει να αποδίδεται στο κράτος ή στον ΔΟ που πραγματικά άσκησε μερικό ή αποκλειστικό έλεγχο, ο οποίος συνδέεται αιτιωδώς με την παράνομη συμπεριφορά.

Το κεφάλαιο αυτό δεν έχει τη φιλοδοξία να διεξαγάγει μια θεμελιώδη συζήτηση για τον τρόπο καθορισμού και αξιολόγησης της αιτιώδους συνάφειας στο

διεθνές δίκαιο, αλλά υποστηρίζει ότι η έννοια της αιτιώδους συνάφειας είναι ένα χρήσιμο εννοιολογικό εργαλείο για την ανάλυση της ευθύνης σε πολυεθνικές στρατιωτικές επιχειρήσεις. Το βασικό ερώτημα που τίθεται είναι το πώς η έννοια της αιτιώδους συνάφειας σχετίζεται με την απόδοση της συμπεριφοράς και με τη σειρά της επηρεάζει τις ερμηνείες του ελέγχου στο πλαίσιο των στρατιωτικών επιχειρήσεων.

Η μεθοδολογία του εγχειρήματος συνίσταται στην εξέταση της βασικής σημασίας των εννοιών του ελέγχου και της αιτιώδους συνάφειας για την απόδοση της ευθύνης στις πολυεθνικές στρατιωτικές επιχειρήσεις οι οποίες συνδέονται με την έννοια του Αποτελεσματικού Ελέγχου των πολυεθνικών στρατιωτικών δυνάμεων.

Ο πυρήνας των επιχειρημάτων που θα αναλυθούν στη συνέχεια εντοπίζεται στο κριτήριο του Αποτελεσματικού Ελέγχου υπό το πρίσμα του αιτιώδους ελέγχου σύμφωνα με το οποίο Αποτελεσματικός Έλεγχος είναι ο έλεγχος που σχετίζεται αιτιώδως με την εμφάνιση της επιβλαβούς συμπεριφοράς. Η αιτιώδης ερμηνεία εφαρμοζόμενη στο πλαίσιο των στρατιωτικών επιχειρήσεων επιτρέπει να διευκρινιστεί πώς τα στοιχεία του στρατιωτικού ελέγχου που μοιράζονται μεταξύ των συμμετεχόντων μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως λόγοι καταλογισμού της ευθύνης. Επίσης, στην ανάλυση που ακολουθεί λαμβάνεται πλήρως υπόψη το πώς οι διάφορες μορφές στρατιωτικού ελέγχου που μοιράζονται μεταξύ των συμμετεχόντων σχετίζονται με τα κριτήρια του αποτελεσματικού ελέγχου⁸⁴.

2.2 Η αιτιώδης φύση της απόδοσης

Η ενότητα αυτή προσδιορίζει και αναλύει τη λειτουργία της απόδοσης στο διεθνές δίκαιο όσον αφορά τον αιτιώδη έλεγχο. Προκειμένου να αποδοθεί η επιβλαβής συμπεριφορά των ατόμων σε κράτη ή ΔΟ, οι αρχές της απόδοσης, ρητώς ή σιωπηρώς, βασίζονται σε ορισμένες θεμελιώδεις έννοιες, μεταξύ των οποίων και η έννοια του ελέγχου. Πίσω από την έννοια του ελέγχου που ασκεί ένα υποκείμενο του διεθνούς δικαίου στη συμπεριφορά ενός ατόμου, βρίσκεται το στοιχείο της αιτιώδους συνάφειας, που καθορίζει αν ο έλεγχος ήταν επαρκής για την απόδοση της συμπεριφοράς⁸⁵.

⁸⁴ Supra υποσημ. 1

⁸⁵ Supra υποσημ. 1

2.2.1 Λειτουργία της απόδοσης

Στην ουσία, η λειτουργία της απόδοσης συνίσταται στη σύνδεση των πράξεων και παραλείψεων των ατόμων με τα κράτη και τους ΔΟ. Για να είναι ένα κράτος ή ένας ΔΟ υπεύθυνος σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, θα πρέπει η υιοθετούμενη ατομική συμπεριφορά να θεωρηθεί πράξη του συγκεκριμένου κράτους ή ΔΟ. Ωστόσο, είναι βασικό το γεγονός ότι, το κράτος δεν μπορεί να ενεργήσει από μόνο του. Μια πράξη του κράτους πρέπει να συνεπάγεται κάποια ενέργεια ή παράλειψη ενός ανθρώπου ή μιας ομάδας. Η απόδοση επιτρέπει τη σύνδεση μεταξύ διεθνών υποκειμένων και πράξεων και παραλείψεων που διαπράττονται συγκεκριμένα από ιδιώτες ή άλλα υποκείμενα. Η απόδοση της συμπεριφοράς σε διεθνή υποκείμενα παρουσιάζει ομοιότητες με την εσωτερική αρχή του «πράκτορα», η οποία χρησιμοποιείται κυρίως για να προσδιορίσει πότε ένα άτομο ενεργούσε για λογαριασμό μιας οργανωμένης νομικής οντότητας η οποία ανέλαβε την ευθύνη του εντολέα. Ομοίως, η απόδοση καθορίζει ποιο διεθνές υποκείμενο πρέπει να θεωρηθεί ως ο υποκινητής - εντολέας μιας δεδομένης συμπεριφοράς, προσδιορίζοντας ποια πρόσωπα θα πρέπει να θεωρούνται ότι ενεργούν για λογαριασμό του κράτους, δηλαδή τι συνιστά «πράξη του κράτους» για τους σκοπούς της ευθύνης του κράτους.

Στις στρατιωτικές επιχειρήσεις, η ατομική συμπεριφορά που πρέπει να αποδοθεί διαπράττεται από στρατιώτες στο πεδίο των επιχειρήσεων. Οι κανόνες απόδοσης πρέπει να καθορίζουν εάν η σχέση μεταξύ της πράξης που προκαλεί τη ζημία και της επίσημης εξουσιοδότησης ή κατεύθυνσης είναι αρκετά κοντινή και αρκετά ακριβής ώστε να χαρακτηριστεί μια πράξη ως κυβερνητική πράξη. Βασικά, η απόδοση αξιολογεί τη σχέση μεταξύ της συμπεριφοράς ενός στρατιώτη με ένα κράτος ή έναν ΔΟ⁸⁶.

2.2.2 Ο κεντρικός ρόλος του ελέγχου στην απόδοση

Ο έλεγχος διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στην απόδοση, καθώς η έννοια έχει προσαρμοστεί ιδιαίτερα έτσι ώστε να εντοπίζει τη σχέση μεταξύ ενός υποκειμένου του διεθνούς δικαίου και μιας ατομικής συμπεριφοράς που απαιτείται για την απόδοση. Πράγματι, μια συμπεριφορά μπορεί να συνδέεται με ένα κράτος, όταν το κράτος έχει τον έλεγχο εκδήλωσης της συμπεριφοράς ενός ατόμου. Ορισμένοι συγγραφείς έχουν αναφερθεί στον θεμελιώδη ρόλο που διαδραματίζει ο έλεγχος για

⁸⁶ Supra υποσημ. 1

την απόδοση στο διεθνές δίκαιο. Πιο συγκεκριμένα, ο Hyde, γράφοντας για τη διεθνή ευθύνη σε στρατιωτικές δραστηριότητες, ανέφερε ότι ο έλεγχος «φέρει» ευθύνη και η Amrallah υποστήριξε ότι η ευθύνη ενός κράτους στο διεθνές δίκαιο προσδιορίζεται από τον πραγματικό βαθμό ελέγχου που μπορεί να ασκεί. Επίσης, η Eagleton, αναφερόμενη στη βάση για την απόδοση ευθύνης στον ΟΗΕ, επιβεβαίωσε ότι η ευθύνη απορρέει από τον έλεγχο. Ακόμη και όσον αφορά τους κανόνες απόδοσης που βασίζονται σε οργανικούς δεσμούς, η βασική λογική συχνά περιστρέφεται γύρω από τον επίσημο έλεγχο ή την εξουσία που ασκείται στο όργανο ή τον πράκτορα.

Ο έλεγχος μπορεί να οριστεί ως η δύναμη που επηρεάζει ή κατευθύνει τη συμπεριφορά των ανθρώπων ή την πορεία των γεγονότων ή την άσκηση επιρροής στη συμπεριφορά άλλων. Η έννοια του ελέγχου συνδέεται με την έννοια της δύναμης, δηλαδή την ικανότητα να κατευθύνει ή να επηρεάζει τη συμπεριφορά των άλλων ή την πορεία των γεγονότων. Επίσης, συνδέεται με την έννοια της εξουσίας, δηλαδή την εξουσία ή το δικαίωμα να δίνει εντολές, να λαμβάνει αποφάσεις και να επιβάλλει την υπακοή, καθώς και με την έννοια του επηρεασμού που αφορά στην ικανότητα να έχει αποτέλεσμα στη συμπεριφορά κάποιου. Στηριζόμενη σε αυτές τις έννοιες, η απόδοση εξασφαλίζει ότι η οντότητα που είναι υπεύθυνη για μια συμπεριφορά είναι αυτή που επηρέασε την εμφάνιση αυτής της συμπεριφοράς. Βασισμένη στην έννοια του ελέγχου, η ευθύνη ενός υποκειμένου μπορεί να αποδοθεί για συμπεριφορά στην οποία είχε τον έλεγχο, περιορίζοντας παράλληλα τη διεθνή ευθύνη στη συμπεριφορά που είναι αρκετά κοντά σε ένα κράτος ή έναν ΔΟ για να θεωρηθεί δική του πράξη, εκπληρώνοντας έτσι τη λειτουργία της απόδοσης που αναλύθηκε στην προηγούμενη παράγραφο. Από εννοιολογική άποψη, ο έλεγχος συνίσταται στο γεγονός ότι ένα κράτος ή ένας οργανισμός ελέγχει τη συμπεριφορά ενός ατόμου σε τέτοιο βαθμό ώστε να μπορεί να συνδεθεί με το εν λόγω κράτος ή οργανισμό και να αναλάβει την ευθύνη του. Ο έλεγχος μπορεί να είναι ένας λόγος για την απόδοση συμπεριφοράς τόσο στην περίπτωση κατά την οποία ασκείται ενεργά επιρροή ώστε να κατευθύνεται η ατομική συμπεριφορά όσο και όταν πρέπει να ασκείται έλεγχος για την αποτροπή της ατομικής συμπεριφοράς⁸⁷.

⁸⁷ Supra υποσημ. 1

2.2.3 Η αιτιώδης διάσταση

Η παραπάνω ανάλυση αποκαλύπτει ότι, η απόδοση της συμπεριφοράς μπορεί να θεωρηθεί ως αιτιώδης πράξη που καθορίζει εάν ο έλεγχος που ασκείται από υποκείμενα του διεθνούς δικαίου συνδέεται αιτιολογικά με την επιβλαβή συμπεριφορά ενός ατόμου. Υπό μια γενική έννοια, η αιτιώδης συνάφεια ορίζει τη σχέση αιτίας και αποτελέσματος μεταξύ των γεγονότων. Για να προσδιοριστεί τι μπορεί να θεωρηθεί ως αιτία ενός συγκεκριμένου γεγονότος, έχουν επινοηθεί οι δοκιμασίες της πραγματικής αιτιώδους συνάφειας για να εντοπιστεί κάθε κατάσταση που στην πραγματικότητα συνδέεται αιτιωδώς με το περιστατικό. Παραδοσιακά, η δοκιμασία που χρησιμοποιείται για τον εντοπισμό πραγματικών αιτιών, συνίσταται στην θεώρηση ότι ένα γεγονός αποτελεί την πραγματική αιτία ενός άλλου. Κατ' αυτόν τον τρόπο εντοπίζονται τα γεγονότα που είναι απαραίτητα, αλλά όχι απαραίτητα επαρκή, για την εμφάνιση της βλάβης. Σε καταστάσεις όπου υπάρχει μια πλειάδα αιτιών, έχουν αναπτυχθεί πιο εξειδικευμένες δοκιμασίες που επιτρέπουν τον εντοπισμό των πραγματικών αιτιών, όπως αυτή στην οποία μια προϋπόθεση που είναι απαραίτητο στοιχείο επαρκούς ρύθμισης χαρακτηρίζεται ως πραγματική αιτία.

Επιπλέον, αναπτύχθηκαν δοκιμασίες νομικής αιτιώδους συνάφειας για να προσδιοριστούν υποκειμενικά ποια πραγματικά περιστατικά πρέπει να ληφθούν υπόψη για το σκοπό μιας νομικής έρευνας. Οι δοκιμασίες της νομικής αιτιώδους συνάφειας καθορίζουν εάν και πότε μια αιτιώδης συνάφεια αρκεί για να δικαιολογήσει τις νομικές συνέπειες, οριοθετώντας έτσι την έκταση της ευθύνης. Όροι όπως εγγενείς, επαρκείς, άμεσοι ή αποτελεσματικοί χρησιμοποιούνται για να οδηγηθούμε στο συμπέρασμα ότι μια πραγματική αιτία πρέπει να είναι περισσότερο ή λιγότερο στενά συνδεδεμένη με ένα γεγονός για να θεωρηθεί ως νομικό αίτιο στο οποίο το δίκαιο αποδίδει συνέπειες. Οι δοκιμασίες της νομικής αιτιώδους συνάφειας ποικίλλουν ανάλογα με το εφαρμοστέο δίκαιο αλλά συνήθως περιστρέφονται γύρω από την ιδέα της εγγύτητας και της προβλεψιμότητας. Στο παρόν κεφάλαιο, μια εγγύτερη αιτία ορίζεται ως ένα γεγονός που ήταν μια άμεση και προβλέψιμη αιτία για την εμφάνιση επιβλαβούς συμπεριφοράς.

Η ΕΔΔ δεν υποστήριξε την έννοια της αιτιώδους συνάφειας και την απέσυρε από το πλαίσιο καθορισμού της ευθύνης. Πράγματι, υπό την επίδραση του Roberto Ago, η ΕΔΔ επινόησε ένα σύστημα αντικειμενικής ευθύνης που προκύπτει αυτομάτως από παραβίαση διεθνών υποχρεώσεων, στο οποίο η ζημία και αιτιώδη

συνάφεια με τη συμπεριφορά δεν αποτελούν μέρος των όρων ευθύνης. Παρόλα αυτά η έννοια της αιτιώδους συνάφειας εξακολουθεί να είναι σημαντική για τη διεθνή ευθύνη σε δύο επίπεδα. Στο στάδιο του καθορισμού των νομικών συνεπειών μιας παράνομης πράξης, είναι σαφές ότι πρέπει να διαπιστωθεί αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ζημίας και της συμπεριφοράς. Οι λίγοι συγγραφείς που ασχολήθηκαν με την αιτιώδη συνάφεια στη διεθνή ευθύνη επικεντρώθηκαν στην αιτιώδη συνάφεια αυτού του τύπου και στις λεπτομέρειες υπό τις οποίες καθορίζεται η αιτιώδης συνάφεια με σκοπό την αποκατάσταση. Επιπλέον, η αιτιώδης συνάφεια μπορεί επίσης να θεωρηθεί σχετική στο στάδιο της απόδοσης της συμπεριφοράς. Πράγματι, αν και δεν είναι ξεκάθαρο, ο προσδιορισμός της σχέσης μεταξύ ενός διεθνούς υποκειμένου και μιας συγκεκριμένης συμπεριφοράς για τον σκοπό της απόδοσης, εξαρτάται από την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ του ελέγχου του υποκειμένου και της εμφάνισης της συμπεριφοράς. Στην ουσία, η ατομική συμπεριφορά αποδίδεται σε μια οντότητα εάν προκλήθηκε από τον έλεγχο αυτής της οντότητας. Στις στρατιωτικές επιχειρήσεις, η απόδοση μπορεί να θεωρηθεί ότι στηρίζεται στον έλεγχο κρατών και ΔΟ που προκαλούν την επιβλαβή συμπεριφορά στρατιωτών.

Μερικοί συντάκτες έχουν θεωρήσει ότι η απόδοση συμπεριφοράς έχει τις ρίζες της σε αιτιώδεις έννοιες. Πιο συγκεκριμένα, ο Anzilotti κατανόησε την απόδοση ως προς την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της παράνομης πράξης και του κράτους και θεώρησε την έννοια της απόδοσης ως έκφραση της έννοιας της αιτιώδους συνάφειας. Κατά την άποψή του, μια ατομική συμπεριφορά αποδίδεται σε ένα κράτος αν υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ αυτής της ατομικής συμπεριφοράς και των δραστηριοτήτων του κράτους. Ομοίως, ο Quadri υποστήριξε ότι η λειτουργία της απόδοσης ήταν θέμα αιτιώδους συνάφειας. Εξήγησε ότι, ένα γεγονός μπορεί να θεωρείται μόνο πράξη του κράτους εάν υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ του γεγονότος και του κράτους. Σε αυτές τις ερμηνείες, η απόδοση είναι στην πραγματικότητα μια αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της κρατικής οντότητας και της βλάβης που πραγματοποιείται. Πρόσφατα, οι συγγραφείς που ασχολούνται με τα σύγχρονα προβλήματα ευθύνης έχουν αναπτύξει αιτιώδεις ερμηνείες της απόδοσης. Για παράδειγμα, ο d'Aspremont υποστήριξε την άποψη ότι η ανάθεση συμπεριφοράς μπορεί να θεωρηθεί ως μια άλλη έκφραση - τόσο πραγματικής όσο και κανονιστικής - αιτιότητας στον νόμο της διεθνούς ευθύνης, επειδή συνδέει μια ανθρώπινη συμπεριφορά με μια παραβίαση ενός διεθνούς προτύπου και ότι η απόδοση αποσκοπεί στον εντοπισμό της αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της συμπεριφοράς και

της παραβίασης. Στο πλαίσιο των στρατιωτικών επιχειρήσεων, ο Orakhelashvili συνδέει την ευθύνη με τον αιτιώδη έλεγχο θεωρώντας ότι ο έλεγχος της ενδεχόμενης ή της σχετικής κατάστασης επιτρέπει τον εντοπισμό της σχέσης αιτίου-αποτελέσματος μεταξύ της οντότητας και της παράνομης πράξης.

Αυτό το κεφάλαιο θεωρεί ότι η έννοια της αιτιώδους συνάφειας είναι εγγενώς μέρος της λειτουργίας της απόδοσης που βασίζεται στον έλεγχο και ότι η ρητή διατύπωση αυτής της αιτιώδους διάστασης είναι χρήσιμη για την απόδοση της συμπεριφοράς σε περίπλοκα σενάρια. Στην ερμηνεία αυτή, η επιβλαβής συμπεριφορά αποδίδεται σε μια οντότητα εάν ο έλεγχος που ασκείται από αυτήν προκάλεσε τη συμπεριφορά. Η αναγνώριση της αιτιώδους διάστασης της απόδοσης δεν αποκλείει στην απόρριψη της νομικής φύσης των δοκιμασιών καταλογισμού, αλλά είναι χρήσιμη για την απόδοση της συμπεριφοράς σε περίπλοκες καταστάσεις, όπως για παράδειγμα όταν το κράτος ή ο ΔΟ δεν κατάφερε να ασκήσει έλεγχο.

Σύμφωνα με την αιτιώδη διάσταση της απόδοσης, οι κανόνες καταλογισμού θεωρούνται ότι ενσωματώνουν κανονιστικά πρότυπα αιτιώδους συνάφειας. Η ΕΔΔ υποστηρίζει ότι η κανονιστική λειτουργία της απόδοσης δεν πρέπει να βασίζεται στην απλή αναγνώριση μιας σχέσης πραγματικής αιτιώδους συνάφειας. Ωστόσο το κεφάλαιο αυτό υποστηρίζει ότι οι αρχές της απόδοσης ενοποιούνται σε ένα νομικό πρότυπο σύμφωνα με το οποίο επαρκεί η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ κράτους ή ΔΟ και της ατομικής συμπεριφοράς⁸⁸.

2.3 Ο Αποτελεσματικός έλεγχος υπό το πρίσμα της αιτιώδους απόδοσης

Η ενότητα αυτή υποστηρίζει ότι ο αποτελεσματικός έλεγχος πρέπει να νοηθεί ως αιτιώδης εγγύς έλεγχος. Επιπλέον, υποστηρίζει ότι η ερμηνεία του αποτελεσματικού ελέγχου σε σχέση με τον αιτιώδη έλεγχο επιτρέπει την κατανόηση καταστάσεων αποτελεσματικού ελέγχου μέσω της παράλειψης, καθώς και καταστάσεων στις οποίες περισσότερες από μία οντότητες έχουν Αποτελεσματικό Έλεγχο⁸⁹.

⁸⁸ Supra υποσημ. 1

⁸⁹ Supra υποσημ. 1

2.3.1 Ο Αποτελεσματικός Έλεγχος ως αιτιώδης εγγύς έλεγχος

Ο Αποτελεσματικός Έλεγχος, ερμηνευόμενος υπό το πρίσμα της αιτιώδους απόδοσης, είναι ο έλεγχος που χαρακτηρίζεται ως η εγγύς αιτία της επιβλαβούς συμπεριφοράς. Στο πλαίσιο αυτής της ανάλυσης, το βασικό ερώτημα που τίθεται για την απόδοση συμπεριφοράς στις στρατιωτικές επιχειρήσεις σχετίζεται με τους συμμετέχοντες που άσκησαν πράγματι μια μορφή ελέγχου η οποία ήταν αιτιωδώς κοντά στην επιβλαβή συμπεριφορά;

Σύμφωνα με τα σχόλια της ΕΔΔ στο Σχέδιο Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ, το κριτήριο του Αποτελεσματικού Ελέγχου διαπιστώνει τον πραγματικό έλεγχο που ασκείται σε μια δεδομένη συμπεριφορά, αλλά αυτό που ελέγχει αποτελεσματικά ένα μέσο συμπεριφοράς μπορεί να ερμηνευτεί με διάφορους τρόπους. Κατά την απόδοση της συμπεριφοράς σε σχέση με τον αιτιώδη έλεγχο, προτείνεται να οριστεί ο Αποτελεσματικός Έλεγχος ως ο έλεγχος που προκάλεσε τη συμπεριφορά αυτή. Σε ένα σενάριο στο οποίο διάφορες μορφές ελέγχου οι οποίες ασκούνται από κράτη και ΔΟ μπορούν να προκαλέσουν διαφορετικούς τύπους συμπεριφοράς, προτείνεται ο προσδιορισμός της αιτιώδους σημασίας της κάθε μορφής ελέγχου για μια δεδομένη συμπεριφορά. Συνολικά, η επιβλαβής συμπεριφορά πρέπει να αποδοθεί στην οντότητα ή τις οντότητες που άσκησαν πράγματι το αιτιώδες στοιχείο ελέγχου, διότι πράξεις και παραλείψεις κατά την άσκηση ελέγχου από τον εν λόγω φορέα προκάλεσαν τη συμπεριφορά του ατόμου.

Πιο συγκεκριμένα, το κεφάλαιο αυτό υποστηρίζει ότι τα στοιχεία ελέγχου που αποτελούν εγγενείς αιτίες της συμπεριφοράς, αποτελούν τον λόγο για τον οποίο πρέπει να αποδοθεί η συμπεριφορά. Θεωρώντας ότι, οι κανόνες καταλογισμού μπορεί να αποτελέσουν πρότυπα αιτιώδους συνάφειας, υποστηρίζεται ότι το πρότυπο του Αποτελεσματικού Ελέγχου, όπως διατυπώνεται στο άρθρο 7 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ, ενσωματώνει ένα νομικό πρότυπο αιτιώδους αιτιολογίας το οποίο οριοθετεί τις μορφές ή τους βαθμούς ελέγχου που χαρακτηρίζονται ως αιτίες για τον σκοπό της απόδοσης. Σε αιτιώδεις όρους, μια πραγματική αιτία χαρακτηρίζεται ως άμεση αιτία όταν σχετίζεται άμεσα με ένα γεγονός. Εφαρμόζοντας τον πραγματικό έλεγχο επί μιας συγκεκριμένης συμπεριφοράς, το πρότυπο του Αποτελεσματικού Ελέγχου εξηγεί γιατί ο εγγύς έλεγχος θεωρείται η κατάλληλη μορφή ελέγχου, καθώς προκαλεί ατομική συμπεριφορά και, κατά συνέπεια αποτελεί λόγο απόδοσης. Με άλλα λόγια, η απόδοση συμπεριφοράς υπό το κριτήριο του

αποτελεσματικού ελέγχου απαιτεί να προσδιοριστεί ποια μορφή ελέγχου ήταν μια άμεση αιτία της συμπεριφοράς του ατόμου⁹⁰.

2.3.2 Αποτελεσματικός έλεγχος με παράλειψη

Η κατανόηση του Αποτελεσματικού Ελέγχου με αιτιώδεις όρους επιτρέπει να κατανοηθεί ο Αποτελεσματικός Έλεγχος που προκύπτει όταν δεν πραγματοποιήθηκε θετική πράξη ελέγχου της συμπεριφοράς. Από την άποψη αυτή, ο έλεγχος μπορεί να αξιολογηθεί αρνητικά, οπότε η ευθύνη μπορεί να προέλθει από την αδυναμία άσκησης ελέγχου. Πράγματι, η αποτυχία μιας οντότητας να κάνει χρήση της εξουσίας της και να ασκήσει έλεγχο μπορεί να συνδέεται αιτιωδώς με την ύπαρξη επιβλαβούς συμπεριφοράς. Όταν η έλλειψη ελέγχου αποτελεί την εγγύτερη αιτία της συμπεριφοράς μιας ομάδας στρατιωτών, ο Αποτελεσματικός Έλεγχος μπορεί να προσδιοριστεί αναλύοντας την μορφή ελέγχου που ήταν αιτιώδους σημασίας.

Προκειμένου να αντιμετωπιστούν καταστάσεις παραλείψεων, η Dannenbaum πρότεινε μια ανάλυση σύμφωνα με την οποία Αποτελεσματικός Έλεγχος πρέπει να νοείται ο έλεγχος που είναι πολύ πιθανόν να είναι αποτελεσματικός στην πρόληψη του λάθους. Στο πλαίσιο της δοκιμασίας αυτής, δεν θα πρέπει να αποδίδεται ευθύνη στην οντότητα που τοποθετήθηκε για να ενεργήσει κατά τρόπο που θα εμπόδιζε την αμφισβητούμενη συμπεριφορά. Η σύνδεση του Αποτελεσματικού Ελέγχου με την ικανότητα πρόληψης μιας επιβλαβούς συμπεριφοράς παρουσιάζει πλεονεκτήματα, αλλά πρέπει να τροποποιηθεί ώστε να αποτελέσει σαφέστερο κριτήριο. Αυτό το κεφάλαιο προτείνει να προχωρήσουμε περαιτέρω βασιζόμενοι στην αιτιώδη διάσταση. Ελλείπει θετικών πράξεων ελέγχου, η συμπεριφορά πρέπει να αποδίδεται στην οντότητα η οποία, παραλείποντας να χρησιμοποιήσει τα στοιχεία ελέγχου που διέθετε, προκάλεσε τη συμπεριφορά αυτή. Η αιτιώδης ανάλυση επιτρέπει την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο μπορεί να αποδοθεί συμπεριφορά σε περίπτωση παραλείψεως: εάν η ατομική συμπεριφορά προκλήθηκε από την αποτυχία ενός κράτους ή ενός ΔΟ να ασκήσει την εξουσία του, η συμπεριφορά θα αποδοθεί στην οντότητα η οποία οδήγησε στη συμπεριφορά. Τα συμπεράσματα των υποθέσεων Nuhanovic και Mustafic μπορούν να ερμηνευθούν υπό την έννοια αυτή. Το Εφετείο, το οποίο επιβεβαιώθηκε από το Ανώτατο Δικαστήριο, είχε διαπιστώσει ότι το κράτος είχε την εξουσία να αποτρέψει την υποτιθέμενη συμπεριφορά και ότι σε περίπτωση

⁹⁰ Supra υποσημ. 1

που η ολλανδική κυβέρνηση θα είχε δώσει εντολή στην Dutchbat να μην επιτρέψει στα θύματα να εγκαταλείψουν το στρατόπεδο ή να συλληφθούν από τρίτους, θα είχε εκτελεσθεί μια τέτοια εντολή». Θεωρώντας ότι, η παράνομη συμπεριφορά δεν θα συνέβαινε, αν το κράτος είχε ασκήσει τον έλεγχο, το Δικαστήριο υπονόησε ότι η συμπεριφορά του κράτους συνδέονταν αιτιωδώς με την αδυναμία του να ασκήσει τον επιχειρησιακό έλεγχο που είχε αρχίσει να ασκεί κατά την απόσυρση του εν λόγω συμβαλλόμενου μέρους. Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες μια επιβλαβής συμπεριφορά δεν συνδέεται αιτιωδώς με την θετική άσκηση ελέγχου, ο Αποτελεσματικός Έλεγχος προσδιορίζεται από τη μορφή του στρατιωτικού ελέγχου, η έλλειψη του οποίου προκάλεσε τη βλαβερή συμπεριφορά⁹¹.

2.3.3 Βαθμοί ελέγχου και πολλαπλή απόδοση

Σύμφωνα με την ερμηνεία του Αποτελεσματικού Ελέγχου με βάση τον αιτιώδη έλεγχο, μια συμπεριφορά μπορεί να αποδοθεί σε διάφορα υποκείμενα του διεθνούς δικαίου, καθένα από τα οποία ασκεί κάποιο βαθμό Αποτελεσματικού Ελέγχου στη συμπεριφορά. Πράγματι, σε πολλές περιπτώσεις, οι αποτυχίες σε διάφορα επίπεδα συνδυάζονται για να προκαλέσουν την επιβλαβή συμπεριφορά των στρατιωτών. Για παράδειγμα, μια ασαφής εντολή μπορεί να προστεθεί σε μια ελλιπή εκπαίδευση, με αποτέλεσμα οι στρατιώτες να πυροβολούν αδιάκριτα εναντίον του άμαχου πληθυσμού. Σε άλλες περιπτώσεις, πολλές οντότητες μπορούν ταυτόχρονα να ασκήσουν το ίδιο σχετικό στοιχείο ελέγχου, όπως σε καταστάσεις όπου η επιχειρησιακή εξουσία είναι - επίσημα ή πραγματικά - κατανεμημένη μεταξύ της οντότητας που ηγείται και των συμβαλλόμενων κρατών. Το κεφάλαιο αυτό υποστηρίζει ότι η συμπεριφορά μπορεί να αποδοθεί σε κάθε κράτος ή ΔΟ που ασκεί ένα στοιχείο ελέγχου που χαρακτηρίζεται ως άμεση αιτία της συμπεριφοράς, με αποτέλεσμα την πιθανή πολλαπλή απόδοση.

2.4 Αποτελεσματικός Έλεγχος και μορφές στρατιωτικού ελέγχου

2.4.1 Γενικά

Στις πολυεθνικές στρατιωτικές επιχειρήσεις, ο έλεγχος συμπεριφοράς των στρατευμάτων συνήθως κατανέμεται μεταξύ της κυρίαρχης οντότητας που είναι επιφορτισμένη με τον επιχειρησιακό έλεγχο και των συμβαλλόμενων κρατών που

⁹¹ Supra υποσημ. 1

διατηρούν οργανική εξουσία. Εξάλλου, τα κράτη διατηρούν, περιστασιακά, ορισμένα στοιχεία λειτουργικού ελέγχου ή κάνουν χρήση των εξουσιών που έχουν εκχωρήσει επίσημα. Στο πλαίσιο αυτό, η εκτίμηση του Αποτελεσματικού Ελέγχου απαιτεί περαιτέρω διερεύνηση από τον επιχειρησιακό έλεγχο. Πράγματι, διάφορα στοιχεία εξουσίας μπορούν να συνδέονται με διαφορετικούς τύπους παράνομων πράξεων, ενώ δεν συνδέονται με την εμφάνιση άλλων μορφών συμπεριφοράς. Όπως έχει διατυπωθεί από την ΕΔΔ, η συμπεριφορά του συμβαλλόμενου κράτους συνδέεται σαφώς με τη διατήρηση ορισμένων εξουσιών από το εν λόγω κράτος έναντι του εθνικού στρατιωτικού τμήματος και, ως εκ τούτου, με τον έλεγχο που τηρεί το κράτος στον υπόψη τομέα, που με άλλα λόγια σημαίνει ότι, η οργανική διοίκηση που ασκούν τα κράτη μπορεί να συνδέεται αιτιωδώς με την εμφάνιση ορισμένων αδικημάτων.

Ορισμένες μορφές συμπεριφοράς είναι εκτός του επιχειρησιακού ελέγχου και δεν πρέπει να αποδίδονται βάσει αυτής της μορφής εξουσίας. Σε τέτοιου είδους συμπεριφορές δεν μπορούν να επέμβουν τα ΗΕ, γι' αυτό και δεν θα ήταν λογικό να θεωρηθούν υπεύθυνα. Συνεπώς, η ενότητα αυτή προτείνει την απόδοση επιβλαβών συμπεριφορών που δεν εμπίπτουν στο πεδίο του επιχειρησιακού ελέγχου, με βάση άλλες μορφές ελέγχου, δηλαδή τον οργανικό ή τον στρατηγικό έλεγχο. Λαμβάνοντας υπόψη το πλήρες πεδίο των μορφών ελέγχου σε σχέση με μια δεδομένη συμπεριφορά, μπορεί να εξακριβωθεί ο πραγματικός βαθμός ελέγχου που ασκείται επί της συμπεριφοράς αυτής από κάθε μέρος. Βάσει αυτής της ανάλυσης, οι στρατιωτικές μορφές ελέγχου που ασκούνται στις πολυεθνικές δυνάμεις μπορούν να μετατραπούν σε νομικό έλεγχο για τους σκοπούς της απόδοσης. Λαμβάνοντας υπόψη ότι διάφορα είδη συμπεριφοράς μπορούν να συνδεθούν αιτιωδώς με διαφορετικά στοιχεία στρατιωτικού ελέγχου, υποστηρίζεται ότι η συμπεριφορά των στρατιωτών πρέπει να αποδοθεί στο κράτος ή/και στον ΔΟ που ασκεί αιτιώδη εγγενή έλεγχο της συμπεριφοράς του στρατιώτη. Εκτός από τον επιχειρησιακό έλεγχο, η άσκηση από τα κράτη των στοιχείων της οργανικής διοίκησης είναι σημαντική, καθώς μπορεί να χαρακτηριστεί ως η άμεση αιτία ορισμένων βλαβερών συμπεριφορών. Επιπλέον, το κεφάλαιο αυτό υποστηρίζει ότι ορισμένες βλαβερές πράξεις μπορούν να συνδέονται αιτιωδώς με την άσκηση ελέγχου σε στρατηγικό επίπεδο⁹².

⁹² Supra υποσημ. 1

2.4.2 Αποτελεσματικός Επιχειρησιακός Έλεγχος

Ο επιχειρησιακός έλεγχος είναι συχνά η πιο άμεση μορφή εξουσίας για μια σειρά επιβλαβών συμπεριφορών που διαπράττονται από στρατιώτες. Η συμπεριφορά που συνδέεται αιτιωδώς με τον επιχειρησιακό έλεγχο περιλαμβάνει πολλές από τις άδικες πράξεις που συμβαίνουν κατά τη διάρκεια επιχειρήσεων στο πεδίο, όπως εσφαλμένη στόχευση ή παράνομη κράτηση. Η άσκηση του επιχειρησιακού ελέγχου αποτελεί την εγγύς αιτία πολλών, αλλά όχι όλων, των παραπτωμάτων που σχετίζονται με τις πολεμικές επιχειρήσεις και ως εκ τούτου συνήθως συνιστά αποτελεσματικό έλεγχο αυτού του είδους συμπεριφοράς για τους σκοπούς της απόδοσης.

Όταν η διεύθυνση των δυνάμεων επί του εδάφους από έναν Διοικητή Δυνάμεων οδηγεί στη διάπραξη μιας λανθασμένης πράξης, η σχετική μορφή ελέγχου συνίσταται στον επιχειρησιακό έλεγχο. Στην πιο απλή κατάσταση, ένας Διοικητής Δυνάμεων δύναται ρητά να διατάξει τις δυνάμεις του να φέρουν συμπεριφορά που είναι διεθνώς άδικη. Οι πράξεις και παραλείψεις πολυεθνικών στρατιωτικών δυνάμεων που απορρέουν από τέτοιες εντολές συνδέονται με την οντότητα που έχει τον επιχειρησιακό έλεγχο. Για παράδειγμα, η διαταγή για αεροπορική επίθεση εναντίον πολιτικού αντικειμένου θα είναι παράνομη. Ωστόσο, οι περισσότερες παράνομες πράξεις δεν διατάσσονται άμεσα. Τις περισσότερες φορές, η παράνομη συμπεριφορά στο πεδίο προέρχεται από ασαφείς εντολές ή κανόνες εμπλοκής που οδηγούν σε καταστάσεις κατά τις οποίες τα στρατεύματα δεν γνωρίζουν εάν πρέπει να ενεργήσουν ή να μην ενεργήσουν και έτσι, μπορούν επίσης να αποτελέσουν την αιτία των παράτυπων πράξεων ή παραλείψεων από στρατιώτες, όπως κακή χρήση πυροβόλων όπλων ή την αποτυχία προστασίας αμάχων. Στην πράξη, οι λανθασμένοι πυροβολισμοί κατά τη διάρκεια περιπολιών συχνά εμφανίστηκαν λόγω της διφορούμενης φύσης της διαταγής του ανώτερου. Για παράδειγμα, τα καναδικά στρατεύματα που επιχειρούσαν στη Σομαλία το 1993 φέρονται να πυροβόλησαν θανάσιμα κατά ατόμων μετά την έκδοση σχετικής εντολής. Τέλος, ορισμένες παραβατικές συμπεριφορές οφείλονται στην έλλειψη επιχειρησιακών εντολών όσον αφορά μια συγκεκριμένη κατάσταση, όπως μια απειλή για τους πολίτες. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό στο πλαίσιο των υποχρεώσεων επιμέλειας. Εάν ένας ΔΟ που είναι επιφορτισμένος με τον επιχειρησιακό έλεγχο έχει γνώση των καταχρήσεων και των μέσων και της εντολής να αντιδράσει, αλλά δεν το κάνει, η αποτυχία άσκησης επιχειρησιακού ελέγχου θα είναι η αιτία της αποτυχίας προστασίας του πληθυσμού.

Ο επιχειρησιακός έλεγχος είναι συνήθως κατοχυρωμένος και ασκείται από τον ΔΟ που ηγείται μιας επιχείρησης και, ως εκ τούτου, η παράνομη συμπεριφορά που συνδέεται αιφνίδια με αυτή τη μορφή ελέγχου συχνά αποδίδεται στον οργανισμό. Η ανάθεση συμπεριφοράς στο κράτος λόγω επιχειρησιακού ελέγχου μπορεί να συμβεί σε δύο περιπτώσεις: όταν ένα κράτος έχει διατηρήσει επισήμως ορισμένα στοιχεία επιχειρησιακού ελέγχου και όταν ένα κράτος ασκεί εκ νέου την άσκηση στοιχείων ελέγχου που είχε μεταβιβάσει στον οργανισμό. Με άλλα λόγια, η διατήρηση επισήμως, από τα συμβαλλόμενα κράτη, ορισμένων στοιχείων επιχειρησιακής διοίκησης, μπορεί να αποτελέσει λόγο για τον καταλογισμό ευθύνης στο κράτος. Για παράδειγμα, στο Αφγανιστάν, το Ηνωμένο Βασίλειο διεξήγαγε επιχειρήσεις κράτησής ανεξάρτητα από το ΝΑΤΟ και επομένως άσκησε αποτελεσματικό επιχειρησιακό έλεγχο στη συμπεριφορά του βρετανικού στρατού στο πλαίσιο της παράνομης κράτησης ατόμων. Στην περίπτωση επιχειρήσεων του ΝΑΤΟ όπου, περιστασιακά, ορισμένα κράτη διατηρούν επισήμως την εξουσία να αρνηθούν να εφαρμόσουν ορισμένες εντολές για κάθε περίπτωση δηλώνοντας την αντίθεσή τους, μπορεί να θεωρηθεί ότι τόσο το κράτος όσο και ο οργανισμός ασκούν αποτελεσματικό επιχειρησιακό έλεγχο.

Άλλωστε, εάν ένα κράτος ασκεί πραγματικό επιχειρησιακό έλεγχο επί του εθνικού στρατιωτικού τμήματος, ο έλεγχος αυτού του κράτους θα είναι η άμεση αιτία της επακόλουθης συμπεριφοράς. Ειδικότερα, εάν ένα κράτος παρακάμπτει επίσημες συμφωνίες και επηρεάζει άμεσα τη συμπεριφορά των στρατευμάτων του μέσω αντιφατικών εντολών, ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο στη συμπεριφορά τους. Εξάλλου, κατά τις μεταβατικές περιόδους στις οποίες λαμβάνει χώρα η απόσυρση των στρατιωτικών τμημάτων, τα κράτη συνήθως αναλαμβάνουν μέρος ή το σύνολο της επιχειρησιακής διοίκησης επί των τμημάτων τους. Στη Ρουάντα το 1994 και στη Σρεμπρένιτσα το 1995, το Βέλγιο και η Ολλανδία ανέκτησαν τη διοίκηση των στρατευμάτων τους όταν αποφάσισαν να αποσυρθούν και έτσι άσκησαν αποτελεσματικό έλεγχο στην αποτυχία των τμημάτων τους να προστατέψουν τον άμαχο πληθυσμό. Στην περίπτωση του Nuhanovic, το Δικαστήριο εξήγησε ότι η ολλανδική κυβέρνηση συμμετείχε άμεσα στις επιχειρήσεις κατά την εκκένωση του ολλανδικού στρατιωτικού σώματος και την άσκηση ελέγχου επί των στρατευμάτων του. Έτσι, η συμπεριφορά της Dutchbat αποδόθηκε στο ολλανδικό κράτος, που είχε αποτελεσματικό επιχειρησιακό έλεγχο κατά την εκκένωση του στρατοπέδου. Αυτό δεν σημαίνει ότι μια συμπεριφορά θα μπορεί πάντα να αποδίδεται στο κράτος με το

σκεπτικό ότι θα μπορεί πάντα να ασκεί υποθετικά έλεγχο. Πράγματι, η αποτυχία ενός κράτους να ασκήσει τον επιχειρησιακό έλεγχο που ανέθεσε γίνεται σχετική όταν η αιτιώδης σύνδεσή του με την παράνομη συμπεριφορά είναι αρκετά κοντινή, όπως όταν ένα κράτος βρίσκεται σε διαδικασία επανάληψης του ελέγχου⁹³.

2.4.3 Αποτελεσματικός Οργανικός Έλεγχος

Ο οργανικός έλεγχος αναφέρεται σε διάφορα στοιχεία εξουσίας όπως η προετοιμασία και συντήρηση των ενόπλων δυνάμεων. Καλύπτει μια σειρά μη επιχειρησιακών θεμάτων που σχετίζονται με την διαχείριση προσωπικού, συμπεριλαμβανομένης της πειθαρχικής εξουσίας και ποινικής δικαιοδοσίας, αλλά και την εξουσία να προσλαμβάνει και να εκπαιδεύει δυνάμεις, να πληρώνει μισθούς, να εξασφαλίζει τη συντήρηση και ασφάλεια των στρατευμάτων και να αποφασίζει για τις προαγωγές. Υπό την στρατιωτική έννοια, η πειθαρχία δεν αφορά μόνο την εξουσία να κινεί πειθαρχικές ή ποινικές διαδικασίες, αλλά περιλαμβάνει επίσης όλα τα μέσα με τα οποία ένα κράτος ρυθμίζει τη λειτουργία των ενόπλων δυνάμεων για να εξασφαλίσει ότι το στρατιωτικό προσωπικό είναι πειθαρχημένο, καλά εκπαιδευμένο και υπακούει στις εντολές των ανωτέρων του υιοθετώντας εν γένει ορθή συμπεριφορά. Αυτά τα στοιχεία της εξουσίας είναι εγγενείς εκδηλώσεις εθνικής κυριαρχίας και αποτελούν αποκλειστικό προνόμιο του εθνικού κράτους ενός στρατιωτικού σώματος. Ο οργανικός έλεγχος ενός κράτους ισοδυναμεί με την «ιδιοκτησία της δύναμης» και ενσωματώνει την ειδική μη διαχωρίσιμη σύνδεση των στρατιωτικών οργάνων, που πάντα «παραμένουν στην δική τους εθνική υπηρεσία». Κατά την άποψη των ΗΕ και ορισμένων συγγραφέων, ο οργανικός έλεγχος του κράτους δεν σχετίζεται σε καμία περίπτωση με την άσκηση του Αποτελεσματικού Ελέγχου. Το κεφάλαιο αυτό υποστηρίζει ότι, ενώ η οργανική εξουσία δεν σχετίζεται άμεσα με επιχειρησιακά ζητήματα, μπορεί να συνδεθεί με την εμφάνιση κάποιων βλαβερών συμπεριφορών στο πεδίο των επιχειρήσεων. Πράγματι, όταν στρατιώτες διαπράττουν λάθη λόγω πειθαρχικών και εκπαιδευτικών αποτυχιών, η αποτυχία του κράτους να ασκεί οργανικό έλεγχο μπορεί να αποτελέσει λόγο απόδοσης ευθύνης.

Πρώτον, ο οργανικός έλεγχος είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την ατομική παράνομη συμπεριφορά που ορίζεται ως η επιβλαβής συμπεριφορά που διαπράττεται από στρατιώτες χωρίς άμεση σύνδεση με τη διεξαγωγή εχθροπραξιών και συνήθως

⁹³ Supra υποσημ. 1

συνιστά εγκλήματα στα εγχώρια συστήματα. Παραδείγματα από την πρακτική περιλαμβάνουν τη σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση, το λαθρεμπόριο και τη δωροδοκία. Το κεφάλαιο αυτό υποστηρίζει ότι, τα στοιχεία του οργανικού ελέγχου επιτρέπουν στο κράτος να έχει σημαντική επιρροή στην εμφάνιση τέτοιου είδους παραπτωμάτων, τα οποία βρίσκονται σαφώς εντός των ορίων της εθνικής στρατιωτικής πειθαρχίας, ενώ μια οντότητα η οποία έχει μόνο τη δυνατότητα άσκησης επιχειρησιακού ελέγχου δεν δύναται να ελέγξει παράνομες πράξεις τέτοιας φύσεως. Οι στρατιωτικοί μελετητές εξήγησαν ότι παράνομες πράξεις όπως οι σεξουαλικές και σωματικές κακοποιήσεις σχετίζονται αιτιωδώς με την αποτυχία του κράτους να εκπαιδεύσει και να απαιτήσει επαρκώς την πειθαρχία των στρατευμάτων του παρά με την αποτυχία τους να ασκήσουν έλεγχο σε επιχειρησιακό επίπεδο. Η εμφάνιση τέτοιας φύσεως συμπεριφοράς υποδηλώνει μια αποτυχία του συστήματος εντός του οποίου διατηρείται η πειθαρχία και, κατά συνέπεια, πρέπει να αποδοθεί στο εθνικό κράτος που ασκεί τον οργανικό έλεγχο.

Εκτός αυτού, η οργανική διοίκηση μπορεί επίσης να είναι σχετική με ορισμένα αδικήματα που σχετίζονται με την μάχη, τα οποία διαπράχθηκαν κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων. Ειδικότερα, η ανάρμοστη συμπεριφορά στρατιωτών σε μια διαφορούμενη τάξη μπορεί να συνδεθεί όχι μόνο με αδυναμίες που εντοπίζονται σε επιχειρησιακό επίπεδο αλλά και με την έλλειψη επαρκούς πειθαρχίας στο σώμα. Η σωστή εκπαίδευση θα πρέπει, για παράδειγμα, να εξασφαλίζει ότι ο στρατιώτης γνωρίζει τις συνθήκες υπό τις οποίες θα μπορεί να εκτελέσει πυρά ή τον τρόπο μεταχείρισης πολιτικών κρατουμένων. Πράγματι, οι εντολές που δίνονται θα πρέπει να είναι συγκεκριμένες, ωστόσο το επίπεδο πειθαρχίας ενός στρατιωτικού τμήματος επηρεάζει τον τρόπο που εφαρμόζει τις οδηγίες. Συνεπώς, όταν εμφανίζονται λάθη λόγω διαφορούμενης τάξης, τόσο ο επιχειρησιακός έλεγχος όσο και η οργανική διοίκηση μπορούν να συνδέονται αιτιωδώς με την επιβλαβή συμπεριφορά. Δεδομένου ότι, και τα δύο στοιχεία ελέγχου είναι ταυτόχρονα εγγύς αιτίες της συμπεριφοράς, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η συμπεριφορά θα πρέπει να αποδίδεται και στις δύο οντότητες.

Απουσία εντολών, μια ακατάλληλη αντίδραση στρατιωτών μπορεί επίσης να συνδεθεί με την ανεπαρκή κατάρτιση. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η αβεβαιότητα σχετικά με την καταλληλότερη αντιμετώπιση μιας αντιληπτής απειλής από ένα στρατιώτη για τον εαυτό του ή για τους πολίτες μπορεί να οδηγήσει είτε σε υπερβολική χρήση βίας είτε σε αδράνεια. Για παράδειγμα, οι διάφορες καταχρήσεις που διέπραξε το

καναδικό στρατιωτικό σώμα στην ειρηνευτική επιχείρηση UNOSOM I κατά τη διάρκεια περιπολίας και των κρατήσεων ατόμων συνδέθηκαν άμεσα με την ανεπαρκή άσκηση πειθαρχικής εξουσίας από τον Καναδά. Ομοίως, η συμπεριφορά στρατιωτών που δεν υπακούουν σε διαταγές σχετίζεται αιτιωδώς με αδυναμίες στον τομέα της πειθαρχίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα κράτη έχουν διαθέσει σε πολυεθνικές στρατιωτικές αποστολές απείθαρχα ή μη επαρκώς εκπαιδευμένα στρατιωτικά τμήματα. Για παράδειγμα στην επιχείρηση UNTAC, το στρατιωτικό τμήμα στο βουλγαρικό στρατόπεδο ήταν ιδιαίτερα απείθαρχο και ανεκπαιδευτο. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, η αποτυχία του εθνικού κράτους να ασκήσει οργανικό έλεγχο χαρακτηρίζεται ως η άμεση αιτία της συμπεριφοράς.

Κατά την άποψη άλλων συγγραφέων, μια τέτοια ανάρμοστη συμπεριφορά ειρηνευτικών δυνάμεων κατά τη διάρκεια δραστηριοτήτων που σχετίζονται με εχθροπραξίες χαρακτηρίζεται ως *ultra vires* συμπεριφορά και θα πρέπει να αποδίδεται σε αυτή τη βάση. Το κεφάλαιο αυτό υποστηρίζει ότι, στο πλαίσιο του κοινού ελέγχου των εξουσιοδοτημένων στρατιωτικών οργάνων, το άρθρο 7 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ ισχύει και για συμπεριφορές που παραβιάζουν ή υπερβαίνουν τις οδηγίες - εντολές, δεδομένου ότι το άρθρο 8 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη ΔΟ ισχύει μόνο για τα πλήρως αποσπασμένα όργανα. Κατά συνέπεια, η συμπεριφορά πολυεθνικών στρατιωτικών δυνάμεων που αγνοούν τις εντολές ή ενεργούν αντίθετα από αυτές μπορεί να αποδοθεί στο κράτος με βάση τον οργανικό έλεγχο⁹⁴.

2.4.4 Αποτελεσματικός Στρατηγικός Έλεγχος

Σε περιορισμένο βαθμό, ο έλεγχος που ασκείται σε στρατηγικό επίπεδο, ο οποίος περιλαμβάνει την εξουσία καθορισμού των στόχων και μέσων μιας επιχείρησης, μπορεί επίσης να επιτρέψει σε ένα συμβαλλόμενο κράτος να επηρεάσει άμεσα ορισμένες συμπεριφορές και συνεπώς μπορεί να συνιστά άσκηση Αποτελεσματικού Ελέγχου με σκοπό της απόδοσης συμπεριφοράς. Πράγματι, μια παράνομη συμπεριφορά συμβαίνει χωρίς να συνδέεται με αδυναμίες στον επιχειρησιακό ή πειθαρχικό τομέα και μπορεί να θεωρηθεί ότι προκύπτει από τον ανεπαρκή σχεδιασμό, τους στόχους, τα μέσα και τους πόρους μιας επιχείρησης. Ανεπαρκείς αποφάσεις σε στρατηγικό επίπεδο μπορούν να συνδεθούν αιτιωδώς με

⁹⁴ *Supra* υποσημ. 1

αθέμιτες ενέργειες στον τομέα, και αυτή η ενότητα υποστηρίζει ότι ο στρατηγικός έλεγχος μπορεί συνεπώς να είναι χρήσιμος για την απόδοση της συμπεριφοράς.

Σε όλες τις επιχειρήσεις του κεφαλαίου VII, η πολιτική κατεύθυνση ασκείται από τα ΗΕ που εξουσιοδοτούν στρατιωτικές επιχειρήσεις προκειμένου να επιτύχουν συγκεκριμένους στόχους που ορίζονται στην εντολή. Στις επιχειρήσεις υπό την ηγεσία του ΟΗΕ, ο ίδιος ο Οργανισμός αποφασίζει επίσης για τον στρατηγικό σχεδιασμό της αποστολής ο οποίος περιλαμβάνει τον καθορισμό συγκεκριμένων στόχων, τη σχεδίαση και την συγκέντρωση των αναγκαίων δυνάμεων. Οι στόχοι που αναφέρονται στις αποφάσεις του ΣΑ/ΗΕ είναι περιστασιακά φιλόδοξοι, όπως η προστασία των αμάχων σε εμπόλεμες ζώνες, και μπορούν να επιτευχθούν μόνο με τα κατάλληλα στρατιωτικά μέσα σε συνδυασμό με την άσκηση του δικαιώματος χρήσης βίας. Πράγματι, ούτε υπό την καλύτερη εντολή, ούτε η υπό την καλύτερη καθοδήγηση αποστολή είναι πιθανόν να επιτύχει εάν η επιχείρηση δεν σχεδιασθεί και δεν υποστηριχθεί με τους αναγκαίους πόρους για την υλοποίηση των στόχων της. Υπό συνθήκες ασαφούς εντολής και ανεπαρκούς καθορισμού των επιχειρησιακών μέσων, οι αποφάσεις των ΔΟ σε πολιτικό και στρατηγικό επίπεδο μπορούν να συνδέονται άμεσα με την αποτυχία των στρατευμάτων να αποτρέψουν παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να προστατεύσουν τους πολίτες. Ορισμένες παράνομες συμπεριφορές που σχετίζονται με τις εχθροπραξίες δεν συμβαίνουν ούτε λόγω λανθασμένης διαταγής ούτε λόγω έλλειψης πειθαρχίας, αλλά οφείλονται σε ανεπαρκείς αποφάσεις σε στρατηγικό και πολιτικό επίπεδο. Για παράδειγμα, τα ολλανδικά στρατεύματα που στάθμευαν στη Σρεμπρένιτσα δεν διέθεταν τα αναγκαία επιχειρησιακά μέσα για να προστατεύσουν την περιοχή που ο ΟΗΕ είχε δηλώσει στρατηγικά ως ασφαλής. Υπό την υπόθεση ότι η συμπεριφορά του ολλανδικού στρατιωτικού σώματος αποτελούσε παραβίαση του καθήκοντος για την πρόληψη της γενοκτονίας, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η απόφαση του ΟΗΕ να κηρύξει τη Σρεμπρένιτσα ασφαλής περιοχή χωρίς να διαθέτει τα αναγκαία στρατιωτικά μέσα για την εκπλήρωση αυτής της εντολής σχετίζεται αιτιωδώς με την αποτυχία των Ολλανδών στρατιωτών στο πεδίο να προστατεύσουν τους αμάχους από τις σφαγές. Ομοίως, στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, τα μέλη της ειρηνευτικής δύναμη των ΗΕ δεν παρενέβησαν, παρά το γεγονός ότι γνώριζαν για τις επιθέσεις από τους αντάρτες, καθώς δεν ήταν κατάλληλα εξοπλισμένα και εκπαιδευμένα και δεν είχαν την δυνατότητα ταχείας επέμβασης για να βοηθήσουν τον άμαχο πληθυσμό που χρειαζόταν προστασία. Σε αυτά τα σενάρια, η αμεσότερη αιτία βλαπτικής

συμπεριφοράς που φέρεται ότι είναι παράνομη έγκειται στην άσκηση στρατηγικού ελέγχου, και μια τέτοια συμπεριφορά, μπορεί να αποδοθεί στον ΟΗΕ στη βάση του Αποτελεσματικού Ελέγχου⁹⁵.

⁹⁵ Supra υποσημ. 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Ο ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΩΝ ΗΕ ΚΑΙ ΟΙ ΔΟΜΕΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ ΣΤΙΣ ΚΑΤ' ΕΞΟΥΣΙΟΔΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

3.1 Ο μηχανισμός συλλογικής ασφάλειας των ΗΕ

Σύμφωνα με το Χάρτη των ΗΕ ένας από τους κύριους σκοπούς του ΟΗΕ είναι η διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Για να επιτευχθεί αυτό, τα κράτη οφείλουν να λαμβάνουν αποτελεσματικά συλλογικά μέτρα για να προλαμβάνουν και να απομακρύνουν κάθε απειλή της ειρήνης καθώς και να καταστέλλουν κάθε επιθετική ενέργεια ή άλλης μορφής παραβίαση της ειρήνης⁹⁶. Η άμεση και αποτελεσματική δράση των ΗΕ εξασφαλίζεται μέσω της ανάθεσης στο ΣΑ/ΗΕ από τα κράτη - μέλη του ΟΗΕ, της κύριας ευθύνης για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας⁹⁷. Ο μηχανισμός που ενεργοποιείται προκειμένου το ΣΑ/ΗΕ να ανταποκριθεί σε αυτή την ευθύνη - αρμοδιότητα προβλέπεται στο κεφάλαιο VII του Χάρτη και ειδικότερα στα άρθρα 39 έως 42.

Αναλυτικότερα, ο μηχανισμός συλλογικής ασφάλειας των ΗΕ ενεργοποιείται με το άρθρο 39 του Χάρτη, δηλαδή με τον προσδιορισμό από το ΣΑ/ΗΕ μιας κατάστασης ως απειλής για την ειρήνη ή διατάραξη της ειρήνης ή επιθετικής ενέργειας και κατόπιν προβαίνει σε συστάσεις ή στη λήψη μέτρων κυρωτικού χαρακτήρα τα οποία αναφέρονται στα άρθρα 41 και 42⁹⁸. Τα μέτρα κυρωτικού χαρακτήρα που προβλέπονται από το άρθρο 41 και τα οποία δεν προβλέπουν τη χρήση ένοπλης βίας, λαμβάνονται από το ΣΑ/ΗΕ ως πρώτο βήμα για να εξασφαλίσει την εκτέλεση των αποφάσεών του και ενδέχεται να καλεί τα κράτη - μέλη των ΗΕ να εφαρμόζουν αυτά τα μέτρα⁹⁹. Στην περίπτωση όμως που τα μέτρα αυτά κριθούν ανεπαρκή από το ΣΑ/ΗΕ τότε μπορεί να προχωρήσει στην ανάληψη της αναγκαίας στρατιωτικής δράσης¹⁰⁰.

Η πρόθεση των ιδρυτών του ΟΗΕ ήταν να διαθέτει το ΣΑ/ΗΕ δικές του ένοπλες δυνάμεις σε μόνιμη βάση τις οποίες θα συνεισέφεραν τα κράτη - μέλη με βάση ειδικές συμφωνίες σύμφωνα με το άρθρο 43 του Χάρτη ΗΕ. Ωστόσο, αυτές οι

⁹⁶ Άρθρο 1 (1) του Χάρτη ΗΕ

⁹⁷ Άρθρο 24 (1) του Χάρτη ΗΕ

⁹⁸ Άρθρο 39 του Χάρτη ΗΕ

⁹⁹ Άρθρο 41 του Χάρτη ΗΕ

¹⁰⁰ Άρθρο 42 του Χάρτη ΗΕ

συμφωνίες δεν υλοποιήθηκαν ποτέ και το αποτέλεσμα ήταν το ΣΑ/ΗΕ να παρέχει απλή εξουσιοδότηση σε μεμονωμένα κράτη ή συνασπισμούς κρατών ή ΔΟ να χρησιμοποιήσουν ένοπλη βία για την επιβολή της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Με άλλα λόγια το ΣΑ/ΗΕ εκχωρεί την αποκλειστική αρμοδιότητα την οποία έχει με βάση το κείμενο του Χάρτη των ΗΕ σε κράτη - μέλη τα οποία μετά την θέση σε ισχύ του Χάρτη, δεν έχουν το δικαίωμα να χρησιμοποιούν ένοπλη βία εκτός από την άσκηση του δικαιώματος της νόμιμης άμυνας¹⁰¹.

Από το 1990 έως σήμερα, το ΣΑ/ΗΕ έχει υιοθετήσει πλειάδα αποφάσεων με βάση το κεφάλαιο VII του Χάρτη ΗΕ, με τις οποίες έχει εξουσιοδοτήσει ορισμένα κράτη - μέλη του οργανισμού να λάβουν «όλα τα απαραίτητα μέτρα» για την επίτευξη λιγότερο ή περισσότερο σαφώς προσδιορισμένων στόχων, στο πλαίσιο διατήρησης, αποκατάστασης ή επιβολής της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Τα ενδιαφερόμενα κράτη, τα οποία, κατά κανόνα, δεν κατονομάζονται ρητά στις σχετικές αποφάσεις, είναι ελεύθερα, είτε να συστήσουν ad hoc στρατιωτικές δυνάμεις είτε να δράσουν μέσω των ήδη υφιστάμενων περιφερειακών συμφωνιών ή οργανώσεων¹⁰² στα οποία τα κράτη - μέλη του ΟΗΕ είναι επίσης μέλη, όπως προκύπτει από το άρθρο 48 (2) του Χάρτη ΗΕ. Η άλλη εναλλακτική για την εφαρμογή των κυρωτικών στρατιωτικών μέτρων που λαμβάνονται με εντολή του ΣΑ/ΗΕ προκύπτει από το άρθρο 53 (1) σύμφωνα με το οποίο, το ΣΑ/ΗΕ δύναται να χρησιμοποιεί, όταν το απαιτούν οι περιστάσεις, τους περιφερειακούς οργανισμούς ή περιφερειακές συμφωνίες για την εφαρμογή αυτών των μέτρων, χωρίς αυτό να συνεπάγεται ότι εξαναγκαστικές ενέργειες μπορούν να αναλαμβάνονται σε εφαρμογή περιφερειακών συμφωνιών ή με την εντολή περιφερειακών οργανώσεων¹⁰³.

Εκτός από το ΣΑ/ΗΕ, και η ΓΣ/ΗΕ έχει έναν βαθμό αρμοδιότητας στη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, όπως προκύπτει από τον Χάρτη των ΗΕ¹⁰⁴ αλλά και από γνωμοδοτήσεις του ΔΔΧ¹⁰⁵. Παράλληλα, η ΓΣ/ΗΕ έχει διευρύνει

¹⁰¹ Supra υποσημ. 2, σελ. 715 - 716

¹⁰² Σισιλιανός, Λ.-Α. (2003), Η εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για χρήση βίας, Εκδόσεις Σάκκουλα, Εισαγωγή

¹⁰³ Γκουλούσης, Σ. (2018), Η ανάθεση από το Συμβούλιο Ασφαλείας αρμοδιοτήτων του Κεφαλαίου 7 του Χάρτη ΟΗΕ σε άλλους Διεθνείς Οργανισμούς (Διπλωματική εργασία), Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, σελ. 50 - 52

¹⁰⁴ <https://www.unric.org/el>

¹⁰⁵ ICJ, Advisory Opinion on Certain Expenses of the United Nations, 1962, Available at: <https://www.icj-cij.org>: «Το ΣΑ/ΗΕ έχει την κύρια αλλά όχι την αποκλειστική αρμοδιότητα στον τομέα της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας» - ICJ, Advisory Opinion on Palestine Wall, 2004.

τις αρμοδιότητες της στον τομέα της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας μετά το ψήφισμα «Uniting for Peace» το οποίο εξουσιοδοτεί τη Συνέλευση να ενεργήσει στο πλαίσιο του Κεφαλαίου 7 του Χάρτη ΗΕ, όταν το ΣΑ/ΗΕ αδυνατεί να δράσει εξαιτίας της αρνητικής ψήφου ενός μόνιμου μέλους, στην περίπτωση που προκύψει απειλή και διατάραξη της ειρήνης ή επιθετική πράξη¹⁰⁶.

Η αδυναμία αυτή ήταν αποτέλεσμα του Ψυχρού Πολέμου και του διπολικού διεθνούς συστήματος που δημιουργήθηκε από τον ανταγωνισμό των ΗΠΑ και της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, καθώς δεν μπορούσε να επιτευχθεί συναίνεση στα πλαίσια του ΣΑ/ΗΕ. Τότε, τα ΗΕ, για να εξασφαλίσουν μια διεθνή σταθερότητα οδηγήθηκαν στην αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων μη χρήσης βίας και κατέληξαν στη δημιουργία των ειρηνευτικών επιχειρήσεων του ΟΗΕ, ως μέσο επίλυσης των συγκρούσεων¹⁰⁷, οι οποίες συνέβαλλαν σημαντικά στο να πειστεί η παγκόσμια κοινή γνώμη ότι ο ΟΗΕ δεν παρέμεινε αδρανής ενώπιον πολύ σοβαρών διεθνών κρίσεων παρά την αδυναμία του ΣΑ/ΗΕ να αναλάβει δράση¹⁰⁸.

Ορίζοντας τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις μπορούμε να πούμε ότι είναι επιχειρήσεις που περιλαμβάνουν στρατιωτικό προσωπικό, χωρίς δυνάμεις επιβολής, τις οποίες αναλαμβάνουν τα ΗΕ, με σκοπό να συνδράμουν στη διατήρηση και αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας σε εμπόλεμες ζώνες. Επίσης, περιλαμβάνουν την αποστολή εθελοντικών στρατευμάτων που βασίζεται στη συνεργασία και τη συναίνεση των ενδιαφερομένων μερών. Η καινοτομία της δράσης τους ήταν η μη χρήση βίας κατά την εκτέλεση της εντολής τους, ερχόμενες σε αντιδιαστολή με τις επιχειρήσεις επιβολής της ειρήνης που συστήνονται μετέπειτα από τα ΗΕ με βάση το άρθρο 42 του Χάρτη των ΗΕ¹⁰⁹. Επίσης, βρίσκονται υπό τον απόλυτο έλεγχο του ΣΑ/ΗΕ αναφορικά με τη σύσταση, εποπτεία, τερματισμό δράσης, επιχειρησιακή διοίκηση και χρηματοδοτούνται από τον ΟΗΕ σε αντίθεση με τις κυρωτικού χαρακτήρα πολυεθνικές στρατιωτικές επιχειρήσεις οι οποίες

Available at: <https://www.icj-cij.org>: «Η πρακτική των ΗΕ έχει εξελιχθεί στο βαθμό που το άρθρο 12 (1) του Χάρτη δεν εμποδίζει πλέον τη ΓΣ/ΗΕ να συζητά ή να προβαίνει σε συστάσεις επί μιας κατάστασης η οποία αξιολογείται ταυτόχρονα από το ΣΑ/ΗΕ».

¹⁰⁶ UN RES 377, Uniting for Peace Resolution, 3 November 1950. Available at: <https://www.un.org>

¹⁰⁷ Δούση, Ε. (2008), ΟΗΕ και ειρηνευτικές επιχειρήσεις, Η φυσιογνωμία των επιχειρήσεων, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.168

¹⁰⁸ Supra υποσημ. 2, σελ. 719 - 720

¹⁰⁹ Zwanenburg, M. (2005), Accountability of Peace Support Operations, International Humanitarian Law Series, Leiden and Boston: Martinus Nijhoff Publishers. Available at: <http://www.ejil.org/pdf>

χρηματοδοτούνται, διοικούνται και διεξάγονται με πρωτοβουλία μεμονωμένων κρατών - μελών, με το ΣΑ/ΗΕ απλώς να εξουσιοδοτεί την δράση τους¹¹⁰.

Μελετώντας την εξέλιξή τους, ως απόρροια των διαφορετικών εντολών η οποία αντανακλάται στην διεθνή κατάσταση τη στιγμή της σύστασης της κάθε ειρηνευτικής αποστολής¹¹¹, μπορούμε να τις διακρίνουμε σε τέσσερις κατηγορίες¹¹², με βάση τρία κριτήρια τα οποία συνίστανται στο επίπεδο της δύναμης που χρησιμοποιούν τα στρατεύματα της ειρηνευτικής επιχείρησης, στο είδος και βάθος των καθηκόντων που εκτελούνται στο πολιτικό πλάνο και στην αυξημένη συνεργασία των ΗΕ με περιφερειακές οργανώσεις¹¹³.

Ειδικότερα, η αποστολή των ειρηνευτικών επιχειρήσεων **πρώτης γενιάς** ήταν παρεμβατική, δηλαδή, η παρεμβολή της ειρηνευτικής δύναμης μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών έτσι ώστε να μην ανανεωθούν οι εχθροπραξίες και να δημιουργηθούν συνθήκες ηρεμίας που θα διευκόλυναν την επίλυση της κρίσης, όπως συνέβη στις επιχειρήσεις UNEF I (1956 - 1967) και UNMEE στην χερσόνησο του Σινά (Ερυθραία – Αιθιοπία, 2000 – 2008)¹¹⁴. Οι επιχειρήσεις πρώτης γενιάς χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, εκείνες που αποτελούνται από στρατιωτικές δυνάμεις του ΟΗΕ ως παρατηρητές που είναι άοπλες και επιτηρούν μόνο τη κατάπαυση πυρός και τη δημιουργία οριοθετικών γραμμών μεταξύ των αντιμαχομένων, όπως οι αποστολές στη Δυτική Σαχάρα και το Κασμίρ, και εκείνες που χρησιμοποιούν ελαφρύ οπλισμό, επιτηρώντας τη «νεκρή ζώνη» μεταξύ των εμπολέμων¹¹⁵. Βασικό τους καθήκον - εντολή ήταν η παρατήρηση, υποβολή σχετικών εκθέσεων στα ΗΕ για τη πορεία της σύγκρουσης και η οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών¹¹⁶.

Ακολούθησαν οι επιχειρήσεις **δεύτερης γενιάς**, χαρακτηριστικό των οποίων είναι η σύνθετη ή πολυδιάστατη εντολή¹¹⁷, που αντανακλάται στον αυξημένο αριθμό στελέχωσης, αφού εκτός από το στρατιωτικό σκέλος περιλαμβάνεται πολιτικό

¹¹⁰ Supra υποσημ. 2, σελ. 719

¹¹¹ Kenke, M. (2013), Five generations of peace operations: from the “thin blue line” to “painting a country blue”, Revista Brasileira de Política Internacional. Available at: <http://www.scielo.br/pdf>

¹¹² Supra υποσημ. 2, σελ. 720

¹¹³ Supra υποσημ. 111

¹¹⁴ Supra υποσημ. 2, σελ. 720

¹¹⁵ Βακρτζή, Α. (2018), Οι Ειρηνευτικές Αποστολές του ΟΗΕ. Ζητήματα αποτελεσματικότητας της ειρηνευτικής επιχείρησης στη Κύπρο και η σύνδεσή της με την επίλυση του Κυπριακού Ζητήματος (Πτυχιακή εργασία), Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα, σελ. 10

¹¹⁶ <https://peacekeeping.un.org/en>

¹¹⁷ Supra υποσημ. 2, σελ. 720

προσωπικό και αστυνομικές δυνάμεις, καθώς και στη διευρυμένη εντολή, ανάληψη νέων πρωτοβουλιών, διανομή ανθρωπιστικής βοήθειας, διευκόλυνση εποπτείας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, επίβλεψη δημοκρατικών εκλογών και τη στήριξη της διαδικασίας οικοδόμησης της ειρήνης¹¹⁸.

Στη συνέχεια ο Οργανισμός θα οδηγηθεί στη δημιουργία μιας **τρίτης και πολύ διαφορετικής γενιάς ειρηνευτικών επιχειρήσεων**, των επιχειρήσεων εξαναγκαστικής δράσης, που ήταν μακροχρόνιες επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης ή εδραίωσης της ειρήνης υπό την εποπτεία των ΗΕ¹¹⁹. Οι επιχειρήσεις τρίτης γενιάς αποτέλεσαν την πλέον φιλόδοξη δράση του ΟΗΕ στο τομέα της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, όπως αυτές το 1999 στο Κοσσυφοπέδιο (UNMIC) και στο Ανατολικό Τιμόρ (UNTAET). Και στις δύο προαναφερθείσες περιπτώσεις ο ΟΗΕ δεν αποσκοπούσε απλώς στο να συμβάλλει στην αποκατάσταση της ειρήνης και της ομαλής κυβερνητικής λειτουργίας στο εσωτερικό ενός κράτους ή μιας αυτό - κυβερνώμενης περιοχής, αλλά ανέλαβε ο ίδιος διοικητικές αρμοδιότητες σε συνθήκες ανυπαρξίας οποιασδήποτε κρατικής ή άλλης διοικητικής οργάνωσης¹²⁰.

Σήμερα, τα ΗΕ, για την καλύτερη επίτευξη των καθηκόντων τους, στρέφονται σε περιφερειακές οργανώσεις, και συνεργάζονται μαζί τους με σκοπό να αναπτύξουν δραστηριότητες που θα συμβάλλουν στην εδραίωση της ειρήνης σε προβληματικές περιοχές¹²¹. Έτσι οδηγούμαστε στην πιο πρόσφατη έκφανση των ειρηνευτικών επιχειρήσεων υπό των ΟΗΕ που είναι οι **υβριδικές ειρηνευτικές επιχειρήσεις** οι οποίες αναλαμβάνονται από κοινού από τον ΟΗΕ και έναν περιφερειακό οργανισμό όπως η επιχείρηση UNAMID στο Δυτικό Σουδάν (Νταρφούρ) με τη συνεργασία ΟΗΕ - Αφρικανικής Ένωσης (ΑΕ)¹²².

3.2 Οι έννοιες της «Διοίκησης» και «Ελέγχου» στο στρατιωτικό περιβάλλον

3.2.1 Γενικά

Για να κατανοήσουμε σε βάθος τις έννοιες της «Διοίκησης» και «Ελέγχου» τόσο στο πλαίσιο των «κατ' εξουσιοδότηση» όσο και σε αυτό των «ειρηνευτικών»

¹¹⁸ Αγγέλκος, Α. (2016), Οι ειρηνευτικές δυνάμεις του Κεφαλαίου VII του ΟΗΕ και ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών μετά το 2000 (Διπλωματική εργασία), Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, σελ. 26

¹¹⁹ Supra υποσημ. 107, σελ. 179

¹²⁰ Supra υποσημ. 2, σελ. 720

¹²¹ Supra υποσημ. 107, σελ. 180

¹²² Supra υποσημ. 2, σελ. 720

πολυεθνικών επιχειρήσεων των ΗΕ, είναι αναγκαία η μελέτη της «**Αλυσίδας Διοίκησης**» σε κάθε μία από τις παραπάνω περιπτώσεις, προκειμένου να διαπιστώσουμε ποια ή ποιες οντότητες και σε ποιο βαθμό ασκούν «**Πραγματικό Επιχειρησιακό Έλεγχο**» ο οποίος οδηγεί, σύμφωνα με το άρθρο 7 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ, στην απόδοση τυχόν παράνομης ενέργειας στην ή στις εμπλεκόμενες οντότητες και στον καταλογισμό εν τέλει της διεθνούς ευθύνης η οποία καταλήγει στην λογοδοσία του πραγματικά υπευθύνου ή υπευθύνων.

Η ανάγκη αυτή θα μπορούσε να ισχυριστεί κάποιος ότι προκύπτει και από τη διαπίστωση ότι οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις που διεξάγονται στη σημερινή εποχή, έχοντας ακολουθήσει μια έντονα εξελικτική πορεία εξαιτίας των διαφορετικών, τη στιγμή της σύστασής τους, διεθνών συνθηκών, κατέληξαν να αποτελούν επιχειρήσεις επιβολής της ειρήνης στις οποίες η στρατιωτική δράση είναι ικανή και αναγκαία συνθήκη για την εγκαθίδρυση και εδραίωση της ειρήνης μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών στο πεδίο των επιχειρήσεων.

Αρχικά, θα εξετάσουμε πως ορίζεται η συγκεκριμένη έννοια και τα «παράγωγά»¹²³ της στο ιδιαίτερο και ιδιόμορφο στρατιωτικό περιβάλλον, δεδομένου ότι είναι κοινά αποδεκτό πως ο στρατιωτικός παράγοντας λειτουργεί καταλυτικά στην εκπλήρωση της «εντολής» των συγκεκριμένων επιχειρήσεων.

Στη συνέχεια, θα προσεγγίσουμε τον τρόπο άσκησης Διοίκησης και Ελέγχου στις κατ' εξουσιοδότηση επιχειρήσεις οι οποίες διεξάγονται στο πλαίσιο εφαρμογής στρατιωτικών κυρωτικών μέτρων που προβλέπονται από το κεφάλαιο VII του Καταστατικού Χάρτη. Τέλος, θα οριστούν οι παραπάνω έννοιες και τα «παράγωγά» τους στα τρία επίπεδα Διοίκησης των ειρηνευτικών αποστολών, δηλαδή στο Στρατηγικό, Επιχειρησιακό και Τακτικό επίπεδο, και το κεφάλαιο θα ολοκληρωθεί με τη μελέτη της ισχύουσας Αλυσίδας Διοίκησης, όπως έχει θεσπιστεί από το Τμήμα Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων των ΗΕ, υπογραμμίζοντας παράλληλα τον «αδύναμο κρίκο» σε αυτήν.

3.2.2 Ορισμός των εννοιών

Η «Διοίκηση», στα πλαίσια του Στρατού, ορίζεται ως η άσκηση καθηκόντων από τον προϊστάμενο. Η έκταση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων είναι ανάλογη προς την θέση του προϊσταμένου στην κλίμακα της διοικήσεως. Επίσης η Διοίκηση

¹²³ Μορφές «Διοίκησης» και «Ελέγχου»: Διοικητική Διοίκηση, Επιχειρησιακή Διοίκηση, Πλήρη Διοίκηση, Τακτική Διοίκηση, Διοικητικός Έλεγχος, Επιχειρησιακός Έλεγχος, Τακτικός Έλεγχος

είναι και άσκηση εξουσίας. Η εξουσία είναι ανάλογη με τον βαθμό και τη θέση του Διοικητή στην κλίμακα της Διοίκησης¹²⁴. Ένας άλλος ορισμός αναφέρει ότι «Διοίκηση στο Στρατό» είναι η νόμιμα ασκούμενη εξουσία από ένα άτομο προς τους υφισταμένους του, που πηγάζει από τον βαθμό και τα καθήκοντα που του έχουν ανατεθεί ή από τη θέση του»¹²⁵. Οι παραπάνω ορισμοί της Διοίκησης, παρά τις φραστικές διαφορές τους, προσδιορίζουν τη νομική έννοιά της, ως ασκήσεως εξουσίας, εξουσίας ανατιθεμένης στον Διοικητή, εξουσίας ασκούμενης επί των υφισταμένων.

Νεολογίζοντας, ορίζεται μια νέα έννοια, η «Διοικητική» η οποία δεν είναι τίποτε άλλο από το συντονισμό και την εναρμόνιση - ενοποίηση όλων των παραγωγικών πόρων, ανθρωπίνων, υλικών και τεχνικών, που έχουν διατεθεί στο διοικητικό στέλεχος για την εκτέλεση των αντικειμενικών σκοπών. Η Διοικητική, λοιπόν, μπορεί να εξετασθεί με βάση τα καθήκοντα, που εκτελούν τα διοικητικά στελέχη στην προσπάθειά τους να φθάσουν στους αντικειμενικούς τους στόχους. Τα καθήκοντα αυτά λέγονται λειτουργίες της «Διοικητικής» και είναι σύμφωνα με μια ευρέως αποδεκτή άποψη η σχεδίαση, ο προγραμματισμός, η οργάνωση, ο συντονισμός, η διεύθυνση, και ο έλεγχος. Εκτός από αυτές τις λειτουργίες υπάρχει και μια γενική, που χαρακτηρίζει όλες αυτές τις ειδικές, και είναι η «Λήψη Αποφάσεων»¹²⁶.

Σήμερα και μετά από την εμφάνιση διάφορων ορισμών, **Διοίκηση** είναι η εξουσία που ανατίθεται σε ένα άτομο των Ενόπλων Δυνάμεων, για τη **διεύθυνση**, **συντονισμό** και **έλεγχο** των στρατιωτικών δυνάμεων, προς εκπλήρωση της αποστολής του.

Πιο συγκεκριμένα, **διεύθυνση** είναι η εξουσία που διαθέτει ένας Διοικητής να σχεδιάζει, να λαμβάνει αποφάσεις, να καθορίζει προτεραιότητες, να διαμορφώνει πολιτική και να εκδίδει διαταγές.

Ο **συντονισμός** περιλαμβάνει την εξουσία συντονισμού και την ευθύνη συντονισμού. Η εξουσία συντονισμού είναι η εξουσία που εκχωρείται σε ένα Διοικητή για συντονισμό ειδικών λειτουργιών ή δραστηριοτήτων, στις οποίες εμπλέκονται δυνάμεις δύο ή περισσότερων κλάδων των ΕΔ ή δύο ή περισσότερων

¹²⁴ Γενικό Επιτελείο Στρατού (2003), Στρατιωτικός Κανονισμός 20-1, Τυπογραφείο Ελληνικού Στρατού

¹²⁵ Γενικό Επιτελείο Στρατού (1988), Εγχειρίδιο Εκστρατείας 181-1, Διοίκηση και Ηγεσία, Τυπογραφείο Ελληνικού Στρατού

¹²⁶ Γενικό Επιτελείο Στρατού (1988), Εγχειρίδιο Εκστρατείας 181-3, Διοικητική (Management), Τυπογραφείο Ελληνικού Στρατού

σηματισμών ή και μονάδων του ιδίου κλάδου. Στην περίπτωση αυτή, ο έχων την εξουσία συντονισμού έχει την εξουσιοδότηση να κάνει διαβουλεύσεις μεταξύ των εμπλεκόμενων διοικητών ή των αντιπροσώπων τους και το δικαίωμα να επιβάλλει τις απόψεις του. Η ευθύνη συντονισμού είναι η περιορισμένη εξουσία που ανατίθεται σε ένα διοικητή, για συντονισμό ειδικών λειτουργιών ή δραστηριοτήτων, στις οποίες εμπλέκονται δυνάμεις δύο ή περισσότερων κλάδων των ΕΔ, δύο ή περισσότερων σχηματισμών ή και μονάδων του ιδίου κλάδου, με βάση την οποία έχει την εξουσιοδότηση να πραγματοποιήσει διαβουλεύσεις μεταξύ των εμπλεκόμενων διοικητών ή των αντιπροσώπων τους, επιδιώκοντας την επίτευξη συμφωνίας. Σε περίπτωση διαφωνίας που αδυνατεί να επιλύσει, αναφέρεται στην προϊσταμένη αρχή.

Ο «**Ελεγχος**» είναι η εξουσία που ασκείται από ένα Διοικητή σε μέρος των δραστηριοτήτων των υφισταμένων ή εκχωρουμένων δυνάμεων και περιέχει την ευθύνη ελέγχου εφαρμογής διαταγών ή κατευθύνσεων¹²⁷.

3.2.3 Μορφές «Διοίκησης» και «Ελέγχου»

Είναι δυνατόν ένα άτομο να περιβάλλεται με εξουσία για να διευθύνει, συντονίζει και ελέγχει μέρος δραστηριοτήτων συγκεκριμένων στρατιωτικών δυνάμεων. Για τον σκοπό αυτό έχουν καθορισθεί διάφορες «**Μορφές Διοικήσεως**», οι οποίες προκύπτουν από την υπαγωγή της υφισταμένης Διοικήσεως προς την προϊσταμένη.

Υπαγωγή είναι η εγκατάσταση σχέσεως Διοικήσεως υφισταμένου προς προϊστάμενο, μόνιμης ή προσωρινής διάρκειας και ενυπάρχει συνήθως μεταξύ δύο κλιμακίων. Η υπαγωγή διατάσσεται από το ανώτερο κλιμάκιο, το οποίο έχει το δικαίωμα να εγκαθιστά μια τέτοια σχέση Διοικήσεως, με την παρατήρηση ότι ο όρος θα πρέπει να προσδιορίζεται από μια μορφή σχέσης διοικήσεως. **Οι μορφές Διοικήσεως είναι οι εξής:**

Η Διοικητική Διοίκηση είναι η εξουσία ενός Διοικητή επί των υφισταμένων κλιμακίων και Μονάδων - Τμημάτων σε διοικητικά θέματα, όπως τα θέματα προσωπικού, εκπαίδευσης, υποστήριξης Διοικητικής Μέριμνας, προετοιμασίας προς πόλεμο και ετοιμότητας. Αποτελεί τη μόνιμη μορφή Διοικήσεως στο σύστημα της διοικητικής οργάνωσης και εξακολουθεί να παραμένει σε ισχύ, έστω και αν κάποιες

¹²⁷ Γενικό Επιτελείο Στρατού (2008), Εγχειρίδιο Εκστρατείας 100-1, Τυπογραφείο Ελληνικού Στρατού, σελ. 16

Μονάδες - Τμήματα ενταχθούν σε ορισμένη επιχειρησιακή οργάνωση για την εκπλήρωση άλλης αποστολής.

Η Επιχειρησιακή Διοίκηση είναι η εξουσία ενός Διοικητή να αναθέτει αποστολές και έργα στους υφιστάμενους του Διοικητές, να αναπτύσσει Μονάδες, να αναδιανέμει δυνάμεις και να διατηρεί ή να εκχωρεί - μεταβιβάζει τον Επιχειρησιακό Έλεγχο, την Τακτική Διοίκηση ή τον Τακτικό Έλεγχο αυτών. Δεν περιλαμβάνει την εξουσία και ευθύνη για χειρισμό των διοικητικών θεμάτων, τα οποία παραμένουν αρμοδιότητα του Διοικητή που ασκεί τη Διοικητική Διοίκηση. Η Επιχειρησιακή Διοίκηση αναφέρεται στο πλαίσιο των στρατιωτικών επιχειρήσεων και μαζί με τη Διοικητική Διοίκηση αποτελούν την Πλήρη Διοίκηση.

Η Πλήρης Διοίκηση είναι η στρατιωτική εξουσία και ευθύνη ενός Διοικητή να εκδίδει διαταγές, να αναθέτει έργα και γενικά να διευθύνει, να συντονίζει και να ελέγχει υφισταμένους Σχηματισμούς ή Μονάδες των Ενόπλων Δυνάμεων. Καλύπτει κάθε πλευρά των στρατιωτικών επιχειρήσεων, των διοικητικών θεμάτων και της υποστήριξης Διοικητικής Μέριμνας, μέσα στα πλαίσια της αποστολής του Διοικητού που ασκεί Πλήρη Διοίκηση.

Η Τακτική Διοίκηση είναι η εξουσία που εκχωρείται σε ένα Διοικητή να αναθέτει επί μέρους αποστολές ή έργα στις υπαγόμενες δυνάμεις, για την εκπλήρωση της αποστολής που του έχει ανατεθεί. Περιλαμβάνει την ευθύνη διεξαγωγής των επιχειρήσεων για την εκπλήρωση της ανατεθείσας αποστολής και τη δυνατότητα διατήρησης ή μεταβίβασης του Τακτικού Ελέγχου των εμπλεκόμενων δυνάμεων.

Ο Διοικητικός Έλεγχος είναι η εξουσία που μεταβιβάζεται σε ένα Διοικητή να ασκεί ορισμένα διοικητικά καθήκοντα ή συγκεκριμένη υποστήριξη Διοικητικής Μέριμνας. Στην ουσία είναι μια περιορισμένη μορφή «Διοικητικής Διοικήσεως». Μια συνήθης μορφή Διοικητικού Ελέγχου είναι ο έλεγχος στρατωνισμού, με την οποία εννοούνται η υποστήριξη του προσωπικού μια συστεγαζόμενης Μονάδας από πλευράς εγκαταστάσεων, φρούρησης, ενδιαίτησης, μισθοτροφοδοσίας και λοιπά θέματα διοικητικής φύσεως.

Ο Επιχειρησιακός Έλεγχος είναι η εξουσία που μεταβιβάζεται σε ένα Διοικητή για να διευθύνει τις υπαγόμενες Δυνάμεις, για την εκπλήρωση συγκεκριμένων αποστολών ή έργων, τα οποία είναι συνήθως περιορισμένα από απόψεως χρόνου, τόπου και λειτουργίας. Ο επιχειρησιακός έλεγχος δυνάμεων δίδει την δυνατότητα στον ασκούντα την συγκεκριμένη εξουσία Διοικητή, να αναπτύσσει τις δυνάμεις αυτές και να διατηρεί ή να εκχωρεί ή να μεταβιβάζει την Τακτική Διοίκηση ή τον

Τακτικό τους Έλεγχο. Δεν περιλαμβάνει εξουσία για ανάθεση υπ' αυτού νέων αποστολών επί των δυνάμεων, που εκφεύγουν της υπό της προϊστάμενης Αρχής ανατεθείσας αποστολής, ούτε περιλαμβάνει «αφ' εαυτής» εξουσία Διοικητικού Ελέγχου ή υποστήριξης Διοικητικής Μέριμνας.

Ο Τακτικός Έλεγχος είναι η εξουσία που μεταβιβάζεται σε ένα Διοικητή να ασκεί λεπτομερή και συνήθως τοπική διεύθυνση και έλεγχο των κινήσεων ή ελιγμών των υπαγόμενων Μονάδων ή των δυνάμεων, οι οποίες είναι απαραίτητες για την εκπλήρωση των αποστολών ή των έργων που του έχουν ανατεθεί¹²⁸.

3.3 Η «Διοίκηση» και ο «Έλεγχος» στις κατ' εξουσιοδότηση επιχειρήσεις

Η εντολή του ΣΑ/ΗΕ αποτελεί το ουσιαστικό νομικό εργαλείο για την ανάθεση αρμοδιοτήτων του Κεφαλαίου VII, η οποία κατοχυρώνει τη νομιμότητα μιας πολυεθνικής επιχείρησης από συνασπισμούς κρατών ή ΔΟ που έχουν τη βούληση και τη δυνατότητα διεξαγωγής τέτοιων επιχειρήσεων. Ειδικότερα, οι περιφερειακοί οργανισμοί, αν και ιεραρχικά υπολείπονται του ΟΗΕ, κρίνονται ιδιαίτερα αποτελεσματικοί, καθώς έχουν την ικανότητα άμεσης αντίδρασης και ταχείας εφαρμογής των μέτρων. Σε περίπτωση αντικρουόμενων αποφάσεων, ο Χάρτης αλλά και τα καταστατικά των οργανισμών καθορίζουν την υπεροχή των διατάξεων του ΟΗΕ έναντι οποιασδήποτε συμφωνίας που πηγάζει από τη συμμετοχή των κρατών σε οποιονδήποτε συνασπισμό - συμφωνία - οργανισμό.

Ο ρόλος που θα κληθεί να διαδραματίσει η κάθε οντότητα σε μια πολυεθνική επιχείρηση είναι σύνθετος και πολλές φορές όχι ξεκάθαρος, ενώ οι λεπτομέρειες που πρέπει να διευκρινιστούν είναι πολλές και κρίσιμες κυρίως όταν μιλάμε για επιχειρήσεις του Κεφαλαίου VII στις οποίες η εξουσιοδότηση χρήσης βίας αποτελεί σημαντική παράμετρο. Επιπλέον, η υλοποίηση της από ένα ΔΟ προϋποθέτει τη διάθεση προσωπικού και μέσων από τα κράτη και τη δημιουργία σχέσεων με το κράτος υποδοχής.

Ωστόσο, το κρίσιμο σημείο στο όλο εγχείρημα αποτελεί η άσκηση της Διοίκησης και Ελέγχου κατά την διεξαγωγή τέτοιων επιχειρήσεως. Αυτό που παρατηρείται είναι ότι, η Διοίκηση και ο Έλεγχος ασκείται από τον συνασπισμό που αναλαμβάνει την εκτέλεση της αποστολής, ενώ ο ΟΗΕ, που είναι και ο οργανισμός που εξουσιοδοτεί τη χρήση βίας επιχείρησε ανεπιτυχώς να ασκήσει την εποπτεία της

¹²⁸ Ibid, σελ. 17 - 19

επιχείρησης, με αποτέλεσμα να ακολουθήσουν προσπάθειες αντιμετώπισης αυτής της δυσχέρειας από τον οργανισμό με τη σύσταση αρμόδιων επιτροπών για κάθε αποστολή και την μεταβίβαση σχετικών αρμοδιοτήτων στο ΓΓ/ΗΕ. Αναλύοντας περαιτέρω την εποπτεία που επιχείρησε να ασκήσει ο ΟΗΕ σε πολυεθνικές στρατιωτικές επιχειρήσεις μπορούμε να πούμε ότι ο βαθμός άσκησης αποτελεσματικής εποπτείας εξαρτάται από τη σαφήνεια της εντολής, τη χρονική διάρκεια της αποστολής και τον βαθμό εμπλοκής του οργανισμού στην αλυσίδα Διοίκησης.

Όσο πιο σαφής και συγκεκριμένη είναι η **εντολή** τόσο ευκολότερα μπορεί να ελεγχθεί και τόσο μικρότερη είναι η πιθανότητα να παρερμηνευθεί, από την οντότητα που ηγείται της επιχείρησης, σκοπίμως ή μη. Ο καθορισμός των επιμέρους αντικειμενικών σκοπών είναι μια ιδιαίτερα κρίσιμη διαδικασία καθώς καθορίζει το τελικό αποτέλεσμα. Αντιθέτως μια γενική διατύπωση της τελικής επιθυμητής κατάστασης αφήνει περιθώρια ερμηνειών, όχι μόνο ως προς την αναλογικότητα των μέτρων που θα ληφθούν, αλλά και του ίδιου του τρόπου επίτευξης του σκοπού.

Επιπλέον, και η **χρονική διάρκεια της αποστολής** έχει βαρύνουσα σημασία. Σε μια μακροχρόνια επιχείρηση εκτιμάται ότι μειώνεται η δυνατότητα ελέγχου από το ΣΑ/ΗΕ και εμμέσως δημιουργούνται περιθώρια στην οντότητα που ηγείται της επιχείρησης να αναλάβει ρόλο που δεν της ανήκει. Παράλληλα, η υποχρέωση καθορισμού της διάρκειας της επιχείρησης, πέραν της οποίας δεν επιτρέπεται η συνέχιση, εκτός εάν επέμβει το ίδιο το ΣΑ/ΗΕ με νέα απόφαση, αποδεικνύει ότι το ΣΑ/ΗΕ διατηρεί τον έλεγχο, καθορίζοντας την αρχή και το τέλος αυτής και οποιαδήποτε στιγμή κρίνει, δύναται να αλλάξει τα δεδομένα. Σε κάθε περίπτωση όμως και ανεξάρτητα από τον καθορισμό της χρονικής διάρκειας της επιχείρησης, η εξουσιοδότηση για χρήση βίας, που είναι και το σημαντικό, παύει να ισχύει με την επιβολή οριστικής εκχειρίδας από το ίδιο το ΣΑ/ΗΕ, ενώ σε αντίθετη περίπτωση, διακυβεύεται σοβαρά ο ασκούμενος έλεγχος του ΣΑ/ΗΕ.

Η σημαντικότερη παράμετρος όμως είναι η «Διοίκηση» και ο «Έλεγχος» της επιχείρησης. Η ανάληψη δράσης από έναν οργανισμό, δεν αφαιρεί την ευθύνη από τον κυρίαρχο δρώντα, ασχέτως εάν εξ' ολοκλήρου η επιχείρηση σχεδιάζεται και διεξάγεται με προσωπικό και μέσα μιας κατώτερης ιεραρχικά οντότητας. Ως εκ τούτου, ασχέτως εάν σε επιχειρησιακό επίπεδο η Διοίκηση είναι ευθύνη εκείνου που έχει λάβει την εντολή ανάληψης δράσης, κύριος υπεύθυνος και ταυτόχρονα υπόλογος συνεχίζει να είναι ο ΟΗΕ. Ωστόσο γεννιούνται πολλά ερωτήματα για την ορθότητα

της παραπάνω διαπίστωσης, καθώς ορισμένοι υποστηρίζουν ότι αποτελεί ένα όργανό που περιορίζεται μόνο στην ανανέωση της εντολής. Καταλήγοντας, από τη στιγμή που ο Έλεγχος και Διοίκηση των τμημάτων έχει μεταβιβασθεί και εκχωρηθεί σε έναν περιφερειακό Οργανισμό, η παρακολούθηση των εξελίξεων επαφίεται αποκλειστικά στο κατά πόσο το ίδιο το ΣΑ/ΗΕ έχει τη βούληση και την δυνατότητα να αναπτύξει κατάλληλους μηχανισμούς για διατήρηση της εποπτείας¹²⁹.

3.4 Οι δομές «Διοίκησης» και «Ελέγχου» στο πλαίσιο των ειρηνευτικών επιχειρήσεων των ΗΕ

3.4.1 Γενικά

Η πολιτική των ΗΕ στο πλαίσιο των ειρηνευτικών επιχειρήσεων αποσαφηνίζει τις ρυθμίσεις για την Εξουσία, τη Διοίκηση και τον Έλεγχο των ενοποιημένων συνιστωσών των ειρηνευτικών επιχειρήσεων των ΗΕ.

Επίσης, αυτή η πολιτική ισχύει για όλες τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις των ΗΕ που έχουν εγκριθεί από το ΣΑ/ΗΕ και λειτουργούν υπό την καθοδήγηση του ΓΓ/ΗΕ και υπό την ηγεσία του Τμήματος Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων στην έδρα των ΗΕ. Η πολιτική είναι δεσμευτική για όλα τα μέλη του Τμήματος Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων και του προσωπικού του Τμήματος Υποστήριξης Πεδίου καθώς και για το προσωπικό που συμμετέχει στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ. Εφαρμόζεται κατά τον σχεδιασμό και την εκτέλεση αυτών των πράξεων.

Άλλες σχετικές πολιτικές του Τμήματος Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων και του προσωπικού του Τμήματος Υποστήριξης Πεδίου, όπως οι κατευθυντήριες γραμμές, οι τυποποιημένες διαδικασίες λειτουργίας και οι κατευθυντήριες οδηγίες πρέπει να είναι συνεπείς με την πολιτική αυτή και να τροποποιούνται όπου απαιτείται.

Αυτή η πολιτική ορίζει και περιγράφει το **Στρατηγικό, Επιχειρησιακό και Τακτικό**¹³⁰ επίπεδο Εξουσίας, Διοίκησης και Ελέγχου στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ. Ειδικότερα η πολιτική ορίζει την Αρχή, τον Αρχηγό Αποστολής και τις ρυθμίσεις Διοίκησης και Ελέγχου στα στρατιωτικά και αστυνομικά τμήματα. Η πολιτική ορίζει επίσης τις αρχές που είναι αρμόδιες για την αποστολή στρατιωτικών και μη στρατιωτικών μονάδων εφοδιασμού στο πλαίσιο του ολοκληρωμένου συστήματος εφοδιασμού των ειρηνευτικών επιχειρήσεων του ΟΗΕ.

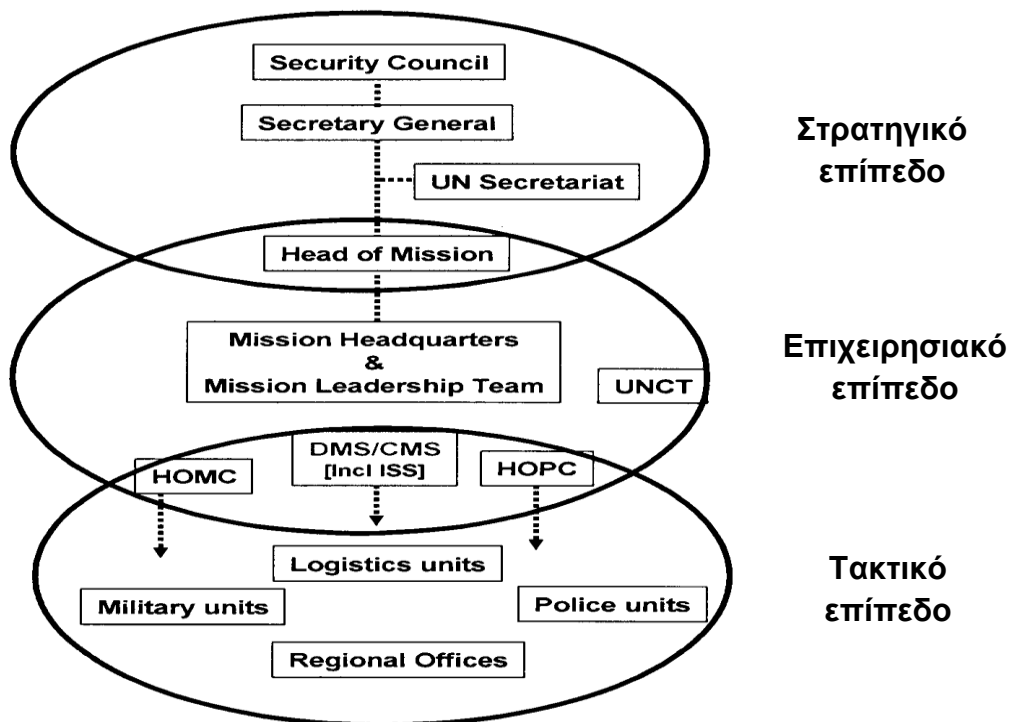
¹²⁹ Supra υποσημ. 103, σελ. 54 - 58

¹³⁰ Σχήμα 1, βλ. σελ. 79

Επιπλέον, παρέχει επεξηγηματικές οδηγίες για τις μη στρατιωτικές δομές διαχείρισης, καθώς και για κοινές και ολοκληρωμένες δομές σε πολυδιάστατες επιχειρήσεις. Τέλος, η πολιτική ορίζει τον Εθνικό Διοικητικό έλεγχο που διατηρούν τα κράτη - μέλη στο προσωπικό τους. Ωστόσο, δεν περιγράφει λεπτομερώς αυτές τις ρυθμίσεις. Οι ρυθμίσεις αυτές θεσπίζονται μέσω μνημονίων συμφωνίας σχετικά με τη συμβολή του προσωπικού που παρέχεται μεταξύ των συμβαλλόμενων κρατών μελών και των ΗΕ. Τα συμβαλλόμενα κράτη - μέλη πρέπει να γνωρίζουν τις ρυθμίσεις των αρχών, της Διοίκησης και Ελέγχου των ΗΕ και να διασφαλίζουν ότι το προσωπικό παρέχεται σύμφωνα με τις εν λόγω συμφωνίες.

Οι σαφείς ρυθμίσεις Διοίκησης και Ελέγχου εξασφαλίζουν μεγαλύτερη συνοχή μεταξύ όλων των στοιχείων της αποστολής. Αυτό επιτρέπει την αποτελεσματική εφαρμογή των εντολών και ενισχύει την ετοιμότητα της ειρηνευτικής δύναμης για την αντιμετώπιση καταστάσεων κρίσης. Η πολυπλοκότητα της εξουσίας, της Διοίκησης και του Ελέγχου στο πλαίσιο των πολυδιάστατων ειρηνευτικών επιχειρήσεων του ΟΗΕ παρουσιάζει σημαντικές προκλήσεις για αυτούς που σχεδιάζουν και διευθύνουν μια αποστολή τόσο στο Στρατηγικό όσο και στο Επιχειρησιακό και Τακτικό επίπεδο. Μέχρι σήμερα, η καθοδήγηση σχετικά με αυτό το ζήτημα έχει κατακερματιστεί και έχει ως κύριο στόχο τις μεμονωμένες συνιστώσες. Αυτές οι πολιτικές οδηγίες για την Εξουσία, τη Διοίκηση και τον Έλεγχο υποστηρίζουν την ανάπτυξη ενός ευρύτερου συνόλου που καλύπτουν εκτενώς τις ευθύνες όλων των ανώτερων Αρχηγών Αποστολών. Όλες αυτές οι πολιτικές καθώς και οι μελλοντικές πολιτικές, θα πρέπει να υποστηρίζουν την επιτυχή ενσωμάτωση της προσπάθειας των συνιστωσών της αποστολής και την ενότητα των προσπαθειών με άλλους εταίρους του ΟΗΕ για την επίτευξη της εντολής της αποστολής, όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερα¹³¹.

¹³¹ United Nations Department of Peacekeeping Operations (2008), Policy: Authority, Command and Control in United Nations Peacekeeping Operations. Available at: <https://police.pdf>

Σχήμα 1

3.4.2 Το Στρατηγικό επίπεδο

Η διαχείριση της ειρηνευτικής επιχείρησης στο επίπεδο της έδρας των ΗΕ στη Ν. Υόρκη θεωρείται το στρατηγικό επίπεδο εξουσίας, Διοίκησης και Ελέγχου. Το ΣΑ/ΗΕ παρέχει τη νομική εξουσία, τη στρατηγική και την πολιτική καθοδήγηση υψηλού επιπέδου για όλες τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις των ΗΕ καθώς και την επιχειρησιακή εξουσία στο ΓΓ/ΗΕ για τη διεύθυνση αυτών των επιχειρήσεων. Ο ΓΓ/ΗΕ με τη σειρά του μεταβιβάζει - εκχωρεί αρμοδιότητες στον αρμόδιο ΓΓ/ΕΕ οι οποίες συνίστανται στη Διοίκηση και την παροχή εκτελεστικής εξουσίας για όλες τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις των ΗΕ.

Συγκεκριμένα, ο ΓΓ/ΕΕ κατευθύνει και ελέγχει τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις των ΗΕ, διατυπώνει πολιτικές και ορίζει τις επιχειρησιακές κατευθυντήριες γραμμές βάσει των ψηφισμάτων του ΣΑ/ΗΕ, προετοιμάζει τις εκθέσεις του ΓΓ/ΗΕ προς το ΣΑ/ΗΕ για κάθε ειρηνευτική επιχείρηση με κατάλληλες παρατηρήσεις και συστάσεις, συμβουλεύει τον ΓΓ/ΗΕ για όλα τα θέματα που αφορούν στον σχεδιασμό, στην εγκατάσταση και στη διεξαγωγή των ειρηνευτικών επιχειρήσεων, δρα ως κεντρικό σημείο μεταξύ της Γραμματείας των ΗΕ και των κρατών - μελών που ζητούν πληροφορίες για όλα τα θέματα που σχετίζονται με τις ειρηνευτικές αποστολές των

ΗΕ και είναι υπεύθυνος έναντι του ΓΓ/ΗΕ για τη διασφάλιση των απαιτήσεων του συστήματος διαχείρισης ασφάλειας των ΗΕ στο πεδίο των επιχειρήσεων.

Επίσης, τα συμβαλλόμενα κράτη - μέλη που παρέχουν στρατιωτικό και αστυνομικό προσωπικό στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις των ΗΕ διατηρούν πλήρες και αποκλειστικό στρατηγικό επίπεδο διοίκησης και ελέγχου του προσωπικού και του εξοπλισμού τους.

Επιπλέον, μπορούν να εκχωρούν το προσωπικό και τα παραπάνω περιουσιακά τους στοιχεία υπό την εποπτεία του ΓΓ/ΗΕ και υπό τον επιχειρησιακό έλεγχο του Αρχηγού της Στρατιωτικής Συνιστώσας της ειρηνευτικής επιχείρησης των ΗΕ για συγκεκριμένες περιόδους και σκοπούς, σε μνημόνιο συμφωνίας με την έδρα των ΗΕ. Τα κράτη - μέλη μπορούν να αποσύρουν το στρατιωτικό και αστυνομικό τους προσωπικό και τον επιχειρησιακό έλεγχο του προσωπικού αυτού από τα ΗΕ μέσω επίσημης επικοινωνίας με την έδρα των ΗΕ¹³².

3.4.3 Το Επιχειρησιακό επίπεδο

Η διοικητική διαχείριση μιας ειρηνευτικής επιχείρησης στην έδρα της αποστολής θεωρείται ως το επιχειρησιακό επίπεδο. Οι ανώτεροι υπάλληλοι που εκτελούν αρμοδιότητες επιχειρησιακού επιπέδου, δηλαδή έχουν ευθύνες Διοίκησης και Ελέγχου στο επίπεδο της έδρας της αποστολής είναι ο Αρχηγός Αποστολής, ο Επικεφαλής της στρατιωτικής συνιστώσας, ο Επικεφαλής του αστυνομικού τμήματος, ο Αναπληρωτής Ειδικός Αντιπρόσωπος του ΓΓ/ΗΕ και ο Διευθυντής Υποστήριξης Αποστολής. Επιπλέον, υπάρχουν αρκετές κοινές δομές συντονισμού που υποστηρίζουν τη συνεκτικότητα της αποστολής σε όλο το εύρος της στο επιχειρησιακό επίπεδο. Αυτές δεν είναι δομές διοίκησης και ελέγχου, αλλά συμβάλλουν στην ενοποίηση της προσπάθειας σε όλη τη διαδικασία διατήρησης της ειρήνης υπό την αιγίδα του Αρχηγού Αποστολής.

Ο Αρχηγός Αποστολής μιας πολυδιάστατης ειρηνευτικής επιχείρησης είναι γενικά ο Ειδικός Εκπρόσωπος του ΓΓ/ΗΕ και αναφέρει στον ΓΓ/ΗΕ μέσω του ΓΓ/ΕΕ. Επίσης, ο Αρχηγός Αποστολής είναι ο ανώτερος εκπρόσωπος των ΗΕ και έχει γενική εξουσία σχετικά με τις δραστηριότητες των ΗΕ στην περιοχή της αποστολής, αντιπροσωπεύει τον ΓΓ/ΗΕ, καθοδηγεί τον Οργανισμό, παρέχει πολιτική καθοδήγηση και μιλά εξ' ονόματος των ΗΕ στην περιοχή της αποστολής.

¹³² Ibid

Επιπλέον, ο Αρχηγός Αποστολής καθοδηγεί και κατευθύνει τους επικεφαλής όλων των συνιστωσών¹³³ της αποστολής διασφαλίζοντας την ενότητα της προσπάθειας και την συνοχή μεταξύ όλων των οντοτήτων του ΟΗΕ στην περιοχή της αποστολής, σύμφωνα με το Ολοκληρωμένο Στρατηγικό Πλαίσιο του ΟΗΕ για την αποστολή. Ακόμα, ο Αρχηγός Αποστολής παρέχει πολιτική καθοδήγηση για την εφαρμογή της Εντολής και δίνει την επιχειρησιακή κατεύθυνση σε ολόκληρη την αποστολή, συμπεριλαμβανομένων των αποφάσεων για την κατανομή πόρων σε περίπτωση που είναι αναγκαία η προτεραιοποίηση αυτών. Ο Αρχηγός Αποστολής καθορίζει τις λειτουργικές και τεχνικές λειτουργίες της εντολής στους επικεφαλής όλων των συνιστωσών της αποστολής και παρέχει κατεύθυνση σε αυτά τα τμήματα μέσω των επικεφαλής των τμημάτων¹³⁴.

3.4.4 Το Τακτικό επίπεδο

Η διαχείριση των στρατιωτικών, αστυνομικών και πολιτικών επιχειρήσεων η οποία εκτελείται στο επίπεδο της έδρας της αποστολής, καθώς και η επίβλεψη του προσωπικού, θεωρείται ότι βρίσκεται σε τακτικό επίπεδο και ασκείται σε διάφορα επίπεδα από υφιστάμενους Διοικητές των επιμέρους τμημάτων και ορισθέντες πολιτικούς ηγέτες σε επίπεδα κάτω από την έδρα της αποστολής.

Για τις στρατιωτικές συνιστώσες, το τακτικό επίπεδο περιλαμβάνει όλα τα υφιστάμενα τμήματα διοίκησης που έχουν τεθεί εντός των πλαισίων της στρατιωτικής διοίκησης, όπως για παράδειγμα η ταξιαρχία, το περιφερειακό επίπεδο, το επίπεδο του τομέα. Οι Διοικητές στο τακτικό επίπεδο αναφέρουν άμεσα στους αντίστοιχους επιχειρησιακούς Διοικητές τους. Αυτό το επίπεδο Διοίκησης και Ελέγχου γενικά περιλαμβάνει τη φυσική άσκηση των καθηκόντων προκειμένου να υλοποιηθεί ή να διαφυλαχθεί η Εντολή της αποστολής. Οι στρατιωτικές και αστυνομικές συνιστώσες συντονίζουν τις αντίστοιχες επιχειρήσεις στο τακτικό επίπεδο με τον πολιτικό προϊστάμενο της Υπηρεσίας ή με άλλο ορισμένο περιφερειακό συντονιστή για την εν λόγω περιφέρεια ή τομέα, προκειμένου να εξασφαλίσουν πρόβλεψη επαρκούς ασφάλειας για όλα τα στοιχεία, αποφυγή διπλής προσπάθειας, συνοχή των προσπαθειών για την επίτευξη του σχεδίου αποστολής σε τοπικό επίπεδο και κοινό

¹³³ Στρατιωτική, Αστυνομική, Πολιτική

¹³⁴ Supra υποσημ. 131

χειρισμό των τοπικών καταστάσεων κρίσης, συμπεριλαμβανομένης της εκκένωσης του πληθυσμού όταν απαιτείται από την κατάσταση ασφαλείας.

Για τα μη στρατιωτικά τμήματα, το τακτικό επίπεδο περιλαμβάνει τη καθημερινή Διοίκηση, κατεύθυνση και ανάθεση εργασιών στους πολιτικούς υπαλλήλους από τον πολιτικό επικεφαλής είτε σε γραφείο της έδρας της αποστολής είτε σε ένα περιφερειακό ή γραφείο του τομέα. Περιλαμβάνει επίσης τη διαχείριση των περιφερειακών - τομεακών γραφείων της αποστολής από τους πολιτικούς αρχηγούς των εν λόγω δομών. Σε τακτικό επίπεδο, ο πολιτικός προϊστάμενος αντιπροσωπεύει τον αρχηγό αποστολής στην περιοχή. Ο προϊστάμενος του γραφείου συνήθως αναφέρει απευθείας στο κεντρικό τμήμα της αποστολής και είναι υπεύθυνος, μεταξύ άλλων, για το συντονισμό της εφαρμογής σε τακτικό επίπεδο της Εντολής με τον περιφερειακό εκπρόσωπο κάθε μέρους¹³⁵.

3.4.5 Οι μορφές «Διοίκησης» και «Ελέγχου» στο πλαίσιο των ειρηνευτικών επιχειρήσεων των ΗΕ

Διοίκηση στο πλαίσιο των ΗΕ είναι η εξουσία που έχει ανατεθεί σε στρατιωτικό - αστυνομικό διοικητή για την καθοδήγηση, το συντονισμό και τον έλεγχο των στρατιωτικών και αστυνομικών δυνάμεων - προσωπικού. Η διοίκηση έχει νομικό καθεστώς και χαρακτηρίζει τη λειτουργική και ενημερωμένη άσκηση της στρατιωτικής - αστυνομικής εξουσίας για την επίτευξη των στρατιωτικών - αστυνομικών στόχων.

Επιχειρησιακή διοίκηση στο πλαίσιο των ΗΕ είναι η εξουσία που μεταβιβάζεται από τα κράτη - μέλη στα ΗΕ για να χρησιμοποιήσουν τις επιχειρησιακές δυνατότητες των εθνικών στρατιωτικών σωμάτων, μονάδων, σχηματισμένων αστυνομικών μονάδων ή/και στρατιωτικού και αστυνομικού προσωπικού για να αναλάβουν αποστολές και καθήκοντα με εντολή. Ακόμα, η επιχειρησιακή εξουσία επί των εν λόγω δυνάμεων και προσωπικού ασκείται από τον ΓΓ/ΗΕ υπό την εποπτεία του ΣΑ/ΗΕ και περιλαμβάνει την πλήρη εξουσία έκδοσης επιχειρησιακών οδηγιών εντός των ορίων ειδικής εντολής του ΣΑ/ΗΕ, συμφωνημένης χρονικής περιόδου, με την προϋπόθεση ότι σε περίπτωση υποχώρησης των δυνάμεων μιας χώρας απαιτείται η αντίστοιχη χώρα να παρέχει επαρκή εκ των προτέρων ενημέρωση γι' αυτήν την ενέργεια. Επιπλέον, η

¹³⁵ Supra υποσημ. 131

επιχειρησιακή εξουσία των ΗΕ δεν περιλαμβάνει καμία ευθύνη για ορισμένα θέματα προσωπικού των μεμονωμένων μελών στρατιωτικών ομάδων και των αστυνομικών μονάδων, όπως η αμοιβή, τα επιδόματα και οι προαγωγές. Οι αρμοδιότητες αυτές παραμένουν υπό εθνική δικαιοδοσία και ευθύνη. Όσον αφορά τα πειθαρχικά θέματα, ενώ η πειθαρχία του στρατιωτικού προσωπικού παραμένει στην ευθύνη των χωρών που παρέχουν τα στρατεύματα, τα ΗΕ μπορούν να λάβουν διοικητικά μέτρα για παραπτώματα, όπως ο επαναπατρισμός των στρατιωτικών μελών και των υπαλλήλων του προσωπικού. Όσον αφορά τους εμπειρογνώμονες σε αποστολές, συμπεριλαμβανομένων των αστυνομικών και στρατιωτικών παρατηρητών των ΗΕ, τα ΗΕ θα προβούν σε διοικητικές ενέργειες και πειθαρχικά μέτρα σύμφωνα με τις οδηγίες των ΗΕ για πειθαρχικά θέματα που αφορούν τους αστυνομικούς και στρατιωτικούς παρατηρητές.

Επιχειρησιακός έλεγχος στο πλαίσιο των ΗΕ είναι η εξουσία που παραχωρείται σε στρατιωτικό διοικητή κατά τη διάρκεια μιας επιχείρησης διατήρησης της ειρήνης των ΗΕ για να κατευθύνει τις δυνάμεις που του έχουν ανατεθεί έτσι ώστε ο διοικητής να μπορεί να επιτελέσει συγκεκριμένες αποστολές ή καθήκοντα τα οποία συνήθως περιορίζονται από τη λειτουργία, ώρα, ή τοποθεσία ή συνδυασμό αυτών, για την ανάπτυξη των μονάδων ή/και του στρατιωτικού προσωπικού καθώς και για τη διατήρηση ή την ανάθεση τακτικής διοίκησης ή ελέγχου αυτών των μονάδων - προσωπικού. Ο επιχειρησιακός έλεγχος περιλαμβάνει την εξουσιοδότηση για την ανάθεση χωριστών αποστολών σε τμήματα της μονάδας, ανάλογα με τις επιχειρησιακές ανάγκες, εντός της περιοχής ευθύνης της αποστολής, σε συνεννόηση με τον εντεταλμένο διοικητή και όπως εγκρίθηκε από το αρχηγείο των ΗΕ.

Τακτική Διοίκηση στο πλαίσιο των ΗΕ είναι η εξουσία που ανατέθηκε σε στρατιωτικό ή αστυνομικό διοικητή σε ειρηνευτική επιχείρηση των ΗΕ για την ανάθεση αποστολών στις δυνάμεις που βρίσκονται υπό τις εντολές τους για την εκπλήρωση της αποστολής που έχει ανατεθεί από την ανώτερη αρχή.

Τακτικός έλεγχος στο πλαίσιο των ΗΕ είναι η λεπτομερής και τοπική διεύθυνση και ο έλεγχος της κίνησης ή ελιγμών που είναι αναγκαίοι για την εκτέλεση των αποστολών. Όταν κριθεί απαραίτητο από επιχειρησιακές ανάγκες, τόσο ο επικεφαλής του στρατιωτικού τμήματος όσο και ο επικεφαλής της αστυνομικής συνιστώσας δύνανται να αναθέσουν τον τακτικό έλεγχο των στρατιωτικών δυνάμεων

ή του αστυνομικού τμήματος που τους έχουν ανατεθεί σε υφιστάμενους διοικητές υπομημάτων αυτών των δυνάμεων αντίστοιχα.

Διοικητικός έλεγχος είναι η εξουσία που παραχωρείται σε υφιστάμενους ή άλλους οργανισμούς εντός εθνικών συνόρων για διοικητικά θέματα, όπως η διαχείριση προσωπικού, οι προμήθειες, υπηρεσίες και άλλες μη επιχειρησιακές αποστολές των υφιστάμενων ή άλλων οργανισμών. Ο διοικητικός έλεγχος είναι μια εθνική ευθύνη που δίνεται στον κρατικό επικεφαλής στις επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης¹³⁶.

3.5 Ο «αδύναμος κρίκος» στην «Αλυσίδα Διοίκησης» των ειρηνευτικών επιχειρήσεων των ΗΕ

Οι δομές Διοίκησης που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια των ειρηνευτικών αποστολών των ΗΕ και αναλύθηκαν παραπάνω, αποτυπώθηκαν εύστοχα σε αυτό που έγινε γνωστό ως το **Δόγμα του Τμήματος Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων των ΗΕ**, που εκπονήθηκε τον Μάρτιο του 2008.

Ωστόσο, όπως τόνισαν οι μελετητές του διεθνούς δικαίου, ενώ οι δομές Διοίκησης και Ελέγχου μιας ειρηνευτικής αποστολής μπορεί να φαίνονται απλές στη θεωρία, εφαρμόζονται σπάνια στην πράξη. Δηλαδή, ενώ οι ειρηνευτικές δυνάμεις προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στο κράτος στο οποίο ανήκουν, είναι παράλληλα, διεθνές προσωπικό που ενεργεί σύμφωνα με την εξουσιοδότηση του ΣΑ/ΗΕ και προσωρινά τίθεται υπό τον έλεγχο του ΟΗΕ.

Αυτή η δυαδικότητα δημιουργεί μια «Αλυσίδα Διοίκησης» σύμφωνα με την οποία οι ειρηνευτικές δυνάμεις παραμένουν κατά κύριο λόγο υπό τον έλεγχο των κρατών τους και συγκεκριμένα υπό την διοίκηση του Εθνικού Διοικητή του στρατιωτικού τμήματος, αλλά είναι επίσης, υπό τη διοίκηση ενός διοικητή, που είναι ο Ανώτερος Στρατιωτικός Αξιωματούχος του ΟΗΕ για την ειρηνευτική αποστολή. Αυτό οδήγησε τους μελετητές να εκφράσουν την άποψη ότι τα ΗΕ έχουν τον «Επιχειρησιακό Έλεγχο» των στρατευμάτων, ενώ ο «Αποτελεσματικός Έλεγχος» παραμένει στο κράτος.

Το πρώτο πράγμα που πρέπει να επισημανθεί είναι ότι σε μια ειρηνευτική επιχείρηση του ΟΗΕ, όλα τα τμήματα της αποστολής, στρατιωτικά, μη στρατιωτικά και αστυνομικά, υπάγονται στην επιχειρησιακή εξουσία του Αρχηγού της

¹³⁶ Supra υποσημ. 131

Αποστολής. Ο Αρχηγός Αποστολής είναι τυπικά ο ειδικός εκπρόσωπος του ΟΗΕ, ο οποίος διορίζεται από τον ΓΓ/ΗΕ. Εκτός από αυτόν, ο επικεφαλής της στρατιωτικής συνιστώσας μιας αποστολής, ο Διοικητής Δυνάμεων ή ο κύριος Στρατιωτικός Παρατηρητής διορίζεται επίσης από τον ΓΓ/ΗΕ. Σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η ειρηνευτική αποστολή διενεργείται υπό αυστηρά στρατιωτική εντολή, ο επικεφαλής της στρατιωτικής συνιστώσας μπορεί επίσης να είναι επικεφαλής της αποστολής στο σύνολο της. Ωστόσο, ο Αρχηγός της Αποστολής είναι πολιτικός και κάνει χρήση εξουσιών για λογαριασμό του ΓΓ/ΗΕ στο πεδίο.

Επίσης, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι, ενώ σύμφωνα με το Δόγμα των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων των ΗΕ δίνεται μεγάλη έμφαση στο γεγονός ότι ορίζεται από τα ΗΕ κατάλληλος επικεφαλής του συνόλου των στρατιωτικών δυνάμεων, ωστόσο η στρατιωτική συνιστώσα μιας ειρηνευτικής αποστολής και το στρατιωτικό προσωπικό που παρέχουν τα συμβαλλόμενα κράτη, τίθενται υπό τον «Επιχειρησιακό Έλεγχο» του Διοικητή Δυνάμεων, αλλά όχι υπό τη Διοίκηση των ΗΕ. Έτσι, η εξουσία του Διοικητή Δυνάμεων περιορίζεται αποκλειστικά στην «Εντολή» της αποστολής για τη διατήρηση της ειρήνης και ο Επιχειρησιακός Έλεγχος της αποστολής ασκείται απευθείας από τον ΓΓ/ΗΕ, μέσω του Αρχηγού της Αποστολής και του Διοικητή των Στρατιωτικών Δυνάμεων.

Ο τελευταίος σύνδεσμος μεταξύ του ΟΗΕ και των εθνικών δυνάμεων στην περιοχή είναι ο Εθνικός Διοικητής του εθνικού στρατιωτικού τμήματος που παρέχει το κράτος. Ενώ ο Αρχηγός της Αποστολής και ο Διοικητής των Δυνάμεων διορίζονται μεμονωμένα από τον ΟΗΕ, τα εθνικά τμήματα διατίθενται από τα κράτη που συνεισφέρουν σε διακριτές και αδιαίρετες μονάδες των οποίων οι **Δομές Εσωτερικής Διοίκησης** δεν μπορούν να παραβιαστούν.

Υπό το πρίσμα αυτό, ο Εθνικός Διοικητής του τμήματος που αποστέλλει ένα κράτος, μεταφέρει τις εντολές του Διοικητή Δυνάμεων στο εθνικό στρατιωτικό τμήμα. Ο Εθνικός Διοικητής είναι επομένως ο ανώτερος αξιωματικός του συμβαλλόμενου κράτους στο πεδίο των επιχειρήσεων και λειτουργεί ως ο Διοικητής του συμβαλλόμενου σώματος. Αυτό οδήγησε τους μελετητές να παρατηρήσουν ότι οι ειρηνευτικές δυνάμεις βρίσκονται υπό τη διοίκηση του ΟΗΕ μέσω των Εθνικών Διοικητών τους.

Ωστόσο, οι πρόσφατοι χαρακτηρισμοί έχουν απομακρυνθεί από αυτές τις παρατηρήσεις και έχουν υιοθετήσει μάλλον τον όρο «επιχειρησιακό» όταν αναφέρονται στον Έλεγχο και τη Διοίκηση του ΟΗΕ. Είναι σημαντικό να

επισημανθεί, ότι τα εθνικά στρατιωτικά τμήματα διατίθενται από τα κράτη σύμφωνα με τους όρους που περιγράφονται στην συμφωνηθείσα Εντολή και τους συμφωνηθέντες κανόνες εμπλοκής για τα συνεισφερόμενα στρατεύματα, βάζοντας έτσι ένα διακριτό όριο σε ότι μπορεί να ζητήσει ο Διοικητής της ειρηνευτικής Δύναμης από αυτά.

Επομένως, ο Εθνικός Διοικητής αντιπροσωπεύει αναμφισβήτητα τα συμφέροντα του συμβαλλόμενου κράτους στο πεδίο των επιχειρήσεων και μπορεί να παρακάμπτει τις κατευθύνσεις και εντολές του Διοικητή των ειρηνευτικών Δυνάμεων, εάν θεωρήσει ότι είναι αντίθετες σε ότι έχει συμφωνηθεί πριν από την ανάπτυξη στο πεδίο των επιχειρήσεων. Αυτή η τελική διακλάδωση στη δομή της Διοίκησης μεταξύ του Διοικητή Δυνάμεων και του Εθνικού Στρατιωτικού Διοικητή είναι ζωτικής σημασίας, καθώς στην προκειμένη περίπτωση οι περισσότερες αμφιβολίες ανακύπτουν επιτόπου.

Όπως διαπίστωσαν οι μελετητές, σε αυτό ακριβώς το σημείο της δομής διοικήσεως γίνεται η εξέταση του **κριτηρίου του «Αποτελεσματικού Ελέγχου»**, καθώς συχνά σε αυτή την περίπτωση της Αλυσίδας Διοίκησης, η Διοίκηση που σχετίζεται με την αποστολή, καταστρέφεται¹³⁷.

¹³⁷ Supra υποσημ. 3

Β' ΜΕΡΟΣ : ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΥΘΥΝΗΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΔΟΣΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ ΜΙΑΣ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ - ΤΟ ΑΠΟΤΥΠΩΜΑ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΣΤΟΥΣ ΕΤΑΙΡΟΥΣ ΜΙΑΣ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

4.1 Γενικά

Μια άλλη διάσταση στην απόδοση μιας παραβατικής συμπεριφοράς στις στρατιωτικές πολυεθνικές επιχειρήσεις είναι και η κατανομή της ευθύνης για τη δεδομένη συμπεριφορά. Η διεξαγωγή στρατιωτικών επιχειρήσεων από ορισμένα κράτη που συνεργάζονται στο πλαίσιο μιας συμμαχικής δύναμης ή υπό την αιγίδα ενός ΔΟ, εγείρει θέματα κατανομής της διεθνούς ευθύνης ανάμεσα στους στρατιωτικούς εταίρους, καθώς οι πολυεθνικές στρατιωτικές επιχειρήσεις εμπλέκουν πληθώρα κρατών και ΔΟ οι οποίοι συμμετέχουν σε διαφορετικό βαθμό, και όταν λαμβάνουν χώρα επιζήμιες πράξεις είναι δύσκολο να καθοριστεί ποιο από τα συμμετέχοντα μέρη είναι υπεύθυνο, σε ποια βάση και σε ποιο βαθμό.

Είναι γνωστό ότι, η απόδοση της συμπεριφοράς αφορά στον καθορισμό του κράτους ή ΔΟ που θεωρείται ότι ενήργησε σε σχέση με συγκεκριμένη συμπεριφορά ενός στρατιωτικού τμήματος ή μελών της στρατιωτικής πολυεθνικής δύναμης σε μια στρατιωτική πολυεθνική επιχείρηση. Επίσης, όπως ήδη επισημάνθηκε, στις επιχειρήσεις στις οποίες ηγείται ένας ΔΟ, γίνεται αποδεκτό ότι, η συμπεριφορά των στρατιωτικών τμημάτων θα πρέπει να αποδίδεται στην οντότητα η οποία άσκησε «Αποτελεσματικό Έλεγχο» σε αυτή τη δεδομένη συμπεριφορά.

Αυτό το κεφάλαιο θα εξετάσει ένα δεύτερο επίπεδο απόδοσης της ευθύνης, αυτό της κατανομής, υποθέτοντας αρχικά ότι μια παράνομη συμπεριφορά αποδίδεται σε ένα στρατιωτικό εταίρο και διερευνώντας στη συνέχεια με βάση τις ειδικές πραγματικές περιστάσεις, σε ποιους άλλους στρατιωτικούς εταίρους μπορεί να καταλογιστεί ευθύνη σε σχέση με αυτή τη παράνομη συμπεριφορά.

Πιο συγκριμένα, μια οντότητα μπορεί να φέρει ευθύνη σε σχέση με συμπεριφορά η οποία έλαβε χώρα στη βάση της εμπλοκής της σε αυτή καθεαυτή τη συμπεριφορά ή εξαιτίας της παράλειψής της να εμπλακεί.

Περιπτώσεις στρατιωτικής συνεργασίας οι οποίες θα μπορούσαν να οδηγήσουν στον καταλογισμό ευθύνης σε σχέση με την συμπεριφορά των εταίρων περιλαμβάνουν αεροπορική υποστήριξη σε δυνάμεις που βρίσκονται στο έδαφος, μεταφορά στρατιωτικών τμημάτων και εξοπλισμού, εναέριο ανεφοδιασμό με

καύσιμα, διεξαγωγή επιχειρήσεων αναγνώρισης, παροχή πληροφοριών στόχων, μεταφορά ατόμων, χρησιμοποίηση στρατιωτικών βάσεων, προμήθεια όπλων και εξοπλισμού και χρηματοδότηση.

Πληθώρα κανόνων διεθνούς δικαίου περιγράφουν υποχρεώσεις σε σχέση με συμπεριφορές άλλων οι οποίες θα έπρεπε να λαμβάνονται υπόψη όταν διεξάγονται τέτοιου είδους επιχειρήσεις στρατιωτικής συνεργασίας. Αυτοί περιλαμβάνουν κανόνες που έχουν δημιουργηθεί από την ΕΔΔ στα άρθρα για την κρατική ευθύνη από διεθνώς παράνομες πράξεις και στα άρθρα για την διεθνή ευθύνη ΔΟ καθώς και μια ποικιλία κανόνων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου και του Δικαίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Η αλληλεπίδραση των συγκεκριμένων υποχρεώσεων οδηγεί σε ένα πλαίσιο το οποίο ρυθμίζει την στρατιωτική συνεργασία μεταξύ των κρατών και των ΔΟ καθορίζοντας τα κατώτατα όρια, η υπέρβαση των οποίων αναφορικά με την εμπλοκή στην συμπεριφορά του άλλου ή την έλλειψη της ενεργοποιεί τον καταλογισμό ευθύνης¹³⁸.

4.2 Η έννοια της διεθνούς ευθύνης σε σχέση «με τη συμπεριφορά του άλλου»

Η έννοια της ευθύνης «σε σχέση με τις πράξεις του άλλου¹³⁹» επινοήθηκε από την ΕΔΔ για να καλύψει καταστάσεις κατά τις οποίες ένα κράτος ή ένας ΔΟ φέρει ευθύνη σε σχέση με τη συμπεριφορά που αποδίδεται σε ένα άλλο υποκείμενο «Α». Το κράτος ή ο ΔΟ «Β» φέρει ευθύνη στη βάση της εμπλοκής του στην διεθνώς παράνομη πράξη η οποία διαπράχθηκε από το κράτος ή τον ΔΟ «Α», με το(ν) τελευταίο να είναι υπεύθυνο για την διάπραξη της «κύριας παράνομης πράξης».

Σε αυτό το πλαίσιο εμφανίζονται κανόνες οι οποίοι ρυθμίζουν καταστάσεις **Παροχής Βοήθειας¹⁴⁰, Κατεύθυνσης και Ελέγχου¹⁴¹, Εξαναγκασμού¹⁴²**, καθώς και **κανόνες που ρυθμίζουν τη συνεργασία εντός του ΔΟ**. Η έννοια της ευθύνης σε συνδυασμό με τις πράξεις του άλλου αναφέρεται μερικές φορές και ως έμμεση ευθύνη ή ως συμπληρωματική ευθύνη.

Υπάρχουν αντίθετες απόψεις σχετικά με τη φύση των κανόνων της ΕΔΔ οι οποίοι περιγράφουν την ευθύνη σε σχέση με τη συμπεριφορά του άλλου. Το δίκαιο της ευθύνης παραδοσιακά λέγεται ότι προήλθε από δευτερογενείς κανόνες

¹³⁸ Boutin, B. (2018), Responsibility in Connection with the Conduct of Military Partners. Available at: <http://www.ismllw.org>

¹³⁹ Supra υποσημ. 28, σελ. 27 - Supra υποσημ. 8, σελ. 56, 67

¹⁴⁰ Supra υποσημ. 8, άρθρα 14, 58.

¹⁴¹ Supra υποσημ. 8, άρθρα 15, 59

¹⁴² Supra υποσημ. 8, άρθρα 16, 60

περιγράφοντας τις γενικές συνθήκες κάτω από τις οποίες αναδύθηκε η ευθύνη και οι νόμιμες συνέπειες αυτής, ενώ οι πρωτογενείς κανόνες περιγράφουν το ουσιαστικό περιεχόμενο συγκεκριμένων διεθνών υποχρεώσεων. Ωστόσο οι κανόνες της συμπληρωματικής ευθύνης δεν ταιριάζουν απόλυτα σε αυτή τη διάκριση και μπορεί να υποστηριχθεί ότι προέρχονται, κατά ένα μέρος τουλάχιστον, από την ουσιαστική τους φύση.

Η ΕΔΔ παραδέχθηκε ότι το κεφάλαιο, στα άρθρα για την ευθύνη από διεθνώς παράνομες πράξεις κρατών σε σχέση με τις πράξεις άλλου, αναφέρεται ιδιαιτέρως στον προσδιορισμό μιας συγκεκριμένης συμπεριφοράς ως διεθνώς παράνομη. Σχετικά με τους όρους «Aid» ή «Assistance», έχει γίνει αποδεκτό ότι το **άρθρο 16¹⁴³ στο Σχέδιο Άρθρων για την κρατική ευθύνη** από διεθνώς παράνομες πράξεις κρατών και το **άρθρο 14¹⁴⁴ στα άρθρα για την ευθύνη των ΔΟ** λειτουργούν ως ουσιαστικοί κανόνες, εξασφαλίζοντας ότι η ελεύθερη συμμετοχή κράτους ή ΔΟ στη συμπεριφορά του άλλου αποτελεί ένα «ξεχωριστό λάθος». Όπως λέει η Επιτροπή, το άρθρο 16 των άρθρων για την ευθύνη κρατών για διεθνώς παράνομες πράξεις συνιστά μία υποχρέωση για μη παροχή βοήθειας προκειμένου να διευκολυνθεί η διάπραξη μιας διεθνώς παράνομης πράξης από άλλο υποκείμενο.

Η ερμηνεία των κανόνων της ΕΔΔ για την συμπληρωματική ευθύνη ως ουσιαστικής φύσεως έχει δύο κύριες συνέπειες. Πρώτον, σημαίνει ότι το κράτος ή ο ΔΟ «B» δεν είναι υπεύθυνος για την συμπεριφορά του υποκειμένου «A», αλλά για τη δική του διακριτή παράνομη πράξη, παραβιάζοντας την υποχρέωση του να μην βοηθήσει ή να κατευθύνει τον «A» να εμπλακεί σε μια παράνομη συμπεριφορά. Δεύτερον, αποκαλύπτει ότι οι κανόνες της ΕΔΔ για την συμπληρωματική ευθύνη είναι παρόμοιοι με ένα αριθμό βασικών κανόνων οι οποίοι ορίζουν υποχρεώσεις σε σχέση με τη συμπεριφορά άλλων εντός συγκεκριμένου νομικού τομέα. Αυτές περιλαμβάνουν για παράδειγμα υποχρεώσεις πρόληψης στο ΔΑΔ ή στο Διεθνές Δίκαιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Λόγω των κοινών χαρακτηριστικών τους, υφίστανται σχετικοί κανόνες οι οποίοι εντοπίζονται ως πρωτογενείς κανόνες, ταυτόχρονα με εκείνους που συμπεριλαμβάνονται στα άρθρα της ΕΔΔ, με σκοπό να δώσει την πλήρη εικόνα των βάσεων για την ευθύνη σε σχέση με τη συμπεριφορά των στρατιωτικών εταίρων.

¹⁴³ Supra υποσημ. 28, άρθρο 16

¹⁴⁴ Supra υποσημ. 8, άρθρο 14

Το πλήθος των πιθανών σχετικών κανόνων μπορεί να διαχωριστεί σε δύο κύριες κατηγορίες, ανάλογα με το αν ορίζουν μία υποχρέωση να μην επηρεάζουν τη συμπεριφορά άλλων ή μία υποχρέωση να ασκούν κάποια επιρροή επάνω στη συμπεριφορά των άλλων¹⁴⁵.

4.3 Υποχρεώσεις μη επηρεασμού της συμπεριφοράς των άλλων στις πολυεθνικές επιχειρήσεις

Ένας αριθμός κανόνων που αφορούν σε υποχρεώσεις μη επηρεασμού της συμπεριφοράς των άλλων ορίζει ότι η ευθύνη προκύπτει όταν ένα κράτος ή ΔΟ ασκεί υπερβολικό έλεγχο επάνω στη συμπεριφορά άλλων. Σύμφωνα με αυτούς τους κανόνες τα κράτη και οι ΔΟ δεν θα έπρεπε στα «τυφλά» να διευκολύνουν ή εν γνώσει τους να ενθαρρύνουν παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου από άλλους. Στο πλαίσιο της στρατιωτικής συνεργασίας, οι σχετικοί κανόνες αφορούν στην «Υποστήριξη», «Κατεύθυνση» και «Έλεγχο» καθώς και σε κάποιες «πτυχές της σχέσης μεταξύ των ΔΟ και των κρατών - μελών τους»¹⁴⁶.

4.3.1 Παροχή Υποστήριξης

Η «Υποστήριξη» είναι ένας καθοριστικός παράγοντας της διεθνούς στρατιωτικής συνεργασίας. Οι στρατιωτικοί εταίροι συνήθως βοηθούν ο ένας τον άλλο με διάφορους τρόπους μέσω της επιχειρησιακής ή υλικοτεχνικής υποστήριξης.

Ένα παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση κατά την οποία ένα κράτος παρέχει αεροπορική υποστήριξη σε δυνάμεις που βρίσκονται στο έδαφος οι οποίες βρίσκονται σε ξεχωριστή – διακριτή διοίκηση. Αυτό για παράδειγμα, συνέβη στο Αφγανιστάν, όπου στρατεύματα υπό αμερικανική διοίκηση ως τμήμα της επιχείρησης «Operation Enduring Freedom» παρείχαν αεροπορική υποστήριξη σε δυνάμεις που επιχειρούσαν στο έδαφος καθοδηγούμενες από το NATO και κατά την επιχείρηση UNOCI των ΗΕ στην Ακτή Ελεφαντοστού στην οποία γαλλικές δυνάμεις παρείχαν αεροπορική υποστήριξη σε δυνάμεις των ΗΕ.

Άλλα παραδείγματα αφορούν σε διάφορες μορφές υλικό - τεχνικής υποστήριξης που μπορούν να παρασχεθούν σε μια αποστολή, συμπεριλαμβανομένου της μεταφοράς στρατευμάτων και εξοπλισμού, της παροχής εναέριου ανεφοδιασμού, της διεξαγωγής αποστολών αναγνώρισης, της παροχής πληροφοριών, της χορήγησης

¹⁴⁵ Supra υποσημ. 138

¹⁴⁶ Supra υποσημ. 138

άδειας υπερθέσεων και προσγείωσης, της χορήγησης άδειας χρησιμοποίησης στρατιωτικών βάσεων και της συνοδείας πλοίων.

Σχετικά με τους ΔΟ οι πρακτικές παροχής βοήθειας περιλαμβάνουν την διάθεση υλικού και προσωπικού του ΝΑΤΟ σε στρατιωτικές επιχειρήσεις στις οποίες ηγείται η Ευρωπαϊκή Ένωση και τις προβλέψεις για ουσιαστική οικονομική υποστήριξη από την τελευταία σε ένα αριθμό ειρηνευτικών επιχειρήσεων υπό την αιγίδα της Αμερικανικής Ένωσης. Όταν παρέχουν τέτοιου είδους στρατιωτική υποστήριξη οι εταίροι πρέπει να λαμβάνουν πλήρως υπόψη τους τις υποχρεώσεις τους να μην βοηθήσουν ή να μην συνδράμουν σε παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου από στρατιωτικούς εταίρους¹⁴⁷.

Σύμφωνα με το άρθρο 16 των άρθρων για την ευθύνη κρατών από διεθνώς παράνομες πράξεις, ένα κράτος το οποίο βοηθά ένα άλλο κράτος στην διάπραξη μιας διεθνώς παράνομης πράξης από το τελευταίο, το πρώτο κράτος υπέχει διεθνούς ευθύνης όταν προβαίνει στη βοήθεια αυτή εν γνώσει των περιστάσεων της διεθνώς παράνομης πράξης και η πράξη θα ήταν διεθνώς παράνομη εάν εκτελούνταν από αυτό το κράτος¹⁴⁸.

Παρόμοιες προβλέψεις υφίστανται σε σχέση με την παροχή βοήθειας στους ή από τους ΔΟ στα **άρθρα 14 και 58 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ**¹⁴⁹. Η απαίτηση της γνώσης σημαίνει ότι το κράτος που παρέχει υποστήριξη θα πρέπει να γνωρίζει τις περιστάσεις κάτω από τις οποίες προορίζεται να χρησιμοποιηθεί η βοήθεια του από την οντότητα που την λαμβάνει.

Επιπλέον, από τα σχόλια της ΕΔΔ προκύπτει ότι, για να είναι παράνομη η βοήθεια, θα πρέπει να προσφέρεται με σκοπό τη διευκόλυνση της διάπραξης της παράνομης πράξης. Όσον αφορά το σημείο αιτίασης, η ΕΔΔ θεωρεί ότι η βοήθεια θα πρέπει να έχει συμβάλλει σε σημαντικό βαθμό στην διάπραξη της άδικης συμπεριφοράς των άλλων αλλά δεν χρειάζεται να είναι ουσιώδης.

Ωστόσο, οι προϋποθέσεις που διατυπώθηκαν από την ΕΔΔ έχουν γίνει αντικείμενο κριτικής από την επιστημονική κοινότητα του διεθνούς δικαίου όσον αφορά σε ορισμένες απόψεις της. Ειδικότερα, ορισμένοι συγγραφείς έχουν εκφράσει την άποψη ότι η απαίτηση της βοήθειας η οποία παρέχεται με σκοπό τη διευκόλυνση στη διάπραξη της παράνομης πράξης είναι υπερβολική, δεδομένου ότι τέτοια

¹⁴⁷ Supra υποσημ. 138

¹⁴⁸ Supra υποσημ. 28 άρθρο 16

¹⁴⁹ Supra υποσημ. 8, άρθρα 14, 58

υποκειμενικά στοιχεία θα ήταν συχνά πολύ δύσκολο να αποδειχθούν. Στην απαίτηση η ενισχυόμενη οντότητα να πρέπει επίσης να συνδέεται με την ενισχύουσα οντότητα έχει επίσης ασκηθεί κριτική ως άσκοπα αυστηρή. Ενώ έχει αναγνωριστεί ότι η αρχή της απαγόρευσης παροχής βοήθειας είναι μέρος του διεθνούς εθιμικού δικαίου, οι συγκεκριμένες απαιτήσεις του **άρθρου 16 του Σχεδίου Άρθρων για την κρατική ευθύνη** από διεθνώς παράνομες πράξεις δεν έχουν καθιερωθεί και μπορεί να υποστηριχθεί ότι η γνώση και η αιτιώδης σχέση είναι οι **απαιτήσεις κλειδιά** για να αποδειχθεί η επιζήμια παροχή βοήθειας.

Εάν εφαρμοστούν οι ρυθμίσεις της ΕΔΔ για την παροχή βοήθειας στις στρατιωτικές επιχειρήσεις, θα εξεταζόταν η εφαρμογή τους σε σενάρια στα οποία μία οντότητα παρέχει βοήθεια για την εκπλήρωση μιας συγκεκριμένης επιχειρησιακής αποστολής, όπως για παράδειγμα η παροχή ακριβών πληροφοριών στόχου ή η αεροπορική υποστήριξη σε μια συγκεκριμένη επιχείρηση που διεξάγεται στο έδαφος. Σε αυτό το πλαίσιο, η ενισχύουσα οντότητα πιθανότατα γνωρίζει τις περιστάσεις αυτής της αποστολής και υποστηρίζει την εκπλήρωση των στόχων της.

Επιπλέον, μπορεί να υποστηριχθεί ότι ορισμένοι τύποι υλικό – τεχνικής υποστήριξης συνιστούν παράνομη βοήθεια, καθώς σε ορισμένες περιστάσεις αυτή η βοήθεια είναι κρίσιμη. Για παράδειγμα, η άμεση ανάπτυξη μιας νέας αποστολής μπορεί να επιτευχθεί μόνο με βοήθεια η οποία συνίσταται στην μεταφορά στρατευμάτων και εξοπλισμού, ενώ οι διαρκείς επιχειρήσεις βομβαρδισμού απαιτούν υποστήριξη με εναέριο ανεφοδιασμό. Και στα δύο παραδείγματα, τα ενισχύοντα κράτη έχουν ένα συγκεκριμένο βαθμό γνώσης των περιστάσεων κάτω από τις οποίες η βοήθειά τους πρόκειται να χρησιμοποιηθεί.

Περισσότερο περιορισμένη μορφή υλικό - τεχνικής υποστήριξης θα μπορούσε να αποτελεί η παράνομη υποστήριξη σύμφωνα με τα άρθρα της ΕΔΔ, εάν σχετίζεται με τη διάπραξη μιας παράνομης πράξης, αλλά οι νόμιμες συνέπειες για την ενισχύουσα οντότητα θα ήταν τότε περιορισμένες. Η βοήθεια μέσω οικονομικής υποστήριξης μπορεί να είναι πιο δύσκολο να γίνει αντιληπτή λόγω του ιδιαίτερου χαρακτήρα της, και ακόμη, μερικοί μελετητές, έχουν αποδείξει ότι η εξασφάλιση πηγών ανεφοδιασμού στους στρατιωτικούς εταίρους θα μπορούσε να ληφθεί ως παράνομη βοήθεια όταν η οικονομική ενίσχυση παρέχεται για συγκεκριμένο σκοπό και υπόκειται σε συγκεκριμένες συνθήκες¹⁵⁰.

¹⁵⁰ Supra υποσημ. 138

Στο πλαίσιο των στρατιωτικών επιχειρήσεων η ευθύνη για την παροχή βοήθειας σε μία άλλη οντότητα, μπορεί επίσης να βασιστεί στο ΔΑΔ. Σύμφωνα με το κοινό άρθρο 1 των Συμβάσεων της Γενεύης τα κράτη έχουν την υποχρέωση να διασφαλίζουν το σεβασμό των Συμβάσεων σε όλες τις περιστάσεις¹⁵¹. Το καθήκον για τη διασφάλιση σεβασμού στο ΔΑΔ έχει ερμηνευθεί σαν να περικλείει μια εσωτερική υποχρέωση για τα κράτη να διασφαλίζουν το σεβασμό με τα όργανά τους καθώς και μια εξωτερική διάσταση σύμφωνα με την οποία τα κράτη και άλλα διεθνή υποκείμενα οφείλουν να διασφαλίζουν με βάση τις αρχές του ανθρωπισμού ότι οι συμβάσεις εφαρμόζονται παγκοσμίως. Η εξωτερική υποχρέωση συνεπάγεται επιπλέον την αποφυγή ενθάρρυνσης ή συνδρομής σε παραβιάσεις του ανθρωπιστικού δικαίου και την ανάληψη ενεργειών για την συμμόρφωση των άλλων.

Στα αρχικά σχόλια στις τέσσερις **συμβάσεις της Γενεύης**, δεν γίνεται εκτενή αναφορά στην ερμηνεία του **κοινού άρθρου 1**, ωστόσο από τότε, το συγκεκριμένο ζήτημα, συζητήθηκε εκτενώς από τους μελετητές του διεθνούς δικαίου, και το επικαλέστηκε το ΔΔΧ ως γενική αρχή του ανθρωπιστικού δικαίου, ενώ εγκρίθηκε και από την Διεθνή Επιτροπή Ερυθρού Σταυρού, ως εθιμικός κανόνας.

Βασιζόμενα σε δεκαετίες συνεχούς πρακτικής, τα σχόλια της Διεθνούς Επιτροπής Ερυθρού Σταυρού το 2016, παρέχουν περαιτέρω καθοδήγηση σημειώνοντας ιδιαίτερα ότι η παροχή βοήθειας σε παραβιάσεις του ανθρωπιστικού δικαίου δεν απαιτεί την επίδειξη συγκεκριμένης πρόθεσης η οποία διευκολύνει την παραβίαση, αλλά βασίζεται στο στοιχείο της γνώσης. Ανάλογα, τα κράτη και οι ΔΟ έχουν την υποχρέωση να απέχουν από την παροχή υποστήριξης, εάν είναι ή γίνονται γνώστες της διάπραξης παραβιάσεων του ανθρωπιστικού δικαίου από τις υποστηριζόμενες δυνάμεις. Επιπλέον, από τα σχόλια της Διεθνούς Επιτροπής Ερυθρού Σταυρού το 2016 συνάγεται ότι, η βοήθεια μπορεί να είναι παράνομη όχι μόνο στην περίπτωση της πραγματικής γνώσης αλλά και εάν υπάρχει μια προσδοκία βασιζόμενη σε γεγονότα ή σε γνώση παλαιότερων διαδικασιών η οποία οδηγεί στη διαπίστωση ότι μια μελλοντική επιχείρηση θα παραβιάσει τις συμβάσεις. Η υποχρέωση η οποία κατοχυρώθηκε στο κοινό άρθρο 1 εφαρμόζεται σε όλες τις

¹⁵¹ The Geneva Conventions of 12 August 1949. Available at: <https://www.loc.gov>. Article 1 - Article common to all four Conventions: Respect for the Convention: The High Contracting Parties undertake to respect and to ensure respect for the present Convention in all circumstances.

υποχρεώσεις και γι' αυτό δεσμεύει τα κράτη που δεν εμπλέκονται ευθέως σε πολεμικές επιχειρήσεις αλλά παρέχουν μια υποστήριξη από απόσταση¹⁵².

Το Διεθνές Δίκαιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου προβλέπει για παρόμοιες υποχρεώσεις, για την μη παροχή, εν γνώσει, βοήθειας, κατά τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από άλλους. Αν και η ανάλυση για την εφαρμογή του Δικαίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σε έξω – εδαφικές στρατιωτικές επιχειρήσεις είναι έξω από το σκοπό αυτού του πονήματος, μπορούν να σημειωθούν δύο σχετικές τάσεις. Πρώτον, είναι αυξανόμενα αποδεκτό ότι, σε ένα συγκεκριμένο βαθμό, με κάποιες προϋποθέσεις, το Διεθνές Δίκαιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου εφαρμόζεται σε καταστάσεις ενόπλων συγκρούσεων. Δεύτερον, οι βάσεις για την έξω - εδαφική εφαρμογή των υποχρεώσεων για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων επεκτείνονται προοδευτικά, στη βάση της ευρύτερης ερμηνείας της δικαιοδοσίας, σε άτομα ή σε μια περιοχή.

Η υποχρέωση να μην παρέχεται βοήθεια σε παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από άλλα κράτη, μπορεί να προκύψει από την υποχρέωση των κρατών να εξασφαλίζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα των ατόμων εντός της δικαιοδοσίας τους, η οποία περιλαμβάνει την υποχρέωση για προστασία των ατόμων από παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τρίτα μέρη. Αυτή η υποχρέωση από μόνη της συνεπάγεται την υποχρέωση για αποχή από την παροχή βοήθειας σε παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και υφίσταται, όχι μόνο σε παραβιάσεις από ιδιωτικές οντότητες αλλά και σε σχέση με τη συμπεριφορά άλλων κρατών.

Ειδικότερα, υφίσταται αυστηρή υποχρέωση μη συνδρομής μίας οντότητας στην μεταφορά ατόμων σε ένα άλλο κράτος στο οποίο υπάρχει σοβαρός κίνδυνος βασανισμού ή άλλης κακομεταχείρισης. Η υποχρέωση αποφυγής παροχής βοήθειας σε παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων φαίνεται να εφαρμόζεται ιδιαίτερα στο πλαίσιο της αυθαίρετης στέρησης της ζωής και της αυθαίρετης κράτησης. Από την μελέτη της νομολογίας του ΕΔΔΑ, τα εφαρμοζόμενο πρότυπο φαίνεται να είναι αυτό της πραγματικής ή της εποικοδομητικής γνώσης, όπου τα κράτη μπορεί να είναι υπεύθυνα για την υποστήριξη παραβιάσεων που γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν.

Ωστόσο υπάρχουν άλλες δύο περιπτώσεις που μπορεί να ερμηνευτούν ως παροχή βοήθειας. Η πρώτη αφορά στη συνθήκη για το εμπόριο όπλων, η οποία προβλέπει την υποχρέωση για την μη εξουσιοδότηση διακίνησης όπλων εάν ένα

¹⁵² Supra υποσημ. 138

κράτος έχει γνώση, κατά το χρόνο της εξουσιοδότησης, ότι τα όπλα ή τα υλικά θα χρησιμοποιηθούν για τη διάπραξη σοβαρών παραβιάσεων του διεθνούς δικαίου.

Δεύτερον, τα κράτη έχουν γενική υποχρέωση να μην διαθέτουν εν γνώσει τους, έδαφος στο οποίο ασκούν κυριαρχικά δικαιώματα, προκειμένου αυτό να χρησιμοποιηθεί για πράξεις που παραβιάζουν τα δικαιώματα άλλων κρατών, όπως η περίπτωση παραχώρησης στρατιωτικών βάσεων ενός κράτους σε ένα άλλο κράτος¹⁵³.

4.3.2 Κατεύθυνση και Έλεγχος

Οι προβλέψεις για την ευθύνη αναφορικά με την «Κατεύθυνση» και τον «Έλεγχο», κατά την διάπραξη μιας παράνομης πράξης, αφορούν καταστάσεις κατά τις οποίες ένα κράτος έχει την εξουσία να κατευθύνει και να ελέγχει τις δραστηριότητες ενός άλλου κράτους, ειδικότερα στο πλαίσιο συμμαχιών, στις οποίες είναι δυνατή η καθοδήγηση από ένα κράτος όταν αυτό ασκεί, εμφανέστατα, επιρροή στην «Αλυσίδα της Διοίκησης».

Το κριτήριο για την άδικη «Κατεύθυνση» και «Έλεγχο» ορίζεται στο **άρθρο 17 του Σχεδίου Άρθρων για την κρατική ευθύνη** από διεθνώς παράνομες πράξεις¹⁵⁴. Η «Κατεύθυνση» αναφέρεται στην πραγματική κατεύθυνση ενός λειτουργικού είδους, ενώ ο «Έλεγχος» ορίζεται ως κυριαρχία στην διάπραξη μιας παράνομης συμπεριφοράς, ενώ και τα δύο, Διοίκηση και Έλεγχος, πρέπει να ασκούνται πάνω στην παράνομη συμπεριφορά.

Παρά τις αυστηρές αυτές προϋποθέσεις, η «Κατεύθυνση» και «Έλεγχος», αναμφισβήτητα εφαρμόζονται σε καταστάσεις κατά τις οποίες ένα κυρίαρχο κράτος διατηρεί τέτοια στάση αναφορικά με τη Διοίκηση μιας συμμαχίας, η οποία του δίνει τη δυνατότητα να κατευθύνει άλλα κράτη να διαπράξουν άδικες πράξεις, όπως για παράδειγμα, οι επιχειρήσεις στο Ιράκ την περίοδο 2003 – 2011, τη διεύθυνση των οποίων, κατά ένα μεγάλο μέρος, είχαν αναλάβει οι ΗΠΑ.

Στις εν λόγω επιχειρήσεις, οι πολιτικές και οι στόχοι στο στρατηγικό επίπεδο αναπτύσσονταν από τις ΗΠΑ, με πολύ λίγες διαβουλεύσεις με τα άλλα συμμαχικά κράτη. Παράλληλα, στο επιχειρησιακό επίπεδο, οι ΗΠΑ είχαν αποφασιστική συμμετοχή στην οργάνωση των δυνάμεων, στα καθήκοντα του κάθε κράτους και στις αποφάσεις σχετικά με τις αντίστοιχες αποστολές. Οι ρυθμίσεις αυτές καταδεικνύουν την υψηλή ικανότητα των ΗΠΑ να επηρεάζουν τη συμπεριφορά των άλλων και

¹⁵³ Supra υποσημ. 138

¹⁵⁴ Supra υποσημ. 28, άρθρο 17

επομένως μπορεί να υποστηριχτεί ότι (οι ΗΠΑ) θα μπορούσαν να φέρουν ευθύνη για την παράνομη συμπεριφορά των στρατιωτικών εταίρων της συμμαχίας¹⁵⁵.

4.3.3 Υποχρεώσεις μη επηρεασμού της συμπεριφοράς των άλλων σε θεσμικό επίπεδο στις πολυεθνικές επιχειρήσεις

Όταν αναλαμβάνονται στρατιωτικές επιχειρήσεις υπό την ηγεσία ενός ΔΟ ή με την εξουσιοδότηση του, τότε αναδύονται επιπρόσθετα θέματα σχετικά με την ευθύνη των κρατών - μελών σε σχέση με τη συμπεριφορά του ΔΟ και αντίστροφα.

Σύμφωνα με το **άρθρο 61 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ**¹⁵⁶ ένα κράτος - μέλος ενός ΔΟ υπέχει διεθνούς ευθύνης εάν καταστρατηγεί τις υποχρεώσεις του, εκμεταλλευόμενο τη διακριτή προσωπικότητα και τις αρμοδιότητες του οργανισμού, εξωθώντας με αυτόν τον τρόπο τον οργανισμό να διαπράξει μια πράξη, η οποία εάν είχε διαπραχθεί από το κράτος, θα αποτελούσε παραβίαση των υποχρεώσεων του.

Για παράδειγμα, στις ναυτικές στρατιωτικές αποστολές οι οποίες καθοδηγούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, τα κράτη - μέλη δεν θα έπρεπε να εκμεταλλεύονται τον περιορισμένο προσφυγικό νόμο και τις υποχρεώσεις του οργανισμού σχετικά με τη προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για να αποφύγουν τις δικές τους υποχρεώσεις προστασίας και μη επαναπρόωθησης.

Επίσης, ορισμένοι μελετητές του διεθνούς δικαίου έχουν υποστηρίξει ότι τα κράτη - μέλη υπέχουν ευθύνης για την συμμετοχή τους σε μια απόφαση η οποία οδηγεί στην άδικη συμπεριφορά του οργανισμού, εάν ασκούν υπερβολική επιρροή στην διαδικασία λήψης απόφασης.

Ειδικότερα, στις επιχειρήσεις του NATO, ευαίσθητοι στόχοι μερικές φορές εγκρίνονται ομόφωνα από τους αντιπροσώπους των κρατών - μελών μέσω του Βόρειου - Ατλαντικού Συμβουλίου. Υπό το φως της ιδιαίτερης επιρροής των κρατών σε αυτή τη συγκεκριμένη διαδικασία, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι μια άδικη αεροπορική επιδρομή η οποία εγκρίθηκε από το Βόρειο - Ατλαντικό Συμβούλιο και αποδόθηκε στο NATO θα προκαλούσε την διακριτή ευθύνη των κρατών - μελών του NATO¹⁵⁷.

¹⁵⁵ Supra υποσημ. 138

¹⁵⁶ Suprs υποσημ. 8, άρθρο 61

¹⁵⁷ Supra υποσημ. 138

Αντιστρόφως, οι ΔΟ έχουν υποχρέωση να μην επιβάλλουν ή να μην εξουσιοδοτούν παράνομη συμπεριφορά στα κράτη - μέλη. Σύμφωνα με το άρθρο 17 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ¹⁵⁸, ένας ΔΟ μπορεί να υπέχει ευθύνης εάν συμπεριφορά αποδιδόμενη σε ένα κράτος - μέλος διαπράχθηκε κατόπιν δεσμευτικής απόφασης ή εξαιτίας εξουσιοδότησης από τον οργανισμό, και συνιστά παραβίαση των υποχρεώσεων του οργανισμού.

Το σενάριο της εξουσιοδότησης συναντάται ειδικότερα στις στρατιωτικές επιχειρήσεις οι οποίες εξουσιοδοτούνται από τα ΗΕ. Η ευθύνη μπορεί να προκύψει εάν υπάρχει μια απευθείας αιτιώδης σχέση ανάμεσα στην δεσμευτική απόφαση και στην εφαρμογή της από τα μέλη. Γι' αυτό η ευθύνη για την παροχή εξουσιοδότησης καλύπτει μόνο την συγκεκριμένη εξουσιοδοτούμενη συμπεριφορά και όχι κάθε άλλη παραβίαση την οποία το κράτος - μέλος ή ο ΔΟ στον οποίο απευθύνεται η εξουσιοδότηση, μπορεί να διαπράξει στη συνέχεια.

Στο πλαίσιο των στρατιωτικών επιχειρήσεων οι οποίες εξουσιοδοτούνται από τα ΗΕ, η ευθύνη σύμφωνα με το άρθρο 17 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ θα μπορούσε να συμπεριλάβει τη συμπεριφορά των κρατών - μελών η οποία εξουσιοδοτήθηκε συγκεκριμένα από το ΣΑ/ΗΕ, όπως κρατήσεις ασφαλείας στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης επιχείρησης¹⁵⁹.

4.4 Υποχρεώσεις άσκησης επιρροής στη συμπεριφορά των άλλων στις πολυεθνικές επιχειρήσεις

Οι υποχρεώσεις άσκησης επιρροής στη συμπεριφορά των άλλων, σε αντίθεση με τις υποχρεώσεις μη επηρεασμού της συμπεριφοράς των άλλων, συνίστανται στην υποχρέωση για μη παροχή διευκολύνσεων οι οποίες θα οδηγήσουν στη διάπραξη άδικων πράξεων από άλλους.

Αυτές εξασφαλίζουν ότι, τα κράτη και οι ΔΟ θα πρέπει να αναλάβουν πρωτοβουλίες για να εμποδίσουν τη διάπραξη παράνομων πράξεων από άλλους και να εξασφαλίσουν παράλληλα τη συμμόρφωση τους με τους διεθνείς κανόνες. Επιπλέον, οι υποχρεώσεις αυτές, οι οποίες εξασφαλίζουν ότι οι στρατιωτικοί εταίροι συμμορφώνονται με τις διεθνείς υποχρεώσεις τους, εντοπίζονται, στο ΔΑΔ, στο

¹⁵⁸ Supra υποσημ. 8, άρθρο 17

¹⁵⁹ Supra υποσημ. 138

Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και στο πλαίσιο των στρατιωτικών επιχειρήσεων, με τη συμμετοχή των ΔΟ¹⁶⁰.

4.4.1 Το καθήκον διασφάλισης σεβασμού στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο κατά τις πολυεθνικές επιχειρήσεις

Το καθήκον της διασφάλισης σεβασμού του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου ενσωματώνει μια θετική διάσταση, δια της οποίας τα κράτη και οι ΔΟ, όχι μόνο οφείλουν να απέχουν από την υποστήριξη των παραβιάσεων από άλλους, αλλά θα πρέπει ταυτόχρονα να προβαίνουν σε ενέργειες για να διασφαλίζουν ότι καμία παραβίαση δεν θα διαπράττετε από άλλους.

Κάτω από αυτή τη διπλή υποχρέωση, οι στρατιωτικοί εταίροι θα πρέπει να επεκτείνουν την επιρροή τους σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο βαθμό και να υιοθετούν προληπτικά μέτρα για τον τερματισμό των παραβιάσεων των Συμβάσεων της Γενεύης. Επιπλέον, η υποχρέωση δεν περιορίζεται στον τερματισμό των συνεχιζόμενων παραβιάσεων, αλλά περιλαμβάνει επιπλέον την υποχρέωση παρεμπόδισης των παραβιάσεων όταν υφίσταται προβλέψιμος κίνδυνος ότι αυτές θα πραγματοποιηθούν, και την παρεμπόδιση περαιτέρω παραβιάσεων στην περίπτωση κατά την οποία αυτές έχουν ήδη πραγματοποιηθεί.

Η υποχρέωση για άσκηση επιρροής στην συμπεριφορά των άλλων, προκειμένου να υπάρξει συμμόρφωση με τους διεθνείς κανόνες, έχει ιδιαίτερη εφαρμογή στο πλαίσιο των στρατιωτικών πολυεθνικών επιχειρήσεων. Όταν οι στρατιωτικοί εταίροι συνεργάζονται κατά τη διεξαγωγή μιας επιχείρησης, ασκούν σημαντική επιρροή ο ένας στη συμπεριφορά του άλλου. Δεδομένου ότι το καθήκον της εξασφάλισης σεβασμού του Ανθρωπιστικού Δικαίου είναι υποχρέωση των εταίρων, τα κράτη και ο ΔΟ που εμπλέκονται σε μια πολυεθνική στρατιωτική επιχείρηση θα πρέπει να κάνουν χρήση της ικανότητά τους να ασκήσουν την επιρροή που διαθέτουν, λόγω της συμμετοχής τους.

Για παράδειγμα, πολλές μορφές υλικό – τεχνικής υποστήριξης, όπως η χρηματοδότηση, ο εξοπλισμός, η προμήθεια οπλισμού ή η εκπαίδευση, μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά τη συμπεριφορά των εταίρων που εμπλέκονται ευθέως σε

¹⁶⁰ Supra υποσημ. 138

πολεμικές επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανομένου της πιθανότητας για άρση της συγκεκριμένης υποστήριξης στην περίπτωση παραβιάσεων.

Επιπρόσθετα, στο γενικό καθήκον για την εξασφάλιση συμμόρφωσης προς το ανθρωπιστικό δίκαιο, υφίστανται συγκεκριμένες υποχρεώσεις άσκησης επιρροής στη συμπεριφορά των άλλων, όσον αφορά τη μεταφορά ατόμων που βρίσκονται υπό κράτηση. Σύμφωνα με τις Συμβάσεις της Γενεύης, μια οντότητα η οποία μεταφέρει ένα άτομο το οποίο έχει συλληφθεί, έχει την υποχρέωση να διαβεβαιώσει ότι η οντότητα στην οποία μεταφέρεται το άτομο είναι πρόθυμη να συμμορφωθεί με τις εν λόγω συμβάσεις. Εάν η οντότητα που θα παραλάβει το άτομο, παρόλα αυτά, αποτύχει να σεβαστεί το ΔΑΔ, τότε το κράτος που εκτέλεσε τη μεταφορά έχει την υποχρέωση να προχωρήσει σε ενέργειες για να διορθώσει την κατάσταση και να αιτηθεί την επιστροφή του ατόμου. Το παραλαμβάνων κράτος παραμένει υπεύθυνο για την δική του συμπεριφορά, αλλά το κράτος που ήταν υπεύθυνο για τη μεταφορά του ατόμου, μπορεί να υπέχει συμπληρωματικής ευθύνης σε σχέση με την επακόλουθη κακομεταχείριση από το κράτος που υποδέχτηκε το άτομο.

Ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα για το πώς λειτουργεί αυτή η υποχρέωση στις πολυεθνικές στρατιωτικές επιχειρήσεις είναι η περίπτωση Rahmatullah. Η περίπτωση αφορά σε ένα άτομο πακιστανικής εθνικότητας το οποίο είχε συλληφθεί από το ΗΒ στο Ιράκ το 2004 και στη συνέχεια παραδόθηκε στις ΗΠΑ, οι οποίες τον μετέφεραν σε μια φυλακή του Bagram στο Αφγανιστάν, όπου παρέμεινε κρατούμενος μέχρι την απελευθέρωσή του. Οι δικηγόροι του Rahmatullah υποστήριξαν ενώπιον των βρετανικών δικαστηρίων ότι το ΗΒ είχε την υποχρέωση να εξασφαλίσει την προστασία του μεταφερόμενου ατόμου και θα έπρεπε ενεργώς να επιδιώξει την απελευθέρωση του πελάτη τους από τις ΗΠΑ. Το εφετείο διατύπωσε την άποψη ότι, σύμφωνα με την 4^η Σύμβαση της Γενεύης, υπήρχε βάσιμος λόγος σύμφωνα με τον οποίο η αγγλική κυβέρνηση είχε διεθνή νομική υποχρέωση να αξιώσει την επιστροφή του προσφεύγοντος και διέταξε το ΗΒ να δρομολογήσει ενέργειες για αυτή την επιστροφή. Το Ανώτερο Δικαστήριο επιβεβαίωσε περαιτέρω ότι υπήρχαν επαρκείς βάσεις να πιστεύει ότι, η αγγλική κυβέρνηση είχε τα μέσα να διατηρήσει τον έλεγχο για την κράτηση του Rahmatullah, αλλά κατέληξε στο συμπέρασμα, ότι σε αυτή την υπόθεση, το ΗΒ είχε ήδη προβεί σε επαρκείς ενέργειες με την αποστολή επίσημης επιστολής, ζητώντας την επιστροφή του¹⁶¹.

¹⁶¹ Supra υποσημ. 138

4.4.2 Το καθήκον αποτροπής παραβιάσεων του Δικαίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στις πολυεθνικές επιχειρήσεις

Το καθήκον της αποτροπής παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τρίτα κράτη αφορά σε ένα μεγάλο βαθμό, παραβιάσεις από ιδιωτικές οντότητες, αλλά μπορεί επίσης να εφαρμοστεί και στην περίπτωση παραβιάσεων από άλλα κράτη, ειδικότερα σε σχέση με παραβιάσεις του δικαιώματος στη ζωή και της απαγόρευσης του βασανισμού και της κακομεταχείρισης.

Το πρότυπο είναι συνήθως εφαρμοστέο, και σύμφωνα με αυτό, τα κράτη, έχουν το καθήκον να λαμβάνουν μέτρα στο πλαίσιο των εξουσιών τους, οι οποίες λογικά, θα οδηγούσαν σε αποφυγή κινδύνου της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από άλλους. Εξάλλου, η ευθύνη υπόκειται σε ένα κατώτατο όριο πραγματικής γνώσης ενός προβλέψιμου κινδύνου παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από άλλα κράτη.

Για παράδειγμα, στη νομολογία του ΕΔΔΑ, η ευθύνη των κρατών μπορεί να προκύψει εκεί που οι κρατικές αρχές αποτυγχάνουν να κάνουν λογικά βήματα για να αποφύγουν τον κίνδυνο κακομεταχείρισης από ένα άλλο κράτος, για τον οποίο, ήξεραν ή όφειλαν να ξέρουν, υπό το φως των περιστάσεων της κάθε περίπτωσης. Η ευθύνη, υπό το ΕΔΔΑ, σε σχέση με τη συμπεριφορά στρατιωτικών εταίρων, όπως αυτή στις υποθέσεις *Al - Saadoon*¹⁶² και *El - Masri*¹⁶³ ήταν χαρακτηριστική¹⁶⁴.

4.4.3. Υποχρεώσεις άσκησης επιρροής στη συμπεριφορά των άλλων σε θεσμικό επίπεδο στις πολυεθνικές επιχειρήσεις

Σε θεσμικό επίπεδο μπορεί να υποστηριχθεί ότι, οι ΔΟ και τα κράτη – μέλη τους θα πρέπει να ενεργούν για να εξασφαλίζουν το σεβασμό του Ανθρωπιστικού Δικαίου. Τουλάχιστον στο πλαίσιο του ΕΔΔΑ, τα κράτη έχουν καθήκον να εξασφαλίζουν ότι οι ΔΟ, δια μέσω των οποίων ενεργούν, μεριμνούν για ένα ισότιμο επίπεδο προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αυτή η υποχρέωση εξασφάλισης σεβασμού συνίσταται στην υποχρέωση του κράτους να μην καταστρατηγηθούν οι

¹⁶² Ευθύνη του ΗΒ για τη μεταφορά ατόμων που θα εισέρχονταν υπό ιρακινή επιμέλεια.

¹⁶³ Ευθύνη της Βόρειας Μακεδονίας για την παράδοση ενός ατόμου στις ΗΠΑ στο πλαίσιο του προγράμματος παραδόσεων στη μυστική υπηρεσία πληροφοριών των ΗΠΑ.

¹⁶⁴ *Supra* υποσημ. 138

υποχρεώσεις του ενεργώντας δια μέσου ενός οργανισμού όπως αναλύθηκε παραπάνω.

Εφόσον τα κράτη συστήνουν ΔΟ και αποδίδουν σε αυτούς συγκεκριμένες αρμοδιότητες και ασυλίες, έπεται ότι είναι σε θέση να εξασφαλίζουν ότι οι ΔΟ, δια μέσω των οποίων ενεργούν, προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Εφαρμόζοντας τον παραπάνω συλλογισμό στο πλαίσιο των στρατιωτικών πολυεθνικών επιχειρήσεων, θα μπορούσαμε να επισημάνουμε ότι τα κράτη που συνεισφέρουν με στρατεύματα σε επιχειρήσεις στις οποίες ηγείται ένας ΔΟ, οφείλουν να εξασφαλίζουν ότι η επιχείρηση διεξάγεται σε απόλυτη ευθυγράμμιση με τα εφαρμοστέα πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και επιπλέον, θα μπορούσαν να υπέχουν μερίδιο ευθύνης, σε σχέση με παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων οι οποίες αποδίδονται στον οργανισμό.

Αντιστρόφως, οδηγούμαστε σε παρόμοιο συλλογισμό, όταν ένας ΔΟ ενεργεί δια μέσω άλλων, όπως η περίπτωση κατά την οποία τα ΗΕ εξουσιοδοτούν έναν άλλο ΔΟ ή ένα συνασπισμό κρατών να εκτελέσουν μια στρατιωτική επιχείρηση. Αν και το έδαφος για να γίνει αποδεκτή η παραπάνω συλλογιστική δεν έχει καλλιεργηθεί πλήρως, ωστόσο είναι πιο γόνιμο το έδαφος για να γίνει αντιληπτή η ανάδυση ενός τέτοιου κανόνα στο πλαίσιο της ευθύνης αναφορικά με τη συμπεριφορά στρατιωτικών εταίρων. Η διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας είναι κυρίως ευθύνη του ΣΑ/ΗΕ και στη βάση αυτή μπορεί να υποστηριχθεί ότι δεν θα πρέπει να δίνει «τυφλές» εξουσιοδοτήσεις σε άλλους, να χρησιμοποιούν βία.

Ειδικότερα, μπορεί να υποστηριχθεί ότι τα ΗΕ έχουν καθήκον να ασκούν κάποια επίβλεψη στη συμπεριφορά εξουσιοδοτημένων αποστολών και να εξασφαλίζουν ότι οι ΔΟ ή οι συμμαχίες κρατών όταν αναλαμβάνουν εξουσιοδοτημένες επιχειρήσεις θα πρέπει να συμμορφώνονται με τα διεθνή πρότυπα. Αναλόγως, τα ΗΕ θα μπορούσαν να υπέχουν συμπληρωματικής ευθύνης σε σχέση με τη συμπεριφορά εξουσιοδοτημένων δυνάμεων εάν αποτύχουν να εξασφαλίσουν ότι οι συμμαχικές δυνάμεις επιχειρούν σύμφωνα με τις εφαρμοστέες διεθνείς υποχρεώσεις¹⁶⁵.

¹⁶⁵ Supra υποσημ. 138

4.5 Τα κριτήρια για την κατανομή της διεθνούς ευθύνης ανάμεσα στους εταίρους μιας πολυεθνικής επιχείρησης σε σχέση με τη συμπεριφορά του άλλου: Γνώση, Ικανότητα, Επιμέλεια, Εγγύτητα

Το πλήθος των υποχρεώσεων σε σχέση με τη συμπεριφορά άλλων στις στρατιωτικές επιχειρήσεις, συνδυαζόμενες με σύνθετα σενάρια πολύπλοκης στρατιωτικής συνεργασίας, μπορεί να καθιστά δύσκολη τη διαπίστωση για το ποιος στρατιωτικός εταίρος μπορεί να υπέχει διεθνούς ευθύνης, σε ποια βάση και σε σχέση με ποια συμπεριφορά.

Προκειμένου να υπάρξει μια ποιο ξεκάθαρη εικόνα για το γενικό νομικό καθεστώς, προτείνονται τέσσερα κριτήρια τα οποία αναφέρθηκαν ρητά ή σιωπηρά στην ανάλυση για την κάθε υποχρέωση που έγινε στις προηγούμενες ενότητες του κεφαλαίου. Τα κριτήρια αυτά δύναται να χρησιμοποιηθούν για να καθοριστεί εάν ένα κράτος ή ένας ΔΟ φέρει ευθύνη σε σχέση με τη συμπεριφορά ενός στρατιωτικού εταίρου και τα οποία είναι **η Γνώση, η Ικανότητα, η Επιμέλεια και η Εγγύτητα.**

Η Γνώση αναφέρεται στο εάν ένας εταίρος γνωρίζει ότι ένας άλλος εταίρος διαπράττει παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου. Η γνώση της διάπραξης ή της επικείμενης διάπραξης μιας παραβατικής συμπεριφοράς είναι μια απαίτηση «κλειδί» η οποία εντοπίζεται με διαφορετικούς βαθμούς, σε όλες τις υποχρεώσεις, οι οποίες αφορούν στον μη επηρεασμό της συμπεριφοράς των άλλων και στην άσκηση επιρροής στην συμπεριφορά των άλλων.

Στους κανόνες συμπληρωματικής ευθύνης της ΕΔΔ η απαίτηση είναι υψηλή, καθώς απαιτείται πραγματική γνώση για την διάπραξη ή την επικείμενη διάπραξη μιας άδικης συμπεριφοράς. Σύμφωνα με τις υποχρεώσεις οι οποίες εντοπίζονται σε πρωταρχικούς κανόνες, γίνεται αποδεκτό ότι χαμηλότεροι βαθμοί γνώσης μπορούν να ενεργοποιήσουν την ευθύνη, καθώς η γνώση μπορεί να υπονοείται ή να τεκμαίρεται από τις καταστάσεις με βάση τα κριτήρια της εποικοδομητικής γνώσης ή του προβλέψιμου κινδύνου.

Στην πράξη, ο βαθμός της γνώσης είναι πιθανό να είναι υψηλότερος ανάμεσα στους στρατιωτικούς εταίρους οι οποίοι συνεργάζονται στενά στην εκπλήρωση των κοινών στόχων. Για παράδειγμα, ένα κράτος το οποίο παρέχει εγγύς αεροπορική υποστήριξη ή αποκαλύπτει συγκεκριμένες πληροφορίες για πιθανούς στόχους, αναμφισβήτητα διαθέτει ένα σημαντικό βαθμό γνώσης σχετικά με το εάν η υποστηριζόμενη οντότητα διαπράττει μια άδικη πράξη.

Αντίθετα, οι στρατιωτικοί εταίροι με περιορισμένη ανάμειξη σε μια επιχείρηση, όπως για παράδειγμα, εκείνοι που παρέχουν μόνο περιορισμένη υλικό – τεχνική υποστήριξη μέσω της αεροπορικής μεταφοράς, έχουν γενικά ένα χαμηλότερο βαθμό γνώσης των δραστηριοτήτων των κρατών ή των ΔΟ στους οποίους παρέχουν υποστήριξη.

Η γνώση ότι οι άλλοι διαπράττουν παραβιάσεις μπορεί επίσης να προκύψει από την επανάλυση και την δημοσιότητα των παραβιάσεων. Για παράδειγμα, το ΕΔΔΑ, θεώρησε ότι έως το 2004, υπήρχαν επαρκείς αναφορές κακοποιήσεων που ήταν σε εξέλιξη από τις ΗΠΑ, έτσι ώστε άλλα κράτη να μην μπορούν να «κρυφτούν» πίσω από το έλλειμμα ενημέρωσής δεδομένου ότι οι πληροφορίες είχαν δημοσιευτεί.

Η Ικανότητα αφορά στην ικανότητα ενός εταίρου να επηρεάζει τη συμπεριφορά των άλλων, με σκοπό την πρόκληση ή την παρεμπόδιση των παραβιάσεων τους. Το δεύτερο, λοιπόν, σημαντικό κριτήριο για την κατανομή της ευθύνης σε σχέση με τη συμπεριφορά των άλλων, αφορά στην ικανότητα επηρεασμού της συμπεριφοράς των στρατιωτικών εταίρων είτε λόγω θεσμικών ή στρατιωτικών συμφωνιών ή λόγω πραγματικών καταστάσεων.

Σε σχέση με τις υποχρεώσεις μη επηρεασμού της συμπεριφοράς των άλλων, μία οντότητα έχει την ικανότητα να προκαλέσει ή να συνεισφέρει στην άδικη συμπεριφορά του άλλου. Υπό αυτή την έννοια, ένα κράτος που παρέχει περιορισμένη υποστήριξη, θα έχει και περιορισμένη ικανότητα επηρεασμού της συμπεριφοράς της υποστηριζόμενης οντότητας.

Η ικανότητα είναι περισσότερο σχετική με τις υποχρεώσεις άσκησης επιρροής στην συμπεριφορά των άλλων, οι οποίες επιβάλλουν τη χρήση των διαθέσιμων μέσων για τον επηρεασμό της συμπεριφοράς των άλλων. Είναι γενικά αποδεκτό ότι η ανάγκη για την εφαρμογή τέτοιων υποχρεώσεων είναι περισσότερο επιτακτική για τους στρατιωτικούς εταίρους οι οποίοι λόγω της στρατιωτικής συνεργασίας αποκτούν την μοναδική ικανότητα να επηρεάσουν την συμπεριφορά ο ένας του άλλου. Όταν ένας εταίρος έχει την ικανότητα να ασκήσει κάποια επιρροή στη συμπεριφορά των άλλων στρατιωτικών εταίρων, έχει πάνω από όλα το καθήκον να κάνει χρήση αυτής της ικανότητας έτσι ώστε να επιβάλλει τη συμμόρφωση.

Για παράδειγμα, οι στρατιωτικοί εταίροι που έχουν στενή συνεργασία θα πρέπει να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες στο στρατηγικό και τακτικό επίπεδο για να εξασφαλίζουν ότι ο κάθε εταίρος ενεργεί σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα. Επιπλέον, τα κράτη ή οι ΔΟ με περιορισμένη ανάμειξη μπορούν και αυτά να ασκήσουν

σημαντική επιρροή. Ειδικότερα, συγκεκριμένες μορφές έμμεσης υποστήριξης, όπως η παροχή εξουσιοδότησης για τη χρήση στρατηγικών στρατιωτικών βάσεων, μπορεί να είναι κρίσιμη στην υποστηριζόμενη επιχείρηση, και γι' αυτό παρέχει ένα ισχυρό εργαλείο, συμπεριλαμβανομένου της υποχώρησης, από την παρεχόμενη υποστήριξη.

Αναφορικά με το τρίτο κύριο κριτήριο, που είναι η **Επιμέλεια**, αυτή σχετίζεται με την εξασφάλιση σεβασμού από τους στρατιωτικούς εταίρους των διεθνών προτύπων ή για την απόκτηση γνώσης για πιθανές παραβιάσεις. Η επιμέλεια εναρμονίζεται με τις υποχρεώσεις άσκησης επιρροής στην συμπεριφορά των άλλων, οι οποίες τυπικά συνθέτουν ένα πρότυπο «λογικής», αλλά εντάσσεται παράλληλα και σε ένα πλαίσιο συγκεκριμένων υποχρεώσεων μη επηρεασμού της συμπεριφοράς των άλλων.

Πράγματι, εκεί που η γνώση συνάγεται από τις περιστάσεις, ο βαθμός επιμέλειας που ασκείται για να αποκτηθεί ή να μην αποκτηθεί η γνώση, χρησιμοποιείται για να διαπιστωθεί εάν μία συμμετέχουσα οντότητα θα έπρεπε να γνωρίζει για τις συνεχιζόμενες ή πιθανές παραβιάσεις. Χαμηλοί βαθμοί επιμέλειας μπορούν να υπάρξουν υπό την έννοια της «εσκεμμένης τύφλωσης», στην οποία ο στρατιωτικός εταίρος σκόπιμα αποφεύγει τη γνώση των παραβιάσεων. Η επιμέλεια απαιτεί η συμμετέχουσα οντότητα τουλάχιστον να αναζητά πληροφορίες για τις δραστηριότητες των στρατιωτικών εταίρων.

Μία από τις υψηλότερες μορφές επιμέλειας πιθανότατα βασίζεται στην υιοθέτηση πολιτικών, υπό όρους, οι οποίοι αποσκοπούν στην εξασφάλιση της συμμόρφωσης. Προκειμένου να εξασφαλίσουν σεβασμό για τις διεθνείς υποχρεώσεις τους, οι στρατιωτικοί εταίροι, δύνανται να συνάπτουν συμφωνίες προσδιορίζοντας με σαφήνεια ότι η συμμετοχή ή η υποστήριξη σε μια στρατιωτική επιχείρηση υπόκειται στο σεβασμό των διεθνών κανόνων από το άλλο μέρος.

Στην πράξη, οι στρατιωτικοί εταίροι, μερικές φορές, συνάπτουν συμφωνίες σχετικά με τη μεταφορά ατόμων που έχουν συλληφθεί, οι οποίες μπορεί να συμπεριλαμβάνουν προβλέψεις σχετικά με την υποβολή αιτήματος για την επιστροφή ενός κρατούμενου ή για την απαγόρευση παράδοσής του, σε ένα τρίτο μέρος.

Ένα άλλο παράδειγμα είναι η πολιτική της δέουσας επιμέλειας για τα ανθρώπινα δικαιώματα των ΗΕ η οποία υιοθετήθηκε το 2013 και η οποία ορίζει ότι η υποστήριξη από τα ΗΕ άλλων οντοτήτων, υπόκειται σε προηγούμενη αξιολόγηση κινδύνου και στην παρακολούθηση πιθανής κακομεταχείρισης αλλά και στην

δυνατότητα απόσυρσης αυτής της υποστήριξης, στην περίπτωση κατά την οποία λαμβάνουν χώρα παραβιάσεις.

Το τελευταίο κριτήριο είναι η **Εγγύτητα** η οποία εστιάζει στην αιτιώδη σχέση μεταξύ του στρατιωτικού εταίρου και της παράνομης συμπεριφορά των άλλων. Τελικά, η ευθύνη εξαρτάται από τον βαθμό της αιτιώδους εγγύτητας ανάμεσα στην κύρια άδικη συμπεριφορά και στις πράξεις ή παραλείψεις άλλων σε σχέση με αυτή. Η αιτία δεν αναφέρεται πάντα ρητώς, αλλά συχνά απαιτείται σιωπηρά να καθοριστεί εάν ένα κράτος ή ένας ΔΟ συνεισέφερε στην άδικη συμπεριφορά του άλλου.

Επιπλέον, ο βαθμός εγγύτητας μπορεί να λειτουργήσει ως παράγοντας για να εκτιμηθεί η έκταση αυτής της συμπεριφοράς. Η εγγύτητα σχετίζεται με τα άλλα τρία κριτήρια και αποσκοπεί σε μια πιο γενική σύλληψη των διαφορών ανάμεσα στις ουσιώδεις και πιο απομακρυσμένες συνεισφορές. Η ευθύνη είναι πιο πιθανό να προκύψει όταν η υποστήριξη, ο έλεγχος ή η αποτυχία για αποτροπή έχουν μια εγγύς σύνδεση με την υιοθέτηση της άδικης συμπεριφοράς άλλου.

Συνοψίζοντας, τα παραπάνω τέσσερα συγγενικά κριτήρια μπορούν να εκτιμηθούν σε όρους βαθμών, εξαρτώμενα από τον τύπο της υποχρέωσης και των πραγματικών καταστάσεων της παραβίασης και ως εκ τούτου παρέχουν ένα χρήσιμο εννοιολογικό πλαίσιο για να καθοριστεί η ευθύνη σε σχέση με τη συμπεριφορά των στρατιωτικών εταίρων¹⁶⁶.

¹⁶⁶ Supra υποσημ. 138

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : Η ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ ΣΤΙΣ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

5.1 Γενικά

Όταν διαμοιράζεται η ευθύνη στις στρατιωτικές πολυεθνικές επιχειρήσεις, οι καταστάσεις για κατανομή της ευθύνης πιθανότατα θα προκύψουν όταν αναγνωρίζονται περισσότερα από ένα υπεύθυνα υποκείμενα σε σχέση με ένα και μόνο επιζήμιο αποτέλεσμα.

Συνδυάζοντας την λειτουργία των **κανόνων απόδοσης** και των **κανόνων κατανομής** της ευθύνης σε σχέση με τη συμπεριφορά άλλων, προκύπτουν σύνθετα σενάρια κατανομής της ευθύνης, όταν πολλοί συμμετέχοντες φέρουν ευθύνη για διαφορετικές παράνομες πράξεις οι οποίες προκαλούν μία μόνο ζημία.

Η παράνομη συμπεριφορά των στρατιωτικών εταίρων έχει νομικές συνέπειες¹⁶⁷ οι οποίες, σύμφωνα με τις προτάσεις της ΕΔΔ αναφορικά με την ευθύνη ΔΟ και την κρατική ευθύνη, περιλαμβάνουν την παύση της αδικοπραξίας εφόσον εξακολουθεί να υφίσταται, την παροχή διαβεβαιώσεων και εγγυήσεων περί μη επανάληψης της αδικοπραξίας, εάν οι περιστάσεις το απαιτούν, καθώς και την επανόρθωση της ζημίας που προκάλεσε η αδικοπραξία¹⁶⁸.

Ωστόσο, το ισχύον διεθνές νομικό πλαίσιο παρέχει πολύ περιορισμένη καθοδήγηση στην κατανομή των νομικών συνεπειών της ευθύνης μεταξύ πολλών κρατών ή ΔΟ με διαφορετικούς βαθμούς ανάμειξης.

Το συγκεκριμένο κεφάλαιο παρέχει κάποια καθοδήγηση και διατυπώνει κάποιες προτάσεις στο πως οι νομικές συνέπειες της ευθύνης μπορούν να διαμοιραστούν στο πλαίσιο των στρατιωτικών επιχειρήσεων. Πρώτα από όλα, όπως θα δούμε στην επόμενη ενότητα, περιλαμβάνει την υποχρέωση για παροχή αποζημίωσης για τις ζημιές που συντελέστηκαν, οι οποίες προκαλούν την εμφάνιση συγκεκριμένων θεμάτων, πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση άλλων νομικών συνεπειών¹⁶⁹.

5.2 Κατανομή της υποχρέωσης για παροχή αποζημίωσης

Η υποχρέωση για παροχή αποζημίωσης δεν προκύπτει πάντα. Κυρίως, οι οντότητες που υπέχουν διεθνούς ευθύνης έχουν καθήκον να παρέχουν πλήρη

¹⁶⁷ Supra υποσημ. 138

¹⁶⁸ Supra υποσημ. 2, σελ. 497

¹⁶⁹ Supra υποσημ. 138

αποκατάσταση και η υποχρέωση για αποζημίωση προκύπτει μόνο εάν η αποκατάσταση σε είδος δεν είναι δυνατή.

Στην πράξη ωστόσο, η χρηματική αποζημίωση είναι συχνά η κύρια θεραπεία που είναι ικανή να παράσχει αποζημίωση για την ζημία που τελέστηκε. Ακόμα και αν η επαναφορά στην πρότερη κατάσταση είναι εφικτή, είναι μερικές φορές ανεπαρκής για να εξαλείψει όλες τις συνέπειες της παράνομης πράξης.

Σε καταστάσεις διαμοιρασμού της ευθύνης, το ζήτημα είναι να καθοριστεί η έκταση στην οποία κάθε υπεύθυνος εταίρος πρέπει να παρέχει αποζημίωση σε σχέση με μία κοινή ζημιά. Στην θεωρία, η υποχρέωση της αποζημίωσης αφορά μόνο στην ζημία που οφείλεται σε συμπεριφορά του συμμετέχοντα, αλλά στην πραγματικότητα είναι συχνά αδύνατο να απομονωθεί η αντίστοιχη συμπεριφορά δια της οποίας ο κάθε συνυπεύθυνος οδήγησε σε μία τελική ζημιά. Υπό το φως των ορίων που τίθενται από τις αιτιώδεις προσεγγίσεις στην κατανομή της αποζημίωσης, προτείνονται στη συνέχεια κάποιες πιθανές εναλλακτικές επιλογές¹⁷⁰.

5.3 Ο κανόνας της αιτιώδους προσέγγισης

Η βασική αρχή σύμφωνα με την οποία μια υπεύθυνη οντότητα έχει την υποχρέωση να παράσχει αποζημίωση για την τέλεση ζημιάς εξαιτίας της δικής της συμπεριφοράς, αγγίζει τα όρια της σε καταστάσεις κατά τις οποίες πολλαπλές άδικες συμπεριφορές προκάλεσαν μαζί μία ζημιά.

Στην περίπτωση της πολλαπλής απόδοσης της ίδιας παράνομης συμπεριφοράς, η πρότυπη λειτουργία της αρχής οδηγεί στο συμπέρασμα ότι κάθε οντότητα στην οποία η συμπεριφορά αποδίδεται έχει την υποχρέωση να παράσχει πλήρη αποζημίωση. Σε καταστάσεις ευθύνης σε σχέση με τη συμπεριφορά άλλου, δεν είναι ξεκάθαρο εάν η κάθε υπεύθυνη οντότητα έχει την υποχρέωση να παρέχει πλήρη ή μερική αποζημίωση.

Από τα σχόλια της ΕΔΔ αναφορικά με τη παροχή βοήθειας, προκύπτει ότι το κράτος που παρέχει βοήθεια είναι υπεύθυνο μόνο στο βαθμό κατά τον οποίο η δική του συμπεριφορά έχει προκαλέσει ή συνεισφέρει στην διεθνώς παράνομη

¹⁷⁰ Supra υποσημ. 138

πράξη του άλλου, αλλά σε πολλές περιπτώσεις είναι αδύνατο να αναγνωρισθεί αντίστοιχη αιτιώδη συνεισφορά σε μία αόρατη ζημία.

Για παράδειγμα, εάν παρέχεται σημαντική στρατιωτική υποστήριξη σε μία παράνομη αεροπορική επιδρομή, δεν μπορεί να διαπιστωθεί ποιο μέρος της επερχόμενης ζημιάς έχει ιδιαιτέρως προκαλέσει η συμπεριφορά του κάθε στρατιωτικού εταίρου. Σε αυτό το πλαίσιο, στα σχόλια της ΕΔΔ αναφέρεται ότι, εκτός και αν κάποιο μέρος της ζημιάς μπορεί να αποδειχθεί ότι είναι διαχωρίσιμο με αιτιώδεις όρους από εκείνο που αποδίδεται στο υπεύθυνο κράτος, το τελευταίο είναι υπεύθυνο για όλες τις συνέπειες, χωρίς να είναι πολύ απομακρυσμένο από την άδικη συμπεριφορά του, το οποίο συνεπάγεται ότι αντίστοιχες αιτιώδεις συνεισφορές στη ζημιά δεν μπορούν να απομονωθούν και ο κάθε υπεύθυνος φέρει υποχρέωση πλήρους αποζημίωσης.

Είναι επίσης δύσκολο να εκτιμηθεί ποιο μέρος της ζημιάς θα μπορούσε να αποδοθεί σε ένα εταίρο, ο οποίος απέτυχε να κάνει βήματα να εμποδίσει τη συμπεριφορά του άλλου. Όταν προκύπτει θέμα κατανομής της αποζημίωσης σε συγκεκριμένα σενάρια, η αιτιώδης προσέγγιση εμφανίζεται αμφιλεγόμενη και μη βοηθητική¹⁷¹.

5.4. Πιθανές εναλλακτικές επιλογές

Μία πιθανή λύση στις δυσκολίες που προκύπτουν από την κατανομή θα μπορούσε να είναι το γεγονός ότι τα κράτη ή οι ΔΟ που θεωρούνται υπεύθυνοι σε σχέση με τη συμπεριφορά του άλλου, είναι συνυπεύθυνα, δηλαδή ο καθένας έχει την υποχρέωση να παρέχει πλήρη αποζημίωση για την ζημιά που προκάλεσαν μαζί, τουλάχιστον σε καταστάσεις όπου η αιτιώδης κατανομή είναι μη τελεσίδικη. Αυτό έχει κάποια θεωρητική υποστήριξη και πρακτική αξία, αλλά δεν απαντά πλήρως στο θέμα της κατανομής. Πράγματι, ακόμα και σε καταστάσεις όπου οι συμμετέχοντες είναι συνυπεύθυνοι, είναι υπαρκτή η ανάγκη να αναγνωριστούν πιθανά κριτήρια για την κατανομή της αποζημίωσης εσωτερικά, ανάμεσα σε υπεύθυνες οντότητες, οι οποίες ίσως επιδιώκουν τη συνεισφορά η μία της άλλης.

Μία εναλλακτική προσέγγιση στο θέμα της κατανομής, θα μπορούσε να είναι τα τέσσερα κριτήρια για την συμπληρωματική ευθύνη τα οποία αναλύθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο. Οι αντίστοιχοι βαθμοί της Γνώσης, Ικανότητας και

¹⁷¹ Supra υποσημ. 138

Επιμέλειας δίνουν πολύτιμες ενδείξεις του βαθμού ανάμειξης του κάθε συμμετέχοντα στην τελική ζημιά. Εξεταζόμενα μαζί, επιτρέπουν μια πιο απτή ανάλυση της αντίστοιχης συνεισφοράς των διάφορων στρατιωτικών εταίρων. Η αιτία, συνδεδεμένη με το κριτήριο της εγγύτητας, παραμένει σχετική, αλλά όχι ως μοναδικό μόνιμο πρότυπο. Η σχετική σημασία του κάθε κριτηρίου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις ιδιαίτερες καταστάσεις της κάθε υπόθεσης, αλλά θα μπορούσε για παράδειγμα να θεωρηθεί ότι ένας στρατιωτικός εταίρος με υψηλό βαθμό γνώσης ή με μεγάλη ικανότητα να επηρεάζει τους εταίρους ή με την επίδειξη χαμηλής επιμέλειας, θα έφερε μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης. Αυτοί οι διαφορετικοί παράγοντες μπορούν να εκτιμηθούν αθροιστικά έτσι ώστε να προσφέρουν μια πιο ξεκάθαρη ανάλυση στην κατανομή της ευθύνης¹⁷².

5.5 Κατανομή μη χρηματικών υποχρεώσεων: Παύση, Μη Επανάληψη, Αποκατάσταση

Άλλες υποχρεώσεις οι οποίες προκύπτουν από την διάπραξη μιας παράνομης συμπεριφοράς, όπως η Παύση μιας παράνομης συμπεριφοράς, η Μη Επανάληψή της και η Αποκατάσταση, δεν είναι «ανταλλάξιμες» και δεν μπορούν να διαμοιραστούν με τον ίδιο τρόπο όπως η Αποζημίωση. Επιπρόσθετα, δεν είναι πάντα δυνατό για κάθε υπεύθυνη οντότητα να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της παύσης ή της αποκατάστασης.

Για παράδειγμα, μόνο η οντότητα που έχει την επιμέλεια ενός ατόμου έχει την ικανότητα να το απελευθερώσει. Ανάλογα, προτείνεται η κατανομή των μη χρηματικών υποχρεώσεων που προκύπτουν από την ευθύνη στη βάση της ικανότητας να εκπληρώσει την υποχρέωση.

Επιπλέον, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι, στο πλαίσιο της στρατιωτικής συνεργασίας, μερικοί εταίροι μπορούν να ασκήσουν επιρροή σε άλλους, τα κράτη ή οι ΔΟ που έχουν την ικανότητα να επηρεάσουν την οντότητα που είναι ικανή να εκπληρώσει την συγκεκριμένη υποχρέωση, θα μπορούσαν να έχουν μια δευτερογενή υποχρέωση να εξασφαλίσουν παύση, μη επανάληψη, αποκατάσταση.

Η υποχρέωση της παύσης εφαρμόζεται στις συνεχιζόμενες παραβιάσεις, οι οποίες περιλαμβάνουν για παράδειγμα παράνομες κρατήσεις, καθώς και επαναλαμβανόμενες παραβιάσεις, όπως η επανειλημμένη κακομεταχείριση

¹⁷² Supra υποσημ. 138

κρατουμένων, οι γενικευμένες σεξουαλικές κακοποιήσεις ή τα δυσανάλογα αεροπορικά χτυπήματα. Η παύση συνδέεται με την παράνομη συμπεριφορά και όχι με την ζημιά. Γι' αυτό πολύ απλά, κάθε υπεύθυνη οντότητα πρέπει να τερματίζει τη δική της παράνομη συμπεριφορά. Για παράδειγμα, τα κράτη που παρέχουν υποστήριξη, πρέπει να παύσουν την παρεχόμενη υποστήριξη και η υποστηριζόμενη οντότητα θα πρέπει να παύσει την διεξαγωγή άδικων επιθέσεων. Επιπρόσθετα, εάν μία από τις συνυπεύθυνες οντότητες αποτύχει να παύσει την παράνομη συμπεριφορά, οι άλλες θα πρέπει να προσπαθήσουν να εξασφαλίσουν την παύση.

Όταν υπάρχουν λόγοι να πιστεύουμε ότι μία υπεύθυνη οντότητα είναι πιθανό να επαναλάβει την παράνομη συμπεριφορά, η συγκεκριμένη οντότητα έχει την υποχρέωση να παρέχει κατάλληλες διαβεβαιώσεις και εγγυήσεις μη επανάληψης της, εάν οι περιστάσεις το απαιτούν. Οι εγγυήσεις της μη επανάληψης μπορεί να περιλαμβάνουν όχι μόνο προφορικές διαβεβαιώσεις, αλλά συγκεκριμένα προληπτικά μέτρα που λαμβάνονται από το υπεύθυνο κράτος σχεδιασμένα να αποφύγουν την επανάληψη της παραβίασης.

Για τους στρατιωτικούς εταίρους που είναι υπεύθυνοι σε σχέση με τη συμπεριφορά των άλλων, η έννοια της μη επανάληψης συνίσταται στο ότι θα πρέπει να λάβουν μέτρα για να εξασφαλίσουν ότι η περαιτέρω συνεργασία δεν οδηγεί σε άδικη συμπεριφορά, υιοθετώντας για παράδειγμα μια πολιτική δέουσας επιμέλειας, και να κάνουν χρήση της ικανότητάς τους να επηρεάσουν τη συμπεριφορά των εταίρων έτσι ώστε να επιτύχουν μελλοντική συμμόρφωση.

Τελικά, εάν η αποκατάσταση είναι εφικτή για την επανόρθωση μιας ζημιάς για την οποία διάφορες οντότητες είναι υπεύθυνες, όπως στην περίπτωση της άδικης κράτησης, η οντότητα που έχει την ικανότητα να παρέχει αποκατάσταση θα πρέπει να ικανοποιήσει αυτή την υποχρέωση. Εάν η οντότητα που έχει την επιμέλεια του ατόμου αποτύχει να παρέχει αποκατάσταση, άλλοι στρατιωτικοί εταίροι με ικανότητα επηρεασμού της υπόψη οντότητας θα πρέπει να επιδιώξουν την απελευθέρωση του ατόμου¹⁷³.

¹⁷³ Supra υποσημ. 138

5.6 Τα εμπόδια και οι σύγχρονες τάσεις στο τομέα των επανορθώσεων

5.6.1 Γενικά

Η εκπλήρωση των παραπάνω δευτερογενών υποχρεώσεων και ειδικότερα η καταβολή αποζημίωσης βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με τα μέσα που διαθέτουν οι ζημιωθέντες για την ενεργοποίηση της ευθύνης, τις ενέργειές δηλαδή στις οποίες μπορούν να προβούν και τους μηχανισμούς που μπορούν να χρησιμοποιήσουν προκειμένου να εξασφαλίσουν την εκτέλεση των υποχρεώσεων που συνεπάγεται η στοιχειοθέτηση ευθύνης. Ο ζημιωθείς θα πρέπει να υποβάλλει επίσημη διαμαρτυρία στον οργανισμό που φέρεται ότι έχει διαπράξει αδικοπραξία και να εγείρει **αξίωση επανορθώσεως** ή να προσφύγει σε μηχανισμούς, εφόσον υπάρχουν και στους οποίους έχει δυνατότητα πρόσβασης, μέσω των οποίων θα επιδιώξει την εκτέλεση των υποχρεώσεων που συνεπάγεται η στοιχειοθέτηση της ευθύνης.

Όμως οι μηχανισμοί για την επίλυση ζητημάτων ευθύνης των ΔΟ παρουσιάζουν ελλειμματικό χαρακτήρα. Ο επαναπροσδιορισμός του περιεχομένου της διεθνούς ευθύνης δεν συνοδεύτηκε από αντίστοιχες εξελίξεις ως προς τους μηχανισμούς ενεργοποίησης της ευθύνης. Τα άρθρα της ΕΔΔ για την ευθύνη των ΔΟ που υιοθετήθηκαν το 2011, δεν επιλύουν τα παραπάνω ζητούμενα, αφού μόνο κράτη και διεθνείς οργανισμοί μπορούν να επικαλεστούν την ευθύνη των ΔΟ αποκλείοντας από τη διαδικασία μη κρατικούς δρώντες και φυσικά τα πρόσωπα με την προστασία των τελευταίων να τίθεται αναπόφευκτα, υπό το καθεστώς της διπλωματικής προστασίας το οποίο έχει σαφείς περιορισμούς. Επιπλέον, τα υπόψη άρθρα δεν προβλέπουν μηχανισμούς ελέγχου της ευθύνης ΔΟ, περιορίζοντας σαφώς την εφαρμογή τους¹⁷⁴.

Με άλλα λόγια οι δικαστικοί μηχανισμοί ελέγχου της δραστηριότητας των ΔΟ είναι ανεπαρκείς ή ανύπαρκτοι. Τα εθνικά δικαστήρια λόγω της «δικαιοδοτικής ασυλίας» των ΔΟ εξακολουθούν να μην μπορούν να ελέγξουν τις δραστηριότητές τους ενώ τα διεθνή δικαστήρια δεν έχουν αρμοδιότητα να εκδικάσουν τέτοια ζητήματα αφού η τάση είναι να «καλύπτεται» ο ΔΟ με μια «**αιδιότυπη ασυλία**»¹⁷⁵.

Βεβαία, η ενεργοποίηση της ευθύνης ΔΟ δεν αποτελεί σημείο τριβής μεταξύ του ευθυνόμενου οργανισμού και του ζημιωθέντος. Ο Οργανισμός μπορεί να ανταποκριθεί θετικά στην αξίωση του ζημιωθέντος προσώπου και να επανορθώσει τη

¹⁷⁴ Supra υποσημ. 2, σελ. 498

¹⁷⁵ Supra υποσημ. 11, σελ. 150

ζημία που προκάλεσε με την άδικη συμπεριφορά του, **όπως συμβαίνει συχνά στην περίπτωση αδικοπραξιών που διαπράττονται από μέλη των ειρηνευτικών αποστολών των ΗΕ**. Δεν αποκλείεται ωστόσο η γένεση νομικής διαφοράς όταν προκύπτει διαφωνία είτε ως προς τη στοιχειοθέτηση ευθύνης είτε ως προς επιμέρους ζητήματα όπως η επίκληση περιστάσεων που αίρουν τον άδικο χαρακτήρα μια ενέργειας, η ενδεδειγμένη μορφή επανορθώσεων ή το ύψος της αποζημίωσης¹⁷⁶.

Σύμφωνα με το Δίκαιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το δικαίωμα προσφυγής απαιτεί ατομική αποζημίωση των θυμάτων για υλικές και ηθικές βλάβες. **Ο ΟΗΕ έχει επανειλημμένα δεσμευτεί να παρέχει τέτοια αποζημίωση στις συνθήκες, στα ψηφίσματα της ΓΣ/ΗΕ και στις εκθέσεις του ΓΓ/ΗΕ**¹⁷⁷.

Η συνήθης πρακτική εστιάζει στην **επανόρθωση ex gratia**, η οποία εκτελείται χωρίς να υπάρχει αυθεντική υποχρέωση, εφόσον δεν προηγείται μια θεσμοθετημένη δικαιοδοτική διαδικασία μέσω της οποίας αποδεικνύεται η παραβίαση διεθνούς υποχρέωσης ή γενικότερα μια διεθνή παραβατική συμπεριφορά¹⁷⁸.

Ωστόσο, η παραπάνω πρακτική δεν φαίνεται να εφαρμόζεται στην περίπτωση των **θυμάτων από την εκτεταμένη μόλυνση από μόλυβδο στα στρατόπεδα που δημιουργήθηκαν από τον ΟΗΕ στο Κοσσυφοπέδιο**, καθώς η απροθυμία των ΗΕ να αποζημιώσουν τα θύματα έχει αφήσει τις πληγείσες οικογένειες να αγωνίζονται για τη φροντίδα άρρωστων συγγενών που εκτέθηκαν στη μόλυνση. Ειδικότερα η Προσωρινή Διοίκηση των ΗΕ στο Κοσσυφοπέδιο (United Mission in Kosovo - UNMIK) θέσπισε νόμους για να εξασφαλίσει την ασυλία της από τις καταγγελίες νομικών για παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, παρόλο που ήταν η de facto κυβέρνηση του Κοσσυφοπεδίου.

Απάντηση σε αυτή την τακτική των ΗΕ έδωσε το 2016, η Συμβουλευτική Επιτροπή του Οργανισμού για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, η οποία διαπίστωσε ότι η UNMIK παραβίασε τα δικαιώματα των προσβεβλημένων ανθρώπων στη ζωή και την υγεία. Η Επιτροπή ανέφερε ότι η UNMIK είχε ενημερωθεί για τους κινδύνους που διατρέχει η υγεία των κατοίκων στα στρατόπεδα εγκατάστασης, οι οποίοι είχαν εκτεθεί σε αυτούς από τον Νοέμβριο του 2000, αλλά απέτυχε να τους μεταφέρει σε

¹⁷⁶ Supra υποσημ. 2, σελ. 498

¹⁷⁷ United Nations (2017), Compensate Kosovo Lead Poisoning Victims. Available at: <https://www.hrw.org>

¹⁷⁸ Supra υποσημ. 11, σελ. 284

ασφαλές περιβάλλον μέχρι και 10 χρόνια αργότερα, ενώ συνέστησε να ζητήσει συγνώμη και να καταβάλει ατομική αποζημίωση.

Όμως, παρά τις συστάσεις της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ο ΟΗΕ αρκέστηκε μόνο στο να ανακοινώσει τον Μάιο του 2017 ότι, θα δημιουργούσε ένα εθελοντικό ταμείο αλληλεγγύης για την χρηματοδότηση των κοινοτικών προγραμμάτων βοήθειας με τα οποία θα υποστήριζε ευρύτερα τις πληγείσες από τη μόλυνση κοινότητες, χωρίς όμως να υπάρξει δημόσια συγνώμη ή αποδοχή ευθύνης από την πλευρά του Οργανισμού. Στην πραγματικότητα η ανακοίνωση του Γραφείου Τύπου του ΓΓ/ΗΕ Αντόνιο Γκουτέρες ότι ο ΟΗΕ θα δημιουργήσει ένα εθελοντικό ταμείο αρωγής αποτελούσε ομολογία της απροθυμίας του Οργανισμού να αναλάβει ουσιαστική δράση για την αποζημίωση των θυμάτων και σήμαινε ότι στην καλύτερη περίπτωση, τα χρήματα που καταβάλλονται στο ταμείο θα παρέχουν γενικές υπηρεσίες που δεν ωφελούν ειδικά τους ανθρώπους που έχουν προσβληθεί από μόλυνση με μόλυβδο και δεν θα αντισταθμίσουν άμεσα τη ζημία που προκλήθηκε, αφήνοντας πολλές οικογένειες να αγωνίζονται για να φροντίσουν τους άρρωστους συγγενείς που είχαν εκτεθεί στη μόλυνση.

Η Katharina Rall, ερευνήτρια περιβάλλοντος στο Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ (Human Rights Watch) δήλωσε πως ο «ΟΗΕ θα πρέπει να σταματήσει να αγνοεί τις σωστές συμβουλές των εμπειρογνομόνων του και να αποζημιώνει τους ανθρώπους που υφίστανται ζημιές και δυσκολίες καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους λόγω των παραλείψεων του» και διερωτήθηκε πώς μπορεί ο ΟΗΕ να ασκήσει αποτελεσματική πίεση στις κυβερνήσεις να αναλάβουν την ευθύνη για τις παραλείψεις τους, αν δεν κάνει το σωστό για τη ζημιά που προκαλεί¹⁷⁹.

5.6.2 Το νομικό καθεστώς του προσωπικού των ειρηνευτικών αποστολών

Το στρατιωτικό και πολιτικό προσωπικό που αποστέλλουν τα κράτη στο πλαίσιο μιας ειρηνευτικής επιχείρησης έχει ειδικό νομικό καθεστώς στην επικράτεια του κράτους υποδοχής. Απολαμβάνει **ασυλία** από τη νομική διαδικασία σε οποιοδήποτε άλλο κράτος, συμπεριλαμβανομένου του κράτους υποδοχής και των κρατών διέλευσης. Πράγματι, αυτή η ασυλία *ratione personae* ισχύει όχι μόνο για αρχηγούς κρατών ή κυβερνήσεων ή αξιωματούχους εξωτερικών υποθέσεων, αλλά και για οποιοδήποτε όργανο του κράτους. Ο Τζέιμς Κρόφορντ έχει σημειώσει την ανάπτυξη

¹⁷⁹ Supra υποσημ. 177

της λεγόμενης «περιοριστικής θεωρίας της ασυλίας», σύμφωνα με την οποία η ασυλία είναι απαραίτητη μόνο όσον αφορά τις πράξεις που συνεπάγονται την άσκηση κρατικής εξουσίας (*acta iure imperii*) σε σχέση με εμπορικές ή άλλες συναλλαγές που είναι μοναδικές για το κράτος (*acta iure gestionis*). Αυτός ο τύπος ασυλίας που εφαρμόζεται στις στρατιωτικές δυνάμεις είναι ευρέως γνωστός σήμερα.

Ο Sir Ian Sinclair, αφιέρωσε την πορεία στην Ακαδημία της Χάγης αποκλειστικά στο νόμο της κυριαρχικής ασυλίας, παρέχοντας άφθονο υλικό για την κρατική πρακτική η οποία αποδεικνύει ότι δεν υφίσταται ποινική υπόθεση όταν το κράτος υποδοχής ασκήσει ποινική δικαιοδοσία σε ένα μέλος ειρηνευτικών δυνάμεων που προέρχεται από ένα κράτος αποστολής, εκτός αν η δικαιοδοσία αυτή προβλέπεται κατ' εξαίρεση με συνθήκη μεταξύ αυτών των κρατών. Ήδη από εκείνη την εποχή παρατηρούσε μια συνεχιζόμενη τάση προς την κατεύθυνση της αναγνώρισης και εφαρμογής της «περιοριστικής θεωρίας» στην κρατική ασυλία, αλλά επιβεβαίωσε και μια «λειτουργική ανάγκη» να διατηρηθεί ένα μέτρο της δικαιοδοτικής ασυλίας για τα ξένα κράτη, εξηγώντας έτσι την βασική αρχή της κρατικής ασυλίας.

Οι περιορισμοί αυτοί συνίστανται στο γεγονός ότι η ασυλία δεν περιλαμβάνει την χορήγηση προσωπικών προνομίων και επιπλέον αυτά δεν επεκτείνονται σε πράξεις ή παραλείψεις που βρίσκονται έξω από το φάσμα εκτέλεσης των επίσημων καθηκόντων των κρατικών οργάνων. Οι πράξεις *iure imperii* δεν υπόκεινται σε έλεγχο από κανένα άλλο κράτος καθώς εφαρμόζεται το τεκμήριο ότι ένα ξένο κρατικό όργανο διαθέτει ασυλία. Καθώς τα κράτη είναι ανεξάρτητα και ελεύθερα να ασχολούνται με τις εσωτερικές τους υποθέσεις, καμία κυβέρνηση δεν είναι υποχρεωμένη να δέχεται εξωτερική παρέμβαση σε σχέση με τα δικά της όργανα από άλλο κράτος. Ωστόσο, τα όργανα ενός κράτους που έχουν διαπράξει παράνομη πράξη μπορεί να κληθούν να αποχωρήσουν από το κράτος υποδοχής, αλλά η ασυλία τους ενώπιον των ξένων κρατικών αρχών και δικαστηρίων παραμένει.

Η αρχή της ασυλίας ισχύει όχι μόνο για κρατικά όργανα αλλά και για στρατιωτικούς και πολίτες που αποτελούν προσωπικό οντοτήτων οι οποίες διαθέτουν διεθνή νομική προσωπικότητα, όπως ο ΟΗΕ και άλλοι διεθνείς ή περιφερειακοί οργανισμοί. Βέβαια, είναι γνωστό ότι το μεγαλύτερο μέρος του προσωπικού που συμμετέχει σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις συνεισφέρεται από τα κράτη, ακόμη και αν ορισμένες περιορισμένες μορφές Διοίκησης ή Ελέγχου, κυρίως Επιχειρησιακού Ελέγχου αλλά όχι Πλήρους Διοίκησης, ασκούνται από τους διεθνείς οργανισμούς. Ως εκ τούτου, η ασυλία των ειρηνευτικών δυνάμεων είναι πρωτίστως εκείνη των χωρών

από τις οποίες προέρχονται και οι τελευταίες παραμένουν υπόλογες για παράνομες πράξεις που διαπράττονται υπό τον έλεγχό τους.

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να γίνει κατανοητό ότι η ασυλία δεν συνεπάγεται την ατιμωρησία των στρατιωτικών ή πολιτικών μελών των δυνάμεων ενός κράτους αποστολής ή ενός ΔΟ. Ούτε η ασυλία μπορεί να περιορίσει την ευθύνη αυτού του κράτους ή του ΔΟ. Αντιθέτως, εμποδίζει το κράτος υποδοχής να αναλάβει άμεση δράση εναντίον των μελών μιας δύναμης που επιχειρεί στην εδαφική επικράτεια του συγκεκριμένου κράτους, ενώ το κράτος αποστολής ή/και ο διεθνής οργανισμός είναι υπόλογος. Οι μεμονωμένοι δράστες πρόκειται να διωχθούν από το κράτος αποστολής. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, η ασυλία τους μπορεί να μην ισχύει έναντι του κράτους υποδοχής. Όμως, ένα κράτος υποδοχής που ενδιαφέρεται για την επιτυχή εκτέλεση μιας ειρηνευτικής επιχείρησης μπορεί να αναμένει από το κράτος αποστολής να ασκήσει τη δικαιοδοσία του αποκλειστικά και με υπεύθυνο τρόπο. Αυτή η ασυλία απορρέει από την αρχή της κρατικής κυριαρχίας όπως αναγνωρίζεται στο διεθνές εθνικό δίκαιο και δεν εξαρτάται από τη συγκατάθεση του κράτους υποδοχής.

Ο σκοπός αυτής της ασυλίας δεν είναι να παρέχει προσωπικά οφέλη στους ιδιώτες, αλλά να διασφαλιστεί η απρόσκοπτη εκτέλεση των επίσημων λειτουργιών τους, ο σεβασμός στην ισότητα των κρατών στο πλαίσιο του νόμου και να αποκλειστεί κάθε εξωτερική παρέμβαση που δεν συμβιβάζεται με τους σκοπούς των ΗΕ. Η ασυλία του κράτους είναι υψίστης σημασίας για την αποτελεσματικότητα οποιασδήποτε ειρηνευτικής επιχείρησης. Για τα μέλη των συμμετεχουσών στρατιωτικών δυνάμεων, συμπεριλαμβανομένης της πολιτικής τους συνιστώσας, η ασυλία είναι απαραίτητη για την αμερόληπτη και αποτελεσματική εκτέλεση της εντολής, η οποία αποτελεί προϋπόθεση για την επιτυχία της αποστολής. Κατά κανόνα, οι δυνάμεις του ΟΗΕ που συμμετέχουν σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις απολαμβάνουν πλήρη ασυλία από τη δικαιοδοσία του κράτους υποδοχής ενώ το κράτος αποστολής ασκεί αποκλειστική ποινική δικαιοδοσία¹⁸⁰.

¹⁸⁰ Fleck, D. (2013), The legal status of personnel involved in United Nations peace operations. Available at: <https://www.icrc.org>

5.6.3 Η ασυλία στη διεθνή νομολογία

Η ασυλία των μελών ξένων ενόπλων δυνάμεων για πράξεις που διαπράχθηκαν κατά την επίσημη ιδιότητά τους, είχε πάντα την τιμητική της στην διεθνή νομολογία. Στις ένοπλες δραστηριότητες στην επικράτεια του Κονγκό, το ΔΔΧ επιβεβαίωσε τον συνήθη κανόνα ότι η συμπεριφορά των επιμέρους στρατιωτών πρέπει να θεωρείται ως συμπεριφορά κρατικού οργάνου. Στις νομικές ασυλίες στην υπόθεση του κράτους, το ΔΔΧ δεν είχε καμία αμφιβολία ότι πράξεις που διαπράττονται από ένοπλες δυνάμεις στο εξωτερικό κατά την εκτέλεση ενός καθήκοντος πρέπει να χαρακτηρίζονται ως πράξεις *iure imperii* - δηλαδή πράξεις που καλύπτονται από πλήρη ασυλία.

Ο Εισαγγελέας στην **υπόθεση Blaskic**, κατά την εκδίκαση των προσφυγών στο Εφετείο του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία (ICTY) έκρινε ότι, ενώ έχει το δικαίωμα να εκδίδει δεσμευτικές εντολές και αιτήσεις προς τα κράτη, ωστόσο δεν μπορεί να εκδίδει δεσμευτικές εντολές σε κρατικούς υπαλλήλους που ενεργούν υπό την επίσημη ιδιότητά τους.

Στην **υπόθεση Jones κατά Ηνωμένου Βασιλείου**, το ΕΔΑΔ ήταν πλήρως πεπεισμένο ότι η χορήγηση ασυλίας σε κρατικούς υπαλλήλους στις αστικές υποθέσεις των αιτούντων αντικατόπτριζε τους γενικά αναγνωρισμένους ισχύοντες κανόνες διεθνούς δικαίου και συνεπώς δεν συνιστούσαν αδικαιολόγητο περιορισμό της πρόσβασης στο δικαστήριο όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ.

Στην **υπόθεση Lozano**, το ιταλικό Ακυρωτικό Δικαστήριο, το οποίο αποφάσισε την ποινική δίωξη εναντίον αμερικανού στρατιώτη ο οποίος είχε σκοτώσει ιταλό αξιωματικό πληροφοριών κατά τη διάρκεια υπηρεσίας σε σημείο ελέγχου έξω από τη Βαγδάτη, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι ποινικές διαδικασίες για σκόπιμη δολοφονία δεν θα μπορούσαν να διεξαχθούν από τις ιταλικές αρχές λόγω του γεγονότος ότι ο αμερικανός στρατιώτης ενεργούσε επίσημα και ως εκ τούτου απολάμβανε ασυλία λόγω την ιδιότητά του ως αξιωματούχου του κράτους.

Στην **υπόθεση μητέρες της Srebrenica** και άλλοι κατά της Ολλανδίας και των ΗΕ, το Εφετείο της Χάγης έκρινε ότι είναι αδύνατο να προσφύγει ο ΟΗΕ ενώπιον ολλανδικού δικαστηρίου λόγω της ασυλίας που έχει χορηγηθεί στον ΟΗΕ βάσει διεθνών συμβάσεων και δέχθηκε ότι η Ολλανδία θα πρέπει να αποδέχεται την ασυλία των ΗΕ στο θέμα αυτό.

Αργότερα, στην **υπόθεση Ολλανδία κατά Hasan Nuhanovic**, το Ανώτατο Δικαστήριο της Ολλανδίας κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η Ολλανδία ήταν υπεύθυνη

για το θάνατο τριών μουσουλμάνων από τη Σρεμπρένιτσα και δήλωσε ότι η σχετική συμπεριφορά της Ολλανδίας ως μέρος ειρηνευτικής δύναμης των ΗΕ μπορεί να αποδοθεί στο ολλανδικό στρατιωτικό σώμα, διότι το διεθνές δημόσιο δίκαιο επιτρέπει τη συμπεριφορά που αποδίδεται στη συγκεκριμένη περίπτωση στο κράτος αποστολής και όχι στον ΟΗΕ, στο βαθμό που το κράτος είχε αποτελεσματικό έλεγχο της αμφισβητούμενης συμπεριφοράς. Η ασυλία δεν επικαλέστηκε εδώ, διότι το Δικαστήριο αποφάσισε τη συμπεριφορά του εθνικού στρατιωτικού προσωπικού. Αντίθετα, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο ΟΗΕ δεν είχε αποκλειστικό επιχειρησιακό έλεγχο επί της ολλανδικής στρατιωτικής δύναμης και ότι το κράτος της Ολλανδίας ήταν υπεύθυνο για τις ενέργειες αυτές όσον αφορά το εσωτερικό δίκαιο των αδικοπραξιών¹⁸¹.

5.6.4 Οι σύγχρονες τάσεις

5.6.4.1 Η περίπτωση της Αϊτής

Τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται αξιοσημείωτες προσπάθειες αμφισβήτησης των ασυλιών του ΟΗΕ ενώπιον εθνικών δικαστηρίων, προκειμένου να αντιμετωπιστεί ο αρνητικός αντίκτυπος της μη λογοδοσίας του Οργανισμού, μέσω ενός τύπου μηχανισμού, η ενεργοποίηση του οποίου ανέκαθεν προβλεπόταν από την συμφωνία σχετικά με το νομικό καθεστώς του προσωπικού που συμμετείχε σε μια ειρηνευτική αποστολή, την οποία σύναπτε το έθνος υποδοχής με τα ΗΕ.

Μέχρι σήμερα ο υπόψη μηχανισμός, ο οποίος φαίνεται να αποτελεί μια εντυπωσιακή προσπάθεια αξιοποίησης των δυνατοτήτων που προσφέρει το εσωτερικό δίκαιο για μια δυνητικά αποφασιστική επίδραση στην επιστημονική κοινότητα του διεθνούς δικαίου, δεν ενεργοποιούνταν σε μεγάλο βαθμό, με αποτέλεσμα τη ζημία των θυμάτων από τις παράνομες ενέργειες του προσωπικού των ΗΕ.

Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται η **προσπάθεια μια ομάδας δικηγόρων από την Αϊτή** η οποία πριν περίπου από ένα χρόνο είχε υποβάλλει κατεπείγον αίτημα ζητώντας από εθνικό δικαστήριο την έκδοση εντολής έκτακτης ανάγκης προς το κράτος της Αϊτής, μέσω της οποίας θα εξαναγκάζονταν να προχωρήσει στην ενεργοποίηση της επιτροπής διαρκούς διεκδίκησης αξιώσεων, όπως προβλέπεται από

¹⁸¹ Ibid

τη συμφωνία για την «Κατάσταση των Δυνάμεων (Status of Forces Agreement)» που είχε συνάψει με τα ΗΕ¹⁸².

Βέβαια, ο ΟΗΕ αποφάσισε το 2016 να ιδρύσει ένα **ταμείο αλληλεγγύης για την Αϊτή** με σκοπό να συγκεντρωθούν 400 εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ τα οποία θα χρησιμοποιούνταν **για την προσφορά υλικής βοήθειας αλλά και για την θεραπεία και εξάλειψη της χολέρας, η οποία εντοπίστηκε σε ειρηνευτικές δυνάμεις του ΟΗΕ που έφτασαν στη χώρα μετά τον καταστροφικό σεισμό του 2010**¹⁸³.

Ωστόσο, ο στόχος της συγκρότησης μιας τέτοιας επιτροπής ήταν να υποχρεωθεί έμμεσα ο ΟΗΕ να αναλάβει τελικά τις ευθύνες του για την επιδημία χολέρας η οποία ξέσπασε στην Αϊτή.

Στο πλαίσιο λοιπόν, της αντιμετώπισης των ασυλιών του ΟΗΕ και προκειμένου ο Οργανισμός να λογοδοτεί για παράνομες πράξεις που διαπράττονται στις πολυεθνικές επιχειρήσεις, θα αναλυθούν στη συνέχεια, αντλώντας, όπου είναι απαραίτητο, στοιχεία από την περίπτωση της Αϊτής, κάποια θέματα τα οποία θεωρείται ότι μπορεί να συμβάλλουν προς αυτή την κατεύθυνση.

Πρώτα από όλα, είναι πολύ σημαντικός ο ρόλος του κράτους υποδοχής στη διασφάλιση της λογοδοσίας των ειρηνευτικών επιχειρήσεων. Είναι γεγονός ότι το ενδιαφέρον για την αποκατάσταση των παράνομων πράξεων του ΟΗΕ σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις, όπως η χολέρα στην Αϊτή αλλά και σε διάφορες περιπτώσεις σεξουαλικής βίας, έχει ιστορικά και δομικά καταργηθεί σε μεγάλο βαθμό από το ρόλο του κράτους υποδοχής. Σε διεθνές επίπεδο, τα αιτήματα λογοδοσίας θεωρείται κατά κανόνα ότι απευθύνονται στον ΟΗΕ και επομένως συνάγεται ότι το κράτος υποδοχής δεν διαδραματίζει σημαντικό ρόλο. Στην καλύτερη περίπτωση, η συζήτηση εστιάζει στους ρόλους που διαδραματίζουν το κράτος που συνεισφέρει με στρατιωτικά τμήματα και στον ΟΗΕ. Ωστόσο, έχει φτάσει η στιγμή να παραδεχτούμε ότι οι προσπάθειες για την παράκαμψη της ασυλίας των ΗΕ μέσω της δομής του διεθνούς δικαίου είναι εξαιρετικά περιορισμένες.

Επιπλέον, οι τοπικοί δρώντες - παράγοντες συχνά αντιμετωπίζουν έντονες απαιτήσεις από το κράτος υποδοχής προκειμένου αντιπρόσωποι του να συνομιλήσουν μαζί τους, και αυτό συνέβη βεβαίως στην Αϊτή, όπου η κοινωνία των

¹⁸² Megret, F.(2018), Remediating UN Abuses by Forcing the Host State's Hand: Current Case Calls for the Haitian Government to Trigger a Standing Claims Commission. Available at: <http://opiniojuris.org>

¹⁸³ Supra υποσημ. 177

πολιτών, οι δικηγόροι και ορισμένες κοινοβουλευτικές οργανώσεις, δραστηριοποιούνται επί μακρόν στο να ζητούν αποζημιώσεις. Σε αυτό το πλαίσιο, υποστηρίζεται λοιπόν ότι, η τάση να αγνοηθεί το κράτος υποδοχής στον λόγο του διεθνούς δικαίου είναι εξαιρετικά προβληματική, κυρίως διότι τείνει να αναπαράγει ορισμένα από τα χαρακτηριστικά που αποτελούν την αιτία των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις, όπως είναι η διαρθρωτική ανισορροπία μεταξύ των τοπικών πληθυσμών και των εξωτερικών παρεμβαινόντων, η αίσθηση ότι μια χώρα υποδοχής βρίσκεται σε λήθαργο και ένα συνακόλουθο αίσθημα ατιμωρησίας των εξωτερικών παραγόντων που εμφανίζονται ως "σωτήρες".

Εντούτοις, τα κράτη υποδοχής συχνά δεν ανταποκρίνονται ώστε να αναλάβουν τις αξιώσεις των πολιτών τους εναντίον ΔΟ, ιδίως σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις, συχνά εκμεταλλευόμενα την κυρίαρχη εξουσία και προβαίνοντας σε κατάχρηση αυτής. Αναζητώντας τα αίτια αυτής της αδράνειας, μπορούμε να πούμε ότι αυτά εντοπίζονται σε παράγοντες όπως η έλλειψη κουλτούρας προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το γεγονός ότι τα περιθωριακά θύματα, κυρίως οι γυναίκες, τα παιδιά και οι φτωχοί, συγκαταλέγονται συχνά μεταξύ εκείνων που επηρεάζονται περισσότερο, αλλά επίσης, στην προβληματική εξάρτηση του κράτους υποδοχής και των εποίκων του σε παρεμβατικές ειρηνευτικές επιχειρήσεις. Παρ' όλα αυτά, τα επιπόλαια και βιαστικά θεραπευτικά μέτρα δεν οδηγούν σε αποτελεσματική επανόρθωση, ενώ παράλληλα αναπαράγουν ή επιδεινώνουν τις υφιστάμενες παθολογίες στο κράτος υποδοχής.

Δεύτερον, τα τελευταία 60 χρόνια, έχουν γίνει τεράστιες προσπάθειες για την παροχή διεθνούς αρχιτεκτονικής αναφορικά με τα διεθνή μέτρα προστασίας για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Αυτή η αρχιτεκτονική αντικατέστησε σε μεγάλο βαθμό ένα ήδη, σχετικά συγκινητικό, προηγούμενο πρότυπο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, το οποίο βασίστηκε στην ανάμειξη του κράτους εκ μέρους των υπηκόων του σε ξένα κράτη, συνήθως με τη μορφή της αποκαλούμενης διπλωματικής προστασίας. Με τις νέες υπερεθνικές εγγυήσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η ανάγκη κυριαρχικής προστασίας για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων έπαψε να παραμελείται σε μεγάλο βαθμό, καθώς τα θύματα των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων υποτίθεται ότι είχαν τον έλεγχο των δικών τους παραπόνων, τα οποία μπορούσαν να υποβληθούν ενώπιον των δικών τους οργάνων τα οποία στη συνέχεια θα απευθύνονταν σε διεθνή δικαιοδοτικά όργανα - αυτό ήταν βέβαια ένα βέλτιστο σενάριο που εφαρμόζονταν μόνο σε ορισμένες περιοχές του κόσμου, αλλά η γοητεία

του αρκούσε για να εκτοπίσει σε μεγάλο βαθμό άλλους τρόπους σκέψης για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μια παλιά «αρεντιανή διαίσθηση» αναφέρει ότι το χειρότερο πράγμα που μπορεί να συμβεί σε ανθρώπους από την άποψη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι να μην έχει κάποιος τη δυνατότητα κυρίαρχης παρέμβασης γι' αυτούς. Αντίθετα, υποστηρίζεται ότι ήρθε η ώρα της επανεκτίμησης της δυσανάλογης εξάρτησής από υπερεθνικές εξουσίες και πρωτοβουλίες και της ανακάλυψης ξανά των περιστασιακών πλεονεκτημάτων της ισχυρής ανάληψης ευθύνης από τους ΔΟ.

Στη γενική οικονομία του διεθνούς δικαίου, οι ΔΟ θεωρούνται συνήθως από τα κράτη ως «προστάτες» αν και παραδοσιακά, είναι μικρή η πιθανότητα τα κράτη να προστατευτούν από αυτούς. Ωστόσο, γίνεται όλο και πιο προφανές ότι περιστασιακά οι ΔΟ μπορούν να ενεργούν ως «ασπίδες» και λαμβάνοντας υπόψη ότι στο υφιστάμενο πολύπλοκο διεθνές σύστημα αναλαμβάνουν ολοένα και μεγαλύτερες λειτουργίες διακυβέρνησης, δεν μπορούν πλέον τα κράτη να αναλάβουν το βάρος της ανάδειξης του «φιλανθρωπικού» τους έργου απλά και μόνο επειδή είναι διεθνείς. Η άποψη αυτή αντλεί ερείσματα από δράσεις των διεθνών θεσμικών οργάνων της τελευταίας δεκαετίας, όπως η περίφημη περίπτωση της αντιτρομοκρατικής επιτροπής του ΣΑ/ΗΕ, αλλά και οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις από τις διεθνείς διοικήσεις που με τη σειρά τους απαιτούν από τα κράτη να επινοήσουν καινοτόμες λύσεις για να αντεπεξέλθουν σε αυτές.

Η ανταπόκριση του ΟΗΕ στην προβληματική κατάσταση που δημιουργήθηκε στη Αϊτή ή η **αντιμετώπιση του προβλήματος της συστημικής σεξουαλικής κακοποίησης** και των συνεπειών τους που είναι αποτέλεσμα της ανεπάρκειάς των ΗΕ, βασίζονται μόνο σε καλά σχεδιασμένες αλλά τελικά καταδικασμένες διακρατικές προσπάθειες της κοινωνίας των πολιτών, για να μην αναφέρουμε την κάπως «αδύναμη» καλή θέληση των ΔΟ. Δεν είναι απλά εμφανής ο δυνητικός ρόλος της Αϊτής στο πλαίσιο αυτό, δεδομένης της εξουσίας της να ενεργοποιήσει τη μόνιμη επιτροπή διεκδικήσεων και γενικά να δημιουργήσει μια διπλωματική και πολιτική κατεύθυνση, αλλά στηριζόμενη σε αυτήν, μπορεί να προκαλέσει ισχυρούς τριγμούς σε ορισμένες ανησυχητικές πτυχές στην πολιτική διατήρησης της ειρήνης και να συμβάλει στην αποκατάσταση της κυριαρχίας της Αϊτής καθώς και στην πλήρη αξιοπρέπειά της. Αν και αρκετά διαφορετική από την ξεπερασμένη πλέον οριζόντια διπλωματική προστασία από το κράτος, αυτή η κάθετη κυριαρχική προστασία από κράτος σε διεθνή οργανισμό παρουσιάζει και ανανεώνει ορισμένα από τα θεμελιώδη

χαρακτηριστικά της. Υπάρχει επίσης ένας ρόλος για το κράτος υποδοχής όσον αφορά την καταπολέμηση μιας κουλτούρας σεξουαλικής κακοποίησης σε επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης, είτε με την εξέταση των εισερχόμενων στρατευμάτων είτε με την πιο συγκαταβατική χορήγηση της συναίνεσης για τη λειτουργία τους.

Τρίτον, η περίπτωση της Αϊτής, είναι ένα εντυπωσιακό παράδειγμα εγχώριων αντιδικιών για διεθνείς στόχους, κάτι που μπορεί κανείς να περιγράψει ως μέρος ενός αυξανόμενου κινήματος προς "διεθνείς διαφορές δημόσιου συμφέροντος". Στη δεκαετία του 1990, ο Χάρολντ Κόχ εξήρε τη φράση "διακρατικές δημόσιες διαφορές", σειρά υποθέσεων στις ΗΠΑ, όπου τα άτομα μήνυαν κράτη ή ιδιωτικούς πράκτορες, συνήθως για σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αυτό ήταν αντιληπτό, αλλά ήταν επίσης υπερβολικά αποδοτέο στις μάλλον ιδιοσυγκρασιακές συνθήκες του τότε ανερχόμενου αμερικανικού νόμου περί αλλοδαπών αδικοπραξιών και επικεντρώθηκε στην κράτηση ατόμων που εναγόμενα λογοδοτούν πέραν των συνόρων.

Αντιθέτως, το είδος της διαφοράς της Αϊτής φαίνεται να αποτελεί μέρος μιας διαφορετικής και ίσως πιο διακριτικής μορφής παράδοσης, η οποία συνίσταται στη δίωξη του κράτους, σύμφωνα με το διοικητικό ή συνταγματικό δίκαιο, προκειμένου να υιοθετήσει συγκεκριμένη πορεία σε διεθνές επίπεδο αναφορικά με ένα ζήτημα που εντάσσεται στην εξωτερική πολιτική της χώρας. Θα μπορούσε να συνδεθεί με την υπόθεση κατά της Κόστα Ρίκα της οποίας ο ειρηνικός χαρακτήρας του συντάγματός της απαγόρευσε την συμμετοχή της στην εισβολή στο Ιράκ, την υπόθεση κατά της καναδικής κυβέρνησης για την πώληση κατάλληλων αεροπλάνων για την αερομεταφορά πολεμικού υλικού στη Σαουδική Αραβία για κατασταλτικούς σκοπούς, η δίκη εναντίον των ΗΠΑ με σκοπό να αποδειχθεί ότι η στρατιωτική συνεργασία με το Ισραήλ παραβιάζει τη Συνθήκη για τη μη διασπορά των Όπλων Μαζικής Καταστροφής ή η πρόσφατη υπόθεση κατά της ολλανδικής κυβέρνησης που την αναγκάζει να μειώσει δραστικά τις εκπομπές άνθρακα. Οι παραπάνω λοιπόν περιπτώσεις αποτελούν ως ένα σημείο απτή απόδειξη της νέας τάσης που επικρατεί και αντανakλά το πολλά υποσχόμενο ανανεωμένο ενδιαφέρον των κρατών στον τομέα των νομικών τους διεκδικήσεων σε διεθνές επίπεδο.

Ωστόσο, σε αντίθεση με αυτές τις περιπτώσεις, η υπόθεση της Αϊτής αποτελεί μέρος μιας σειράς περιπτώσεων στις οποίες οι παρεμβαίνοντες ενεργούν πιο άμεσα προς όφελός τους, διότι, φυσικά, ζητούν εξωτερική πολιτική μεταβολή της κυριαρχικής προστασίας τους. Από την άποψη αυτή, μια πιο συνηθισμένη περίπτωση

μπορεί να είναι η περίπτωση του Abbasi κατά του Υπουργού Εξωτερικών και Κοινοπολιτείας (2002), ο οποίος ζήτησε από το Υπουργείο Εξωτερικών του Ηνωμένου Βασιλείου να ασκήσει διπλωματική προστασία έναντι των Βρετανών υπηκόων στο Γκουαντάναμο. Μια ακόμη πιο ιδιαίτερη περίπτωση είναι εκείνη στην οποία υπάρχει η απαίτηση από τις κυβερνήσεις κρατών να ζητήσουν τη διαγραφή υπηκόων τους από τη λίστα τρομοκρατικών κυρώσεων του ΣΑ/ΗΕ. Η θεμελιώδης λογική, ωστόσο, είναι η ίδια. Ο χειρισμός βέβαια τέτοιων καταστάσεων αρχικά μέσω εσωτερικών διαδικασιών δεν είναι τυπικά ο τρόπος με τον οποίο διενεργείται η διεθνής επιβολή του νόμου ή η συμμόρφωση. Όμως, αν και σπάνιες, τέτοιες περιπτώσεις, εντούτοις δείχνουν τις προοπτικές και δυνατότητες μιας στρατηγικής η οποία εξωθεί το κράτος να αναλάβει δράση σε θέματα νομικών διεκδικήσεων σε διεθνές επίπεδο, έχοντας ως αφετηρία των προσπαθειών του, όχι τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα, αλλά εκμεταλλευόμενο το σχετικά σταθερό έδαφος του εθνικού δικαίου και διαδικασιών.

Είναι ιδιαίτερος αξιοσημείωτο στο πλαίσιο αυτό ότι, η «Διασπορά» της Αϊτής, ως τμήμα μιας μεγαλύτερης τάσης, είχε αποφασιστική συμβολή στο να γίνει μια κίνηση από την κυβέρνηση της Αϊτής για την ικανοποίηση των αιτημάτων της που σχετίζονται με την επιδημία χολέρας που ξέσπασε στη χώρα όταν αφίχθη σε αυτή η ειρηνευτική δύναμη των ΗΕ. Διαφαίνεται λοιπόν όλο και περισσότερο ότι, οι λύσεις σε περίπλοκα και αδιευκρίνιστα νομικά προβλήματα θα απαιτήσουν τη χρησιμοποίηση εσωτερικών και διεθνών μηχανισμών και τη συνεργασία πολλών διαφορετικών ειδών νομικής εμπειρογνωμοσύνης. Από τη χώρα που εφευρέθηκε ο «αποχρωματισμός» αναδύεται ένα λαμπερό παράδειγμα νομικής δημιουργικότητας, η ανάγκη για αποφυγή της επιλεκτικής διατήρησης της ειρήνης και της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και των δυνατοτήτων κατασκευής μιας διεθνούς κοινότητας δικαίου από «κάτω» προς τα «πάνω»¹⁸⁴.

5.6.4.2 Η περίπτωση της Κεντροαφρικανικής Δημοκρατίας

Η συγκεκριμένη περίπτωση αφορά σε καταγγελίες για περιστατικά σεξουαλικής βίας από ειρηνευτικές δυνάμεις των ΗΕ στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία οι οποίες είδαν το φως της δημοσιότητας το 2015 και στα οποία πρωταγωνιστούσαν μέλη των γαλλικών ενόπλων δυνάμεων. Οι καταγγελίες δεν ερευνήθηκαν από τις αρμόδιες υπηρεσίες των ΗΕ αλλά η γαλλική κυβέρνηση, μετά

¹⁸⁴ Supra υποσημ. 182

την δημοσίευση αυτών των καταγγελιών, διεμήνυσε μέσω του τότε Γάλλου Προέδρου Ολάντ την πρόθεσή της να τιμωρήσει τους υπεύθυνους και απέστειλε ανακριτές στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, ενώ η εισαγγελία στο Παρίσι έδωσε εντολή για την διενέργεια προκαταρκτικής έρευνας.

Ωστόσο, τα αποτελέσματα των ενεργειών αυτών δεν ανταποκρίθηκαν στις προσδοκίες που είχαν δημιουργηθεί, αφού οι Γάλλοι ανακριτές που είχαν μεταβεί στη Κεντροαφρικανική Δημοκρατία τον Αύγουστο του 2014 δεν έλαβαν κατάθεση από κανένα από τα παιδιά που έκαναν τις καταγγελίες. Επιπλέον, το γραφείο του εισαγγελέα στο Παρίσι δεν έκανε αποφασιστικά βήματα για την διαλεύκανση της υπόθεσης και επέρριψε ευθύνες στα ΗΕ για την μη ανάληψη δράσης από την μεριά του ισχυριζόμενο ότι, ο εισαγγελέας θέλησε πρώτα να ανακρίνει τον Palayret¹⁸⁵, αλλά ο ΟΗΕ αρνήθηκε να άρει την ασυλία του και προτίμησε να απαντήσει μέσω ενός ερωτηματολογίου. **Τα ΗΕ σήμερα απολαμβάνουν πλήρη ασυλία, αλλά αυτή η ασυλία δεν αποτελούσε εμπόδιο για τη συνεργασία του Palayret με τις γαλλικές ανακριτικές αρχές κατά την διεξαγωγή της έρευνας, όπως προκύπτει από τη συνέντευξη τύπου που παραχώρησε ο εκπρόσωπος του ΓΓ/ΗΕ την εποχή εκείνη** εξηγώντας ότι: *«There was no need to lift immunity because this cooperation would be done on a voluntary basis without any prejudice to the investigation . . . to our immunities. The issue of immunity, I think, is one that is not always fully grasped by those that don't cover the UN on a regular basis. The UN lifts the immunities of its staff members in a number of cases when they need to testify in front of judges, in front of courts. We do that. The immunity is not there to stand in the way of justice being served. At this point, if there's no need to lift the immunity, it's not lifted. If there is a need to lift the immunity to provide testimony before a judge or a court in a legal proceeding, it is studied. It is very often done.»*

Ωστόσο, δεν είναι καθόλου σαφές για ποιο λόγο το γραφείο του εισαγγελέα επέμεινε να πάρει συνέντευξη από τον Palayret προτού προχωρήσει στην έρευνα, δεδομένου ότι είχε στην κατοχή του σημειώματα συνέντευξης του Palayret, τα οποία περιελάμβαναν λεπτομέρειες τόσο για τα παιδιά που κακοποιήθηκαν όσο και για τους υποτιθέμενους δράστες. Με λίγο λόγια η Γαλλία προέβαλλε την εικόνα του

¹⁸⁵ Αξιωματούχος των ΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα που είχε μεταβεί στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία για να ερευνήσει τις καταγγελίες για σεξουαλική βία.

«αποδιοπομπαίου τράγου» για τα ΗΕ, προκειμένου να δικαιολογήσει την καθυστερημένη δράση του.

Το πάνελ που ορίστηκε για την διερεύνηση των περιστατικών σεξουαλικής βίας από Γάλλους στρατιώτες στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία ανέφερε στην έκθεσή του ότι, η αδυναμία της νομικής υπηρεσίας των ΗΕ να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για την λογοδοσία των υπευθύνων οδήγησε στην απώλεια σχετικών με την υπόθεση στοιχείων. Επίσης, στην έκθεση συμπεριλαμβάνονται συστάσεις προκειμένου τα ΗΕ να υιοθετήσουν μια προσέγγιση για την ασυλία που προϋποθέτει συνεργασία και ενεργό συμμετοχή του προσωπικού του στις διαδικασίες λογοδοσίας. Επιπλέον, ο ΓΓ/ΗΕ στην επίσημή απάντησή του αναφορικά με την έκθεση του πάνελ δεν προέβη σε καμιά ενέργεια ή δήλωση αμφισβήτησης που να αντικρούει τον ισχυρισμό της γαλλικής πλευράς η οποία χαρακτήρισε την ασυλία ως εμπόδιο στη γαλλική έρευνα. Αντιθέτως ανέφερε ότι έχει αποδεχθεί και εφαρμόζει τις συστάσεις του πάνελ **οι οποίες συνίστανται στην προσέγγιση για την ασυλία που προϋποθέτει τη συνεργασία και την ενεργό συμμετοχή του προσωπικού των ΗΕ σε διαδικασίες λογοδοσίας**¹⁸⁶.

¹⁸⁶ Daugirdas, K. (2019), Reputation as a Disciplinary of International Organizations, American Journal of International Law. Available at: <https://www.cambridge.org>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο : ΤΟ ΑΠΟΤΥΠΩΜΑ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΟ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

6.1 Γενικά

Οι υποθέσεις που έχουν διαμορφώσει τη νομολογία σχετικά με τον καταλογισμό της ευθύνης στις πολυεθνικές επιχειρήσεις των ΗΕ, και οι οποίες θα συζητηθούν σε αυτή την ενότητα, περιλαμβάνουν τις περιπτώσεις «**Behrami και Saramati**», «**Kasumi, Grajic και Beric**» ενώπιον του ΕΔΔΑ, «**Mustafic και Nuhanovic**» οι οποίες κατέληξαν στο Ανώτατο Δικαστήριο της Ολλανδίας, «**Μητέρες της Σρεμπρένιτσα**» ενώπιον του Επαρχιακού Δικαστηρίου της Χάγης και «**Mukeshimana**» ενώπιον του Πρωτοδικείου των Βρυξελλών.

Στην παρούσα ενότητα θα εξεταστούν επίσης, οι περιπτώσεις της «**Jaloud**», «**Al Jedda**», «**Al Saadoon και Mufdhi**» και «**Al Skeini**» που κρίθηκαν από το ΕΔΔΑ και οι οποίες, αν και δεν αποτελούν κλασικά παραδείγματα ειρηνευτικής επιχείρησης, αποτελούν πολύτιμες πηγές δικαστικής συλλογιστικής σχετικά με το ζήτημα της απόδοσης και κατανομής της ευθύνης.

Τελευταία, και για την κατάδειξη των τελευταίων εξελίξεων στα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα, αναφορικά με αξιώσεις ιδιωτών που υπέστησαν ζημία στο πλαίσιο πολυεθνικών επιχειρήσεων των ΗΕ και εξέτασης ζητημάτων απόδοσης και κατανομής της διεθνούς ευθύνης, παρατίθεται η υπόθεση «**Hanan κατά Γερμανίας**» της οποίας η αίτηση για προσφυγή υποβλήθηκε στο ΕΔΔΑ στις **13 Ιανουαρίου 2016**. Η εν λόγω προσφυγή, η οποία **κοινοποιήθηκε στη γερμανική κυβέρνηση στις 28 Αυγούστου 2019**, δεν έχει εκδικαστεί ακόμα και εκκρεμεί στη Μείζονα Σύνοψη του Δικαστηρίου κατ' εφαρμογή του άρθρου 30 της ΕΣΔΑ, ωστόσο, μνημονεύεται στην παρούσα εργασία καθώς αφενός τα γενεσιουργά αίτια της εντοπίζονται στο πλαίσιο της πολυεθνικής επιχείρησης στο Αφγανιστάν η οποία εξουσιοδοτήθηκε από το ΣΑ/ΗΕ, αφετέρου αναμένεται να μας απασχολήσει στο προσεχές μέλλον. Παράλληλα, η υπόθεση ενδεχομένως να παρουσιάζει και **ελληνικό ενδιαφέρον καθώς η εκπρόσωπος της γερμανικής κυβέρνησης στο ΕΔΔΑ ζήτησε από τα κράτη - μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, να εξετάσουν το ενδεχόμενο**

παρέμβασής τους στην υπόθεση κατ' εφαρμογή του άρθρου 36 της ΕΣΔΑ, λόγω γενικότερου ενδιαφέροντος των ζητημάτων που θέτει η εν λόγω υπόθεση¹⁸⁷.

6.2 Η διεθνής νομολογία στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις

6.2.1 Υποθέσεις Behrami και Saramati

Το ΕΔΔΑ έκρινε, πρώτον, στην υπόθεση Behrami κατά Γαλλίας και στην υπόθεση Saramati κατά Γαλλίας, Γερμανίας και Νορβηγίας, τη δικαιοδοσία του *ratione personae* σε σχέση με τη συμπεριφορά των δυνάμεων που βρίσκονταν στο Κοσσυφοπέδιο, στη διάθεση των ΗΕ όπως η United Nations Interim Administration Mission in Kosovo - UNMIK ή κατ' εξουσιοδότηση των ΗΕ όπως η Δύναμη Κοσσυφοπεδίου - KFOR.

Το Δικαστήριο αναφέρθηκε στις εργασίες της ΕΔΔ το 2011 και ειδικότερα στο κριτήριο του «Αποτελεσματικού Ελέγχου» που είχε εγκριθεί προσωρινά κατά τη διάρκεια των συγκεκριμένων εργασιών. Χωρίς να ασκήσει κριτική στο κριτήριο αυτό, το Δικαστήριο θεώρησε ότι ο αποφασιστικός παράγοντας ήταν αν το ΣΑ/ΗΕ διατήρησε την τελική εξουσία και τον έλεγχο, κατά τέτοιο τρόπο ώστε μόνο η επιχειρησιακή εντολή να είναι εξουσιοδοτημένη. Ενώ αναγνώρισε την αποτελεσματικότητα και την ενότητα της Επιχειρησιακής Διοίκησης που άσκησε το ΝΑΤΟ και ειδικότερα η KFOR, σημείωσε ότι η παρουσία της στο Κοσσυφοπέδιο βασίστηκε σε απόφαση του ΣΑ/ΗΕ και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η KFOR ασκούσε νόμιμες εξουσίες στο πλαίσιο του κεφαλαίου VII του Χάρτη των ΗΕ, έτσι ώστε η υπό εξέταση δράση να είναι καταρχήν καταλογιστέα στα ΗΕ σύμφωνα με το άρθρο 4 του Σχεδίου Άρθρων της ΕΔΔ για την διεθνή ευθύνη των ΔΟ που υιοθετήθηκε το 2011.

Επίσης κάποιος μπορεί να σημειώσει ότι, εφαρμόζοντας το κριτήριο του «Αποτελεσματικού Ελέγχου», ο «Επιχειρησιακός Έλεγχος» θα ήταν πιο σημαντικός από τον «Τελικό Έλεγχο», δεδομένου ότι ο τελευταίος δεν συνεπάγεται σχεδόν κανένα ρόλο στην υπό εξέταση δράση. Επομένως, δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι, ο ΓΓ/ΗΕ στην έκθεσή του, τον Ιούνιο του 2008, σχετικά με την UNMIK, αποστασιοποιήθηκε από το τελευταίο κριτήριο δηλώνοντας πως είναι κατανοητό το

¹⁸⁷ Ελληνική Δημοκρατία (2019), Υπουργός Οικονομικών, Νομικό Συμβούλιο του Κράτους, Κεντρική Υπηρεσία, Σχηματισμός υποθέσεων δικαιοδοσίας Δικαστηρίων Ευρωπαϊκής Ένωσης, Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Δικαστηρίων Αλλοδαπής

γεγονός ότι η διεθνής ευθύνη των ΗΕ θα περιοριστεί στην έκταση του «Αποτελεσματικού Επιχειρησιακού Ελέγχου»¹⁸⁸.

6.2.2 Υποθέσεις Kasumaj, Gajić και Berić

Στην υπόθεση Kasumaj κατά Ελλάδα το Δικαστήριο έκρινε ότι οι ενέργειες της KFOR καταλογίζονται καταρχήν στον ΟΗΕ, ο οποίος διέθετε χωριστή νομική προσωπικότητα από εκείνη των κρατών - μελών του και ο οποίος δεν ήταν συμβαλλόμενο μέρος στην ΕΣΔΑ¹⁸⁹.

Στην υπόθεση Gajić κατά Γερμανίας, το ΕΔΔΑ επανέλαβε την άποψη του σχετικά με την απόδοση στα ΗΕ της συμπεριφοράς που επέδειξαν τα εθνικά στρατιωτικά τμήματα KFOR.

Ομοίως, στην υπόθεση Berić και άλλοι εναντίον της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, το ίδιο δικαστήριο ανέφερε κατά λέξη την προηγούμενη απόφαση του στις υποθέσεις Behrami και Saramati όταν κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η συμπεριφορά του Ύπατου Εκπροσώπου για την εφαρμογή της συμφωνίας ειρήνης έπρεπε να αποδοθεί στα ΗΕ¹⁹⁰.

6.2.3 Υποθέσεις Mustafic και Nuhanovic

Ωστόσο υπάρχουν και άλλα περιστατικά που συνέβησαν στη Σρεμπρένιτσα τα οποία οδήγησαν στις υποθέσεις Mustafic και Nuhanovic και πιο συγκεκριμένα σε μια απόπειρα να κινηθεί η ποινική διαδικασία εναντίον τριών διοικητών της ολλανδικής ειρηνευτικής δύναμης. Στις ανωτέρω υποθέσεις υποστηρίχθηκε η ύπαρξη ευθύνης για ζημίες που υπέστησαν οι συγγενείς ενός βόσνιου ηλεκτρολόγου (Mustafic) που εργάστηκε ως υπάλληλος στο συγκεκριμένο θύλακα και σκοτώθηκε από τις σερβο-βοσνιακές δυνάμεις και για τις ζημίες που υπέστη ένας διερμηνέας (Nuhanovic) που εργαζόταν ως υπάλληλος του ΟΗΕ για το ολλανδικό ειρηνευτικό σώμα, από το θάνατο των συγγενών του μετά την απομάκρυνσή τους από το στρατόπεδο. Ενώ οι υποθέσεις υποβλήθηκαν χωριστά, το Δικαστήριο χρησιμοποίησε παρόμοια συλλογιστική.

Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έκρινε ότι, το κριτήριο για να καθοριστεί αν η συμπεριφορά του ολλανδικού τμήματος πρέπει να αποδοθεί στον ΟΗΕ ή στο κράτος

¹⁸⁸ Supra υποσημ. 8

¹⁸⁹ <http://echr.ketse.com>

¹⁹⁰ Supra υποσημ. 8

είναι ποιός από αυτούς είχε ουσιαστικό έλεγχο επί του ολλανδικού τμήματος κατά τον χρόνο της υπό εξέταση συμπεριφοράς. Το Δικαστήριο αναγνώρισε ότι περισσότερες από μία οντότητες μπορούν να ασκήσουν «Αποτελεσματικό Έλεγχο» στη συμπεριφορά των ειρηνευτικών δυνάμεων, αφήνοντας έτσι ανοικτή τη δυνατότητα διπλής κατανομής της ευθύνης. Εντούτοις, εφαρμόζοντας το κριτήριο του «Αποτελεσματικού Ελέγχου» στις συγκεκριμένες υποθέσεις, το Δικαστήριο έκρινε τελικά ότι, οι πράξεις πρέπει να αποδοθούν στην Ολλανδία, καθιστώντας την έτσι υπεύθυνη για το θάνατο των τριών ανδρών που αναφέρονται στις υποθέσεις.

Η απόπειρα ποινικής δίωξης εναντίον των τριών διοικητικών υπαλλήλων του ολλανδικού τμήματος έφθασε στο Δικαστήριο Προσφυγών του Arnhem - Leeuwarden, το οποίο επιβεβαίωσε την προηγούμενη απόφαση να μην ασκηθεί δίωξη. Πρόσφατα, επιζώντες των θυμάτων άσκησαν έφεση ενώπιον του ΕΔΔΑ, υποστηρίζοντας ότι η Ολλανδία δεν διερεύνησε την υπόθεση εναντίον των τριών αξιωματικών και ότι το αποτέλεσμα αυτής της προσφυγής παραμένει ακόμη υπό εξέταση.

Συνολικά, μπορεί να παρατηρηθεί ότι σήμερα υπάρχουν δύο κριτήρια που καθοδηγούν την απόδοση ευθύνης για πράξεις που διαπράχθηκαν κατά τη διάρκεια ειρηνευτικών αποστολών και τα οποία είναι το κριτήριο του «Αποτελεσματικού Ελέγχου» και αυτό του «Συνολικού Ελέγχου». Οι τρέχουσες δομές διοίκησης και ελέγχου των αποστολών διατήρησης της ειρήνης οδήγησαν τους μελετητές να πιστεύουν ότι τα κράτη είναι πιο πιθανό να θεωρηθούν υπεύθυνα εάν εφαρμοστεί το κριτήριο του «Αποτελεσματικού Ελέγχου», ενώ εάν χρησιμοποιείται ο «συνολικός έλεγχος» είναι πιο πιθανό να βρεθεί υπεύθυνος ο ΟΗΕ.

Το πιο σημαντικό είναι ότι, η ΕΔΔ και τα αρμόδια δικαστικά όργανα, καθώς και μελετητές του διεθνούς δικαίου που συζήτησαν το θέμα, συμφώνησαν ότι η απόδοση της ευθύνης πρέπει να αφορά μόνο τη συγκεκριμένη παράνομη πράξη και όχι τη γενική συμπεριφορά των ειρηνευτικών δυνάμεων κατά τη διάρκεια της σχετικής αποστολής. Τέλος, ενώ τα διάφορα δικαστήρια έχουν εισαγάγει διαφορετικές προσεγγίσεις για την απόδοση της ευθύνης, διαφαίνεται μια σύγκλιση στο πρότυπο του «Αποτελεσματικού Ελέγχου» σε αντίθεση με εκείνο του «Συνολικού Ελέγχου» που πρέπει να χρησιμοποιείται κατά την αξιολόγηση της ευθύνης στις περιπτώσεις των ειρηνευτικών αποστολών¹⁹¹.

¹⁹¹ Supra υποσημ. 3

6.2.4 Οι μητέρες της Σρεμπρένιτσα

Η υπόθεση των Μητέρων της Σρεμπρένιτσα το 2014 είναι η τελευταία μιας σειράς υποθέσεων που σχετίζονται με ζημίες που υπέστησαν άτομα μέσα και γύρω από το θύλακα της Σρεμπρένιτσα, ο οποίος τότε ήταν δηλωμένος ως «ασφαλής περιοχή» του ΟΗΕ φυλασσόμενη κυρίως από ειρηνευτικά στρατεύματα που παρείχε η Ολλανδία. Συγκεκριμένα, η υπόθεση αφορούσε αστική αγωγή που ασκήθηκε ενώπιον του Επαρχιακού Δικαστηρίου της Χάγης για την καταβολή αποζημίωσης από τον ΟΗΕ και την Ολλανδία, κατά την οποία οι προσφεύγουσες υποστήριξαν ότι τα ΗΕ και η Ολλανδία ήταν υπεύθυνες για την αποφυγή πρόληψης της γενοκτονίας της Σρεμπρένιτσα. Το 2008, το Επαρχιακό Δικαστήριο της Χάγης έκρινε ότι, ο ΟΗΕ απολαμβάνει απόλυτη ασυλία και επομένως το Δικαστήριο δεν ήταν αρμόδιο να εκδικάσει την υπόθεση, με την απόφαση αυτή να υποστηρίζεται μέχρι το Ανώτατο Δικαστήριο της Ολλανδίας το 2012, και έτσι, συνεχίστηκε μόνο η υπόθεση κατά του κράτους¹⁹².

Ειδικότερα, η απόφαση του Επαρχιακού Δικαστηρίου της Χάγης για την απόδοση της συμπεριφοράς του ολλανδικού σώματος που συμμετείχε στη δύναμη προστασίας των ΗΕ με την ονομασία UNPROFOR, αναφορικά με τη σφαγή στη Σρεμπρένιτσα, περιείχε μόνο μια γενική παραπομπή στα άρθρα της ΕΔΔ σχετικά με την ευθύνη των ΔΟ. Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι, οι πράξεις του ολλανδικού στρατιωτικού σώματος θα πρέπει να εξεταστούν ως πράξεις ενός εθνικού στρατιωτικού τμήματος που ενεργεί στο πλαίσιο της UNPROFOR, και ότι αυτές οι πράξεις και παραλείψεις πρέπει να αποδοθούν αυστηρά, καταρχήν, στα ΗΕ.

Στη συνέχεια, το Δικαστήριο ανέφερε ότι, εάν στο ολλανδικό στρατιωτικό τμήμα είχε δοθεί εντολή από τις ολλανδικές αρχές να αγνοήσουν τις εντολές των ΗΕ ή να στραφούν εναντίον τους, και το ολλανδικό τμήμα έδρασε σύμφωνα με τις εντολές αυτές, τότε αυτό αποτελεί παραβίαση της πραγματικής βάσης επί της οποίας αποδίδεται η συμπεριφορά του στα ΗΕ. Το Δικαστήριο δεν διαπίστωσε ότι υπήρχαν επαρκή αποδεικτικά στοιχεία για να οδηγηθεί σε αυτό το συμπέρασμα.

Στην προσφυγή που ακολούθησε, κατά της απόφασης του Επαρχιακού Δικαστηρίου της Χάγης, γίνεται αναφορά σε σχέδιο άρθρου, πανομοιότυπο με το άρθρο 7 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ το 2011 που ενέκρινε η ΕΔΔ. Το Δικαστήριο εφάρμοσε το κριτήριο του «Αποτελεσματικού Ελέγχου» στις

¹⁹² Supra υποσημ. 3

περιστάσεις της υπόθεσης και κατέληξε σε συμπεράσματα σύμφωνα με τα οποία το ολλανδικό κράτος ήταν υπεύθυνο για την ανάμειξη του στα γεγονότα της Σρεμπρένιτσα που οδήγησαν στη δολοφονία τριών Βόσνιων μουσουλμάνων ανδρών μετά την σύλληψη τους από δυνάμεις του ολλανδικού στρατιωτικού τμήματος¹⁹³.

Από την πλευρά των μελετητών του διεθνούς δικαίου τώρα, η συγκεκριμένη υπόθεση είναι ιδιαίτερος σημαντική για πολλούς λόγους. Το αξιοσημείωτο με την υπόψη υπόθεση είναι το γεγονός ότι, το δικαστήριο απέδωσε ορισμένες πράξεις που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο μιας επιχείρησης του ΟΗΕ στο κράτος που συνεισφέρει στρατεύματα, βάσει του προτύπου του «Αποτελεσματικού Ελέγχου».

Κατά την αξιολόγηση των πράξεων της Ολλανδίας το δικαστήριο επισήμανε ότι ο σκοπός είναι να διαπιστωθεί «κατά πόσον έλαβαν χώρα υπό τη σημαία του ΟΗΕ, οι παράνομες πράξεις για τις οποίες κατηγορείται, και οι οποίες μπορούν πράγματι να αποδοθούν στο κράτος». Το δικαστήριο υποστήριξε ότι το κρίσιμο κριτήριο ήταν το πρότυπο του «Αποτελεσματικού Ελέγχου» όπως ορίζεται στο άρθρο 7 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ που υιοθετήθηκε το 2011 από την ΕΔΔ, **υπογραμμίζοντας παράλληλα ότι, ενώ το πρότυπο κατασκευάστηκε - υιοθετήθηκε κατά κύριο λόγο ως οδηγός για την απόδοση πράξεων σε έναν ΔΟ, είναι εξίσου σημαντικό σε συζητήσεις σχετικά με την απόδοση της ευθύνης σε κράτη.** Ο «Αποτελεσματικός Έλεγχος» αναφέρθηκε ως ο «Πραγματικός Λόγος» ή ο «Πραγματικός Έλεγχος» του κράτους αναφορικά με τις υπό εξέταση πράξεις. Το Δικαστήριο επανέλαβε, εν συντομία, το **άρθρο 48¹⁹⁴ του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ που καταρτίστηκε το 2011, υπογραμμίζοντας ότι οι ίδιες πράξεις μπορούν να αποδοθούν τόσο στο κράτος όσο και στον ΟΗΕ με την έννοια της διπλής κατανομής.** Στις αποφάσεις του το Δικαστήριο αναγνώρισε ότι, για τους σκοπούς της αποστολής, η Διοίκηση και ο Έλεγχος της Ολλανδίας μεταφέρθηκε από το κράτος στα ΗΕ.

Έτσι, το Δικαστήριο εξέτασε ποιες πράξεις της Ολλανδίας διαπράττονται *ultra vires* σε σχέση με την κατεύθυνση των ΗΕ, παρατηρώντας ότι το κράτος έχει λόγο για τους μηχανισμούς στους οποίους βασίζονται οι *ultra vires* ενέργειες και ως εκ τούτου, τέτοιες πράξεις αποδίδονται σε αυτό. Ενώ οι *ultra vires* πράξεις δεν αποτελούν μέρος του κριτηρίου του «Αποτελεσματικού Ελέγχου», οι μελετητές του διεθνούς δικαίου συμφώνησαν με το Δικαστήριο ότι το κράτος και όχι ο ΟΗΕ έχουν

¹⁹³ Supra υποσημ. 8

¹⁹⁴ Supra υποσημ. 8, Article 48

συνήθως λόγο στους μηχανισμούς που σχετίζονται με την πρόληψη των ultra vires παραβιάσεων. Κατά την αξιολόγηση των πράξεων της Ολλανδίας, προκειμένου να εξακριβωθεί ποιες πράξεις μπορούν να αποδοθούν σε αυτή, το Δικαστήριο εξέτασε τις οδηγίες που έδωσε το κράτος κατά παράβαση της γενικής εντολής, την έκταση του «Αποτελεσματικού Ελέγχου» που άσκησε το κράτος κατά το χρονικό διάστημα πριν από την πτώση της Σρεμπρένιτσα και τη συμμετοχή ολλανδών Διοικητών σε αποφάσεις υψηλού επιπέδου μετά την πτώση της Σρεμπρένιτσα.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα αυτά, το Δικαστήριο αποφάσισε ότι, ενώ η Ολλανδία δεν είχε ουσιαστικό έλεγχο επί της ολλανδικής ειρηνευτικής δύναμης πριν από την πτώση της Σρεμπρένιτσα, άσκησε συγκεκριμένο έλεγχο σε ορισμένες πράξεις κατά τη διάρκεια της λεγόμενης «μεταβατικής περιόδου» μετά την πτώση του θύλακα. **Συνεπώς, το Δικαστήριο θεώρησε υπεύθυνη την Ολλανδία για τις δραστηριότητες αυτές**¹⁹⁵.

6.2.5 Υπόθεση Mukeshimana

Η υπόθεση Mukeshimana αφορά προσφυγή κατά του Βελγίου για πράξεις βέλγικων ειρηνευτικών δυνάμεων που συμμετείχαν στην αποστολή MINUAR στη Ρουάντα. Στην υπόθεση υποστηρίχθηκε ευθύνη του Βελγίου για ζημιές που έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια σφαγής αμάχων, μετά την αποχώρηση των ειρηνευτικών δυνάμεων από την τεχνική σχολή του Κιγκάλι. Κατά τη διάρκεια των γεγονότων, η περιοχή της σχολής ήταν ένα de facto στρατόπεδο προσφύγων υπό την προστασία των βελγικών στρατευμάτων. Η αξίωση αφορούσε την αποχώρηση των Βέλγων στρατιωτών από τη Σχολή, η οποία είχε ως αποτέλεσμα οι πρόσφυγες της Ρουάντα να μείνουν ανυπεράσπιστοι και να σφαγιαστούν μέσα σε λίγες ώρες από την αποχώρηση των ειρηνευτικών δυνάμεων.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η απόφαση στην υπόθεση Mukeshimana εκδόθηκε από πρωτοβάθμιο δικαστήριο, και ως εκ τούτου μπορεί να υπόκειται σε αλλαγές. Οι δημοσιογράφοι που παρακολούθησαν την υπόθεση επεσήμαναν την αποφασιστικότητα που επέδειξε το δικαστήριο κατά τη διατύπωση της άποψης ότι η απόφαση αποχώρησης ελήφθη από το Βέλγιο και όχι από τον ΟΗΕ και ότι το βελγικό ειρηνευτικό προσωπικό του ΟΗΕ ήταν de facto υπό βελγική Διοίκηση και Έλεγχο.

¹⁹⁵ Supra υποσημ. 3

Έτσι, οι πράξεις των ειρηνευτικών δυνάμεων οφείλονται στο Βέλγιο και θα μπορούσε να αποδοθεί η ευθύνη στο Βέλγιο. Για να φτάσει το δικαστήριο σε αυτή την απόφαση δεν αναφέρθηκε ευθέως στο πρότυπο του «Αποτελεσματικού Ελέγχου» που περιγράφεται στο άρθρο 7 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ του 2011. Συγκεκριμένα, επεσήμανε τον επιχειρησιακό χαρακτήρα του Αποτελεσματικού Ελέγχου, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι «στην πραγματικότητα, στη μέση μιας ειρηνευτικής επιχείρησης του ΟΗΕ, ως αποτέλεσμα των χαοτικών συνθηκών στο πεδίο και των αντίστοιχων προβλημάτων επικοινωνίας, η Αποτελεσματική Διοίκηση και ο Έλεγχος των ΗΕ έναντι εθνικών στρατευμάτων μπορεί να αποδοθεί στο συνεισφέρον με στρατεύματα κράτος. Στην περίπτωση αυτή, το κράτος πρέπει να θεωρηθεί υπεύθυνο αν διαπράχθηκαν παράνομες πράξεις»¹⁹⁶.

6.3 Η διεθνής νομολογία στις κατ' εξουσιοδότηση επιχειρήσεις

6.3.1 Υπόθεση Jaloud

Η υπόθεση Jaloud αφορά στο θάνατο του γιου του προσφεύγοντος, που προκλήθηκε από πυροβολισμό ολλανδικών δυνάμεων σε ένα σημείο ελέγχου στο Ιράκ. Το περιστατικό έλαβε χώρα σε μια εποχή κατά την οποία η Ολλανδία συμμετείχε στην αποστολή SFIR στο Ιράκ, ως τμήμα μιας Μεραρχίας υπό τη διοίκηση ενός αξιωματικού των βρετανικών ενόπλων δυνάμεων. Τα σημεία που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην εν λόγω υπόθεση είναι αφενός το σκεπτικό του Δικαστηρίου σχετικά με το αν τα πραγματικά περιστατικά έλαβαν χώρα υπό την δικαιοδοσία της Ολλανδίας - με το Δικαστήριο να δίνει καταφατική απάντηση - αφετέρου η επικείμενη συζήτηση σχετικά με την κατανομή της ευθύνης. Όσον αφορά το ζήτημα της δικαιοδοσίας, το Ανώτατο Δικαστήριο, απαντώντας στο επιχείρημα της Ολλανδίας ότι οι εν λόγω πράξεις έλαβαν χώρα υπό τον Επιχειρησιακό Έλεγχο του ΗΒ, παρατήρησε ότι, η εκτέλεση αποφάσεως ή εντολής εκδιδόμενης από την αρχή αλλοδαπού κράτους δεν αποτελεί ικανή και αναγκαία συνθήκη για να απαλλάξει ένα συμβαλλόμενο κράτος από τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη Σύμβαση. Επομένως, η Ολλανδία δεν αποποιείται της δικαιοδοσίας της λόγω της αποδοχής του Επιχειρησιακού Ελέγχου ενός οργάνου του ΗΒ.

¹⁹⁶ Supra υποσημ. 3

Επιπλέον, το δικαστήριο παρατήρησε ότι ενώ τα ολλανδικά στρατεύματα ενδέχεται να λάμβαναν εντολές σε καθημερινή βάση από διοικητές άλλων κρατών, η διαμόρφωση της βασικής πολιτικής παρέμεινε στο πεδίο δικαιοδοσίας του κάθε κράτους. Επομένως, τα ολλανδικά στρατεύματα δεν βρίσκονταν ή δεν είχαν διατεθεί υπό τον έλεγχο οποιασδήποτε ξένης εξουσίας ούτε ήταν «υπό την αποκλειστική κατεύθυνση ή τον έλεγχο» οποιουδήποτε άλλου κράτους.

Όσον αφορά το ζήτημα της κατανομής της ευθύνης, το Δικαστήριο υπογράμμισε τη διαφορά μεταξύ των κριτηρίων που χρησιμοποιήθηκαν για τον προσδιορισμό της δικαιοδοσίας από την μία μεριά και της ευθύνης του κράτους από την άλλη. Παρόλα αυτά παρατήρησε ότι τα γεγονότα που οδήγησαν στην προσφυγή προέρχονται από εικαζόμενες πράξεις ή παραλείψεις από στρατιωτικό προσωπικό της Ολλανδίας και ως τέτοιες μπορούν να οδηγήσουν στην ευθύνη της Ολλανδίας. Οι σχολιαστές επεσήμαναν ότι η συζήτηση για τη δικαιοδοσία και την κατανομή της ευθύνης μπορεί να προκαλέσει σύγχυση στην όλη συλλογιστική. Η συμβολή της υπόθεσης Jaloud φαίνεται να έγκειται στην εισαγωγή της έννοιας της «πλήρους εντολής» ως ενδεικτικού προτύπου της έκτασης του ελέγχου που ασκείται από ένα κράτος. Παρ' όλα αυτά, φαίνεται δύσκολη η επέκταση αυτού του προτύπου μόνο από την υπόθεση Jaloud, καθώς είναι ασαφές αν θα μπορούσε να χρησιμεύσει για την απόδοση της συμπεριφοράς ή την κατανομή της δικαιοδοσίας στο κράτος¹⁹⁷.

6.3.2 Υπόθεση Al Jeddah

Στις 7 Ιουλίου 2011 το Τμήμα Ευρείας Σύνθεσης του ΕΔΔΑ εξέδωσε την απόφαση για την υπόθεση Al Jeddah κατά ΗΒ. Με αφορμή την κράτηση Ιρακινού πολίτη σε φυλακές της Βρετανίας από το 2004 έως το 2007, οι οποίες διοικούνταν από βρετανικές στρατιωτικές δυνάμεις, το δικαστήριο καταλόγισε παραβίαση του άρθρου 5 της ΕΣΔΑ στις βρετανικές αρχές, αφού δεν είχαν δικαίωμα να προβούν σε προληπτική κράτηση προσώπου χωρίς προηγούμενο δικαστικό έλεγχο.

Στην συγκεκριμένη υπόθεση το Δικαστήριο έπρεπε να εξετάσει εάν η κράτηση καταλογίζεται στο ΗΒ ή στα ΗΕ. Η κυβέρνηση του ΗΒ υποστήριξε ότι εφόσον στην επιχείρηση συμμετείχαν πολυεθνικές δυνάμεις που είχαν, την υπό εξέταση περίοδο, την εξουσιοδότηση του ΣΑ/ΗΕ, η τελική εξουσία και ο έλεγχος ανήκε στα ΗΕ. Το Δικαστήριο έπρεπε να εξετάσει σε ποιόν πέρασε η άσκηση εξουσίας στο Ιράκ μετά

¹⁹⁷ Supra υποσημ. 3

την απομάκρυνση του καθεστώτος του Χουσεΐν και κατά πόσο οι πράξεις των βρετανικών στρατευμάτων που στηρίζονταν, σύμφωνα με το ΗΒ, στην Απόφαση 1511 του ΣΑ/ΗΕ μπορούν να αποδοθούν στο ΗΒ.

Το Δικαστήριο θεώρησε ότι, παρά την εξουσιοδότηση του ΣΑ/ΗΕ, οι ΗΠΑ, το ΗΒ και οι σύμμαχοί τους, στο πλαίσιο της Συμμαχικής Προσωρινής Αρχής ασκούσαν κυβερνητικές εξουσίες στο Ιράκ, ενώ τα ΗΕ δεν είχαν τον έλεγχο της Πολυεθνικής Δύναμης, ούτε ασκούσαν άλλες αρμοδιότητες. Επίσης, απεφάνθη ότι εφαρμόζεται το κριτήριο του Αποτελεσματικού Ελέγχου του άρθρου 5 του Σχεδίου Άρθρων περί της Ευθύνης ΔΟ, σύμφωνα με το οποίο «συμπεριφορά οργάνου του κράτους που έχει παραχωρηθεί σε ΔΟ, θα καταλογίζεται στον οργανισμό εάν ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο πάνω σε αυτήν τη συμπεριφορά»¹⁹⁸. Το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν υπήρχε ούτε Αποτελεσματικός Έλεγχος ούτε τελική εξουσία και έλεγχος πάνω στις πράξεις ή παραλείψεις των στρατευμάτων της Πολυεθνικής Δύναμης και ότι η κράτηση του προσφεύγοντα δεν μπορούσε να καταλογισθεί στον οργανισμό¹⁹⁹.

Επίσης, και η απόφαση της Βουλής των Λόρδων, που προηγήθηκε της απόφασης του ΕΔΔΑ στην εν λόγω υπόθεση, περιείχε πολλές αναφορές στις εργασίες της ΕΔΔ για το Σχέδιο Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ. Μια από τις απόψεις της πλειοψηφίας συνίσταντο στο ότι αποτελούσε κοινό έδαφος μεταξύ των μερών ότι η κύρια αρχή ήταν αυτή που εκφράστηκε από την ΕΔΔ στο άρθρο 7 του Σχεδίου Άρθρων σχετικά με την ευθύνη των ΔΟ²⁰⁰. Η Βουλή των Λόρδων ήταν αντιμέτωπη με ισχυρισμό που απορρέει από την κράτηση ενός ατόμου από βρετανικά στρατεύματα στο Ιράκ. Με την Απόφαση 1546 της 8^{ης} Ιουνίου 2004 το ΣΑ/ΗΕ είχε προηγουμένως εξουσιοδοτήσει την παρουσία της πολυεθνικής δύναμης σε αυτή τη χώρα. Μία από τις απόψεις της πλειοψηφίας φαίνεται να συντάσσεται με αυτές του ΕΔΔΑ στις υποθέσεις Behrami και Saramati, αλλά τελικά προέβη σε διάκριση των γεγονότων της υπό εξέταση υπόθεσης και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν θα μπορούσε «ρεαλιστικά» να ειπωθεί ότι οι δυνάμεις των ΗΠΑ και του ΗΒ ήταν κάτω από την Αποτελεσματική Διοίκηση και τον Έλεγχο των ΗΕ ή ότι οι δυνάμεις του ΗΒ ήταν υπό τέτοια εντολή και έλεγχο όταν κρατούσαν τον αιτούμενο έφεσης. Το συμπέρασμα αυτό φαίνεται να ευθυγραμμίζεται με τον τρόπο με τον οποίο το κριτήριο του Αποτελεσματικού Ελέγχου προοριζόταν να χρησιμοποιηθεί.

¹⁹⁸ Supra υποσημ. 73, Article 5

¹⁹⁹ ECtHR, Al Jeddah v. United Kingdom, 2011. Available at: <https://www.law.umich.edu>

²⁰⁰ Supra υποσημ. 8, άρθρο 7

Μετά την απόφαση της Βουλής των Λόρδων, υποβλήθηκε από τον Al-Jedda αίτηση στο ΕΔΔΑ. Στην υπόθεση Al-Jedda εναντίον ΗΒ, το Δικαστήριο ανέφερε διάφορα κείμενα σχετικά με τον ορισμό της απόδοσης ευθύνης, συμπεριλαμβανομένου του άρθρου που είναι πανομοιότυπο με το άρθρο 7 του Σχεδίου Άρθρων της ΕΔΔ για την ευθύνη των ΔΟ που συντάχθηκε το 2011. Το Δικαστήριο έκρινε ότι το ΣΑ/ΗΕ δεν είχε ούτε Αποτελεσματικό Έλεγχο, ούτε την τελική εξουσία και έλεγχο των πράξεων και παραλείψεων των ξένων στρατευμάτων εντός της Πολυεθνικής Δύναμης και συνεπώς η κράτηση του προσφεύγοντος δεν ήταν καταλογιστέα στα ΗΕ. Το Δικαστήριο κατέληξε ομόφωνα στο συμπέρασμα ότι η κράτηση του προσφεύγοντος έπρεπε να αποδοθεί στο κράτος²⁰¹.

6.3.3 Al Saadoon και Mufdhi

Στις 20 Μαρτίου 2003, μια πολυεθνική στρατιωτική δύναμη, η οποία είχε συγκροτηθεί από το ΗΒ, την Αυστραλία, την Πολωνία και τις ΗΠΑ ως επικεφαλής, εισέβαλλε στο Ιράκ και αποτέλεσε δύναμη κατοχής. Στις 23 Μαρ 2003 δύο βρετανικά στελέχη σκοτώθηκαν στο Ιράκ σε ενέδρα ιρακινών στρατιωτικών δυνάμεων. Ταυτόχρονα άρχισαν να υπάρχουν υποψίες για ιρακινούς πολίτες που ήταν υψηλόβαθμα μέλη του πρώην καθεστώτος, το οποίο ευθύνονταν για το σχεδιασμό πράξεων βίας στο Ιράκ με αποτέλεσμα οι βρετανικές δυνάμεις να προχωρήσουν στη σύλληψή τους στη Basrah διότι πίστευαν ότι ήταν απειλή για την ασφάλεια.

Οι συλληφθέντες μεταφέρονται αρχικά σε μια αμερικανική βάση, στη συνέχεια σε μια βρετανική και καταλήγουν σε μία άλλη βρετανική βάση όπου παρέμειναν μέχρι τις 31 Δεκ 2008, πριν παραδοθούν στις ιρακινές αρχές. Οι αιτούντες προσέφυγαν στο ΕΔΔΑ ισχυριζόμενοι ότι η μεταφορά τους από τις βρετανικές φυλακές στις ιρακινές αρχές, τους έθεσε υπό ιρακινή δικαιοδοσία παραβιάζοντας τα δικαιώματά τους βάσει των άρθρων 2, 3, 6 και 34 της Σύμβασης και του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 13.

Το δικαστήριο δικαίωσε τους προσφεύγοντες καθώς αναγνώρισε ότι τους πρώτους μήνες της κράτησης τους, το ΗΒ ήταν κατέχουσα δύναμη στο Ιράκ και ότι, οι δύο χώροι κράτησης των βρετανικών Δυνάμεων είχαν συσταθεί επί ιρακινού εδάφους δια της βίας. Επιπλέον ανέφερε ότι, το ΗΒ ασκούσε έλεγχο και εξουσία επί

²⁰¹ Supra υποσημ. 8

των ατόμων που κρατούνταν στους συγκεκριμένους χώρους κράτησης μέσω της χρήσης βίας ή της απειλής χρήσης βίας.

Στη συνέχεια, το δικαστήριο διαπίστωσε ότι ο de facto έλεγχος που ασκούσε το ΗΒ βασιζόταν στην Αναθεωρημένη Διαταγή της Προσωρινής Διοίκησης που εκδόθηκε στις 24 Ιουνίου 2004 η οποία προέβλεπε ότι όλες οι εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούνται από την πολυεθνική δύναμη πρέπει να μείνουν απαραβίαστες και υποκείμενες στον αποκλειστικό έλεγχο και την εξουσία της Πολυεθνικής Δύναμης. Αυτή η Διάταξη, σύμφωνα πάντοτε με το Δικαστήριο παρέμεινε σε ισχύ έως τις 31 Δεκεμβρίου 2008.

Το Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι, με δεδομένο τον ολοκληρωτικό και αποκλειστικό de facto και στη συνέχεια και de jure έλεγχο που ασκούσαν οι αρχές του ΗΒ στις υπό εξέταση εγκαταστάσεις, οι κρατούμενοι βρίσκονταν υπό την δικαιοδοσία του ΗΒ και παρέμειναν υπό αυτήν έως την φυσική μεταφορά και την κράτησή τους σε Ιρακινές αρχές στις 31 Δεκεμβρίου 2008. Τέλος, σημειώνεται ότι η κυβέρνηση του ΗΒ δεν απέδειξε ότι το ΗΒ είχε υποχρέωση διεθνούς δικαίου να παραδώσει τους προσφεύγοντες στις ιρακινές αρχές²⁰².

6.3.4 Υπόθεση Al Skeini

Στην συγκεκριμένη υπόθεση το ζήτημα ήταν εάν αποτελεί παραβίαση της ΕΣΔΑ ο θάνατος έξι Ιρακινών πολιτών κατά τη διάρκεια επιχειρήσεων των βρετανικών δυνάμεων κατά την διάρκεια της κατοχής στη Basrah, η οποία ήταν τομέας ευθύνης των Βρετανών το 2003. Εδώ, ενώ επρόκειτο αναμφισβήτητα για κατοχή της Basrah, με τις βρετανικές δυνάμεις να έχουν την ευθύνη της τήρησης του νόμου και της τάξης σε μια περίοδο απόλυτης αναρχίας, αυτές δεν μερίμνησαν για τον ορισμό εκτελεστικής, νομοθετικής και δικαστικής εξουσίας, ώστε να είναι σε θέση να ασκούν πραγματικό Αποτελεσματικό Έλεγχο που να επιτρέπει την εφαρμογή των υποχρεώσεων που απορρέουν από το Δίκαιο Κατοχής. Τα βρετανικά εφετεία έκριναν ότι δεν ασκούσαν πραγματικός Αποτελεσματικός Έλεγχος, αφού δεν είχε συσταθεί Διοίκηση και αποτελεσματική εξουσία. Τότε αναπτύχθηκε η εξαιρετικά σημαντική θέση, που αναμφισβήτητα φέρνει κοντά το Δίκαιο Κατοχής και Δικαιώματα του Ανθρώπου, ότι *«αν και δεν είχαν οι Βρετανικές Αρχές εγκαταστήσει διοίκηση και δεν είχαν τον έλεγχο όλης της πόλης, ώστε να μπορούν να εγγυηθούν το*

²⁰² ECtHR, Al Saadoon v. United Kingdom, 2010. Available at: <https://hudoc.echr.coe.int>

σύνολο των δικαιωμάτων της ΕΣΔΑ, είχαν τουλάχιστον έλεγχο της χρήσης βίας των δικών τους δυνάμεων όταν σκότωναν του 5 Ιρακινούς».

Στις 7 Ιουλίου 2011 το Τμήμα Ευρείας Σύνθεσης του ΕΔΔΑ εξέδωσε την πολυαναμενόμενη απόφαση με την οποία θεώρησε ότι όλοι οι ενάγοντες ήταν στην δικαιοδοσία του ΗΒ και ότι από την 1η Μαΐου 2003 έως τις 28 Ιουνίου 2004, το ΗΒ είχε δικαιοδοσία όσον αφορά τη δολοφονία αμάχων κατά τη διάρκεια στρατιωτικών επιχειρήσεων βρετανών στρατιωτών στη Basrah.

Ενδιαφέρουσα επίσης ήταν η προσέγγιση του Δικαστηρίου σε σχέση με την έλλειψη ασφάλειας και τις αναταραχές στην Basra, που δεν θεωρεί ότι συντελούν σε απουσία Αποτελεσματικού Ελέγχου από την Κατέχουσα Δύναμη, αλλά λαμβάνονται υπόψη μόνο σε σχέση με τις πραγματικές δυνατότητες που είχε το ΗΒ να ερευνήσει το περιστατικό.

Βέβαια, η εφαρμογή της σε σχέση με το άρθρο 1 της ΕΣΔΑ παραμένει συγκεχυμένη και αδυνατεί να καθιερώσει ένα συνεκτικό καθεστώς για μια ευρέως αποδεκτή δικαιοδοσία, άποψη που εξέφρασε εξάλλου και ο Δικαστής Bonello, ο οποίος σε μια καταπληκτική Σύμφωνη Γνώμη του υποστήριξε ότι θα έπρεπε να έχει ακολουθηθεί με πιο ξεκάθαρο τρόπο το κριτήριο της λειτουργικής δικαιοδοσίας. Σύμφωνα με αυτό, ένα Κράτος έχει δικαιοδοσία βάση του άρθρου 1 όποτε η συμμόρφωση ή η παραβίαση των λειτουργιών που απορρέουν από τη Σύμβαση εμπίπτουν στην εξουσία και τον έλεγχό του. Και στην πιο σημαντική παράγραφο της Γνώμης του, αναφέρει ότι σε περιπτώσεις όπου ένα κράτος αναγνωρίζεται από το διεθνές δίκαιο ως Κατέχουσα Δύναμη θα πρέπει το ίδιο να αποδείξει ότι λόγω αναρχίας ή άλλων αναταραχών δεν ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο, και όχι να ζητάμε από το θύμα της παραβίασης να αποδείξει ότι η Κατέχουσα Δύναμη πράγματι ασκούσε τέτοια εξουσία και έλεγχο²⁰³.

6.3.5 Υπόθεση Hanan

Η υπόθεση αφορά σε προσφυγή κατά της Γερμανίας στο ΕΔΑΔ η οποία σχετίζεται με ενδεχόμενη παραβίαση της ΕΣΔΑ και ειδικότερα των άρθρων 2 - δικαίωμα στη ζωή - και 13 - ύπαρξη αποτελεσματικής προσφυγής σε εθνικό επίπεδο - αυτής, λόγω της μη αποτελεσματικής διερεύνησης από τις γερμανικές αρχές του θανάτου των δύο γιών του προσφεύγοντα, Αφγανού πολίτη, που επήλθε εξαιτίας αεροπορικής επίθεσης, την οποία είχε διατάξει γερμανός Διοικητής μιας ομάδας

²⁰³ ECtHR, *Al Skeini and Others v. United Kingdom*, 2011. Available at: <https://hudoc.echr.coe.int>

επαρχιακής ανασυγκρότησης της Διεθνούς Δύναμης Βοηθείας για την Ασφάλεια στο Αφγανιστάν (International Security Assistance Force in Afghanistan - ISAF)²⁰⁴.

Ειδικότερα, στις 20 Νοεμβρίου 2001, το ΣΑ/ΗΕ ενέκρινε τη σύσταση της ISAF και στη συνέχεια, το ΝΑΤΟ ανέλαβε τη Διοίκηση της. **Παράλληλα με τη Δομή Διοίκησης της ISAF, η πειθαρχική και «Διοικητική Διοίκηση» και «Έλεγχος» παρέμεινε στα έθνη που συνεισέφεραν στρατεύματα στην πολυεθνική δύναμη.** Στις 22 Δεκεμβρίου 2001, το γερμανικό κοινοβούλιο ενέκρινε την ανάπτυξη των γερμανικών ενόπλων δυνάμεων στο πλαίσιο της ISAF και τα γερμανικά στρατεύματα διατέθηκαν πρωτίστως στην Επαρχιακή Ομάδα Ανασυγκρότησης Kunduz η οποία είχε γερμανό Διοικητή. Με αφορμή την κατάληψη, στις 3 Σεπτεμβρίου 2009, δύο δεξαμενόπλοιων καυσίμων, από αντάρτες, ο γερμανός Διοικητής της Επαρχιακής Ομάδας Ανασυγκρότησης έδωσε εντολή για τον βομβαρδισμό των δεξαμενόπλοιων από αεροπλάνα της πολεμικής αεροπορίας των ΗΠΑ. Η αεροπορική επιδρομή είχε ως αποτέλεσμα την καταστροφή των δύο δεξαμενόπλοιων και τον θάνατο των δύο γιών του Hanan Abdul Bayan και Naserallah. Ο Γερμανός ομοσπονδιακός εισαγγελέας κίνησε ποινική έρευνα για να διερευνηθούν οι ενέργειες του γερμανού Διοικητή και ενός υπαξιωματικού που τον βοήθησε την νύχτα του βομβαρδισμού, η οποία περατώθηκε λόγω έλλειψης επαρκών λόγων υποψίας, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι ο γερμανός Διοικητής δεν είχε καμία πρόθεση να σκοτώσει ή να βλάψει αμάχους σε βαθμό που να ήταν δυσανάλογος σε σχέση με το στρατιωτικό όφελος της αεροπορικής επιδρομής. Τον Οκτώβριο του 2010 κοινοποιήθηκε στον αντιπρόσωπο της προσφεύγουσας η απόφαση περί διακοπής της διαδικασίας, ενώ ακολούθησαν ενέργειες του προσφεύγοντα προς το Εφετείο του Ντίσελντορφ και το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο της Γερμανίας δίχως αποτέλεσμα.

Ακολούθησε η κατάθεση αίτηση προσφυγής του Hanan στο ΕΔΑΔ, **στις 13 Ιανουαρίου 2016**. Βασιζόμενη στο άρθρο 1 - υποχρέωση σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της ΕΣΔΑ - ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι η σχετική συμπεριφορά οφείλεται στη Γερμανία και ότι οι γιοι του υπάγονταν στη δικαιοδοσία της Γερμανίας κατά την έννοια της εν λόγω διάταξης. Βασιζόμενη στο άρθρο 2 - δικαίωμα στη ζωή - παραπονείται ότι, η έρευνα για την αεροπορική επιδρομή του Σεπτεμβρίου 2009 που σκότωσε τους δύο γιους του δεν ήταν αποτελεσματική. Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 13 - δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής - ισχυρίζεται ότι δεν είχε στη

²⁰⁴ Supra υποσημ. 187

διάθεσή του κανένα αποτελεσματικό εγγώριο ένδικο μέσο για να αμφισβητήσει την απόφαση περί διακοπής της έρευνας²⁰⁵.

Η υπόθεση εκκρεμεί στη Μείζονα Σύνοψη του Δικαστηρίου, κατ' εφαρμογή του άρθρα 30 της ΕΣΔΑ²⁰⁶.

²⁰⁵ ECtHR, Abdul Hanan v. Germany, 2016. Available at: <https://hudoc.echr.coe.int/conversion/pdf>

²⁰⁶ Supra υποσημ. 187

ΑΞΙΟΛΟΓΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Αξιολογώντας όλα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, αυτό που κατά τη γνώμη μου, κεντρίζει περισσότερο το ενδιαφέρον και δημιουργεί τους περισσότερους προβληματισμούς, εντοπίζεται στη διεθνή νομολογία, αναφορικά με υποθέσεις παράνομων πράξεων σε πολυεθνικές επιχειρήσεις και συνδέεται θα έλεγα άρρηκτα με **το μέλλον των ειρηνευτικών επιχειρήσεων**. Το γεγονός ότι στις περισσότερες των περιπτώσεων καταλογίστηκε ευθύνη στο κράτος, με βάση το κριτήριο του «Αποτελεσματικού Ελέγχου», θεωρώ ότι μελλοντικά μπορεί να έχει αρνητικό αντίκτυπο σε μια από τις σημαντικότερες, αν όχι την σημαντικότερη, δραστηριότητα των ΗΕ που είναι η διεξαγωγή ειρηνευτικών επιχειρήσεων. Επιπλέον, ακόμα πιο ανησυχητική, είναι η διαπίστωση ότι στις υποθέσεις που έγινε μνεία από το δικαστήριο περί διεθνούς ευθύνης των ΗΕ, με βάση το κριτήριο του «Συνολικού Ελέγχου», όπως σε αυτές των Behrami και Saramati ενώπιον του ΕΔΔΑ, δεν υπήρξε επίσημη ανάθεση ευθύνης και των νομικών συνεπειών που επισύρει αυτή στον ΟΗΕ, αφού η «δικαιοδοτική ασυλία» που διέπει τον Οργανισμό ενώπιον εθνικών και διεθνών δικαστηρίων, εξακολουθεί να υφίσταται.

Ειδικότερα, το αναδυόμενο δυναμικό ευθύνης των κρατών από παράνομες ενέργειες στο πλαίσιο των πολυεθνικών επιχειρήσεων, εκτιμώ πως μπορεί να έχει διάφορες επιπτώσεις στη συμπεριφορά των κρατών. Για παράδειγμα, μπορεί τα κράτη να εκφράσουν την επιθυμία να περιορίσουν τον τρόπο εμπλοκής των στρατευμάτων τους στο πεδίο των επιχειρήσεων, ιδίως όσον αφορά τη χρήση βίας.

Επίσης, μπορεί η δυναμική του καταλογισμού ευθύνης να έχει διδακτική επίδραση στη μελλοντική προετοιμασία των δυνάμεων που πρόκειται να συμμετάσχουν και ειδικότερα στην εκπαίδευση των μελλοντικών ειρηνευτικών δυνάμεων. Οι ενδείξεις του διδακτικού αποτελέσματος στην μελλοντική προετοιμασία και εκπαίδευση στρατευμάτων θα μπορούσαν να εντοπιστούν στις αλλαγές στις διαδικασίες προετοιμασίας και επιλογής των ειρηνευτικών δυνάμεων ή στις αλλαγές στην εκπαίδευση των μελλοντικών γενεών στρατιωτικού προσωπικού.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, ενώ δεν υπάρχουν ενδείξεις ακόμα σχετικά με τη διδακτική επίδραση της προοπτικής καταλογισμού ευθύνης, η Ολλανδία για παράδειγμα, έχει αλλάξει τις πολιτικές της σε σχέση με τη διατήρηση της ειρήνης μετά τα γεγονότα στη Σρεμπρένιτσα αφού έχουν εφαρμοστεί αλλαγές στη διαδικασία λήψης αποφάσεων πριν από τη συνεισφορά στρατευμάτων στις αποστολές των ΗΕ. Η

διαδικασία που ακολουθεί το ολλανδικό κράτος πλέον περιλαμβάνει λεπτομερή κατάλογο ελέγχων που αφορούν στους λόγους για την αποστολή στρατευμάτων, στις προδιαγραφές των συνθηκών στο πεδίο των επιχειρήσεων, καθώς και στις δομές Διοίκησης και Ελέγχου. Είναι χαρακτηριστική η δήλωση του Ολλανδού Υπουργού Άμυνας εκείνη την εποχή μετά τα γεγονότα στη Σρεμπρένιτσα, καθώς αντικατοπτρίζει με τον πιο εύγλωττο τρόπο τις παραπάνω αλλαγές: *«After 1995, Dutch soldiers have never been deployed again under conditions comparable to those of Dutchbat. The Hague has learnt the lessons that were necessary, albeit at a high price for Dutchbat. Many things changed after 1995: no more “double keys” in the line of command, stricter conditions for the feasibility of peacekeeping missions, strongly improved intelligence capacity, better armament and better aftercare. All these changes now contribute to a good and well prepared participation of the Netherlands in crisis management operations»*²⁰⁷.

Εκτός όμως από τις παραπάνω πιθανές επιπτώσεις, υπάρχει και μια τρίτη η οποία συνίσταται στην **απροθυμία των κρατών να συνεισφέρουν με στρατεύματα σε μελλοντικές ειρηνευτικές αποστολές.**

Από τις παραπάνω επιπτώσεις, είναι προφανές ότι η τελευταία είναι αυτή που προκαλεί την μεγαλύτερη ανησυχία, καθώς ενδέχεται να υποβαθμίσει ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία που έχουν στη διάθεση τους τα ΗΕ για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Εύλογα λοιπόν, κατά τη γνώμη μου, προκύπτουν φόβοι ότι ο Οργανισμός μελλοντικά μπορεί να μην είναι σε θέση να επιτελέσει, στο βαθμό που το υλοποιεί σήμερα, έναν από τους σκοπούς λειτουργίας του, όπως αυτός μνημονεύεται στο άρθρο 1 (1) του Καταστατικού Χάρτη και ο οποίος είναι η διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.

Για να αποσοβηθεί λοιπόν ο συγκεκριμένος κίνδυνος και να μην αρχίσουν, αν δεν το κάνουν ήδη, οι κυβερνήσεις των κρατών να εκφράζουν προβληματισμούς σχετικά με την αποστολή εθνικών στρατευμάτων στις αποστολές διατήρησης της ειρήνης, φρονώ πως το κλειδί βρίσκεται στην εδραίωση ενός αισθήματος δικαίου μεταξύ των άμεσα εμπλεκόμενων σε αυτές. Και οι άμεσα εμπλεκόμενοι δεν είναι άλλοι από τα κυρίαρχα, στο διεθνές γίνεσθαι, υποκείμενα του διεθνούς δικαίου, που είναι τα κράτη και ο ΟΗΕ.

Η εδραίωση του αισθήματος δικαίου στις σχέσεις κρατών και ΗΕ θα προκύψει μέσα από μια διαδικασία αναθεώρησης του υφιστάμενου διεθνούς νομικού πλαισίου

²⁰⁷ Supra υποσημ. 3

που διέπει την απόδοση ευθύνης και των νομικών συνεπειών της, όπως αυτό αποτυπώνεται στο Σχέδιο Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ που εκπονήθηκε το 2011 από την ΕΔΔ, προκειμένου να συμπεριληφθούν ρυθμίσεις που θα προβλέπουν τον έλεγχο των δραστηριοτήτων του ΟΗΕ και κατ' επέκταση των ΔΟ στο σύνολο τους. Με άλλα λόγια, θα πρέπει να θεσμοθετηθούν σε διεθνές επίπεδο μηχανισμοί ελέγχου των πράξεων των ΔΟ και εφόσον αποδεικνύεται η εμπλοκή τους σε απόλυτο ή συμπληρωματικό βαθμό, σε μια άδικη κατά το διεθνές δίκαιο πράξη, να τους καταλογίζεται επίσημα η ευθύνη και να αναλαμβάνουν την υποχρέωση για επανόρθωση ή παροχή αποζημίωσης. Το ζητούμενο δηλαδή είναι η άρση της ιδιότυπης ασυλίας που «θωρακίζει» τον ΔΟ από κάθε κατάσταση νομικής απόδοσης της ευθύνης και της λογοδοσίας και η θεσμοθέτηση νομικών διαδικασιών μέσα από τις οποίες θα ελέγχονται στον ίδιο βαθμό τόσο τα κράτη όσο και οι ΔΟ, όχι μόνο για παράνομες ενέργειες που λαμβάνουν χώρα στις πολυεθνικές επιχειρήσεις αλλά και σε τυχόν άλλες κοινές τους δραστηριότητες.

Συνοψίζοντας, το διακύβευμα έγκειται στο να μην υποβαθμιστεί ή εκλείψει η δυνατότητα των ΗΕ να πραγματοποιούν ειρηνευτικές επιχειρήσεις, καθώς αυτές αποδεικνύεται ότι αποτελούν την «αιχμή του δόρατος» στις προσπάθειες που καταβάλλουν για την διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, ιδιαίτερα σήμερα, που οι προκλήσεις ασφαλείας εντοπίζονται σε πολλές γωνιές του πλανήτη. Θεωρώ λοιπόν, πως η νομικά κατοχυρωμένη δυνατότητα απόδοσης της ευθύνης και των νομικών συνεπειών της τόσο στα κράτη όσο και στους ΔΟ σε δραστηριότητες στις οποίες συνεργάζονται και αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, όπως οι ειρηνευτικές πολυεθνικές επιχειρήσεις, θα αποτελέσει το απαραίτητο αντιστάθμισμα στην όποια παρέκκλιση εμφανιστεί μελλοντικά από τα κράτη αναφορικά με την συμμετοχή εθνικών στρατιωτικών δυνάμεων σε αυτές.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Από την παρούσα μελέτη προέκυψε ότι ο θεσμός της διεθνούς ευθύνης για διεθνείς παράνομες πράξεις, δεν εφαρμόζεται μόνο στα κράτη ως πρωτογενή υποκείμενα του διεθνούς δικαίου, αλλά και στα παράγωγά τους, όπως είναι οι ΔΟ, οι οποίοι αποτελούν ένα σημαντικό φορέα και εκφραστή διεθνούς δράσης τόσο σε περιφερειακό όσο και σε οικουμενικό επίπεδο ταυτοποιώντας παράλληλα τους σημαντικότερους μη κρατικούς δρώντες στο διεθνές «γίγνεσθαι».

Αναμφίβολα, ο πλέον δημοφιλής ΔΟ είναι ο ΟΗΕ, όπως καταδεικνύουν η οικουμενική εμβέλεια και αποδοχή του αλλά και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που τον διακρίνουν. Περισσότερο όμως από όλα, το στοιχείο που έχει καθιερώσει τον ΟΗΕ ως κυρίαρχο δρώντα στη διεθνή ζωή, μεταξύ των άλλων ΔΟ αλλά και των κρατών, είναι η μοναδική φύση της αποστολής του η οποία συνίσταται στην προστασία θεμελιωδών αρχών και αξιών της διεθνούς έννομης τάξης, όπως η διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η δημιουργία προϋποθέσεων κράτους δικαίου, η κοινωνική πρόοδος και βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των λαών και των ανθρώπων μέσα σε ένα περιβάλλον ελευθερίας. Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων, ο Οργανισμός επικεντρώνεται μεταξύ άλλων, ιδιαίτερα στην διατήρηση της ομαλότητας και την αντιμετώπιση κρίσεων και καταστάσεων αποσταθεροποίησης των διεθνών σχέσεων, μέσω των εξαιρετικών εξουσιών του ΣΑ/ΗΕ οι οποίες κατοχυρώνονται από τον Καταστατικό Χάρτη των ΗΕ. Το γεγονός ότι το όργανο αυτό ενεργεί εξ ονόματος όλων των μελών των ΗΕ σε τομείς που άπτονται των συμφερόντων της διεθνούς κοινότητας καθιστά δυσχερή την αμφισβήτηση των αποφάσεων του. Από νομικής απόψεως η ανάγκη για την διατήρηση της ασφάλειας του δικαίου υπαγορεύει ένα ασφαλές τεκμήριο νομιμότητας των αποφάσεων του ΣΑ/ΗΕ, το οποίο δύναται να αμφισβητηθεί αν αντίκειται στο διεθνές δίκαιο²⁰⁸.

Ακρογωνιαίο λίθο στις δραστηριότητες του ΟΗΕ αποτελεί η διεξαγωγή πολυεθνικών επιχειρήσεων διατήρησης ή εδραίωσης της ειρήνης αλλά και αμιγώς στρατιωτικών πολυεθνικών επιχειρήσεων επιβολής της ειρήνης από μια συμμαχία «προθύμων» κρατών στις οποίες ηγείται ένας «πρόθυμος» και «ικανός» ΔΟ ή ένα

²⁰⁸ Ζάχου, Σ. (2014), Η διεθνής ευθύνη των ΗΕ και η απόδοση ευθύνης στο πλαίσιο των ειρηνευτικών επιχειρήσεων (Διπλωματική εργασία), Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Κομοτηνή, σελ. 58 - 59

από αυτά τα κράτη, το οποίο ασκεί σημαντικό βαθμό επιρροής λειτουργώντας ως καταλύτης στη διεθνή κοινότητα. Οι δύο αυτοί τύποι επιχειρήσεων, παρουσιάζουν ασφαλώς ομοιότητες αφού αποτελούν «γέννημα - θρέμμα» των ΗΕ αλλά και αρκετές διαφορές, με προεξάρχουσα τον διαφορετικό βαθμό εμπλοκής - συμμετοχής του Οργανισμού σε κάθε μία από αυτές παρά το γεγονός ότι, η εντολή για την υλοποίηση τους εκδίδεται από τα ΗΕ. Οι πρώτες εξουσιοδοτούνται και ελέγχονται πλήρως σε όλες τις φάσεις τους από τα ΗΕ, ενώ στις δεύτερες ο βαθμός εμπλοκής των ΗΕ (δεν θα έπρεπε να) εξαντλείται στην απλή παροχή εξουσιοδότησης σε μια ομάδα κρατών για την ανάληψη στρατιωτικής δράσης με σκοπό την επιβολή της ειρήνης. Μία άλλη σημαντική ομοιότητα, που δεν είναι ορατή εκ πρώτης όψεως αλλά είναι αυτή που δίνει το έναυσμα για την συζήτηση περί καταλογισμού και κατανομής της διεθνούς ευθύνης είναι ότι αυτές οι επιχειρήσεις, πολλές φορές, διεξάγονται σε ένα πλαίσιο στο οποίο δεν εφαρμόζονται πάντα οι κανόνες των διεθνώς αναγνωρισμένων προτύπων συμπεριφοράς, όπως αυτά του Ανθρωπιστικού Δικαίου και του Δικαίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Με άλλα λόγια, η παραβίαση από τα ΗΕ, των υποχρεώσεων που απορρέουν από τα παραπάνω πρότυπα, κατά την διάρκεια πολυεθνικών επιχειρήσεων, μπορεί να επισύρει την διεθνή ευθύνη του Οργανισμού. Η αυξανόμενη επιχειρησιακή δραστηριότητα των ΗΕ, όπως καταδεικνύει κυρίως ο μεγάλος αριθμός των ειρηνευτικών επιχειρήσεων, διαμόρφωσε μια προβληματική που περιστρέφεται γύρω από το θέμα των αδικοπραξιών και την διεθνή ευθύνη που επισύρουν αυτές, όταν διαπράττονται κατά την διάρκειά τους. Οι ειρηνευτικές δυνάμεις των ΗΕ ή τα στρατεύματα επιβολής της ειρήνης, που ενεργούν με εξουσιοδότηση του ΣΑ/ΗΕ, μπορεί να τελέσουν ζημιογόνες πράξεις κατά την εκτέλεση των επιχειρήσεων, οι οποίες μπορεί να αφορούν σε επιθέσεις και απώλειες ζωής αμάχων, βασανισμό, παράνομες κρατήσεις προσώπων, παράνομη επίδοσή τους σε άλλο κράτος και φθορές ξένης ιδιοκτησίας. Επιπλέον, η Διοίκηση περιοχών από τα ΗΕ, με την συνδρομή και άλλων οργανισμών, μπορεί να οδηγήσει στην καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ένα άλλο συμπέρασμα το οποίο προέκυψε από την παρούσα εργασία είναι ότι η απόδοση της άδικης συμπεριφοράς στο πλαίσιο των επιχειρήσεων των ΗΕ μπορεί να συνίσταται τόσο σε πράξη όσο και σε παράλειψη και συνδέεται με τους κανόνες για την κρατική ευθύνη όσο και με εκείνους που διέπουν την ευθύνη των ΔΟ.

Επίσης, από την παρούσα μελέτη προέκυψε ότι λόγω της εμπλοκής πολλών φορέων, δεν μπορεί εύκολα να αποδοθεί διεθνής ευθύνη στα ΗΕ για άδικες πράξεις των ειρηνευτικών δυνάμεων, που συμμετέχουν στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις. Στην διεθνή πρακτική, η οποία είναι περιορισμένη, τα ΗΕ αναλαμβάνουν την ευθύνη των άδικων πράξεων, οι οποίες διαπράττονται από τις δυνάμεις που ασκούν Διοίκηση και Έλεγχο. Το βασικό, γενικό πρότυπο στο διεθνές δίκαιο που επιλύει την παραπάνω προβληματική αποδίδοντας στην πραγματικά υπεύθυνη οντότητα τις άδικες πράξεις που παρατηρούνται στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις, είναι το κριτήριο του «Αποτελεσματικού Ελέγχου». Το πρότυπο του «Αποτελεσματικού Ελέγχου» είναι αποτέλεσμα του άρθρου 2 και των επακόλουθων διατάξεων των Κατευθυντήριων Αρχών που ρυθμίζουν την απόδοση συμπεριφοράς στο κράτος καθώς και του άρθρου 7 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ που εκδόθηκε το 2011 και το οποίο ρυθμίζει την απόδοση μιας παράνομης συμπεριφοράς σε έναν ΔΟ σε σχέση με το κράτος. Αυτό έγινε εμφανές σε περιπτώσεις όπως η Νικαράγουα και η Βοσνιακή Γενοκτονία, ενώ ένα πρότυπο που λειτούργησε παράλληλα με αυτό του «Αποτελεσματικού Ελέγχου» και το οποίο χρησιμοποιήθηκε ιδιαίτερα στις υποθέσεις Behrami, Saramati και Tadic ήταν εκείνο του «Συνολικού Ελέγχου». Ωστόσο, μετά την άσκηση κριτικής στο πρότυπο του «Συνολικού Ελέγχου», το μεγαλύτερο ποσοστό των μελετητών του διεθνούς δικαίου συμφώνησε ότι το πρότυπο του «Αποτελεσματικού Ελέγχου» είναι το καταλληλότερο και αποτελεσματικότερο²⁰⁹.

Ωστόσο, από την άλλη μεριά, μπορεί κανείς να υποθέσει ότι το άρθρο 7 του Σχεδίου άρθρων της ΕΔΔ για την ευθύνη των ΔΟ, δεν επιτρέπει την πλήρη και ακριβή απόδοση της συμπεριφοράς των ειρηνευτικών δυνάμεων, δεδομένου ότι, τα κράτη που συνεισφέρουν με στρατεύματα, μπορούν να διατηρήσουν σημαντικό έλεγχο στην επιχειρησιακή εμπλοκή των ειρηνευτικών εθνικών δυνάμεών τους, να προσδιορίσουν τις ακριβείς συνθήκες, τους όρους εγκατάστασης, τη ζώνη ανάπτυξης, τα καθήκοντα που μπορούν να επιτελέσουν και να ασκήσουν βέτο στον ΟΗΕ για οποιεσδήποτε αλλαγές στους όρους αυτούς.

Υπό αυτό το πρίσμα, θα ήταν λογικό να θεωρηθεί ότι οι ειρηνευτικές δυνάμεις βρίσκονται υπό τον διπλό ή από τον κοινού έλεγχο των ΗΕ και των κρατών που διαθέτουν τις δυνάμεις τους. Επομένως, η συμπεριφορά των ειρηνευτικών δυνάμεων θα πρέπει να αποδίδεται και στις δύο οντότητες και, κατά συνέπεια, και οι δύο θα

²⁰⁹ Supra υποσημ. 3

πρέπει να αναλάβουν από κοινού την ευθύνη για τη συμπεριφορά, η οποία θα ήταν συνάρτηση του βαθμού συμμετοχής τους σε αυτή. Η προτεινόμενη από τον Ειδικό Εισηγητή Gaja προσέγγιση για τη συμπεριφορά που αποδίδεται με γνώμονα την «έκταση» του «Αποτελεσματικού Ελέγχου» που ασκεί ο ΟΗΕ, φαίνεται να εξυπηρετεί καλύτερα την περίπτωση των ειρηνευτικών επιχειρήσεων και άλλα σενάρια στα οποία εφαρμόζεται το άρθρο 7 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ. Η ακριβής ανάθεση της συμπεριφοράς και η επίτευξη ισορροπίας στην κατανομή της ευθύνης έχει πολύ μεγάλη σημασία και δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να υποτιμηθεί, αφού σε αντίθετη περίπτωση ο καταλογισμός της ευθύνης σε μία μόνο από τις υπεύθυνες οντότητες θα μπορούσε να οδηγήσει σε ανεπιθύμητα αποτελέσματα²¹⁰.

Στην περίπτωση των **αμιγώς στρατιωτικών πολυεθνικών επιχειρήσεων** επιβολής της ειρήνης αναδύεται το ερώτημα εάν το κριτήριο του «Αποτελεσματικού Ελέγχου» όπως διατυπώθηκε και ερμηνεύτηκε από την ΕΔΔ στο άρθρο 7 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ, αρκεί για να συμπεριληφθεί στο «κάδρο» της ευθύνης για την διάπραξη αδικών πράξεων ο ΟΗΕ δεδομένου ότι, η εμπλοκή του περιορίζεται στην απλή παροχή εξουσιοδότησης του ΣΑ/ΗΕ σε μια συμμαχία «προθύμων» κρατών για ανάληψη στρατιωτικής δράσης και δεν ασκεί Επιχειρησιακό Έλεγχο, όπως προκύπτει τόσο από τη μελέτη της Αλυσίδας Διοίκησης σε αυτές τις επιχειρήσεις, αλλά και από τη δήλωση η οποία περιέχεται σε επιστολή που απέστειλε ο ΓΓ/ΗΕ στον Πρωθυπουργό της Ρουάντα στις 11 Νοεμβρίου 1996: *«Insofar as «Opération Turquoise» is concerned, although that operation was «authorized» by the Security Council, the operation itself was under national command and control and was not a United Nations operation. The United Nations is, therefore, not internationally responsible for acts and omissions that might be attributable to «Operation Turquoise»²¹¹.*»

Η οπτική της ΕΔΔ για το θέμα της εξουσιοδότησης αποτυπώνεται στο **άρθρο 17 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ**, σύμφωνα με το οποίο ένας ΔΟ μπορεί να υπέχει ευθύνης εάν η συμπεριφορά ενός κράτους - μέλους διαπράχθηκε κατόπιν δεσμευτικής απόφασης ή εξαιτίας εξουσιοδότησης από τον οργανισμό και συνιστά παραβίαση των υποχρεώσεων του οργανισμού. Ωστόσο, σύμφωνα με την ΕΔΔ, για τον καθορισμό της ευθύνης, η εξάρτηση από την εξουσιοδότηση δεν πρέπει να είναι παράλογη. Η ευθύνη του ΔΟ που παρέχει εξουσιοδότηση δεν μπορεί να

²¹⁰ Supra υποσημ. 69

²¹¹ Supra υποσημ. 8

προκύψει εάν, για παράδειγμα, η εξουσιοδότηση είναι παρωχημένη και δεν προορίζεται να εφαρμοστεί στις τρέχουσες συνθήκες, λόγω των ουσιαστικών αλλαγών που μεσολάβησαν από την αρχική υιοθέτησή της²¹². Ενώ ο ΔΟ που δίνει την εξουσιοδότηση θα ήταν υπεύθυνος αν ζητούσε, έστω και έμμεσα, τη διάπραξη πράξης που θα αποτελούσε καταστρατήγηση μιας από τις υποχρεώσεις του, ο ίδιος οργανισμός δεν θα ήταν υπεύθυνος για οποιαδήποτε άλλη παραβίαση από το κράτος μέλος ή τον ΔΟ στον οποίο απευθύνεται η εξουσιοδότηση²¹³. Επίσης, η ευθύνη μπορεί να προκύψει μόνο εάν υπάρχει μια απευθείας αιτιώδης σχέση ανάμεσα στην δεσμευτική απόφαση και στην εφαρμογή της από τα μέλη. Γι' αυτό η ευθύνη για την παροχή εξουσιοδότησης καλύπτει μόνο την συγκεκριμένη εξουσιοδοτούμενη συμπεριφορά και όχι κάθε άλλη παραβίαση την οποία το κράτος - μέλος ή ο ΔΟ στον οποίο απευθύνεται η εξουσιοδότηση, μπορεί να διαπράξει στη συνέχεια²¹⁴.

Η εξουσιοδότηση για ανάληψη στρατιωτικής δράσης από το ΣΑ/ΗΕ είναι μια μοναδική εξουσία που μόνο τα ΗΕ διαθέτουν και η οποία, αν και έχει νόμιμη βάση καθώς πηγάζει από τον Καταστατικό Χάρτη, έρχεται, χωρίς ωστόσο να αμφισβητείται το νομικό υπόβαθρό της, υπό τύπου εξαίρεσης, σε ευθεία σύγκρουση με την βασικότερη αρχή πάνω στην οποία στηρίζεται ολόκληρο το οικοδόμημα του Οργανισμού που είναι η Αρχή της «Κυρίαρχης Ισότητας» όλων των μελών του. Με άλλα λόγια, η εξουσιοδότηση αποτελεί το νομικό θεμέλιο της αμιγώς στρατιωτικής πολυεθνικής επιχείρησης και λειτουργεί ως νομικός σύνδεσμος που καθιστά τις συμμαχίες κρατών ή τις περιφερειακές οργανώσεις νόμιμους φορείς εκτέλεσης της βούλησης του ΣΑ/ΗΕ αποτελώντας παράλληλα λόγο εξαίρεσης της επέμβασης στα κυριαρχικά δικαιώματα κράτους.

Επιπλέον, είναι κοινά αποδεκτό και λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη την έλλειψη άμεσα διαθέσιμων στρατιωτικών δυνάμεων και μέσων από τον ΟΗΕ, ότι η μορφή και η δομή των περιφερειακών οργανώσεων, οι οποίες διαθέτουν τις παραπάνω δυνάμεις και μέσα, ευνοεί και προωθεί την επίλυση μιας κρίσης σε σχέση με οποιοδήποτε άλλο υποκείμενο που θα μπορούσε να αναλάβει τέτοιο ρόλο, υπό τον ΟΗΕ και κατόπιν εξουσιοδότησης αυτού. Συνεπώς, η πολιτική του Οργανισμού να

²¹² Supra υποσημ. 8, άρθρο 17

²¹³ Supra υποσημ. 8

²¹⁴ Στο πλαίσιο των στρατιωτικών επιχειρήσεων οι οποίες εξουσιοδοτούνται από τα ΗΕ, η ευθύνη σύμφωνα με το άρθρο 17 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ θα μπορούσε να συμπεριλάβει τη συμπεριφορά των κρατών - μελών η οποία εξουσιοδοτήθηκε συγκεκριμένα από το ΣΑ/ΗΕ, όπως κρατήσεις ασφαλείας στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης επιχείρησης. Supra υποσημ. 138

συνάπτει τέτοιες συμφωνίες προς όφελος του, από τη μία χαρακτηρίζεται ως ένα έξυπνο τέχνασμα, από την άλλη όμως θα μπορούσε να έχει ολέθρια αποτελέσματα, στην περίπτωση αδυναμίας του Οργανισμού να ελέγξει αυτούς τους συνασπισμούς ή στην περίπτωση των περιφερειακών οργανώσεων αυτοί δεν θα τηρούσαν επακριβώς την υποχρέωση αναφοράς των επικείμενων δραστηριοτήτων τους, σύμφωνα με το άρθρο 54 του Καταστατικού Χάρτη. Καθίσταται λοιπόν σαφές ότι ο κίνδυνος της ανεξέλεγκτης δράσης των συμμαχιών και ειδικότερα των περιφερειακών οντοτήτων προς όφελος του ΟΗΕ και της παράκαμψης των αποφάσεων του στο πλαίσιο διατήρησης της ειρήνης, είναι ορατός, με το τελευταίο να επιβεβαιώνεται από την διεθνή πρακτική αφού οι σχετικές συμφωνίες δεν τηρήθηκαν με απόλυτη συνέπεια. Δικαιολογία αποτέλεσε το γεγονός ότι δεν διευκρινίζεται με σαφήνεια στο Χάρτη ποια είναι τα όρια της αναφοράς και το περιεχόμενο της υποχρέωσης²¹⁵.

Παράλληλα, η εντολή εξουσιοδότησης προς τα κράτη για την ανάληψη στρατιωτικής δράσης με τη φράση «όλα τα απαραίτητα μέτρα» δεν είναι πάντα συγκεκριμένη και ξεκάθαρη ως προς τους στόχους της για την διατήρηση ή αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας και η επίτευξη τους εξαρτάται στην πράξη από την ερμηνεία της εντολής από τα κράτη - μέλη που αναλαμβάνουν την επιχείρηση. Χαρακτηριστικά παραδείγματα των παραπάνω διαπιστώσεων αποτελούν οι περιπτώσεις της **Κορέας το 1950**, του **Κουβέιτ το 1991** και του **Ιράκ το 2003**, με την τελευταία περίπτωση να καταδεικνύει στο μέγιστο βαθμό την επικινδυνότητα του εγχειρήματος και την ευθύνη που απορρέει από αυτό.

Στην περίπτωση της Κορέας τα κράτη τα οποία εξουσιοδοτήθηκαν να διεξάγουν στρατιωτικές επιχειρήσεις στη Ν. Κορέα για την απόθεση των δυνάμεων της Β. Κορέας διεξήγαγαν στρατιωτικές επιχειρήσεις και στη Β. Κορέα για την ανατροπή του κομμουνιστικού καθεστώτος στην τελευταία. Το γεγονός αυτό προκάλεσε την επέμβαση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας με αποτέλεσμα να διευρυνθεί η σύρραξη με ανυπολόγιστες συνέπειες για την διεθνή ειρήνη.

Στην περίπτωση του Κουβέιτ ο συνασπισμός κρατών που συνεργαζόταν με αυτό, αλλά όχι το ΣΑ/ΗΕ, έκρινε ότι η αποβολή του Ιράκ από το έδαφος του Κουβέιτ συνιστούσε την εκπλήρωση του σκοπού της εξουσιοδότησεως, αλλά κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής επιχείρησης «Καταιγίδα της Ερήμου» το 1991 δεν

²¹⁵ Supra υποσημ. 34, σελ. 317

επετρέπη, με απειλή υποβολής «veto», καμία εποπτική ή ελεγκτική αρμοδιότητα στο ΣΑ/ΗΕ.

Στην περίπτωση του Ιράκ οι ΗΠΑ και το ΗΒ υιοθέτησαν την άποψη ότι η εξουσιοδότηση του ψηφίσματος²¹⁶ παροχής εξουσιοδότησης για την στρατιωτική επέμβαση στο Κουβέιτ όχι μόνον διατηρήθηκε σε ισχύ και μετά τον τερματισμό της στρατιωτικής επιχείρησης το Μάρτιο του 1991, αλλά μπορούσε να ενεργοποιηθεί μονομερώς από αυτά τα κράτη, χωρίς νέα εξουσιοδότηση από το ΣΑ/ΗΕ. Πιο συγκεκριμένα, την άποψη αυτή επικαλέστηκαν οι ΗΠΑ και το ΗΒ για να αιτιολογήσουν την εισβολή, ανατροπή της κυβέρνησης και κατοχή του Ιράκ το Μάρτιο του 2003.

Ιδιαίτερα η τελευταία εξέλιξη αποκαλύπτει σε όλο του το μέγεθος τον **κίνδυνο** που υποκρύπτεται στην πρακτική εξουσιοδότησης της αρμοδιότητας του ΣΑ/ΗΕ σύμφωνα με το άρθρο 42 του Καταστατικού Χάρτη στα κράτη - μέλη²¹⁷. Η «Σιωπηρή Εξουσιοδότηση» δεν συνιστά βάση νόμιμης βίας²¹⁸ αλλά αποτελεί υπονόμευση και διαστρέβλωση τόσο του γράμματος όσο και του πνεύματος του Χάρτη διότι επανεισάγει ως δικαίωμα τη μονομερή χρήση βίας από τα κράτη όπως αυτό υπήρχε πριν από την ΚτΕ υπό την προσχηματική επίκληση μιας χρονικά προηγούμενης εξουσιοδότησης από το ΣΑ/ΗΕ. Εν τέλει, η διατήρηση του δικαιώματος ενός κράτους να κρίνει αποκλειστικά αυτό και όχι το ΣΑ/ΗΕ αν συντρέχουν λόγοι ενεργοποίησης μιας προηγούμενης εξουσιοδότησης χρήσης βίας στα πλαίσια του ίδιου ζητήματος που απασχολεί τα ΗΕ καθιστά τη χρήση βίας μονομερή που αντιβαίνει στο άρθρο 2 (4) του Χάρτη ΗΕ²¹⁹.

Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη όσα αναφέρθηκαν παραπάνω σχετικά με την εξουσιοδότηση του ΣΑ/ΗΕ για την ανάληψη στρατιωτική δράσης από άλλες οντότητες στο πλαίσιο εξαναγκαστικών μέτρων του κεφαλαίου VII του Χάρτη, καθώς και το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια των στρατιωτικών πολυεθνικών επιχειρήσεων είναι υπαρκτός ο κίνδυνος παραβίασης θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών του ανθρώπου όπως το δικαίωμα στη ζωή, γίνεται εύκολα αντιληπτό το τεράστιο «**ειδικό βάρος**» και η τεράστια «**ευθύνη**» που απορρέει από αυτή την εξουσιοδότηση.

²¹⁶ Απόφαση ΣΑ/ΗΕ 678/1990, Available at: <https://www.refworld.org>

²¹⁷ Supra υποσημ. 2, σελ. 716 - 717

²¹⁸ Supra υποσημ. 102

²¹⁹ Supra υποσημ. 2, σελ. 717

Η παροχή εξουσιοδότησης θα πρέπει να συνοδεύεται πέρα από την γραπτή δέσμευση των κρατών που συνεισφέρουν με στρατεύματα να σέβονται το ΔΑΔ και το Δίκαιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, και από την ανάπτυξη από την πλευρά του Οργανισμού των κατάλληλων μηχανισμών Ελέγχου και Κατεύθυνσης της δράσης των στρατιωτικών τμημάτων σε όλες τις φάσεις διεξαγωγής της επιχείρησης. Η χρησιμοποίηση στρατιωτικών Αξιωματούχων των ΗΕ σε καίριες θέσεις, με νευραλγικά καθήκοντα, ανάλογα και κατ' αντιστοιχία ως ένα βαθμό ή σε απόλυτο βαθμό, ίσως με αυτά των ειρηνευτικών επιχειρήσεων, θα συμβάλλει στην δημιουργία κατάλληλων δομών «Διοίκησης», «Ελέγχου» και «Εποπτείας» των εν λόγω στρατιωτικών επιχειρήσεων από τα ΗΕ. Το γεγονός ότι ο ΟΗΕ δεν προβαίνει στην υλοποίηση τέτοιων δομών, δεν συμμετέχει στη σχεδίαση των επιχειρήσεων, στην επιλογή των στόχων, στην επιλογή του θεάτρου επιχειρήσεων και στον καθορισμό της τελικής επιθυμητής κατάστασης με σαφήνεια και ακρίβεια, δεν σημαίνει αυτόματα ότι δεν απαιτείται να προβεί σε τέτοιου είδους δράσεις οι οποίες καταλήγουν στην άσκηση «Αποτελεσματικού Ελέγχου» των συγκεκριμένων επιχειρήσεων.

Η ανάληψη δράσης από έναν οργανισμό ή μια συμμαχία κρατών, δεν αφαιρεί την ευθύνη από τα ΗΕ, παρά το γεγονός ότι η επιχείρηση διεξάγεται με μέσα, προσωπικό και σχεδίαση από μία κατώτερη ιεραρχικά οντότητα. Ως εκ τούτου, ασχέτως εάν η Επιχειρησιακή Διοίκηση ασκείται από την οντότητα που έχει λάβει εντολή ανάληψης δράσης, κύριος υπεύθυνος και ταυτόχρονα υπόλογος συνεχίζει να είναι, στην προκειμένη περίπτωση, ο ΟΗΕ.

Από τη στιγμή που ο Έλεγχος και Διοίκηση των τμημάτων έχει μεταβιβασθεί και εκχωρηθεί σε έναν περιφερειακό Οργανισμό είναι επιτακτική η ανάγκη το ΣΑ/ΗΕ όχι μόνο να παρακολουθεί τις εξελίξεις, αλλά να προχωρήσει στη θεσμοθέτηση - ανάπτυξη κατάλληλων μηχανισμών μέσω των οποίων τα ΗΕ θα έχουν ενεργό ρόλο στις εσωτερικές δομές Διοίκησης και Ελέγχου των υπόψη επιχειρήσεων.

Εν κατακλείδι, θεωρώ λοιπόν, πως η επιλογή των ΗΕ να μην δραστηριοποιηθούν σε αυτόν τον τομέα δεν τα απαλλάσσει από το όποιο μικρό ή μεγάλο μερίδιο διεθνούς ευθύνης τους αναλογούν όταν παρατηρούνται παραβατικές συμπεριφορές από τις Ένοπλες Δυνάμεις των εταίρων μιας τέτοιας επιχείρησης. Αντιθέτως, λόγω της αυξημένης επικινδυνότητας και της ιδιαίτερης φύσης του εγχειρήματος, ο Οργανισμός, ακόμα και αν απουσιάζει παντελώς από μία «δική» του δράση, εισέρχεται με τον ένα ή άλλο τρόπο στο «κάδρο» της διεθνούς ευθύνης

παράλληλα με την υποχρέωση του να παράσχει την αποζημίωση που του αναλογεί στα ζημιωθέντα πρόσωπα. Παράλληλα η διεθνής επιστημονική κοινότητα που ασχολείται με την προαγωγή του διεθνούς δικαίου και τα κράτη, με την αρωγή, τις πρωτοβουλίες και την κατεύθυνση της ΕΔΔ, θα πρέπει να ωθήσουν τον κυρίαρχο αυτό οργανισμό να εξετάσει το συγκεκριμένο ζήτημα και να καλύψει ένα «κενό» που διαφαίνεται πως υπάρχει στη διεθνή έννομη τάξη.

Επίσης, στο παρόν πόνημα, μελετήθηκε ο Αποτελεσματικός Έλεγχος υπό το πρίσμα της **αιτιώδους συνάφειας** και προέκυψε ότι σχετίζεται με τον καταλογισμό της ευθύνης σε πολύπλοκα σενάρια στα οποία αρκετές οντότητες μοιράζονται τυπικά και αντικειμενικά διάφορες μορφές ελέγχου. Η αιτιώδης ανάλυση εξηγεί γιατί ο επιχειρησιακός έλεγχος είναι μια από τις τρεις μορφές ελέγχου σε σχέση με πολλές λανθασμένες συμπεριφορές που σχετίζονται με τις εχθροπραξίες. Ενώ ο επιχειρησιακός έλεγχος είναι συχνά σημαντικός, είναι εξίσου σημαντικό να προσδιοριστεί με ποιον τρόπο τα άλλα δύο στοιχεία στρατιωτικού ελέγχου, όπως ο οργανικός και στρατηγικός, μπορούν επίσης να καταστήσουν μια οντότητα, η οποία ασκεί αιτιώδη σχετικό έλεγχο, υπεύθυνη για ορισμένες μορφές επιβλαβούς συμπεριφοράς. Όσον αφορά την ατομική παραβατική συμπεριφορά, όπως η σεξουαλική κακοποίηση, προέκυψε ότι η πιο άμεση σχετική μορφή ελέγχου αντιστοιχεί στον οργανικό έλεγχο, ο οποίος μπορεί να αποτελέσει λόγο καταλογισμού της ευθύνης. Περαιτέρω, προέκυψε ότι ο οργανικός έλεγχος του κράτους είναι επίσης αιτιώδης, όταν οι αδιαμφισβήτητες οδηγίες ενός Διοικητή Δυνάμεων οδηγούν σε παράνομες συμπεριφορές που σχετίζονται με τις εχθροπραξίες. Σε αυτή τη περίπτωση, οι ελλείψεις σε επιχειρησιακό επίπεδο, όπως η ανυπαρξία σαφών εντολών, συνδυαζόμενες με τις αποτυχίες στο οργανικό επίπεδο, όπως το ανεπαρκώς εκπαιδευμένο προσωπικό, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η παράνομη συμπεριφορά μπορεί να αποδοθεί τόσο στο συμβαλλόμενο κράτος με βάση τον οργανικό έλεγχο όσο και στον κύριο οργανισμό στη βάση του επιχειρησιακού ελέγχου. Με πιο αμφιλεγόμενο τρόπο, από την ανάλυση που έγινε στο σχετικό κεφάλαιο, προέκυψε ότι ο έλεγχος που ασκείται σε στρατηγικό επίπεδο το οποίο σχετίζεται με το στάδιο του σχεδιασμού της επιχείρησης μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να οδηγήσει σε Αποτελεσματικό Έλεγχο της «αποτυχίας» πρόληψης στο πεδίο των επιχειρήσεων. Βασισόμενο σε αιτιώδεις μορφές ελέγχου, το παραπάνω πλαίσιο κατανομής ενθαρρύνει τα κράτη και τους ΔΟ να διασφαλίζουν την εκπλήρωση των διεθνών υποχρεώσεων τους σε καταστάσεις όπου μπορούν πράγματι να το πράξουν. Ο

Αποτελεσματικός Έλεγχος είναι, κατά την έννοια αυτή, σημαντικός όχι μόνο για την απόδοση της ευθύνης, αλλά και για την πρόληψη εμφάνισης της παράνομης συμπεριφοράς²²⁰.

Ένα άλλο συμπέρασμα το οποίο προκύπτει από το παρόν πόνημα είναι ότι η κατανομή της ευθύνης σε σχέση με τη **συμπεριφορά άλλων οντοτήτων** που συμμετέχουν σε στρατιωτικές πολυεθνικές επιχειρήσεις μπορεί να είναι ένα περίπλοκο θέμα. Προκειμένου να διευκρινιστεί το νομικό πλαίσιο, το σχετικό κεφάλαιο παρείχε μια σφαιρική εικόνα των υποχρεώσεων των εταίρων μιας στρατιωτικής πολυεθνικής επιχείρησης και των αλληλεπιδράσεων αυτών με βάση κανόνες που διέπουν το ΔΑΔ και το Δίκαιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αλλά και αυτούς που περιέχονται στα Σχέδια Άρθρων για την κρατική ευθύνη και την ευθύνη των ΔΟ, είτε προς την κατεύθυνση του επηρεασμού για την αποφυγή διάπραξης μιας παραβατικής συμπεριφοράς είτε προς την κατεύθυνση της μη παροχής κατάλληλης διευκόλυνσης ή υποστήριξης.

Οδηγούμαστε λοιπόν στο συμπέρασμα ότι, υπάρχει μια λεπτή γραμμή ανάμεσα στην αδικαιολόγητη διευκόλυνση της άδικης συμπεριφοράς και στην αποτυχία της δράσης να εμποδιστεί αυτή η παράνομη συμπεριφορά, όπως καταδεικνύουν περιπτώσεις στρατιωτικής συνεργασίας οι οποίες περιλαμβάνουν **αεροπορική υποστήριξη σε δυνάμεις που βρίσκονται στο έδαφος, μεταφορά στρατιωτικών τμημάτων και εξοπλισμού, εναέριο ανεφοδιασμό με καύσιμα, διεξαγωγή επιχειρήσεων αναγνώρισης, παροχή πληροφοριών στόχων, μεταφορά ατόμων, χρησιμοποίηση στρατιωτικών βάσεων, προμήθεια όπλων και εξοπλισμού και χρηματοδότηση.**

Προκειμένου να υπάρξει περαιτέρω καθοδήγηση στον καθορισμό της ευθύνης σε σύνθετα σενάρια που αφορούν στην **Υποστήριξη, Κατεύθυνση και Έλεγχο** και σε **πτυχές της σχέσης των ΔΟ με τα κράτη - μέλη τους**, αναφορικά με τη διεξαγωγή στρατιωτικών πολυεθνικών επιχειρήσεων, αναγνωρίστηκαν και προτείνονται τέσσερα κύρια κριτήρια, αυτά της **Γνώσης, Ικανότητας, Επιμέλειας και της Εγγύτητας.**

Επιπλέον, τα επιχειρήματα που αναπτύχθηκαν στο αντίστοιχο κεφάλαιο δεν εστιάζουν μόνο στην ex post facto ευθύνη, αλλά προσκαλούν τα κράτη και τους ΔΟ να λάβουν πλήρως υπόψη τους τόσο τις υποχρεώσεις επηρεασμού για την αποφυγή

²²⁰ Supra υποσημ. 1

διάπραξης μιας παραβατικής συμπεριφοράς όσο και αυτές της μη παροχής κατάλληλης διευκόλυνσης.

Συνάγεται λοιπόν ότι, οι στρατιωτικοί εταίροι από την αρχή, πρέπει να αξιολογούν τα καθήκοντά και τις αποστολές που τους ανατίθενται και παράλληλα να επιδιώκουν τη συμμόρφωση όλων των εταίρων με τα διεθνή πρότυπα συμπεριφοράς. Επίσης, οι οντότητες οι οποίες επιλέγουν να έχουν μια περιορισμένη ή έμμεση ανάμειξη σε μια πολυεθνική στρατιωτική επιχείρηση δεν είναι «άμοιροι» ευθυνών και θα πρέπει να εκτιμούν το ρίσκο για την διάπραξη παράνομων πράξεων και των πιθανοτήτων για την εξασφάλιση της συμμόρφωσης των συμμετεχουσών οντοτήτων στα διεθνή πρότυπα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων που προστατεύονται από το ΔΑΔ.

Σε ένα πιο γενικό επίπεδο, η ανάλυση που πραγματοποιήθηκε στο συγκεκριμένο κεφάλαιο αποκαλύπτει την ανάδυση ενός νομικού καθεστώτος που έχει ως στόχο την εξασφάλιση συμμόρφωσης στο πλαίσιο των πολυεθνικών στρατιωτικών επιχειρήσεων, και γενικότερα στο διεθνές δίκαιο. Η συνδυασμένη λειτουργία των υποχρεώσεων για την αποφυγή πρόκλησης μιας άδικης συμπεριφοράς και οι υποχρεώσεις για την ανάληψη ενεργειών προκειμένου να εμποδιστεί η εμφάνιση τέτοιων συμπεριφορών αντανακλώνται σε μια συνολική υποχρέωση για τα κράτη και τους ΔΟ να μην εμπλακούν ευθέως ή έμμεσα σε στρατιωτική συνεργασία, η οποία θα πρέπει να γίνεται με γνώμονα την διερεύνηση πιθανών παράνομων δραστηριοτήτων των στρατιωτικών εταίρων. Συνιστούν, εν τέλει, ένα πλαίσιο στο οποίο η επιβολή του διεθνούς δικαίου δεν συναντά εμπόδια, ένα πλαίσιο στο οποίο οι στρατιωτικοί εταίροι αμοιβαία εξασφαλίζουν τον σεβασμό των διεθνών κανόνων, δείχνοντας το δρόμο για το μέλλον του διεθνούς δικαίου²²¹.

Από τη μελέτη της διεθνούς νομολογίας διαπιστώθηκε ότι τα δικαστήρια επέλεξαν το πρότυπο του «Αποτελεσματικού Ελέγχου» και το χρησιμοποίησαν με διάφορους τρόπους στις συζητήσεις τους, όπως οι λεπτομερείς εκτιμήσεις σχετικά με την έκταση του «Ελέγχου» που ασκεί το κράτος σε αντιδιαστολή με τον ΟΗΕ στο πεδίο, τις εκτιμήσεις των πράξεων ultra vires που διαπράττονται σε μια «Εντολή» αποστολής, καθώς και την αναγνώριση των ιδιαίτερων συνθηκών στη διατήρηση της ειρήνης. Τα δικαστήρια έχουν φροντίσει να οριοθετήσουν τις πράξεις στις οποίες

²²¹ Supra υποσημ. 138

ανατίθεται η ευθύνη στο κράτος, ώστε να αποφευχθούν γενικεύσεις ή κακή χρήση του προτύπου στο μέλλον²²².

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον από την παραπάνω νομολογία παρουσιάζει η αξιολόγηση των πράξεων της Ολλανδίας στη Σρεμπρένιτσα με το δικαστήριο να υποστηρίζει ότι το κρίσιμο κριτήριο ήταν το πρότυπο του «Αποτελεσματικού Ελέγχου» όπως ορίζεται στο **άρθρο 7 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ**, το οποίο αντιστοιχεί στον «πραγματικό Έλεγχο» που ασκείται επί των παράνομων πράξεων. Παράλληλα υπογραμμίστηκε ότι, ενώ το πρότυπο κατασκευάστηκε κατά κύριο λόγο ως οδηγός για την απόδοση πράξεων σε έναν ΔΟ, είναι εξίσου σημαντικό και για την απόδοση της ευθύνης σε κράτη. Το Δικαστήριο επανέλαβε εν συντομία το **άρθρο 48 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη των ΔΟ**, υπογραμμίζοντας ότι οι ίδιες πράξεις μπορούν να αποδοθούν τόσο στο κράτος όσο και στον ΟΗΕ με την έννοια της **διπλής κατανομής**²²³.

Συμπερασματικά κλείνοντας όλη αυτή την περιήγηση, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι στις επιχειρήσεις που διεξάγονται υπό την «ομπρέλα» ενός ΔΟ και πιο συγκεκριμένα του ΟΗΕ, αν και αναδύεται το κριτήριο του Αποτελεσματικού Ελέγχου ως το κύριο εργαλείο για την απόδοση της ευθύνης, η εμφάνιση σύνθετων σεναρίων στις πολυεθνικές στρατιωτικές επιχειρήσεις φέρνουν στην επιφάνεια και άλλες πτυχές στη διαδικασία απόδοσης της ευθύνης, οι οποίες δημιουργούν εύλογους προβληματισμούς και δίνουν το έναυσμα για περαιτέρω διερεύνηση του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου με απώτερο σκοπό την βελτίωσή του και την εμπέδωση ενός αισθήματος δικαίου στις διεθνείς σχέσεις των κρατών το οποίο εν τέλει αποτελεί θεμέλιο για την ειρηνική συνύπαρξη των ανθρώπων και των λαών.

Προκειμένου η απόδοση της ευθύνης να είναι αποτελεσματική, θα πρέπει να υπάρχουν σαφείς κανόνες, καθώς σε αντίθετη περίπτωση, υπάρχει ο κίνδυνος μιας ατέρμονης μετατόπισης της ευθύνης, με τους οργανισμούς να υποδεικνύουν τα μέλη τους και τα μέλη να επικαλούνται την ανεξαρτησία των οργανισμών στους οποίους ανήκουν²²⁴.

²²² Supra υποσημ. 3

²²³ Supra υποσημ. 8, Article 48

²²⁴ Supra υποσημ. 2, σελ. 502

Πηγές - Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αγγέλκος, Α. (2016), Οι ειρηνευτικές δυνάμεις του Κεφαλαίου VII του ΟΗΕ και ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών μετά το 2000 (Διπλωματική εργασία), Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη

Αντωνόπουλος Κ., & Μαγκλιβέρας Κ. (2014), Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας, Νομική Βιβλιοθήκη

Βακιρτζή, Α. (2018), Οι Ειρηνευτικές Αποστολές του ΟΗΕ. Ζητήματα αποτελεσματικότητας της ειρηνευτικής επιχείρησης στη Κύπρο και η σύνδεσή της με την επίλυση του Κυπριακού Ζητήματος (Πτυχιακή εργασία), Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα

Γενικό Επιτελείο Στρατού (1988), Εγχειρίδιο Εκστρατείας 181-1, Διοίκηση και Ηγεσία, Τυπογραφείο Ελληνικού Στρατού

Γενικό Επιτελείο Στρατού (1988), Εγχειρίδιο Εκστρατείας 181-3, Διοικητική (Management), Τυπογραφείο Ελληνικού Στρατού

Γενικό Επιτελείο Στρατού (2003), Στρατιωτικός Κανονισμός 20-1, Τυπογραφείο Ελληνικού Στρατού

Γενικό Επιτελείο Στρατού (2008), Εγχειρίδιο Εκστρατείας 100-1, Τυπογραφείο Ελληνικού Στρατού

Γιόκαρης Α., & Παζαρτζή Φ. (2004), Η διεθνής ευθύνη των κρατών στα άρθρα της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου, στη διεθνή νομολογία και βιβλιογραφία, Εκδόσεις Σάκκουλα

Γκουλούσης, Σ. (2018), Η ανάθεση από το Συμβούλιο Ασφαλείας αρμοδιοτήτων του Κεφαλαίου 7 του Χάρτη ΟΗΕ σε άλλους Διεθνείς Οργανισμούς (Διπλωματική εργασία), Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη

Δούση, Ε. (2008), ΟΗΕ και ειρηνευτικές επιχειρήσεις, Η φυσιογνωμία των επιχειρήσεων, Εκδόσεις Σάκκουλα

Ζάχου, Σ. (2014), Η διεθνής ευθύνη των ΗΕ και η απόδοση ευθύνης στο πλαίσιο των ειρηνευτικών επιχειρήσεων (Διπλωματική εργασία), Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Κομοτηνή

Ιωάννου, Κρ. (1991), Ο πόλεμος στον περσικό κόλπο και το διεθνές δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα

Καλπύρης, Ε. (2001), Κυρώσεις χωρίς χρήση βίας υπό το καθεστώς του κεφαλαίου VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, Εκδόσεις Σάκκουλα

Κατσιγιάννη - Παπακωνσταντίνου, Μ. (2001), Η διεθνής αδικοπραξία ως πηγή της διεθνούς κρατικής ευθύνης και οι συνέπειες από την τέλεση της, Εκδόσεις Σάκκουλα

Μαρούδα, Μ. - Ντ. (2006), Η διεθνής ευθύνη για παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, Η κρατική και ατομική ευθύνη σε κίνηση, Εκδόσεις Σάκκουλα

Μαρούδα, Μ. - Ντ. (2015), Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σιδέρη

Μαρούδα, Μ. - Ντ. (2014), Ο «αποτελεσματικός έλεγχος» ως προϋπόθεση για την εφαρμογή του δικαίου της κατοχής και η διάδραση με την εξω - εδαφική εφαρμογή των δικαιωμάτων του ανθρώπου, στο Περράκης Σ. (επιμέλεια), Καταστάσεις Στρατιωτικής Κατοχής «Ουδέν Μονιμότερον του προσωρινού», Εκδόσεις Όστρια

Μολυβιάτης, Π. (2005), Ο ρόλος του Συμβουλίου Ασφαλείας στις ανθρωπιστικές κρίσεις, Ομιλία στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ

Μπρεδήμας Α., & Κυριακόπουλος Γ. (2016), Δίκαιο Διεθνών Οργανισμών, Νομική Βιβλιοθήκη

Νάσκου - Περράκη, Π., Αντωνόπουλος, Κ. & Σαρηγιαννίδης, Μ. (2015), Διεθνείς Οργανισμοί, Εκδόσεις Σάκκουλα

Νάσκου - Περράκη, Π. (2016), Δικαιώματα του ανθρώπου, Παγκόσμια και περιφερειακή προστασία, Θεωρία και νομολογία, Εκδόσεις Σάκκουλα

Οικονομίδης Κ., & Δούση Ε. (2007), Το δίκαιο της ευθύνης των κρατών για διεθνείς αδικοπραξίες, Εκδόσεις Σιδέρη

Παπασταυρίδης, Ε. (2004), Η χρήση βίας από τις ΗΠΑ στο Αφγανιστάν και το Διεθνές Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα

Περράκης Σ., & Μαρούδα Μ.-Ντ. (2016), Διεθνής Δικαιοταξία, Θεωρία και Εφαρμογή Διεθνούς Δικαίου, Εκδόσεις Σιδέρη

Περράκης Σ., & Μαρούδα Μ.-Ντ. (2006), Ανθρωπιστικό δίκαιο και σύγχρονες πολεμικές επιχειρήσεις: Τι νεώτερα από το μέτωπο;, στο η διεθνής κοινότητα σε κίνηση, Διεθνολογικά δημοσιεύματα 3, Εκδόσεις Σάκκουλα

Περράκης, Σ. (2013), Διαστάσεις της διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, Εκδόσεις Σιδέρη

Περράκης, Σ. (2006), Σχέση ΟΗΕ και περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο των σύγχρονων ειρηνευτικών επιχειρήσεων υπό το κεφάλαιο VII του Χάρτη. Ποια τα

συμπεράσματα για την ΕΕ; στο Περράκη Σ. (επιμέλεια), Παγκόσμια διακυβέρνηση. Διεθνές δίκαιο και διεθνείς σχέσεις στην αυγή του 21^{ου} αιώνα, Εκδόσεις Σάκκουλα

Περράκης, Σ. (2002), Είναι νόμιμη μια επέμβαση στο Ιράκ;, Οικονομικός Ταχυδρόμος Μονομαχία

Ρούκουνας, Ε. (2019), Δημόσιο διεθνές δίκαιο, Έκδοση 3^η, Νομική Βιβλιοθήκη

Σισιλιανός, Λ.-Α. (2003), Η εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για χρήση βίας, Εκδόσεις Σάκκουλα

Στρίμπης, Ι. (2005), Η κρίση των ειρηνευτικών αποστολών του ΟΗΕ, στο: Η κρίση του ΟΗΕ, Ι.Μ.Δ.Α., Εκδόσεις Σάκκουλα

Τελαλιάν, Μ. (2001), Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ στις σύγχρονες διεθνείς και εσωτερικές συγκρούσεις, Το Σύνταγμα (4/2001)

Τσιτσελίκης, Κ. (2001), Επιβάλλοντας την ειρήνη. Η νομιμότητα των στρατιωτικών επεμβάσεων και τα όρια του ανθρωπισμού, Εκδόσεις Σάκκουλα

Ξενόγλωσση

Blocker, N. (2000), Is the authorization authorized? Powers and practice of the UN Security Council to authorize use of force by "coalition of the Able and Willing", 11 EJIL

Boutin, B. (2017), Attribution of Conduct in International Military Operations: A Causal Analysis of Effective Control. Forthcoming: Melbourne Journal of International Law; ASSER Research Paper No 2017-05. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3057359> (6 Νοεμβρίου 2019)

Boutin, B. (2018), Responsibility in Connection with the Conduct of Military Partners. Available at: <http://www.ismllw.org> (4 Μαΐου 2019)

Coleman, K. (2007), International organizations and peace enforcement, Cambridge, CUP

Crawford, J. (2006), State responsibility

Christiane, A. (2011) The Rules of International Organizations and the Law of International Responsibility

Daugirdas, K. (2019), Reputation as a Disciplinary of International Organizations, American Journal of International Law. Available at: <https://www.cambridge.org> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

Fleck, D. (2013), The legal status of personnel involved in United Nations peace operations. Available at: <https://www.icrc.org> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

ILC (2001), Report of the International Law Commission fifty-third session, UN Doc A/56/10, Vol. II, Part Two, Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts with commentaries. Available at: <http://legal.un.org> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

ILC (2004), Report of the International Law Commission Fifty - Sixth Session, UN Doc A/59/10. Available at: <http://legal.un.org/pdf> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

ILC (2011), Report of the International Law Commission Sixty - Third Session, UN Doc A/66/10, Vol. II, Part two, Draft articles on the responsibility of international organizations with commentaries. Available at: <http://legal.un.org> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

Kenke, M. (2013), Five generations of peace operations: from the “thin blue line” to “painting a country blue”, *Revista Brasileira de Política Internacional*. Available at: <http://www.scielo.br/pdf> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

Leck, C.(2009), International Responsibility in United Nations Peacekeeping Operations, Command and Control Arrangements and the Attribution of Conduct. Available at: <https://law.unimelb.edu> (20 Σεπτεμβρίου 19)

Ryngaert C., & Buchanan H. (2011), Member State responsibility for the acts of international organizations. Available at: www.utrechtlawreview.org

Megret, F.(2018), Remedying UN Abuses by Forcing the Host State’s Hand: Current Case Calls for the Haitian Government to Trigger a Standing Claims Commission. Available at: <http://opiniojuris.org> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

Mileva, N.(2016), State Responsibility in Peacekeeping, The Effect of Responsibility on Future Contributions, *Utrecht Law Review*, Vol. 12, No. 1, p. 122-138, January 2016. Available at: <https://ssrn.com/abstract=2736393> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

Ragazzi, M. (2013), *Responsibility of International Organizations: Essays in Memory of Sir Ian Brownlie*, Leiden and Boston, Martinus Nijhoff

Tzevelekos, V. (2014), Reconstructing the Effective Control Criterion in Extraterritorial Human Rights Breaches: Direct Attribution of Wrongfulness, Due Diligence, and Concurrent Responsibility, *36 Mich. J. Int'l L.* 129, 2014, Available at: <http://repository.law.umich.edu/mjil/vol36/iss1/3> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

United Nations Department of Peacekeeping Operations (2008), Policy: Authority, Command and Control in United Nations Peacekeeping Operations. Available at: <https://police.pdf> (20 Σεπτεμβρίου 19)

United Nations (2017), Compensate Kosovo Lead Poisoning Victims. Available at: <https://www.hrw.org> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

Zwanenburg, M. (2005), Accountability of Peace Support Operations, International Humanitarian Law Series, Leiden and Boston: Martinus Nijhoff Publishers. Available at: <http://www.ejil.org/pdf> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

Ιστοσελίδες

<https://www.amna.gr/balkans> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

<https://peacekeeping.un.org/en> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

<http://echr.ketse.com> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

Νομολογία

ECtHR, Agim Behrami and Bekir Behrami v. France - Ruzhdi Saramati v. France and Others, 2007. Available at: <https://hudoc.echr> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

ECtHR, Abdul Hanan v. Germany, 2016. Available at: <https://hudoc.echr.coe.int/conversion/pdf> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

ECtHR, Al Saadoon v. United Kingdom, 2010. Available at: <https://hudoc.echr.coe.int> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

ECtHR, Al Jedda v. United Kingdom, 2011. Available at: <https://www.law.umich.edu> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

ECtHR, Al Skeini and Others v. United Kingdom, 2011. Available at: <https://hudoc.echr.coe.int> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

ECtHR, Stichting Mothers of Srebrenica and Others v. Netherlands, 2013. Available at: <https://hudoc.echr.coe.int> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

ICJ, Advisory Opinion, Reparation for injuries suffered in the service of the United Nations, 1949. Available at: <https://www.icj-cij.org> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

ICJ, Advisory Opinion on Certain Expenses of the United Nations, 1962. Available at: <https://www.icj-cij.org> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

ICJ, Advisory opinion, Difference relating to immunity from legal process of a special rapporteur on the commission of human rights, 1999. Available at: <https://www.icj-cij.org> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

ICJ, Advisory Opinion on Palestine Wall, 2004. Available at: <https://www.icj-cij.org> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

Supreme Court of the Netherlands, Stichting Mothers of Srebrenica and Others v. Netherlands, 2019. Available at: <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

Ελληνική Δημοκρατία (2019), Υπουργός Οικονομικών, Νομικό Συμβούλιο του Κράτους, Κεντρική Υπηρεσία, Σχηματισμός υποθέσεων δικαιοδοσίας Δικαστηρίων Ευρωπαϊκής Ένωσης, Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Δικαστηρίων Αλλοδαπής

Ψηφίσματα - Αποφάσεις των ΗΕ

UN RES 377, Uniting for Peace Resolution, 3 November 1950, Available at: <https://www.un.org> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

Απόφαση ΣΑ/ΗΕ 678/1990, Available at: <https://www.refworld.org> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

Απόφαση 56/82 της 12^{ης} Δεκεμβρίου 2001 του ΣΑ/ΗΕ, Available at: <https://research.un.org> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

Διεθνείς Συμβάσεις

The Geneva Conventions of 12 August 1949. Available at: <https://www.loc.gov> (20 Σεπτεμβρίου 2019)

Χάρτη των ΗΕ. Available at: <https://www.unric.org> (20 Σεπτεμβρίου 2019)